

กล้า ๆ กลัว ๆ
ชนชั้นปกครองกับงานฉลอง
100 ปี ปรีดี พนมยงค์
ว. ๗33๖๖

PRIDI-PHOONSUK
ปริดิ - ฟูนซุก ฟนบงศ์

www.pridi-phoonsuk.org

Change**Fusion** OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่ผลงานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

เกล้าๆ กลั้วๆ

แต่ ไบแสง สุกใส

(๑๐-๕-๓๑ — ๒๕-๑๐-๕๓)

ผู้ดำเนินรอยตามอาจารย์ปรีดี พนมยงค์
และเป็น ส.ส. คนแรก
ที่กล้าไปเยี่ยมท่านที่กรุงปารีส

กล้าๆ กลัวๆ

ชนชั้นปกครอง กับงานทดลอง ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์
ส.ศิวัรักษ์

ISBN 974-260-170-4

สำนักพิมพ์ ศึกษิตสยาม

พิมพ์ครั้งแรก เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

ภาพถ่ายที่ปกหน้าโดย ลาวรัตน์ อุปอินทร์

ออกแบบปกโดย ทองทิพย์ สุทธกรณ

จัดพิมพ์โดย บริษัท ส่องสยาม จำกัด

โทรศัพท์ ๒๒๕๔๕๓๓-๕

จัดจำหน่ายโดย สายส่งศึกษิต บริษัท เคล็ดไทย จำกัด

โทรศัพท์ ๒๒๕-๔๕๓๖-๓๔ โทรสาร ๒๒๒-๕๑๘๘

email : suksit@loxinfo.co.th

website : <http://www.SIAM21.com>

ราคา ๑๗๐ บาท

กล้าๆ กลัวๆ

ชนชั้นปกครอง

กับงานฉลอง ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์

ว. ๑๓๕๕

คำนำ

ข้อความที่นำมารวมพิมพ์อยู่ในหนังสือเล่มนี้ มีต้นตอมาจากคำพูดและข้อเขียนของข้าพเจ้าตามกาลเทศะต่างๆกัน อันล้วนเกี่ยวเนื่องกับงานฉลองชาดกาลครบศตวรรษของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ทั้งนั้น จึงอาจมีอะไรๆ ที่ซ้ำๆ กันอยู่มิใช่น้อย แต่ก็จำต้องกล่าวย้าให้เห็นความเป็นมาเป็นช่วงๆ ว่างาน ๑๐๐ ปีที่ว่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร และเป็นไปอย่างไร ทั้งนี้นอกเหนือไปจากเอกสารหลักฐานอย่างเป็นทางการที่ข้าพเจ้า ในฐานะประธานกรรมการดำเนินงานนี้ในภาคเอกชน ได้ให้ตีพิมพ์ไว้เป็นต่างหากออกไปแล้ว รวมถึงปาฐกถาอันแสนจะน่าเบื่อของนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๔๓ นั้นด้วย

แม้กระนั้น ในเล่มนี้เอง ก็ไม่อาจเก็บความได้ตลอดหมด เช่นงานที่อยุธยา แต่วันที่ ๕-๗ พฤษภาคมนั้น มีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษด้วยแล้ว และงานวันที่ ๑๐ และ ๑๑ พฤษภาคมที่กรุงเทพฯ นั้น มีตัวแทนจากสมัชชาคนจนเข้าไปร่วมด้วยอย่างน่าชื่นชม โดยที่นี้ก็มีวิดิทัศน์ประมวลไว้ด้วยเช่นกัน ส่วนรายการที่ข้าพเจ้าออกโทรทัศน์ในช่วงนั้นๆ คงต้องขอให้ถอดเทปออกตีพิมพ์เป็นเล่มได้อีก ๒-๓ เล่มกระมัง

ยังงานปรีดีคิตานุสรณ์ ณ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแห่งประเทศไทยนั้นเล่า เผอิญเป็นช่วงที่ **สารสยาม** จัดพิมพ์ข้อความที่เกี่ยวข้องกับท่านข้าพเจ้าจึงเอาไปแจกคนที่รู้จัก ครั้นเอกสารชิ้นนั้นไปถึงมือนายใหญ่ของสถานที่แห่งนั้น เขาก็ตาลุกเป็นไฟ หาวว่าข้าพเจ้าวิจารณ์เจ้านายเขา ซึ่งก็ดีที่เอกสารดังกล่าวได้เข้าถึงพระเนตรพระกรรณ จนมีพระบรมรสุรวาจากลับถึงข้าพเจ้าจนได้ จึงขอนำเอาเอกสารดังกล่าวมาลงพิมพ์ไว้ในภาคผนวกของหนังสือเล่มนี้ด้วย* (เอกสารนี้แปลแล้ว และจะนำไปรวม

* ดูเรื่อง “สื่อมวลชนไทยกับสถาบันพระมหากษัตริย์” หน้า ๒๑๔

ไว้ใน **Seeds of Peace** ฉบับมกราคม ๒๕๔๔ อีกด้วย)

อนึ่ง งานปรีดีศึกษานุสรณ์นี้ มีแสดงซ้ำที่หอดังกล่าวอีกครั้ง เพื่อรับเสด็จเจ้านายชั้นสูงแต่ผู้ที่ตั้งตัวเป็นเจ้าของสถานที่ก็เกือบไม่ให้เห็นดังหนึ่งว่าสถานที่ราชการเป็นของส่วนตัวของเขาฉะนั้น แม้จนในคืนที่เจ้านายชั้นสูงพระองค์นั้นเสด็จ ก็ไม่เป็นข่าวทางสื่อสารมวลชนเลย แม้เจ้านายตั้งแต่ชั้นพระองค์เจ้าหรือหม่อมเจ้าบางองค์ ที่เป็นสายตรงของพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นพระกระณียกิจใดๆ ในทางที่เกี่ยวกับประชาชน ย่อมเป็นข่าวทั้งสิ้น

ที่ว่านี่ก็คือความลักลั่น ความกล้าๆ กลัวๆ ของชนชั้นปกครอง ซึ่งรวมถึงข้าราชการประจำแต่ละระดับอธิบดีขึ้นไป จนถึงข้าราชการการเมือง รวมถึงระดับนายกรัฐมนตรี ยิ่งระดับอธิบดีที่เป็นเพียงเลขาธิการของบางหน่วยงาน ซึ่งถือตนว่าเป็นสถาบันลูกเมียน้อยของกระทรวงทบวงกรมหนึ่งใดด้วยแล้ว ความกล้าความกลัวยิ่งพุ่งไปกับความต่ำต้อยน้อยหน้าในทางจิตวิทยา อย่างน่าสงสารนัก

อนึ่ง ขอเติมความออกไปว่า เมื่อจัดงานฉลองร้อยปีของพระยาอนุমানราชชนและพระสารประเสริฐในพ.ศ.๒๕๓๑-๒ นั้นนายเอกวิทย์ ณ ถลาง เป็นเลขาธิการสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ให้ความร่วมมืออย่างดีถึงทั้งสองปี หากนี้เหตุการณ์เปลี่ยนไปจากหน้ามือเป็นหลังดินเลยก็ว่าได้

แม้รัฐวิสาหกิจก็เช่นกัน ยกตัวอย่างการบินไทย ซึ่งมีผู้เสนอให้นิตยสาร **สวัสดี** และ **กนิรี** ของหน่วยงานนี้ ลงพิมพ์รูปและประวัติอาจารย์ปรีดีในเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๓ แม้ไม่เอารูปท่านขึ้นปกก็ยังได้ มีคนเขียนไปถึงหน่วยงานนั้นกันมาก หากปราศจากการตอบสนองใดๆ ที่เรื่องสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระรูปและเรื่องเกี่ยวกับพระองค์ท่านลงพิมพ์แทบทุกฉบับ นอกเหนือจากการแพร่ภาพพระราชประวัติในแต่ละเที่ยวบิน แม้จนมีการซื้อของจากมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง มา

แจกผู้โดยสารตั้งแต่ชั้นธุรกิจขึ้นไปอีกด้วย

ข้าพเจ้าเดือนชนชั้นปกครองตลอดมา ว่าการแสดงออกอย่างเกินพอดีไปกับเจ้านายนั้น เป็นโทษกับสถาบันกษัตริย์ ดังการออกข่าวเรื่องสมเด็จพระศรีฯ ในทุกกรณีที่มีงานฉลองพระชนมวารของพระองค์ท่าน โดยบังคับให้ออกอากาศทางโทรทัศน์ทุกช่องนั้น ไม่เกรงว่าคนเขาจะเบื่อจนบ้างละหรือ รวมถึงงานฉลองต่างๆ นั้น สิ้นเปลืองเงินแผ่นดินไปมากน้อยเพียงใด มีการเปิดเผยให้มหาชนรับทราบกันบ้างไหม

ทั้งๆ ที่นายชวน หลีกภัย เดือนไม่ให้ข้าพเจ้าเปรียบเทียบรายการฉลอง ๑๐๐ ปีของสมเด็จพระศรีฯ กับของอาจารย์ปรีดี แต่ข้าพเจ้าก็จำต้องเขียนและพูดไว้ให้ปรากฏว่า รายหนึ่งทำโดยอำนาจรัฐหรืออำนาจของหน่วยงาน และผู้คนที่ต้องการประจบสอพลอยิ่งกว่าอื่นใด ในขณะที่อีกรายหนึ่งนั้นทำไปเพื่อเปิดเผยสัจจะ โดยผู้คนธรรมดาสามัญที่อยู่ฝ่ายความถูกต้องชอบธรรม หาญเข้ามารับงานกันในที่ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ แม้อย่างหลังนี้จะมีปริมาณน้อย ทุนทรัพย์ก็น้อย ทั้งยังไม่อาจใช้บริการสื่อสารมวลชนของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องเอาเลยก็ว่าได้ แต่เชื่อว่าน่าจะได้ผลในระยะยาว ยิ่งกว่างานผักชีโรยหน้าและดำนํ้าพริกละลายแม่น้ำเป็นไหนๆ

งานฉลอง ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรีดียังไม่เสร็จสิ้น อย่างน้อยที่เป็นทางการ จะปิดงานนี้สำหรับปีนี้เป็นเนื่องในโอกาสธรรมดีตานานาชาติ ณ จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ ๘-๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๓ และจะปิดงานอย่างเป็นทางการ ณ ชาติภูมิของท่านทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๔ โดยที่วันตายของท่านคือ ๒ พฤษภาคม ปีหน้านั้น คนไทยในนครลอสแอนเจลิสจองไว้แล้วว่าจะมีงานที่นั่น

เล่มนี้จึงเป็นการประมวลข้อเขียน ที่สะท้อนให้เห็นความไม่เอาไหนอย่างกล้าๆ กลัวๆ ของชนชั้นปกครอง ซึ่งโดยทั่วไปขาดความกล้าหาญทางจริยธรรม อย่างน้อยในเรื่องนี้ นายชวลิต ยงใจยุทธ มีก้น

มากกว่านักการเมืองทั้งหมดที่ปรากฏแก่ข้าพเจ้า และนายอานันท์ บันยารชุนก็ช่วยเหลือเกื้อกูลงานนี้ทางหลังฉากอย่างควรแก่การยกย่อง ทั้งนี้ใช้ว่าเขาเคารพนับถืออาจารย์ปริติเป็นพิเศษก็หาไม่ หากเขาเข้าใจ (ดังที่นายเกษ คุนปัจจุบันไม่เข้าใจ) ว่าถ้าไม่ทำอะไรๆ ให้มีความพอดีๆ จะมีโทษแก่สถาบันกษัตริย์ ยิ่งกว่ามีคุณ ยิ่งนายสนั่น ขจรประศาสน์ก็แสดงน้ำใจนักเลงออกมาโดยยืนหยัดร่วมกับที่ปรึกษาของเขาหลายคน เพื่ออุดหนุนงานนี้อย่างเต็มที่

อนึ่ง งานฉลอง ๑๐๐ ปี อาจารย์ปริตีคราวนี้ เราต้องการเคารพสักจะจากอดีต ซึ่งถูกบิดเบือนมาเกือบจะโดยตลอด อย่างน้อยก็จำเดิมแต่อาจารย์ปริติและคณะราษฎรปลาสนาการไปจากอำนาจในปี ๒๔๗๐ จึงขอลอกข้อความภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับอดีต กับประชาธิปไตย และกับประชาชน มาลงไว้ให้อ่านกันเป็นช่วงๆ ดังที่ได้ตอนคำของคนอื่นๆ ที่ว่าด้วยข้อเขียนของข้าพเจ้ามาลงไว้ด้วยเช่นกัน แต่เลือกมาไม่หมด เมื่อจบงาน ๑๐๐ ปี อาจารย์ปริติในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ล่วงไปแล้ว อาจมีหนังสือทำนองนี้ตามมาอีกเล่มหนึ่งก็ได้ ใครจะไปรู้

พร้อมกันนี้ ก็ขอขอบคุณทุกท่านทุกคนที่ช่วยงานอาจารย์ปริติครั้งนี้ ทั้งที่ปรากฏนามและนิรนาม รวมถึงทุกคนที่ช่วยให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงขึ้นมาได้ด้วย ความกล้าอย่างปราศจากความกลัว ยิ่งถ้าท่านผู้อ่านยินดีอุดหนุนหนังสือเช่นนี้ ก็จะมีข้อเขียนอย่างนี้ตีพิมพ์ตามๆ กันออกมาเรื่อยๆ ไป จนกว่าผู้เขียนจะหาชีวิตไม่ หรือหมดสมรรถภาพในการคิดที่จะเขียน หรือที่จะพูดได้อย่างเป็นแก่นสารอีกต่อไป

อนึ่ง ใครขอแจ้งให้ผู้อ่านทราบไว้ด้วยว่า สมัยนี้มีข้อความตาม internet ถึงข้าพเจ้าในภาคภาษาไทยและอังกฤษ ซึ่งมีทั้งคำสรรเสริญและนินทาตำราอย่างเป็นธรรมดาของโลกธรรม ที่ขอเตือนก็คือ คนที่ว่าร้ายข้าพเจ้านั้น มักหาเหยื่อมายัดให้ว่าอยากดังบ้าง หาว่าบ้าคลั่งบ้าง ซึ่งก็ไม่แปลกประหลาดอะไร เพราะคนที่ยืนหยัดขัดขืนกระแสสังคมที่ขาด

สติ และขาดทิศทางอย่างเป็นตัวของตัวเอง ย่อมต้องถูกพวกกระแสหลัก หาทางทำลายชื่อเสียงเกียรติคุณนักต่อนักแล้ว แม้อาจารย์ปรกติเองก็ยังถูกว่าร้ายมาตลอดแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ แม้จะมามีชื่อเสียงขึ้นในช่วงที่ท่านทำมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองกับขบวนการเสรีไทย แต่แล้วน้ำโคลนและน้ำลายที่ใช้โจมตีท่านในเรื่องอันไร้สาระจะต่าง ๆ แม้จะจางหายไป ในหมู่ผู้ที่ต้องการแสงสว่าง หากผู้ที่มีตาฝ้าฟางอยู่เป็นอันมากนั้น ก็ยังถูกมอมเมาให้เกลียดกลัวท่านกันอยู่มิใช่น้อย หาไม่ก็ไม่รู้จักชื่อเสียงเกียรติคุณที่แท้ของท่านกันเอาเลย

ทราบใดที่เรายังมีชนชั้นปกครองที่กล้าๆ กลัวๆ เราต้องสร้างฐานข้างล่างให้คนเล็กคนน้อย คนปลายอ้อปลายแฉม ที่ถูกเบียดเบียนบีฑามีความกล้าหาญในทางจริยธรรมและให้เลิกขาดกลัวในทางความมืดบอดหรืออาการอันมอมเมาต่าง ๆ โดยโยงชนชั้นกลางให้มาแลเห็นแสงสว่างยิ่ง ๆ ขึ้นอีกด้วย เพื่อเอาชนะอาสัถย์ อาธรรมิให้ได้

สำหรับผู้ที่ใช้เครื่องยนต์กลไกอย่างใหม่ ขอบอกให้ทราบด้วยว่าจะเปิด web site ดูเรื่องกิจการและงานเขียนงานพูดของข้าพเจ้าได้ ณ <http://www.siam21.com>

หวังว่าหนังสือเล่มนี้ และงานฉลอง ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรกติคราวนี้ คงช่วยให้แสงสว่าง และช่วยสร้างความกล้าให้เกิดขึ้นได้ ในหมู่ผู้ที่ต้องการความจริง ความดี และความงาม โดยมีนายไขแสง สุกใสรวมอยู่ด้วยคนหนึ่งอย่างสำคัญ และเขาเป็นคนหายากในบรรดาบุคคลประเภทนี้ ที่เพิ่งตายจากไปในวันที่ข้าพเจ้าเขียนคำนำนี้เอง จึงขออุทิศคุณความดี หากจะเกิดมีจากการตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ให้เขาด้วยความอาลัยและระลึกถึง

ว. ๑๖๖๕

๒๙ ตุลาคม ๒๕๔๓

สารบัญ

คำนำ	(๔)
ปาฐกถา	
อัจฉริยภาพของปุษนียบุคคล	๒
อาจารย์ปรีดีกับการฟื้นฟูพระศาสนา	๒๓
ปัจฉิมกถา ณ รัฐสภา วาระร้อยปี ปรีดี พนมยงค์	๔๒
ข้อเขียน	
บันทึกเรื่อง ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์	๕๕
บุคคลสำคัญของไทยกับดวงตราไปรษณียากรและธนบัตร	๕๙
อันเนื่องมาจากการเสนอชื่อคนไทยให้ยูเนสโกพิจารณา	๖๓
ตึกใหม่ของกระทรวงการต่างประเทศ	๖๗
เบื้องหลังการเสนอชื่อปรีดี พนมยงค์	
กับบุคคลสำคัญของยูเนสโก	๗๓
อันเนื่องมาจากปัจฉิมกถา ณ รัฐสภา	๘๘
งาน ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์	๑๐๖
พฤษภาคมในยุโรป	๑๑๒
ละคร “คือผู้อภิวัฒน์” ไปยุโรป	๑๑๗
วิลันดา ๒๕๔๓	๑๒๓
ละครไทยไปสหรัฐ	๑๒๘
บุคคล	
ท่านชิน	๑๓๔
๑ ศตวรรษสุภัสวัสดี: ๒๓ สิงหาคม ๒๕๔๓	๑๓๙
ปุษนียบุคคล ดิเรก ชัยนาม	๑๔๖
ครูฉลบทลัทย ผู้เป็นกัลยาณมิตรของคนยาก	๑๖๐
มณฑล ต่างใจ	๑๖๕
อับดุลราห์มาน วาหิต	๑๖๙
ไปเยี่ยมประธานาธิบดีวาหิต	๑๗๕
คำสัมภาษณ์	
หัวเรือใหญ่ งาน ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์	๑๘๔

คุยกันเรื่องปรีดี พนมยงค์	๑๙๕
๑๐๐ ปีชาตกาล ปรีดี พนมยงค์ : สังคมไทยเรียนรู้อะไร	๒๐๐
แปดปี พฤษภาประชาธรรม ร้อยปี ปรีดี พนมยงค์	๒๐๓
อันเนื่องมาแต่จดหมายจากชอยสันติภาพฯ	๒๑๒
สื่อมวลชนไทยกับสถาบันพระมหากษัตริย์	๒๑๙
<i>จดหมาย</i>	
นักเขียนชอการะเกดเกียรติยศฯ	๒๓๑
จดหมายเปิดผนึก:สุนทรภะ	
นักเขียนชอการะเกดเกียรติยศ ประจำปี ๒๕๔๓	๒๓๓
จดหมายจากชอยสันติภาพถึงชอยหมอเหล็ง	๒๓๙
สะพานปรีดี พนมยงค์	๒๕๔
การจัดสร้างตราไปรษณียากรที่ระลึก	๒๕๗
จดหมายถึงนายบัญญัติ บรรทัดฐาน	๒๖๐
<i>หนังสือ</i>	
เกลียด “รัฐบาลชวน”	๒๖๖
Powers That Be	๒๗๐
The Revolutionary King	๒๗๘
<i>ภาคผนวก</i>	
มหาวิทยาลัยในความคิดของปรีดี พนมยงค์	
และป่วย อึ้งภากรณ์	๒๘๗
ธนบัตรรูปรัฐบุรุษอาวุโส	๓๑๗
นายปรีดี พนมยงค์	
ลอบปลงพระชนม์รัชกาลที่ ๘ จริงหรือ	๓๒๒
ทุนปรีดี-ป่วย	๓๓๓
รายการเฉลิมฉลองโดยสังเขป	๓๓๖
หอสมุดพุทธทาส-ป่วย เสวนาคาร	๓๔๑

❖ ปาฐกถา ❖

Tradition is the democracy of the dead. It means giving votes to that remotest and obscurest of classes, our ancestors. It refuses to submit to the arrogant oligarchy of those who simply happen to be walking around.

Chesterton

The aim of writing is to enable readers a little better to enjoy life or a little better to endure it.

Johnson

And the wonderful—the other nice thing about the arts, the invaluable thing about them, is that they're almost the only meals we have of breaking bread with the dead. That is to say, all right, Homer is gone, his society is gone, but you could still read the *Illiad* and get a lot from it. And I do. I personally think that, without communication with the dead, we'd be entirely enclosed to the present, and it's not a fully human life.

Auden

They who put out the people's eyes,
reproach them for their blindness.

Milton

อัจฉริยภาพ ของปุษนียบุคคล

การที่ท่านทั้งหลายได้ชมภาพยนตร์พระเจ้าช้างเผือก ซึ่งอาจารย์ปรีดี เป็นผู้เขียนและอำนวยการสร้าง จุดประสงค์ใหญ่ก็คือ เพื่อจะเตือนมหาอำนาจทางตะวันตกให้เลิกคิดที่จะทำสงคราม เพราะคำตอบในการแก้ปัญหาของมนุษยชาตินั้น คือสันติวิธี ไม่ใช่สงคราม อันนี้ก็เป็นอัจฉริยภาพประการหนึ่งของท่าน ก่อนที่จะเข้าประเด็นเรื่องอัจฉริยภาพนะครับ ไหนๆ ก็มีผู้สื่อข่าวมาทำข่าว ผมอยากจะช่วยผู้สื่อข่าว จะบอกข่าวให้ทราบไว้เลยนะครับ ข่าวนี้เป็นเรื่องล่องหนๆ ยังไม่เป็นการ ข่าวอย่างเป็นทางการจะออกพรุ่งนี้จากกรุงปารีส กล่าวคือ ยูเนสโก (องค์การศึกษา วัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ของสหประชาชาติ) ยินดีเสนอให้นายปรีดี พนมยงค์ เป็นปุษนียบุคคลของโลก เนื่องในโอกาสสากลครบศตวรรษของท่านในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ และเห็นด้วยในข้อเสนอรัฐบาลไทย ที่ยูเนสโกยอมรับว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลกเช่นเดียวกัน โดยที่พระราชปฐติกาลครบศตวรรษ จะบังเกิดขึ้นในวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๔๓

เป็นอันว่าเมืองไทยควรจะดีใจนะครับ เรามีบุคคลสำคัญ ๒ คนที่โลกยกย่อง คนหนึ่งเป็นคณธรรมาสาสมัครเป็นผู้ชาย คนหนึ่ง

ที่จริงเดิมก็เป็นคนธรรมดาสามัญ แต่ภายหลังพระสถานะเปลี่ยนไป และเป็นสตรีคนแรกของไทยที่ยูเนสโกรับรองให้เกียรติ คนแรกที่ยูเนสโกให้เกียรติในปี ๒๕๐๕ คือ สมเด็จพระนางเจ้ารำดั่งราชานุภาพ ซึ่งถือว่าเป็นบิดาของประวัติศาสตร์สมัยใหม่ เป็นผู้บริหารงานแผ่นดิน เป็นพระหัตถ์ขวาของพระจุลจอมเกล้าฯ คนที่ ๒ ในปี ๒๕๐๖ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งทรงเป็นอัครศิลปิน ทั้งทางดนตรี สถาปัตยกรรม จิตรกรรม คนที่ ๓ สุนทรภู่กวีของสุนทรภู่ นั้น ฉลอง ๒๐๐ ปี ชาตกาลของท่าน แจกเช่นพระพุทธรูปหลาย ก็ฉลองเมื่อพระชนม์ครบ ๒๐๐ ต่อมาพระยาอนุমানราชชน หรือ เสฐียรโกเศศ ๑๐๐ ปี หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระชนม์ครบ ๑๐๐ เช่นเดียวกัน หลังจากนั้นมากรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส เมื่อพระชนม์ครบ ๒๐๐ ปี ท่านสุดท้ายกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เมื่อปี ๒๕๓๔ พระชนม์ครบ ๑๐๐ จะเห็นได้แน่ครับว่า บุคคลที่ยูเนสโกรับรองว่าเป็นบุคคลสำคัญระดับโลกนั้นหลากหลาย ส่วนมากเป็นสมาชิกในพระราชวงศ์ พระยาอนุমানราชชนเป็นคนแรกที่เป็นสามัญชนร่วมสมัย และอาจารย์ปรีดี เป็นสามัญชนคนที่ ๒ อาจารย์ปรีดีนั้นมีสถานภาพผิดจากเจ้าคุณอนุমানราชชน เพราะเหตุว่าท่านมีบทบาททางการเมือง อัจฉริยภาพของท่านไม่ได้กำหนดอยู่เพียงในเรื่องวรรณกรรม วรรณศิลป์ เช่นพระยาอนุমানราชชน และบทบาททางการเมืองของท่านนั้นยังเป็นที่กล้วเกรง รังเกียจ แม้การเสนอไปยูเนสโกครั้งนี้ ก็มี e-mail มีจดหมาย ตรงไปที่ปารีส โจมตีว่า อาจารย์ปรีดีเป็นผู้วางแผนปลงพระชนม์พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ เป็นผู้ซึ่งก่อการกบฏวังหลวง ๒๔๙๒ เป็นการโจมตีแน่ครับ ถึงกับมีการเดินเหินให้ถอนชื่ออาจารย์ปรีดี ออกจากบัญชี

ที่เสนอไปยูเนสโก เป็นเหตุให้พวกเราหลายคนต้องเอาความจริงไปเผยแพร่ถึงปารีส เพื่อให้ยูเนสโกรับทราบ ว่า ๑ เรื่องขบวนการลอบสังหารพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ นั้น เป็นพวกทรราชย์ทำ ใครฆ่าพระองค์ท่านนั้น บัดนี้ก็ยังไม่ทราบนะครับ

มีหนังสือออกใหม่เล่มหนึ่งนะครับ ล่าสุด ชื่อ *The Revolutionary King* เขียนโดยสตีเวนสัน และนายคนนี้ได้ใกล้ชิดพระเจ้าอยู่หัวมากงานของเขาเป็นงานชิ้นแรกที่พระเจ้าอยู่หัวทรงแปลด้วยพระองค์เอง ดังหลายคนคงจะรู้จักเรื่อง *นายอินผู้ปิดทองหลังพระ* นายสตีเวนสันเป็นคนเขียน และได้รับเชิญมาติดตามใกล้ชิดพระยุคลบาท และเขียนหนังสือชื่อ *The Revolutionary King* ซึ่งเพิ่งตีพิมพ์ออกมาครับ เป็นที่น่าเสียดายที่หนังสือเล่มนี้เต็มไปด้วยความเท็จ เต็มไปด้วยความผิด เต็มไปด้วยสิ่งซึ่งผู้เขียนเขียนอย่างไม่ระมัดระวัง ได้ทราบว่าหนังสือเล่มนี้ห้ามเข้าประเทศไทย แต่สิ่งหนึ่งซึ่งหนังสือเล่มนี้ยืนยัน เขาอ้างว่าเขาได้รับพระราชดำรัสโดยตรงจากพระเจ้าอยู่หัวก็คือว่า อาจารย์ปรกติไม่ได้เกี่ยวข้องในกรณีสวรรคต หนังสือเล่มนี้พยายามจะพิสูจน์ว่า มีญี่ปุ่นคนหนึ่งชื่อนายซุตจิเป็นคนวางแผน ผมเองก็ไม่เชื่อทฤษฎีของนายนี้ แต่สิ่งที่เราน่าจะเชื่อก็คือว่าพระเจ้าอยู่หัวท่านรับสั่ง ถ้าเราเชื่อค่านายสตีเวนสันถึงคำรับสั่งที่ว่า อาจารย์ปรกติไม่ได้เกี่ยวข้อง

อีกอย่างหนึ่งซึ่งมีการต่อต้านชื่อบุคคล หรือปูชนียบุคคลในระดับโลกจากประเทศไทยนั้น ว่าควรจะมีคนเดียวคือสมเด็จพระศรีนครินทร์ แต่เรื่องนี้ก็เป็นที่น่ายินดีนะครับ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีพระราชกระแสเลยที่ท่านเห็นด้วยว่าควรจะมีชื่อบุคคล ๒ คน ท่านไม่เห็นเป็นการต่ำสูง ท่านเห็นว่าเป็นเกียรติ มีผู้หญิงได้ มีผู้ชายได้ มีพระราชอภัยยกขาของพระองค์ท่านได้รับเกียรติ และมี

คนธรรมดาสามัญอย่างอาจารย์ปรกติได้รับเกียรติ เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ผมเห็นว่า เวลาเราพูดถึงปูชนียบุคคลอย่างอาจารย์ปรกติ พนมยงค์ เราควรต้องถวายพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ควรถวายพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และควรถวายพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ซึ่งแม้จะไม่ได้รับสั่งโดยตรง ก็ตรัสผ่านนายสตีเวนสันว่า อาจารย์ปรกติไม่ได้เกี่ยวข้องกับการสวรรคต

ส่วนในเรื่องกบฏวังหลวง ๒๔๙๒ นั้น กล่าวอ้างว่า อาจารย์ปรกติหนีไปเพราะเหตุนี้ ผมได้ทำหนังสือยืนยันไปที่ยูเนสโกว่า กบฏวังหลวงไม่ใช่กบฏ เพราะรัฐประหาร ๒๔๙๐ คราวนั้น เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เพราะรัฐบาลถวัลย์ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นรัฐบาลที่ถูกกฎหมาย เป็นรัฐบาลซึ่งได้รับเลือกตั้งมา แต่ผินซุนหะวันและคณะรัฐประหารยึดอำนาจโดยไม่มี ความชอบธรรมใดๆ ทั้งสิ้น และการตั้งคณะรัฐประหารดูแลบ้านเมืองก็ดี ตั้งรัฐบาลพรรคประชาธิปไตยครั้งแรกก็ดี เป็นการตั้งโดยผิดกฎหมายทั้งสิ้น เพราะคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มี ๒ ท่าน แต่มีท่านเดียวที่ลงนามตั้งรัฐบาลนี้ รับรองคณะรัฐประหาร คือกรมขุนชัยนาทนเรนทรองค์เดียวที่ลงพระนาม พระยามานวราชเสวี (ปลอด ณ สงขลา) ไม่ลงนาม ต้องถือว่าเป็นโมฆะครับ เพราะรัฐธรรมนูญเขียนไว้ชัดเจนว่ากฎหมายใดๆ กิจกรรมสำคัญใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์พระมหากษัตริย์ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จะต้องลงนามทั้งหมด จึงจะแทนพระองค์พระมหากษัตริย์ได้ แต่ว่าผู้สำเร็จราชการคนเดียวลงนามถือว่าเป็นโมฆะ ดังเกิดขึ้นมาแล้วนะครับ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ จอมพล ป.พิบูลสงครามนั้น ลงนามรับสนองราชโองการก่อน แล้วส่งขึ้นไปในวังหลวง ให้ผู้สำเร็จฯ ลงนาม

ผู้สำเร็จราชการเวลานั้นมี ๒ ท่าน ประธานคือพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา คนที่ ๒ คือ นายปรีดี พนมยงค์ อาจารย์ปรีดีไม่ลงนามครับ ท่านอ้างว่าท่านป่วยและท่านไปอยุธยา อันนี้เป็นเหตุครับ เมื่อสิ้นสงครามแล้วอาจารย์ปรีดีประกาศว่าการประกาศสงครามนั้นเป็นโมฆะเพราะเหตุว่าผู้สำเร็จราชการไม่ได้ลงนามร่วมกันทั้งหมด และ สอง การประกาศสงครามครั้งนั้น เป็นการประกาศโดยขัดเจตนารมณ์ของประชาชนชาวไทยเพราะฉะนั้นเราจึงไม่แพ้สงคราม เช่นญี่ปุ่น ไม่แพ้สงครามเช่นเยอรมันและอิตาลี อันนี้ก็ใช่อัจฉริยภาพอีกประการหนึ่งของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

จะเห็นได้นะครับว่าผู้ซึ่งมีอัจฉริยภาพอย่างนี้ แต่เวลานี้ยังเป็นทีกลางแคลงใจในหลายต่อหลายแฉดวง ก็เพราะแฉดวงทางการเมืองเหล่านั้นมีความทุจริตคิดมิชอบ ตั้งแต่ ๒๔๙๐ ผมมีความเสียใจที่จะกล่าวว่า พรรคประชาธิปัตย์เมื่อตั้งขึ้นครั้งแรกนั้น ได้ร่วมกับคณะรัฐประหารวางแผนทำลายประชาธิปไตย แต่เมื่อการเลือกตั้งครั้งที่แล้ว พรรคประชาธิปัตย์กลับเอารูปอาจารย์ปรีดีกับอาจารย์ป๋วย มาชูว่าตัวอยู่ฝ่ายอาจารย์ปรีดีอาจารย์ป๋วย พร้อมกันนั้น เพื่อความเป็นธรรม ผมจะต้องกล่าวว่าคุณชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันนั้น ไม่ทราบว่าจะรู้ผิดจากครั้งหลัง หรือ ไม่ทราบก็ตาม คุณชวน หลีกภัยได้ทำจดหมายถึงเลขาธิการยูเนสโกเมื่อต้นเดือนที่แล้ว ยืนยันว่ารัฐบาลไทยเสนอบุคคล ๒ ท่าน เพื่อให้ยูเนสโกรับรอง คือเสนอทั้งพระนามสมเด็จพระศรีนครินทร์และเสนอชื่ออาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ผมถือว่าเรื่องนี้ก็เท่ากับว่าคุณชวน หลีกภัยได้ทำคุณงามความดี ก็จะต้องยอมรับและจะต้องยกย่อง ผมเป็นคนพูดตรงไปตรงมานะครับ สิ่งใดรัฐบาลทำผิดผมก็ต้องประณาม สิ่งที่ทำถูกผมก็ต้องยกย่อง นอกจากนั้น

แล้ว คุณชวน หลีกภัยยังเป็นประธานคณะกรรมการจัดงานฉลองรอบศตวรรษอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ท่านเป็นประธาน มีรองประธานหรือประธานอำนวยการจัดงาน ๒ คน คนหนึ่งเป็นประธานภาครัฐ คือคุณหญิงนางเยาว์ ชัยเสรี ในฐานะนายกสมาคมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คนที่ ๒ เป็นประธานฝ่ายภาคเอกชน นายกฯ ขอให้ผมเป็น เพราะฉะนั้นผมมานี้ถือว่ามาในฐานะเป็นประธานภาคเอกชน

เพราะฉะนั้น การที่พี่น้องชาวภูเก็ตสนใจอาจารย์ปรีดี ดังที่พี่น้องในหลายต่อหลายจังหวัดเริ่มสนใจอาจารย์ปรีดี ผมเห็นว่าเป็นนิมิตหมายที่ดี พร้อมกันนั้น ก็ต้องกล่าวต่อไปด้วยนะครับ ท่านรัฐมนตรีมหาดไทยเวลานี้ ใครจะชอบท่าน ไม่ชอบท่านก็ตาม แต่ในเรื่องอาจารย์ปรีดี ท่านบอกกับผมเลยว่า ท่านยินดีสนับสนุนเต็มที่ เพราะอาจารย์ปรีดีเป็นรัฐมนตรีมหาดไทยด้วย และเมื่ออาจารย์ปรีดีเป็นรัฐมนตรีมหาดไทยนั้น ท่านได้เริ่มปฏิรูปการปกครองของกระทรวงมหาดไทย ท่านเสนอให้มีการตั้งเทศบาลนครกรุงเทพ ด้วยการเลือกตั้ง ท่านเสนอให้มีเทศบาลทุกจังหวัด และให้มีการกระจายอำนาจ ท่านรัฐมนตรีท่านนั้น ขจรประสาทน์ บอกกับผมเลยว่า จะพยายามทำตามแนวทางอาจารย์ปรีดี และงานฉลองครั้งนี้ท่านจะช่วยทุกอย่าง และท่านบอกไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด และบอกไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องทุกแห่ง เพราะฉะนั้นผมเชื่อว่าจะได้รับความร่วมมืออย่างดีจากผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด นอกไปจากนี้แล้ว แม้คุณบรรหาร ศิลปอาชาจะไม่อยู่ในรัฐบาล แต่พรรคชาติไทยคุณกระทรวงศึกษาธิการ ผมก็ได้พูดกับคุณบรรหาร ศิลปอาชา คุณบรรหารพูดกับผมในเรื่องของอาจารย์ปรีดีนั้น ท่านเห็นด้วยที่กระทรวงศึกษาธิการจะต้องสอนให้เด็กรุ่น

ใหม่รู้จักอาจารย์ปรีดี จะทำประวัติอาจารย์ปรีดี ให้รู้กันในระดับ
ประถมศึกษามัธยมศึกษาและราชภัฏทุกแห่งจะร่วมมือในการฉลอง
เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้ ผมก็รู้สึกว่ารัฐบาลนี้ ไม่เพียงพรรคประชา-
ธิปัตย์แม้พรรคอื่นก็เห็นดีเห็นงามร่วมด้วยและพรรคความหวังใหม่
แม้จะไม่ได้เป็นรัฐบาลแล้ว แต่เมื่อคุณชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ท่านเป็นคนแรกเลยครับที่เสนอความคิดนี้ให้ยูเนสโก
รับรอง จดหมายของคุณชวลิต ยงใจยุทธ เช่นลงมติกรมให้
อาจารย์ปรีดีเป็นที่ยกย่องในระดับโลกนั้น เช่นวันสุดท้ายที่ท่าน
ดำรงตำแหน่งนี้ เพราะฉะนั้นในเรื่องอาจารย์ปรีดี พนมยงค์นี้ ผม
อยากจะเรียนด้วยความปลื้มปิติว่า ส.ส.นักการเมืองทุกพรรคเห็น
ดีเห็นงามในการยกย่องท่าน เพราะผมได้บอกกับ ส.ส.นักการเมือง
เลยว่า เมื่ออาจารย์ปรีดีตายที่กรุงปารีสในปี ๒๕๒๖ นั้น นายก
รัฐมนตรีเปรม ติณสูลานนท์ พูดคำเดียวว่า เสียใจ เหมือนกับใคร
คนหนึ่งครับ พูดว่าเสียใจแต่ไม่ยอมพูดคำว่าขอโทษ พวงหรีดสัก
พวงหนึ่งก็ไม่มีไปวางหน้าศพที่กรุงปารีส โทรเลขสักฉบับหนึ่งถึง
ท่านผู้หญิงพูนศุขก็ไม่มี และเวลานั้นประธานรัฐสภาเป็นลูกศิษย์
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เคยทำเสรีไทยมาด้วยกัน และท่านเป็น
คนซึ่งก่อให้เกิดรัฐธรรมนูญ ด้วยอัจฉริยภาพของท่าน ท่านเสี่ยง
ตายที่จะยุติระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ให้เกิดรัฐสภาขึ้น ให้มี
ประชาธิปไตย ให้มีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ และท่าน
เป็นเลขาธิการคนแรกของรัฐสภา แต่ลูกศิษย์ที่เป็นประธาน
รัฐสภาก็ไม่ได้กล่าวคำเสียใจในรัฐสภา และไม่ได้ขอให้สมาชิก
รัฐสภายืนไว้อาลัยแม้เพียง ๑ นาที ผมได้ไปพบกับประธาน
รัฐสภาคนปัจจุบัน ดังที่ผมพบนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน ดังที่ผม
พบหัวหน้าพรรคต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนี้ ผมบอกว่าในทางศาสนา

พุทธถือว่าอันนี้เป็นบาปหนัก เพราะการเนรคุณคนนั้นถือว่าเป็นความเลวร้าย ประธานรัฐสภาที่ดี ส.ส.ต่างๆ ก็ดี ควรจะต้องขออโหสิกรรม ควรจะยกย่องอาจารย์ปรีดี เป็นที่น่ายินดีครับ ท่านประธานรัฐสภาบอกว่า งาน ๑๐๐ ปี อาจารย์ปรีดี นี้ ขอให้เราไปจัดกันที่รัฐสภา

เพราะฉะนั้น วันที่ ๑๑ พฤษภาคม อันเป็นวันเกิดของท่าน ในปีหน้าครบ ๑๐๐ จะมีงานในระดับชาติที่รัฐสภา อันนี้ผมเห็นว่าเป็นเรื่องที่รัฐสภาและรัฐบาลจะไถ่บาป เพราะการขอขมาลาโทษ เหมือนกับที่พระปลงอาบัติ เมื่อปลงอาบัติแล้ว รู้โทษผิดแล้ว ขอถ่ายโทษเสีย คุณก็เปลี่ยนแปลงได้ และผมหวังว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้จะทำให้ประเทศไทยของเราเดินไปสู่ความสุจริต ความยุติธรรม เดินไปสู่สันติสุข สันติภาพ ดังที่หนังสือพระเจ้าช้างเผือกแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่อาจารย์ปรีดีต้องการคือสันติสุข สันติภาพ และประชาธิปไตย ที่อาจารย์ปรีดีต้องการนั้นไม่ใช่รูปแบบแต่ต้องการที่เนื้อหาสาระ ให้ทุกคนมีส่วนร่วม คนเล็กคนน้อยมีส่วนร่วม และรัฐสภารัฐบาลประชาธิปไตย จะต้องนำไปสู่ความเสมอภาค ไม่เพียงในทางกฎหมายนะครับ เรามักจะลืมไป การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรกที่ทุกคนอยู่ใต้กฎหมายเหมือนกันหมด

ก่อนหน้านั้นเป็นไปไม่ได้เลยนะครับ เจ้านายขึ้นศาลรับสั่ง ไม่ขึ้นศาลธรรมดา จับเจ้านายต้องไปจับทนายของเจ้าแทน หรือถ้าเจ้าทรงกรม ก็ไปจับเจ้ากรมแทน เจ้าไม่ได้ขึ้นศาลธรรมดา พระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจสูงที่สุด อยู่เหนือกฎหมาย แต่ ๒๔๗๕ นั้นทุกคนอยู่ใต้กฎหมาย และเมื่ออาจารย์ปรีดีมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นครั้งแรกที่มีการแก้ไขกฎหมายให้ทุกคน

เสียภาษีตามรายได้ที่ได้รับ ก่อนหน้านั้นทุกคนเสียเงินรัชูปการคนละ ๑๒ บาทต่อปีเท่ากันหมด พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงเสียรัชูปการ ๑๒ บาท และเรื่องนี้พูดกันในสมัยราชาธิปไตย เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำนั้น จะพยายามเก็บภาษีคนรวยให้มากขึ้น เรื่องนี้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตรับสั่งว่า ยอมไม่ได้เป็นอันขาด อันนี้เป็นเหตุหนึ่งซึ่งเมื่อเกิดเปลี่ยนแปลง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น ท่านเป็นพระองค์แรกที่ถูกจับไปคุมขังไว้ และท่านต้องเสด็จลี้ภัยไปสั้้นพระชนม์ที่ชวา เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซียเวลานี้

เพราะฉะนั้น เมื่ออาจารย์ปรีดีเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ช่วงนั้นแหละครับที่ท่านทำหนังสือพระเจ้าช้างเผือก ท่านทำให้เกิดกฎหมายที่ยุติธรรมขึ้น แต่เวลานี้กฎหมายก็ยังไม่ยุติธรรมครับ การเก็บภาษีก็ยังไม่ยุติธรรม คนรวยเป็นอันมากเสียภาษีน้อยเหลือเกิน คนรวยเป็นอันมากมีทางเลี่ยงภาษีได้มาก โดยเฉพาะการปฏิรูปที่ดินไม่มีเลย อันนี้ก็เป็นอย่างอื่นเรื่องหนึ่ง ถ้ารัฐสภาไทย รัฐบาลไทยเดินไปตามที่อาจารย์ปรีดีต้องการ น่าจะเดินต่อไป ไม่ใช่สร้างความเสมอภาคทางกฎหมายเท่านั้น จะต้องสร้างความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจด้วย เพราะอาจารย์ปรีดีเมื่อยึดอำนาจการปกครองได้แล้ว ต้องการจะแก้ไขโครงสร้างทางเศรษฐกิจจะครับ ที่เรียกกันว่า **เค้าโครงเศรษฐกิจ** ของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม หรือ **สมุดปกเหลือง** ซึ่งโครงการ ๑๐๐ ปีของเราเอามาพิมพ์ใหม่แล้วนะครับ เป็นภาษาอังกฤษ โครงการนี้เป็นโครงการซึ่งล้ำสมัยล้ำยุคนะครับ เพื่อให้ทุกคนไม่ว่างงาน ให้ราษฎรทุกคนแม้ไม่รับราชการก็จะมีเงินสวัสดิการ ทุกคนจะได้บำนาญเมื่อแก่ ทุกคนจะเข้าโรงพยาบาลฟรี และความคิดนี้ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์

ต้องล้มเลิกไป อาจารย์ปรีดีถูกไล่ออกจากรัฐบาล ต้องไปอยู่ที่ฝรั่งเศส ๑ ปี กว่าจะกลับมาได้ แต่ความคิดนี้ได้รับ รัฐบาลอังกฤษเอาไปใช้หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นความคิดที่เกิดขึ้นหลังอาจารย์ปรีดีประมาณ ๒๐ ปี จะเห็นว่าอัจฉริยภาพนั้น บางครั้งมองเร็วเกินไป คนร่วมสมัยไม่เข้าใจ แต่เวลานี้ทั้งพรรคเขียวและพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยของเยอรมัน หันมายกย่องอาจารย์ปรีดีซึ่งนำพุทธศาสนามาเป็นหลักทางการเมือง

ศาสนาพุทธสอนว่า ความยุติธรรมในสังคมจะต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้ง ๒ พรรคนี้เห็นด้วย เขาสัญญากับผมว่าถ้าเขาเป็นใหญ่ เขาจะจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรีดีเป็นเรื่องใหญ่ เพื่อให้ฝรั่งมาเรียนจากเรา และผมก็บอกเขานะครับว่าเราจะเรียนจากฝรั่ง แต่ไม่ใช่เรียนจากวิถีทางผิดๆของฝรั่งที่รัฐบาลทำอยู่เวลานี้ ไม่ใช่เดินตาม IMF ไม่ใช่เดินตาม World Bank แต่จะต้องเรียนจากเขาเท่าที่เขาจะเรียนจากเรา เป็นที่น่ายินดีครับมูลนิธิฟรีดริค เออบ์เรต์ ซึ่งเป็นมูลนิธิของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยได้ตกลงกับผมแล้วโดยหลักการ ผมในที่นี้ไม่ใช่ นาย ส.ศิวรักษ์ นะผมในที่นี้ ประธานจัดงาน ๑๐๐ ปีภาคเอกชน จะมาจัดสัมมนาใหญ่ที่ จ.พระนครศรีอยุธยา ๑ สัปดาห์ ก่อนวันเกิดของท่านครบ ๑๐๐ ปีจะมีผู้นำทางความคิดเกี่ยวกับสังคมนิยมประชาธิปไตยจากตะวันตกและจากตะวันออก มาร่วมหารือกันเพื่อจะมีแนวร่วมที่จะเดินทางในศตวรรษหน้า ในเรื่องสังคมนิยม คือเอาอัจฉริยภาพของอาจารย์ปรีดีที่คิดไว้ตั้งแต่ ๒๔๗๕ ให้มาบรรลุผลเป็นจริงให้ได้คนที่เตรียมเชิญมานะครับ เป็นที่น่าเสียดายว่าบางคนเขามาไม่ได้เสียแล้ว เช่น อับดุลราห์มาน วาหิต ซึ่งเป็นเพื่อนรักกับผมมากกว่า ๒๕ ปี ผมปรึกษาเขาด้วยในเรื่องนี้ แต่เผอิญตอนนั้นเขาเป็นประธา-

นาธิบดีอินโดนีเซียเสียแล้ว ก็คงมาไม่ได้แน่ครับ แต่หวังว่าถ้าเป็นไปได้ เราอาจจะเชิญเขามาแสดงปาฐกถาในวันเกิดของท่านก็ได้ ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม แต่อันนี้ผมพูดในความเห็นส่วนตัวนะครับ เพราะทุกอย่างนายกรัฐมนตรีจะต้องเห็นชอบด้วย ที่ผมเรียนมาทั้งหมดนี้เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า การฉลอง ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ นั้น เราไม่ได้ฉลองเพื่อจะยกหูชูหาง ยกตัวบุคคล เราเอาความคิดของท่านกลับมาให้คนรุ่นใหม่เข้าใจ และความคิดนี้กลับมา เพื่อที่นำไปสู่หนทางข้างหน้า

อัจฉริยภาพนั้น ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ใช้คำว่า*อัศจรรย* คือสิ่งซึ่งพิเศษ แปลก ประหลาด แต่ว่าเป็นไปได้ตามเหตุตามปัจจัย อาจารย์ปรีดีเป็นลูกชวานายากจนที่จ.พระนครศรีอยุธยา อาศัยความเฉลียวฉลาด เรียนได้เร็ว สอบเนติบัณฑิตได้ตั้งแต่อายุยังไม่ถึงเกณฑ์ ที่จะได้รับใบประกอบอาชีพทางทนาย ท่านจึงได้ไปอยู่กับชาวไร่ชาวนา ไปเห็นความทุกข์ยากของชาวไร่ชาวนา ท่านจึงมีจุดยืนร่วมกับชาวไร่ชาวนาตลอดชีวิต ผิดกับหลายคนครับที่เป็นลูกของชาวไร่ชาวนาเป็นลูกแม่ค้าขายปลา พอเป็นใหญ่เป็นโตแล้วเป็นวัวลืมตีน ปล่อยให้สุนัขฆ่มากัดชาวบ้าน อันนี้เป็นเรื่องอันตรายที่ร้ายแรงมากนะครับ อาจารย์ปรีดีอยู่ฝ่ายคนยากจนมาตลอดถึงจะเป็นใหญ่เป็นโตอย่างไรก็ตาม ดังที่ผมกล่าวแล้วอยู่ที่กระทรวงมหาดไทยก็พยายามกระจายอำนาจไปสู่ชาวบ้าน ให้ชาวบ้านเลือก นอกจาก ส.ส.แล้ว ให้เลือกเทศมนตรี สมาชิกเทศบาล เมื่อมาอยู่ที่กระทรวงการคลัง ก็แก้กฎหมายเพื่อให้ชาวไร่ชาวนาได้ประโยชน์ ซึ่งคนรวยเขามีแล้ว ถ้าเขามีใจยุติธรรม เขายินดีเสียภาษีครับ อันนี้ไม่แปลกประหลาด เฉพาะคนรวยที่โกงไม่ซื่อเท่านั้นเองที่เลียงภาษี และเมื่อท่านมาอยู่ที่กระทรวงการต่างประเทศ แม้ช่วง

เวลาน้อยนะครับ คนก็ลืมนะครับ ท่านสามารถแก้กฎหมายด้วยความเห็นชอบของมหาอำนาจทั้งหมด จนเมืองไทยได้มีสิทธิสภาพเท่าเทียมมหาอำนาจทุกประเทศที่ทำสัญญากับเรามา มหาอำนาจทางตะวันตกใช้อำนาจทางปืน บีบบังคับให้เราเปิดประเทศให้เขา ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๕๕ ในรัชสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงเราจะไม่เสียเอกราช แต่เราเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต มหาอำนาจเหล่านั้นคุมเราในทางศาล คุมเราในทางเศรษฐกิจ เราเรียกภาษีได้เพียงร้อยละ ๓ เขาจะมาซื้ออะไรจากเราก็ได้ ซึ่งเวลานี้กำลังเป็นอยู่นะครับ ถ้าเราไม่ระวัง World Trade Organization จะใช้วิธีเดียวกับที่เซอร์จอห์น เบาว์ริงใช้กับพระจอมเกล้าฯ แต่คนไทยสมัยนี้ยังไม่ตระหนัก อาจารย์ปรีดีตระหนักในเรื่องนี้ครับ และพยายามแก้ จริงอยู่ ในเรื่องนี้แก้มาตั้งแต่สมัยกรมหมื่นเทววงศ์วโรปการในรัชกาลที่ ๖ ที่เราเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๑ และเราก็พุดดยกย่องอยู่เพียงเท่านั้น แต่เรื่องนี้ทำไม่สำเร็จ จนอาจารย์ปรีดีมาแก้กฎหมายทั้งหมด จนทุกประเทศยอมรับ และเราได้เสมอภาคเท่าเทียมกับนานาประเทศ ๖๐ ปีนี้เองครับ ถ้าท่านที่มีอายุมากคงจำได้ ๖๐ ปีครานั้นได้ฉลองว่า เราเป็นประเทศซึ่งเท่าเทียมกับประเทศอื่นทั้งหมด มีเพลงซึ่งคุณมนตรี ตราโมท แต่งนะครับ

“๒๔ มิถุนา-ยนมหาสวัสดิ์ ปฐมฤกษ์รัฐ ธรรมนูญของไทย
เริ่มระบบแบบอา-รยประชาธิปไตย ท้าวราษฎร์ไทย ได้สิทธิเสรี
สำราญสำเริง รื่นเริงเต็มที เพราะชาติเรามี เอกราชสมบูรณ์”

เอกราชสมบูรณ์มีเมื่อ ๖๐ ปีนี้เองนะครับ ไม่ต่ำด้อยจากตะวันตกนะครับ และเวลานี้เรากำลังเสียเอกราชสมบูรณ์ ที่รัฐบาล

ถูกกล่าวหาว่าขายบ้านขายเมืองต่างๆ เป็นความจริง ไม่ใช่ความเท็จ เพราะเหตุที่เรายินดีจะให้บรรษัทข้ามชาติใหญ่ๆ มาควบคุมธนาคารต่างๆ จะถูกประเทศใหญ่ๆ มาซื้อหรือถือหุ้น แม้แต่การบินไทยต่อไปอาจต้องขายให้ชาติต่างๆ นอกประเทศมาคุม อันนี้เราไม่รู้สึกรับ ว่าสิ่งที่อาจารย์ปรีดีทำนั้นกำลังจะบิดผันไป เพราะฉะนั้นการฉลองอาจารย์ปรีดีครั้งนี้ ต้องการจะปลุกมโนธรรมสำนึกของคนให้ตื่น ว่าบ้านเราจะต้องมีเอกราชสมบูรณ์ คนไทยจะต้องมีสิทธิมีเสียงมีเสรีภาพ และคนยากคนจนซึ่งมี ๘๕% จะต้องมีศักดิ์ศรีไม่น้อยไปกว่าคน ๑๕% ที่ครองอำนาจครองทรัพย์อยู่อย่างฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย และอำนาจนั้น อย่างที่ผมกล่าวแล้ว ใช้กระทั่งให้สุนัขมากัดคนยากคนจน อันเป็นความเลวร้ายอย่างให้อภัยไม่ได้ ถ้าไม่แก้ไขเรื่องนี้ ไม่ยอมรับผิดชอบในเรื่องนี้ เป็นที่น่าเสียใจว่า ผมจะต้องประกาศตนเป็นศัตรูกับรัฐบาลอีก ทั้งๆ ที่เวลานี้กำลังพยายามเป็นมิตรกันนะครับ เรายินดีเป็นมิตรกันในบางเรื่อง แต่ในบางเรื่องจะต้องเป็นศัตรูกัน ศัตรูของผมนี้ก็คือ ไม่ได้ไปทำร้ายอะไรเขามากนะครับ เพราะผมมีแต่ปากกับปากกา ผมไม่มีปืน ถึงมีปืนผมก็ไม่ใช้ เพราะผมเชื่อในเรื่องอหิงสวิธี

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ท่านทั้งหลายอาจจะเห็นว่าเป็นเรื่องกระต่อนกระแต่น แต่จะเห็นว่าผมโยงให้เห็นเลยว่าอัจฉริยภาพของท่าน ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่กระทรวงไหน หรือไม่อยู่ที่กระทรวงไหน ท่านวางแผนทั้งหมดเพื่อความเป็นตัวของตัวเองของประเทศไทย ซึ่งท่านยินดีใช้คำว่าประเทศสยามมากกว่าประเทศไทย เพราะประเทศสยามหมายถึง ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ ไม่ว่าคนๆ นั้นจะเป็นคนมลายู ๔-๕ ล้านคนทางจังหวัดภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นลูกจีน หลานเขมร หลานมอญ แต่ทุกคนมีสิทธิ์เป็นเจ้าของประเทศ

สยาม ในขณะที่จอมพล ป.พิบูลสงครามต้องการว่าประเทศไทยนี้
ของคนไทยเท่านั้น และพวกเราเมื่อสมัยก่อน คนรุ่นผมถูกสอนให้
เกลียดเจ๊ก เราเกลียดเจ๊กกันทั้งหมดนะครับ ยกเว้นแต่เรา กับกง
เรา อันนี้ผมเห็นเป็นความผิดพลาดนะครับ ชาตินิยมแบบนี้ผิด
แต่อาจารย์ปรีดีไม่ต้องการชาตินิยมอย่างนั้นครับ ท่านต้องการให้
ทุกคนมีเอกลักษณ์ บุคลิกลักษณะแตกต่างกัน แต่รวมอยู่ด้วยกัน
ด้วยความเคารพรักใคร่ซึ่งกันและกัน และท่านโยงเจตนารมณ์นี้ไป
ยังประเทศเพื่อนบ้านด้วย

ขบวนการเสรีไทยของท่านนั้นต้องการจะต่อต้านญี่ปุ่น เพราะ
ที่ญี่ปุ่นมาอยู่ในเมืองไทยนั้น ท่านถือว่ามายึดครองประเทศไทย
ขณะที่จอมพล ป. บอกเราเชิญเขาเข้ามา นี่อันตรายนะครับ เรา
ไม่เห็นโทษที่ญี่ปุ่นมายึดครอง เพราะฉะนั้นเราจึงอ้างว่าเราเชิญ
อเมริกันมาอยู่ที่ประเทศไทยเมื่อสงครามเวียดนาม อันเดียวกันนะ
ครับ เราถูกอเมริกันยึดครอง เรากำลังถูก World Bank IMF ยึด
ครองเวลานี้ เมื่อเข้าใจเจตนารมณ์อาจารย์ปรีดี แล้วนี้ เอกราช
สมบูรณหมายถึงแต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพเต็มที่ด้วย ไม่มีการเอา
เปรียบซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนต่อประชาชน และประเทศ
เพื่อนบ้านกับประเทศเพื่อนบ้าน เพราะฉะนั้นขบวนการเสรีไทย
ของท่านนั้น ท่านทำเพื่อเอกราชของเรา และท่านก็เผื่อแผ่ไปช่วย
ประเทศเพื่อนบ้านให้ได้รับเอกราช อาวุธที่ได้รับมาจากอเมริกัน
ท่านไม่ส่งคืนครับ เพราะฉะนั้นอาวุธที่ได้มานะครับ ท่านส่งไปช่วย
ให้โฮจิมินห์ เพื่อเป็นเอกราชจากฝรั่งเศส ช่วยขบวนการเขมรอิสระ
ช่วยขบวนการลาวอิสระ และช่วยขบวนการอินโดนีเซียอิสระด้วย
เห็นไหมครับ แต่ทำไมท่านจึงไม่ช่วยพม่า ไม่ช่วยมาเลเซีย ก็เพราะ
ท่านยังกลัวอังกฤษอยู่ เวลานั้นอังกฤษเป็นเจ้าใหญ่ในแถบนี้ครับ

และมีขบวนการใต้ดินรื้อแปดพันประการที่รู้เท่าทันเรา ท่านจึงไม่กล้าทำ แต่ฝรั่งเศสอ่อนแอ ท่านจึงยินดีช่วยโฮจิมินห์ เวลานี้ยังมีกองทัพ ๒ กองทัพที่เมืองเวียดนามะครับ ชื่อว่ากองทัพสยาม Siam Regiment เพราะอาจารย์ปรีดีให้อาวุธไป และเมื่อประเทศเวียดนามะฉลองเอกราชครบ ๕๐ ปี ทั้งประเทศเวียดนามะและประเทศลาวได้เชิญท่านผู้หึงพุนศุข พนมยงค์ ไปรับเหรียญมิตรภาพ แล้วเขาประกาศเลยว่า เขารู้สึกเป็นบุญคุณของอาจารย์ปรีดีและท่านผู้หึงพุนศุข พุดกันอย่างไม่เกรงใจนะครับ อาจารย์ปรีดีนั้น อัจฉริยภาพของท่านที่สำคัญคือมีภรรยาที่ประเสริฐ ถ้าไม่มีภรรยาที่ประเสริฐอย่างท่านผู้หึงพุนศุข ทำงานอย่างนี้ไม่ได้หรอกครับ เพราะท่านผู้หึงพุนศุขนั้นอดทนสามี่ทุกอย่างเพื่อความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อให้อัจฉริยภาพของท่านได้แสดงออกเพื่อพหุชน เพื่อความถูกต้องดีงาม ท่านผู้หึงพุนศุขไม่ต้องการลาภยศสรรเสริญใดๆ ทั้งสิ้น เมื่อเร็วๆ นี้ธรรมศาสตร์ต้องการจะให้ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์กับท่าน ท่านก็ไม่รับครับ ท่านเป็นผู้หญิงธรรมดาคนหนึ่ง ที่ท่านรับเหรียญมิตรภาพจากเวียดนามะจากลาวเพราะเขาบอกว่าเขาให้เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีงามของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

อย่าลืมนะครับ ธรรมศาสตร์ไม่เคยให้ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์อาจารย์ปรีดี เมื่อท่านมีชีวิตอยู่เคยมีผู้เสนอ และมีผู้คัดค้าน และผู้ที่คัดค้านนั้น ขอไม่ให้จดบันทึกรายงานการประชุมด้วยนะครับ เช่นเดียวกัน คนๆ เดียวกันนี้คัดค้านไม่ให้ชื่อท่านเข้าไปในยูเนสโก แต่ผมจะไม่เอ่ยชื่อว่าเป็นใคร คนอย่างนี้ยังมีอำนาจอยู่นะครับ เช่นเดียวกัน ผมเสนอให้ทำแสตมป์ให้อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ในชาตกาล ๑๐๐ ปี ซึ่งผมเสนอให้ทำมาแล้วเมื่อ

เจ้าคุณอนุমানราชชน อายุครบ ๑๐๐ ปี ได้ทำแสดมปี* แต่ตอนนี้ ปฏิเสธไม่ยอมทำแสดมปี ผมก็บอกคุณชวนไปแล้วว่า ถ้าทำแสดมปีถวายสมเด็จพระศรีนครินทร์ ไม่ทำแสดมปีให้อาจารย์ปรีดีนั้น แสดงว่าบ้านเมืองนี้ยังเป็นศักดินา ยังเป็นขัตติยาธิปไตย ไม่ใช่ประชาธิปไตย แต่คุณชวนก็ยังหลีกภัยอยู่ เพราะฉะนั้นผมอยากจะเรียนนะครับ ถ้าพวกธรรมชาติพวกคนรุ่นใหม่เข้าใจว่าบ้านเมืองเราหมดเรื่องต่ำเรื่องสูงแล้ว มีความเสมอภาค จะต้องบีบรัฐบาล เพราะรัฐบาลไม่ได้เป็นนายเราครับ เขากินเงินเดือนของเรา เขาเป็นบ่าวเรา เขารับใช้เรา เราต้องบีบเขา ให้เขาทำอันนี้ และผมบอกในจดหมายครั้งสุดท้าย บอกว่าการที่ไม่ทำแสดมปีให้อาจารย์ปรีดีนั้น จะทำให้แปลเก่าไม่สมาน ดังเช่นเมื่อว่าครั้งนี้มีแต่พระนามสมเด็จพระศรีนครินทร์ที่ยูเนสโก ไม่มีชื่ออาจารย์ปรีดี แปลเก่านี้จะเหวอะหะมากขึ้น ที่ผมทำครั้งนี้เพื่อจะประสานแปลให้เราเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าหากรัฐบาลจะเข้าใจคำเตือนของผม แต่เป็นที่น่าเสียใจ รัฐบาลส่วนมากบัดชบนะครับ เรื่องทำแสดมปี ผมเสนอในที่ประชุม ซึ่งท่านนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ท่านนายกรัฐมนตรีก็เห็นด้วย แต่คณะกรรมการสื่อสารที่คุมเรื่องแสดมปี ไม่ยอมทำให้ ผมเสนอในที่ประชุมด้วยครับว่าควรจะมีธนบัตรพิมพ์รูปอาจารย์ปรีดีลงไป โอ้โฮ มีคนค้านในที่ประชุมเลยครับ เพราะเวลานี้เมืองไทย อะไรไปแตะเจ้าสัณนิดไม่ได้เลยครับ เป็นโรคกลัวเจ้า โรคกลัวเจ้านี่ร้ายแรงกว่าโรคกลัวผี แล้วก็โรคประจบเจ้า โรคคลานเหมือนกิ้งกือใส่เตือนไปหาเจ้า ผมพูดอย่างนี้คราวที่แล้ว สุจินดา คราประยูร มันฟ้องผม จะเอาผมเข้าคุก ผมทำคดีกับ

* ดูเรื่อง “การจัดสร้างตราไปรษณียากรที่ระลึก” หน้า ๒๕๗ ประกอบ

สุจินดามา ๔ ปีนะครับ เป็นที่น่ายินดี ผมนะคดี และศาลได้
แถลงด้วยว่า ที่ผมพูดมานี้เพื่อจะเตือนคนให้เคารพศักดิ์ศรีของตัว
เอง ไม่ให้ทำตัวเป็นกิ้งกือไส้เดือนอีกต่อไป

การหมอบคลานนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า-
อยู่หัว มีพระราชโองการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๑๖ เมื่อกำนบรมาชา-
ภิเชก ครั้งที่ ๒ ให้เลิกหมอบคลานอีกต่อไป เพราะท่านบอกว่าเป็น
สัญลักษณ์ของความป่าเถื่อน สัญลักษณ์ของความกดขี่ การเคารพ
ให้โค้งก็เพียงพอแล้ว โดยประเพณีนี้ใช้มาตลอดสมัยราชาธิปไตย
สมัยรัชกาลที่ ๕ จนถึงรัชกาลที่ ๗ และประเพณีนี้เฟื่องฟูมาโดย
สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพราะสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่มีความชอบธรรมอะไร
ทั้งสิ้น จึงใช้อำนาจเผด็จการกดให้พวกเรากลับไปเป็นสัตว์เลื้อย
คลานตามเดิม และพวกเราหลายคนก็ (เป็นที่น่าสนใจ) ยังนิยม
ยินดีเป็นสัตว์เลื้อยคลาน ดังเราจะเห็นได้จากละครโทรทัศน์น้ำเน่า
น้ำนิ่งทั้งหลาย ในบ้านคุณหญิงคุณนายสมัยใหม่เขาก็ให้บ่าวคลาน
ชอบให้บ่าวหัวเข่าด้าน เพราะมันชอบคลานไปหาเจ้า เพราะฉะนั้น
ผมเห็นว่าอาจารย์ปรีดีต้องการอิสระเสรี ทุกคนจะต้องเท่าเทียมกัน
นะครับ และในการอดหนุนเอกราชของเราหรือเอกราชของประเทศ
เพื่อนบ้าน อีกสิ่งหนึ่งที่ทุกคนลืมไป ที่ผมนำเอามากล่าวกับเลขา-
ธิการยูเนสโกว่า อาจารย์ปรีดีเป็นคนวางแผนคนแรกที่จะให้เกิด
สันนิบาตชาติเอเชียอาคเนย์ ความคิดเกิดก่อนอาเซียนประมาณ
๓๐ ปี แต่อาเซียนนั้น คุณถนัด คอมันตร์ อ้างเป็นความคิดของท่าน
แต่ความคิดอาเซียนเป็นความคิดของอเมริกัน เพื่อให้อเมริกันมา
คุมภูมิภาคนี้ให้เป็นระบบทุนนิยม แต่อาจารย์ปรีดีต้องการให้
ภูมิภาคนี้เป็นภูมิภาคซึ่งปลอดไปจากลัทธิใดๆ นอกจากความเป็น
ตัวของตัวเอง และให้เป็นสมาชิกเสมอกัน เวลานั้นผู้อองซานแห่ง

พม่าเห็นดีเห็นงามด้วย สุรกาโนต์แห่งอินโดนีเซียซึ่งกำลังจะได้เอกราช เห็นดีเห็นงามด้วย เขมร ลาว เวียดนาม ก็เห็นดีเห็นงามด้วยและต้องการให้อาจารย์ปรีดีเป็นประธานคนแรกของสันนิบาตนี้ ซึ่งตั้งที่กรุงเทพฯ แต่อาจารย์ปรีดีบอก บ้านเมืองไทยกำลังมีปัญหา มาก ท่านขอให้คุณเตียง ศิริขันธ์เป็นแทน และคุณเตียง ศิริขันธ์เป็นประธานคนแรกของสันนิบาตนี้

เป็นที่น่าเสียใจครับ เมื่อเกิดรัฐประหาร ๒๔๙๐ โดย ผิน ชุณหะวัณ และ ป. พิบูลสงคราม ร่วมกับพรรคประชาธิปัตย์ ได้ทำลายสมัชชานี้ และได้ทำลายสิ่งที่อาจารย์ปรีดีช่วยประเทศเพื่อนบ้านเป็นเอกราชทั้งหมดและอันนี้เป็นเหตุให้เรากลับไปอยู่ใต้ฉาวยอภิมหาอำนาจ เริ่มจากอเมริกัน เป็นที่น่าเศร้าระครับ ความคิดต่างๆของท่านไม่สัมฤทธิ์ผล ก็เพราะนักการเมืองรุ่นหลังใจไม่ซื่อมือไม่สะอาด ถึงกับโจมตีท่านในเรื่องลอบปลงพระชนม์ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล คนที่จ้างคนไปร้องตะโกนว่าปรีดีฆ่าในหลวง ไม่ใช่ใครอื่น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นคนสำคัญของพรรคประชาธิปัตย์ในเวลานั้น คุณเลียง ไชยกาล ซึ่งเป็นคนสำคัญของพรรคประชาธิปัตย์ในเวลานั้น ทั้ง ๒ คนยอมรับแล้วทั้งคู่ครับ จึงเป็นสิ่งที่น่าเสียใจ สิ่งที่ท่านคิดมาและทำไม่สำเร็จเพราะฉะนั้นในการฉลอง ๑๐๐ ปีของท่านครั้งนี้ ต้องการเอาอัจฉริยภาพของท่านกลับมาใช้ให้สำเร็จ ทั้งในประเทศและในภูมิภาค เราจะมี การสัมมนาในระดับภูมิภาค เราต้องการเอานิทัศน์การของท่านแสดงในทุกจังหวัด อันนี้เป็นที่น่ายินดีที่เราได้รับความร่วมมือจากราชภัฏทุกแห่ง และหวังว่านายกษัตริย์เก่าธรรมศาสตร์ทุกจังหวัด ซึ่งส่วนมากเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ก็จะร่วมมือกับเรา และระดับภูมิภาคก็เชื่อว่าจะได้รับความร่วมมือจาก

ทุกประเทศในภูมิภาคนี้ และประเทศอื่นๆ ในโลก

นี่ทัศนการจัดแสดงครั้งแรกเดือนหน้าจะครับ ที่ประเทศอินเดีย ศูนย์อินทிரาคานธี ซึ่งจะประชุมนานาชาติ ผมจะเป็นคนนำไปแสดงเอง และเราจะนำละครเรื่องคือผู้อภิวัตน์ ซึ่งคุณดำรงคุณะดิลก แต่งเกี่ยวกับอาจารย์ปรีดี โดยเราไปแสดงแล้วจะครับแห่งแรกที่เราแสดงคือปารีส เป็นเมืองที่ท่านตายและที่ท่านคิดอภิวัตน์ ๒๔๗๕ และแสดงที่การประชุม International Conference on Thai study ที่กรุงเฮก ประเทศวิลันดา และแสดงที่สตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน เพราะที่ประเทศนั้น คนไทยหนีไปอยู่มากที่สุดเมื่อถูกวังแกในกรณี ๑๔ ตุลา ๖ ตุลา และต่อไปมกราคมจะแสดงที่ลอสแอนเจลิสซึ่งเป็นเมืองที่คนไทยอยู่มากที่สุดนอกประเทศไทย อันนี้พูดให้ฟังว่าการงานทั้งหมดนี้ ต้องการจะนำอัจฉริยภาพของอาจารย์ปรีดีมาให้เป็นที่ยูจัก และเพื่อสืบเจตนารมณ์ของท่านในเรื่องศักดิ์ศรีของมนุษย์ ในเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์ ในเรื่องสามัคคีธรรมของมนุษย์ และในเรื่องของสันติประชาธรรม แม้คำนี้จะเป็นคำของอาจารย์ป๋วยก็ตาม คือการปกครองจะต้องมีสันติเป็นพื้นฐาน และเราทุกคนก็ควรมีสันติเป็นพื้นฐาน และสันติอันนี้ในตัวเรามีฉันใด ก็ต้องมีสันติภายนอกมากเท่านั้น และสันติมิได้ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วม สันติประชาต้องมีส่วนร่วมในทุกระดับ แต่เป็นประชาที่คนส่วนใหญ่จะเอาเปรียบคนส่วนน้อยไม่ได้ จะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐาน ชาวเขาชาวเผ่าต่างๆ ต้องได้รับเกียรติ ได้รับความเคารพจากเรา ชนกลุ่มน้อยทุกเชื้อชาติทุกชนชาติ ประเทศเพื่อนบ้านต้องได้รับความเคารพจากเรา เพราะฉะนั้นงานฉลอง ๑๐๐ ปีของท่าน เราจะนำเอาอัจฉริยภาพกลับมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย และการฉลองของท่านไม่ใช่ฉลองท่านใน

ฐานะที่เป็นปูชนียบุคคลคนเดียว เพราะยังมีปูชนียบุคคลอีกเป็นอันมากที่เราต้องข้ามไป

เมื่อก็ผมเอ่ยชื่อคุณเตียง ศิริขันธ์นะครับ ซึ่งเป็นคนสำคัญเลยทีเดียว เมื่อผมไปพูดที่ราชภัฏ จังหวัดสกลนคร เมื่อ ๒ ปีมานี้ เขาไม่รู้จักแม้เพียงชื่อคุณเตียง ศิริขันธ์ครับ เป็นที่น่าเสียใจ เพราะตั้งแต่เผ่า ศรียานนท์ สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พยายามทำลายบุคคลที่มีจุดยืนทางการเมืองทางประชาธิปไตยทั้งหมด คุณเตียง ศิริขันธ์ ถูกฆ่าเช่นเดียวกับคุณถวิล อุดล คุณจำลอง ดาวเรือง เช่นเดียวกับอีกหลายต่อหลายคนที่ถูกฆ่า แล้วคนเหล่านี้เป็นนักประชาธิปไตยที่เสียสละเพื่อบ้านเมือง ทำงานเสรีไทยเราจะนำชื่อบุคคลเหล่านี้กลับมาให้เป็นที่รู้จักทุกจังหวัด และผมเชื่อว่าที่ภูเก็ตรักก็เช่นเดียวกันครับ ท้าวเทพกษัตรี และท้าวศรีสุนทร เป็นบุคคลสำคัญในอดีต แต่เราต้องยกย่องบุคคลร่วมสมัยของเราด้วย คนที่ร่วมในเสรีไทย คนที่เป็นประชาธิปไตย คนที่ซื่อสัตย์สุจริต เพราะคนรุ่นใหม่นี้ไขว่ไขว่ครับ เราไปนึกว่าคนมีอำนาจ คนมีสตางค์นี้เราต้องยกย่อง ถ้าคนมีอำนาจนั้นได้อำนาจมาโดยสุจริต ต้องยกย่อง แต่คนมีสตางค์ได้เงินมาโดยการฉ้อฉล คนมีอำนาจได้อำนาจมาโดยฉ้อฉล จะต้องประณาม ดังเช่นผมประณามสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตลอดเวลา ว่าเป็นบุรุษบ้ากาม เป็นเผด็จการที่เลวร้ายที่สุด และเป็นคนที่ระยะยาวจะทำลายระบบชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

คนดีที่สุจริตนี้ควรจะมีพลังในการทำงาน เรื่องนี้ผมเองเกี่ยวข้องโดยตรง อยากจะให้ทุกคนเขารู้สึกว่าเขามีศักดิ์ศรี ไม่ว่ายี่ห้อไหน ผมไม่เคยเห็นด้วยกับคอมมิวนิสต์เลย ผมไม่เห็นด้วยกับหลายๆ อย่าง ถึงจะไม่เห็นด้วย แต่เมื่อเขามีความเป็นมนุษย์ เขาเชื่อสิ่งที่ตรงข้ามกับเรา เราก็ต้องเคารพเขา ผมไม่ได้เป็นคริสต์

ผมไม่ได้เป็นมุสลิม แต่ผมยกย่องนับถือเพื่อนผมที่ถือศาสนาอิสลาม
ถือศาสนาคริสต์ ความคิดแตกต่างกันไม่เป็นไรครับ เราสามารถ
ร่วมกันได้ และผมเห็นว่าการยกย่องบุคคล ควรยกย่องทุกระดับ
ทุกหนแห่ง แต่บางครั้งเรายังมีความกลัวหลอกหลอนเราอยู่ ไม่
กล้าทำอะไร เอาชนะความกลัวเสีย เหมือนที่เรากลัวผีนะครับ
ลึกๆ แล้วเรายังกลัวผีอยู่ เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่กลัวผี มันก็ทำอะไร
ไม่ได้ ผมไม่ได้บอกว่าผีมีหรือไม่มี พระบอกว่าเรื่องของผีไม่ใช่
เรื่องที่เราควรจะไปกลัว ควรจะแผ่เมตตาให้ผี ที่แรกเรากลัวผี
ที่หลังเราไปกลัวเจ้า เจ้าก็ไม่ต้องกลัว แผ่เมตตาให้กับเจ้า สงสาร
เจ้า และเคารพนับถืออย่างวางท่าที่ถูกต้อง

ปาฐกถา ณ ห้องรายา โรงแรมรอยัลซิดี จังหวัดภูเก็ต
วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๒
ตีพิมพ์ใน **เสขิยธรรม**
มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๓

อาจารย์ปรีดี กับการฟื้นฟูพระศาสนา

เรื่องอาจารย์ปรีดีกับศาสนานั้นต้องตีประเด็นให้ชัดว่าศาสนาในที่นี้ หมายถึงเนื้อหาสาระของความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีทั้ง ๓ ขั้นตอนนะครับ ขั้นตอนที่หนึ่ง เนื้อหาสาระของความเป็นมนุษย์ในปัจจุบันนี้ ที่เรียกว่าทฤษฎัมมิกัตถประโยชน์ สอง เนื้อหาสาระในทางหลังจากชีวิตนี้ ที่เรียกว่า สัมปรายิกัตถประโยชน์ และ สาม เนื้อหาสาระที่สูงที่สุด เป็นปรมัตถประโยชน์

ถ้าเรามองดูแนวความคิดของอาจารย์ปรีดี ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของโลกในปัจจุบัน ทฤษฎัมมิกัตถะ แต่ท่านนำเอาสาระของพุทธศาสนามาใช้ จะเห็นได้เลย เมื่อท่านนิราศร้างจากประเทศไทย ไปอยู่ที่เมืองจีนเป็นเวลาถึง ๒๐ ปี ท่านพูดถึงความเป็นอนิจจังของสังคม **ความเป็นอนิจจังของสังคม** นั้นจริงอยู่ ฝ่ายมาร์กซิสต์ก็พูดถึง แต่ว่าอาจารย์ปรีดีนั้นเอาเนื้อหาสาระในทางธรรมะของพระพุทธเจ้ามาพูดเป็นประเด็นหลัก อันนี้ผมหมายถึงเมื่อท่านพ้นออกจากแวดวงทางการเมืองไปแล้ว

และเกือบจะเรียกได้นะครับ ว่าที่ท่านอยู่เมืองจีน ๒๑ ปีนั้นงานหลักที่สำคัญมีชั้นนี้ชั้นเดียว ซึ่งสำหรับคนไม่รู้ จะแปลกใจนะครับ แต่ถ้าคนรู้จักประเทศจีนแล้วจะไม่แปลกใจเลย เพราะจีนเป็นประเทศเผด็จการฝ่ายซ้ายที่ร้ายแรงที่สุด คุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ไปตายที่ประเทศจีนและคุณกุหลาบสายประดิษฐ์นั้นยิ่งกว่าอาจารย์ปรีดีนะครับ เพราะคุณกุหลาบ สายประดิษฐ์หายใจเป็นข้อเขียน

อาจารย์ปรีดีท่านยังเขียนน้อย คิดมาก บริหารราชการแผ่นดินมาก คุณกุหลาบนั้นเขียนตลอดเวลาครับ แต่ไปอยู่เมืองจีนตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ หรือก่อนหน้านั้นจนสิ้นชีวิต เกือบจะไม่ได้เขียนอะไรเลย อาจจะยื่นมือให้เขาบ้าง ช่วยอะไรเขาบ้าง แต่ไม่ได้เขียนอะไรเลย เพราะในประเทศอย่างลัทธิคอมมิวนิสต์นั้น ถ้าคุณเขียนอะไรมา ไม่ต้องตามความประสงค์ของชนชั้นนำนั้น เป็นไปไม่ได้

และความคิดนี้ไม่ได้เป็นความคิดของคอมมิวนิสต์อย่างเดียว นะครับ เป็นความคิดกระแสหลักของเผด็จการทางตะวันตก แม้ในวงการศาสนาของโรมันคาทอลิกเอง ถ้าคุณเขียนอะไรก็ตามที่คัดค้านศาสนจักร สมัยกลางนั้นถูกเผาทั้งเป็น แม้สมัยนี้ เพียงไม่กี่ปีมานี้ เพื่อนของผมที่ลังกา บาทหลวงดิสสา พาลสุริยา ยังถูกทำทัณฑ์กรรมหรือปัฟพาขณียกรรม ออกจากศาสนา excommunicate คำว่า “ปัฟพาขณียกรรม” แปลเป็นภาษาไทยไม่รุนแรงเท่าไรหรอกครับ แต่ excommunicate ในภาษาอังกฤษนั้นร้ายแรงมาก ไม่ให้เป็นคริสตศาสนิกอีกต่อไปเลย สมัยนี้แล้วนะครับ สิ่งเหล่านี้ยังมีอยู่ แต่ว่าในกรณีบาทหลวงดิสสา พาลสุริยา แล้วทางศาสนจักรก็ยอมรับผิดชอบ รับท่านกลับเข้ามาสู่ศาสนจักร

ทีนี้ในระหว่างอาจารย์ปรีดีนะครับ มีส่วนอย่างสำคัญในการปกครองบ้านเมือง ตั้งแต่ ๒๔๗๕ - ๒๔๙๐ นั้น ผมว่าท่านคิดในเรื่องศาสนาซึ่งมองอย่างเผินๆ เป็นเรื่องทฤษฎีหมักดองคำประกาศคณะราษฎร ฉบับที่ ๑ ที่บอกว่า... ทุกคนมีสิทธิเสมอกัน และมีเสรีภาพ... สิ่ง que ทุกคนพึงปรารถนา คือความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ ซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า ‘ศรัอาริยะ’... ถ้าคนไม่ศึกษาให้ลึกซึ้ง จะนึกว่าเป็นการตีฝีปากกันเท่านั้นเอง แต่ถ้าศึกษาให้ลึกซึ้งแล้ว จะเห็นได้เลยนะครับว่า ความคิดของท่านนั้นในเรื่องของ

ทฤษฎีนี้มีกัตตะโยงไปถึงสัมปรายิกัตตะ และโยงไปถึงปรมัตตะ เพราะโลกพระศรีอารีย์นั้น เป็นความคิดดั้งเดิมของคนไทยที่ถือ พุทธ เพราะโลกพระศรีอารีย์นั้นจะนำมาซึ่งความเสมอภาค นำมา ซึ่งเสรีภาพ นำมาซึ่งภราดรภาพอย่างแท้จริง และความคิดนี้เป็น ความคิดที่พระพุทธเจ้าทรงฝากฝังตั้งคณะสงฆ์ไว้ ก่อนการปฏิวัติ ใหญ่ในฝรั่งเศสกว่า ๒,๐๐๐ ปี

แต่สำหรับคนทั่วๆ ไปนั้น โลกพระศรีอารีย์เป็นโลกที่จะไป เกิดในชาติหน้า ทำบุญเพื่อจะได้ไปเกิดในโลกพระศรีอารีย์ แต่ ความคิดในเรื่องโลกพระศรีอารีย์ขาดหายไป เพราะว่าเมื่อความ คิดของเราในเรื่องพระศาสนาขาดหายไป คนสมัยนี้เกือบจะถือว่า เรื่องโลกพระศรีอารีย์เป็นสิ่งที่เหลวไหล ที่จริงโลกพระศรีอารีย์นั้น เป็นโลกซึ่งพุทธศาสนิกในฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายานเห็นพ้อง ต้องกัน แต่เมื่อเราไปถือศาสนาพุทธตามแบบฝรั่ง ซึ่งถือว่าทุก อย่างจะต้องพิสูจน์โดยนัยแห่งตรรกะ ทุกอย่างต้องพิสูจน์ได้ตาม เนื้อหาสาระทางประวัติศาสตร์ เราก็เลยเห็นว่าพระพุทธเจ้านั้นมี เพียงพระสมณโคดมเพียงพระองค์เดียว

แต่ในทางความคิดของพุทธฝ่ายเถรวาทเราเองนะครับ ใน ภัทรกัปนี้ก็มีพระพุทธเจ้าถึง ๔ พระองค์แล้ว เริ่มที่พระกกุสันโธ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ จนถึงพระสมณโคดม องค์สุดท้ายใน กัปนี้จะเป็นพระศรีอารียเมตไตรย อันนี้เป็นความคิดทั่วไป ยิ่งบน กำแพงวิหารพระศรีศากยมุนี ที่วัดสุทัศนฯ นั้น มีพระพุทธเจ้าถึง ๒๗ พระองค์ หรือว่าบทสวด เถอวันนี้เราไม่ได้สวด พระก็ไม่ได้อ สวด เวลานั้น ท่านสวดเพียงเจริญชัยมงคลคาถา ถ้าบทสวด ตามปกติที่สวดเจ็ดตำนาน เมื่อสวดบท **นโม ๘ บท** แล้วนี้ จะสวด บท **สัมพุทธะ** บทสัมพุทธะนี้กล่าวถึงพระนามพระพุทธเจ้ามาก

มายหลายพระองค์ เป็นแสนเป็นล้านพระองค์ ทั้งนี้ก็หมายความว่าทางฝ่ายพุทธเชื่อว่า ทุกคนสามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้อีกนัยหนึ่งหมายถึงความเสมอภาคของทุกคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์สำคัญมากนะ และความคิดอันนี้เป็นความคิดที่อาจารย์ปรีดีเอามาใช้ในการนำเอาระบบการปกครองอย่างใหม่มาให้เมืองไทย หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ไปเอาการปกครองใหม่ อย่างกลับไปหารากเดิมที่คณะสงฆ์ ซึ่งเน้นที่ความเสมอภาค ทุกคนมีสิทธิที่จะได้เสรีภาพ และเสรีภาพอันนี้หมายความว่าเสรีภาพจากโลก โกรธ หลง คือเข้าถึงพระอมตธรรมที่พระนิพพาน

ผมอยากจะให้ท่านทั้งหลายพิจารณาดีๆ นะครับ ท่านจะเข้าใจความลึกซึ้งของอาจารย์ปรีดีในความคิดความอ่าน เพราะในการปกครองนั้นโลกกับธรรมแยกกันไม่ได้ และการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น เป็นการกลับไปหาคณะสงฆ์ดั้งเดิม เพราะคณะสงฆ์ดั้งเดิมนั้น คำว่า “สังฆะ” คำนี้ เป็นระบบการปกครองซึ่งมีมาก่อนพุทธกาล พวกศากยวงศ์เองก็ปกครองในระบบสังฆะ พวกวัชชี พวกมัลละ ก็ปกครองในระบบสังฆะ กล่าวคือผู้ที่ปกครองนั้นจะต้องหารือร่วมกัน ตกลงเห็นพ้องต้องกัน บางครั้งใช้เสียงข้างมาก บางครั้งจะต้องเห็นพ้องต้องกันหมด และถ้าดูในพระวินัยของสงฆ์จะเห็นได้ชัดเลยครับ บางเรื่องสงฆ์ทั้งหมดต้องเห็นพ้องต้องกัน และการเห็นพ้องต้องกันนั้น ไม่ใช่เห็นพ้องต้องกันธรรมดา ยังจะต้องประกาศกรรมวาจาอีก ๓ ครั้ง เพื่อให้ได้รับการยืนยันจากสงฆ์ เช่น อุปสมบทกรรม เป็นต้น ต้องสวดญัตติ จตุตถกรรม คือประกาศครั้งหนึ่งแล้ว ไม่มีสงฆ์คัดค้าน สวดซ้ำอีก ๓ ครั้ง เมื่อไม่มีสงฆ์คัดค้านแล้ว จึงจะรับสมาชิกใหม่เข้ามาสู่สงฆ์ได้ และการที่สมาชิกใหม่เข้ามาสู่สงฆ์นั้น หมายความว่าผู้นั้นจะ

เข้ามาสู่สังคมของผู้ซึ่งมีความเสมอภาค มีภราดรภาพ และการเป็นสมาชิกทั้งหมดเพื่อเสรีภาพจากโลก โกรธ หลง พอคความหมายอันนี้หมดไป เนื้อหาสาระของความเป็นสังฆะหมดไป บวชก็เป็นเพียงพิธีกรรมอันหนึ่ง ซึ่งอุปัชฌาย์จะได้คำตอบแทนและกรรมวาจาจะได้คำตอบแทน และพระอันดับจะได้คำตอบแทน ก็เลยเลอะเทอะเหลวไหล เพราะเราผิดจากเนื้อหาสาระ

เช่นเดียวกันนะครับ รัฐสภาคราวนี้ก็ผิดจากเนื้อหาสาระ รัฐสภาเป็นที่ซึ่งไปพูดโกหกต่อแหล่ได้ ไปพูดอะไรก็ได้ เสร็จแล้วปิดสภา ก็เอาผู้หญิงมาอยู่ปู้ป๋าในนั้น เล่นการพนัน แหวงหยวนเถื่อนกัน มันก็หมดความหมาย นี่สำคัญนะครับ และรัฐสภาในสมัยอาจารย์ปรกติเกี่ยวข้องนั้น เป็นรัฐสภาซึ่งพยายามเดินตามรูปแบบของสังฆะ และสังฆะจะเกิดขึ้นได้ ที่เราใช้คำว่า “บวชเรียน” ก็จะต้อง “เรียน” ครับ ลูกคนธรรมดาสามัญก็ดี ลูกพระเจ้าแผ่นดินก็ดี ลูกโสเภณีก็ดี ลูกโจรก็ดี เมื่อเข้ามาสู่สังฆะแล้ว มันเปลี่ยนจิตสำนึกเดิมทีเดียวเลยไม่ได้ ต้องมีวิธีการฝึกอบรมให้เปลี่ยนจิตสำนึกยกตัวอย่างเช่น พวกศากยยะซึ่งเป็นเชื้อวงศ์พระพุทธเจ้านั่นเป็นผู้ซึ่งถือชาติตระกูลสูงที่สุด รังเกียจคนชาติตระกูลอื่น ไม่ยอมสมพงศ์ด้วย เมื่อมาบวชนั้นรู้ตัวนะครับ ว่าตัวเองเป็นคนที่หยิงยะโสในชาติตระกูล เพราะฉะนั้นเมื่อเวลามาบวชนั้น ขอให้พระอุบาลีบวชก่อน อุบาลีเป็นช่างตัดผมครับ เรียกว่าเป็นบ่าวของพวกขัตติยราชสกุลเหล่านี้ ให้บวชก่อนเพื่อศากยยะเหล่านี้บวชทีหลังก็ต้องกราบพระอุบาลี เป็นการลดทิวเพื่อเดินไปสู่เสรีภาพ อันนี้สำคัญมาก ถ้าดูรูปแบบก็ต้องเข้าใจที่เนื้อหาสาระ อาจารย์ปรกติ เอาเนื้อหาสาระนี้มาใช้ นี่คุณดิเรก ชัยนาม เล่าให้ผมฟังเลยนะครับ

ก่อน ๒๔๗๕ การประชุมต่างๆ นั้น ที่ประชุมจะนับจากเจ้า

รองลงมาเจ้าพระยา รองลงมาพระยา พระ หลวง ขุน ถือตามลำดับอาวุโส พอเปลี่ยนแปลงการปกครองในการประชุมนั้น ตามอักขรानุกรม ใครชื่อตัว ก. สภาจะถามก่อนตัว ข. ไม่ได้ถามตามบรรดาศักดิ์ อันนี้เป็นการเปลี่ยนที่เนื้อหาสาระ หรืออีกนัยหนึ่งเปลี่ยนตามแนวของพระศาสนาเลยทีเดียว แต่คนซึ่งดูอย่างเผินๆ จะไม่เข้าใจเนื้อหาสาระอันนี้ และสภาผู้แทนราษฎรนั้นก็จะต้องใช้การบวชเรียนเช่นเดียวกับของคณะสงฆ์ ทางคณะสงฆ์นั้น ท่านบอกว่า อุปัชฌาย์หรืออาจารย์เมื่อบวชพระแล้วนั้น จะต้องให้การศึกษาอบรมอย่างน้อย ๕ ปี พระภิกษุใหม่จึงจะพ้นจากนวกภูมิ หรือที่เรียกว่า พันนิสสัย หรือนิสสัยมุตตะกะ ที่คณะสงฆ์เสื่อมโทรมเวลานี้ เพราะว่าพระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่ไม่ได้ดูแลพระนวกะ อย่างที่สมเด็จพระสังฆราชวัดราชบพิธได้รับสั่งว่า เดียวนี้เป็นอุปัชฌาย์เปิด ไม่ใช่อุปัชฌาย์ไก่อ เพราะไก่อั้น เมื่อออกไขมาแล้ว จะต้องดูแลไข พักไข จนออกมาเป็นลูกเป็นตัว ออกมาเป็นตัวแล้ว แม่ไก่อก็จะเลี้ยง ดูแลลูกไก่อ ส่วนพระอุปัชฌาย์เปิดนั้น เปิดไขแล้วก็ทิ้ง พระอุปัชฌาย์บ้านเรา พระอาจารย์บ้านเราเวลานี้ บวชแล้วก็ไม่ได้สนใจที่จะให้เรียน ที่เกิดสันตติโสภณกิตติ เกิดธรรมกายกิตติ เกิดอะไรต่างๆ เหล่านี้ ก็เพราะเหตุว่าอุปัชฌาย์อาจารย์ไม่ทำหน้าที่ของตัวเอง

เช่นเดียวกันครับ สภาผู้แทนฯเวลานี้ พวกนี้ไม่ได้รับการศึกษามา ตนไปนึกกว่าเป็นผู้แทนเพื่อจะมีอำนาจ เป็นผู้แทนเพื่อที่จะเป็นรัฐมนตรี เป็นผู้แทนเพื่อที่จะเอาเงินคั้นหัวคะแนน แต่อาจารย์ปรีดีเข้าใจรูปแบบคณะสงฆ์เดิม เพราะฉะนั้นเพื่อที่จะให้สภาผู้แทนราษฎรมีความหมายอย่างแท้จริง ท่านจึงตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น ซึ่งเป็นสำนักอบรมคนที่เรียนมหาวิทยาลัยนี้ให้มีความรู้ในเรื่องธรรมะ รุ่งเรืองรวมของความรู้

และเอาธรรมะนี้มาใช้ให้เป็นศาสตราที่แหลมคม เพื่อทิ่มแทง
ที่อยู่ติธรรมให้ยุติธรรม และไม่กลัวในการรับใช้การเมือง
เนื้อหาสาระของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง จะเห็น
ได้ว่า สัญลักษณ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นธรรมจักร ธรรมจักร
คือวงล้อแห่งธรรมที่จะต้องนำอำนาจ นี้กลับไปหาพระพุทธพจน์
เลยทีเดียว

ถ้าพระเจ้าแผ่นดินนั้นถือตามธรรม มีธรรมะเป็นธง เป็น
ธรรมราชา คำว่า “ธรรมราชา” นี้เป็นคำของพระองค์นะครับ เป็น
คำของพระพุทธเจ้าเรียกพระองค์เองว่าธรรมราชา แต่ถ้าผู้ปกครอง
ปกครองโดยถือธรรมเป็นใหญ่ นั่น ถือเป็นธรรมราชาเช่นเดียวกัน
เห็นไหมครับ ท่านเอาธรรมจักรมา ต้องการธรรมราชา และผมว่า
ในบรรดานักการปกครองทั้งหมดของไทย ตั้งแต่ ๒๔๗๕ จนถึง
บัดนี้ มีอาจารย์ปรกติคนเดียวครับที่เข้าใจเนื้อหาสาระของตัวธรรมะ
เนื้อหาสาระของตัวศาสนา อินเดียก็เช่นเดียวกันครับ มีคนๆเดียว
ที่เข้าใจเนื้อหาสาระอันนี้ คือนายแอมเบดก้า จะเห็นได้เลยเมื่อ
อินเดียเป็นเอกราชแล้ว ได้นำเอารูปอโศกสิงห์ สิงห์ที่พระเจ้าอโศก
ทรงสร้างขึ้น มาเป็นสัญลักษณ์ของตราแผ่นดิน เอาธรรมจักรมาใส่
ไว้ในธงชาติ เห็นไหมครับ เพราะแอมเบดก้าเป็นคนถือพุทธ และ
แอมเบดก้ายืนยันเลยว่า ประเทศอินเดียนั้นประเสริฐสุด เพราะพระ
พุทธศาสนา และไม่ใช่พระพุทธศาสนาเท่านั้นครับ พระเจ้าอโศก
มหाराชทรงนำเอาพุทธศาสนามาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระองค์เอง
จากทนต์ทอโสทหรือจันทอโสท “อโศกผู้ดุร้าย” หรือ “อโศกผู้เม
มาย” มาเป็นธรรมาโศกราช พระเจ้าอโศกซึ่งมีธรรมะเป็นใหญ่
ฉะนั้น เท่าที่ผมเข้าใจเรื่องนี้นะครับ อาจารย์ปรกติเข้าใจประเด็นนี้
แต่ท่านเป็นคนไม่ชอบพูดเรื่องตัวเอง ไม่ค่อยพรรณนาเรื่องตัวเอง

เป็นหน้าที่ของเราคนรุ่นหลังต้องตีประเด็นนี้ให้แตก

และคนที่คิดคล้ายๆ อาจารย์ปรีดี อีกคนหนึ่งก่อนหน้านี้ก็มี สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ ที่เข้าใจความคิดของพระเจ้าอโศก สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพนี้แหละเอาพระสมัญญานามของพระเจ้าอโศกมาถวายพระเชษฐาธิราชของท่าน ให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระปิยมหาราช กล่าวคือพระเจ้าอโศกนั้นเวลาทรงจารึกหลักศิลาเผยแผ่พระธรรม เผยแผ่พระเกียรติคุณ เผยแผ่สิ่งที่ดีงาม ท่านจะเริ่มต้นว่า ปิยทัสสี “ผู้เป็นที่รักของเทวดา” ผมว่าสมเด็จพระยาตำราจฯ ท่านเลือกเอาคำนี้ครับ “ปิยทัสสี” นี่มาเป็น “ปิยะมหาราช” ผู้เป็นที่รักของเทวดามาเป็นที่รักของประชาชน นี่แสดงว่าสองท่านนี้มีความเข้าใจในสิ่งที่ป็นเนื้อหาสาระของเรา เป็นสิ่งซึ่งเราได้รับ อาบ สรง สนาน แผ่ชานมาจากพระธรรมคำสั่งสอนพระพุทธเจ้าโดยทางคณะสงฆ์ ผ่านมาทางสองท่านนี้นะครับ

และเป็นที่น่ายินดีนะครับ ว่าสมเด็จพระยาตำราจฯ เสด็จกลับจากการลี้ภัยไปอยู่ปีนังถึง ๑๑ ปี จอมพลป. พิบูลสงครามเคยประกาศนะครับ “ถ้ากรมพระยาตำราจฯ กลับมาวันไหน ให้ยิงวันนั้นเลย” นี่บางคนลืมนะครับ ว่าจอมพลป. แกเกลียดเจ้าขนาดไหน แล้วสมเด็จพระยาตำราจฯ ไม่เคยมีพิษมีภัยอะไรกับแกเลย แต่แกยังสั่งให้ยิง หลานสมเด็จพระยาตำราจฯ กรมขุนชัยนาทนเรนทร เป็นพระราชโอรสองค์สุดท้ายของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จอมพลป. ใช้วิธีการ (ทำให้ศาลเสื่อมเป็นต้นมานะครับ) ให้ศาลตัดสินประหารชีวิตกรมขุนชัยนาทฯ แต่ว่าในฐานะที่เกิดมาเป็นลูกพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงพระคุณ ก็ให้เปลี่ยนเป็นจำคุกตลอดชีวิต เป็นนักโทษชายรังสิต แล้วก็อาจารย์ปรีดี

พนมยงค์นี้แหละครับที่ให้คุณทวี บุญยเกตุ ร่างกฎหมายนิรโทษกรรม นักโทษชายรังสิตจึงกลับมาเป็นกรมขุนชัยนาทนเรนทร และที่น่าเสียดาคือว่า กรมขุนชัยนาทฯ นั้น ที่หลังเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในคณะนะครับ ร่วมกับเจ้าคุณมานวราชเสวี แต่กรมขุนชัยนาทฯ เป็นคนซึ่งไม่มีกตัญญูกตเวทิตา เมื่อคณะรัฐประหารยึดอำนาจ ๒๔๙๐ กรมขุนชัยนาทฯ ลงพระนาม ในฐานะที่เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

อาจารย์ปรกติก็ยืนยัน กฎหมายเขียนไว้ชัดเจนนี้ครับ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตราบใดที่เป็นคณะ ต้องลงนามทั้งคณะ ไม่เช่นนั้นเป็นโมฆะ เพราะฉะนั้นการประกาศสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นโมฆะ เจกเช่นเดียวกันครับ การประกาศรับรองรัฐบาลคณะรัฐประหารก็เป็นโมฆะ อันนี้ครับ...การที่อาจารย์ปรกติกลับเข้ามายึดอำนาจคืน ในกรณีที่เราเรียกว่า “กบฏวังหลวง” นั้น ไม่ใช่เรื่องกบฏครับ เพราะรัฐบาลเวลานั้นเป็นรัฐบาลโมฆะ เป็นรัฐบาลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นรัฐบาลเถื่อน! เหมือนรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน กับ รสช. ก็เป็นรัฐบาลเถื่อน เป็นรัฐบาลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเช่นเดียวกัน แต่สิ่งเหล่านี้เราลืมเนื้อหาสาระไป เราก็ยอมกัน

หรืออีกนัยหนึ่ง จุดสำคัญของอาจารย์ปรกติกับเรื่องศาสนาก็คือ ท่านเอาเนื้อหาสาระตัวธรรมะมาใช้ตลอดเวลาที่ท่านบริหารบ้านเมือง แม้ท่านออกไปจากบ้านเมืองแล้ว ท่านกลับมายึดอำนาจคืน ก็ถือตัวธรรมะเป็นหลัก ไม่ได้ถืออธรรมเป็นหลัก ผมอยากจะเรียนไว้นะครับ นี่ประเด็นหนึ่ง

อีกประเด็นหนึ่งก็คือว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เอง เป็นมหาวิทยาลัยที่มุ่งธรรมะอย่างทีกล่าไปแล้ว และไม่ได้มุ่งธรรมะธรรมดาครับ ท่านต้องการให้พระภิกษุสงฆ์มาเกี่ยวข้องด้วย เพราะ

เหตุว่าสมเด็จพระวันรัต เขมจารี วัดมหาธาตุนั้น เป็นผู้ซึ่งมีความรู้ ความชำนาญ และมีศิลาจารวัดตรงดงามที่สุดในเวลานั้น ท่านอาราธนามาเกี่ยวข้องโดยตรง หรือแม้เป็นเปรียญลาพรด ท่านก็เชิญมาเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง จะเห็นได้เลยว่าท่านพึ่งพิงอิงกับศาสนา อิงกับวงการคณะสงฆ์ แปลกไหมครับ เวลานี้เองธรรมศาสตร์ก็อยู่ติดวัดมหาธาตุตามเดิม ไม่ได้เปลี่ยนไปไหนนะครับ แต่อาจารย์ธรรมศาสตร์เวลานี้เกือบจะไม่รู้จักเลยครับ ว่าที่นั่นเดี๋ยวนี้เขามีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว และที่นั่นเอง เขามีอะไรบ้าง เดินไปข้างหน้า เดินถอยหลัง หรืออะไรต่างๆ ไม่ได้อิงกันเลย ไม่ได้เอื้ออาทรซึ่งกันและกันเลย ซึ่งอันนี้เป็นการขาดทุนที่สำคัญที่สุด เพราะยิ่งเราจัดการศึกษาแบบใหม่ โดยทิ้งของเดิมของเรา เป็นโทษทั้งสถาบันการศึกษาทางโลก และทางธรรมแบบใหม่ และทั้งสองฝ่ายหันไปหาความเป็นฝรั่ง หันไปหาการเรียนรู้แบบเป็นเสี่ยงๆ

ในขณะที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนั้น มุ่งสอนตัวธรรมะเป็นหลัก สอนให้คนจะต้องเป็นคนดีด้วย เป็นคนที่มีความรู้ด้วย มุ่งความงาม ความจริงด้วย ดังจะเห็นได้เมื่อสมัยที่ท่านเป็นผู้ประศาสน์การนั้น นักศึกษาก่อนจะรับปริญญาต้องมีสิ่งที่เรียกว่า“ปัจฉิมนิเทศน์” ปัจฉิมนิเทศน์หมายความว่า เป็นการเตรียมตัวครั้งสุดท้ายให้รู้สภาพของสังคม เพราะสังคมเวลานั้นยังไม่มีสล้มครับ สังคมเวลานั้นยังไม่มีความรุนแรง ไม่มีมลภาวะอย่างเวลานี้ เพราะฉะนั้นนักศึกษาก็ต้องไปดูคนในคุก คนในคุกถูกรังแกอย่างไร ถูกเอาเปรียบอย่างไร ให้เห็นสภาพเลยว่า เวลานั้น สภาพเลวร้ายที่สุดของคนไทยก็คือคนในคุก แล้วเวลานี้สภาพเลวร้ายของสังคมคือคนยากคนจนที่ถูกเอาเปรียบ ๘๕% ของ

ประชากรก็คือคนยากคนจน มลพิษในกรุงเทพฯ สิ่งต่างๆ เช่น การพัฒนาที่แบ่งคนรวยคนจน ที่เอารัดเอาเปรียบ และทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติทั้งหมด เพื่อประโยชน์ของคนรวยจำนวนน้อย ซึ่งรับใช้บรรษัทข้ามชาติ ถ้าอาจารย์ปรีดียังเป็นผู้ประศาสน์-การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองอยู่ ผมเชื่อว่าประเด็นนี้จะเป็นประเด็นหลักครับ

หรืออีกนัยหนึ่ง ถ้าท่านไม่ได้ปลาสนาการไปจากมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และมหาวิทยาลัยนี้ยังดำรงชื่อวามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และยังสอนอย่างเป็นองค์กรรวมอยู่ ความเลวร้ายต่างๆ จะเกิดขึ้นไม่ได้ และความเลวร้ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้นี้ แสดงให้เห็นชัดถึงความเป็นอธรรมของสถาบันการศึกษา ความเป็นอธรรมของระบบการปกครอง ความเป็นอธรรมของทั้งฝ่ายบ้านเมือง และฝ่ายคณะสงฆ์ ถึงจะไม่ใช่อธรรมก็อ่อนเปลี้ย อันนี้สำคัญนะครับ และประเด็นนี้ผมว่ายากที่คนสมัยนี้จะเข้าใจได้ ผมพูดมาแล้วหลายครั้ง อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เวลานี้ก็เป็นหลานอาจารย์ป่วย อังภาภรณ์ เป็นคนที่ผมไปทอดมงคลให้เมื่อแต่งงาน เป็นคนน่ารัก แต่ประเด็นที่ผมพูดรอกูนี้...เหมือนกับพูดเข้าหูซ้าย ออกหูขวา เหมือนพูดกับจิ้งจอกที่ดักข้าวแล้วไม่รู้รสแกง ไม่รู้จะทำอะไร ก็เพราะเหตุว่าไม่เข้าใจว่าศาสนาหรือธรรมะจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการปกครอง

ใช่แต่เท่านั้นนะครับ อาจารย์ปรีดีมองเห็นด้วยว่า การปกครองบ้านปกครองเมืองนั้น เราต้องเอื้ออาทรต่อการพระศาสนาโดยตรง เหมือนพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อน จะต้องอุดหนุนคณะสงฆ์ และทำลายอลัชชี ดังกรณีที่พระเจ้าอโศกเมื่อทรงสมათานพุทธ-

ศาสนานั้น ได้จัดสังคายนาครั้งที่ ๓ ขึ้น เพื่อปราบอสังขีให้หมดไป แม้พระเจ้าอชาตศัตรูเอง ถึงจะทรงทำปิตุฆาต แม้จะเป็นคนที่เลวร้ายที่สุดทำอนันตริยกรรมที่ยิ่งกว่าอนันตริยกรรม เพราะอุดหนุนพระเทวทัตให้ทำโลหิตูปบาท อุดหนุนพระเทวทัตให้ทำสังฆเภท พระเจ้าอชาตศัตรูนั้นทรงทำอนันตริยกรรมถึง ๔ ประการ เพราะทรงเป็นปิตุฆาตฆ่าพระราชบิดาพระองค์เอง เพียงแต่ไม่ได้ฆ่าพระราชมารดาเท่านั้นเอง อนันตริยกรรม ๕ ประการนี้ พระเจ้าอชาตศัตรูทำเกือบหมด แต่เมื่อทรงกลับพระทัยแล้ว มาเป็นสัมมาทิฐิแล้ว สิ่งแรกที่พระองค์ทรงทำก็คือ อุดหนุนการสังคายนาครั้งที่หนึ่ง

อนันต์เช่นเดียวกันนะครับเมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีกอบกู้เอกราชได้ ก็ทรงอุดหนุนการสังคายนาที่กรุงธนบุรี ซึ่งเรามากจะไม่เอ่ยถึงกัน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อจัดตั้งบ้านเมืองแข็งแกร่งขึ้น ก็ทำสังคายนา เพราะพระศาสนาจะต้องบริสุทธิ์ครับ ถ้าพระศาสนาไม่บริสุทธิ์ ธรรมจักรอ่อนแอ อาณาจักรก็จะถึงความล่มสลาย และผมว่า ในบรรดานักการเมืองรุ่นใหม่ มีอาจารย์ปรีดีคนเดียวที่เห็นประเด็นนี้ ไม่มีคนอื่นเห็นเลย เวลานั้นการพระศาสนาไม่ได้ยวบยาบ รวนเร เหมือนเวลานี้ แต่การพระศาสนาถึง ๒๔๗๕ เป็นการพระศาสนาซึ่งเปิดโอกาสให้ฝ่ายธรรมยุตปกครองมหานิกาย ให้ฝ่ายเจ้าปกครองไพร่ ซึ่งผิดพื้นฐานของความเสมอภาคในพระศาสนา และเป็นเรื่องศักดิ์นาเข้ามาเกี่ยวข้อง จนเกิดขบวนการปฏิสังขรณ์ขึ้นหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง และคณะปฏิสังขรณ์เหล่านี้ มหาเถรสมาคมเวลานั้นซึ่งส่วนใหญ่เป็นธรรมยุต หาทางทำลายคณะปฏิสังขรณ์ แต่เป็นที่น่ายินดี พระมหาเถระฝ่ายมหานิกายเวลานั้นแข็งแรงพอที่จะปกป้องพระหนุ่มพระรุ่นเยาว์

ที่เป็นคณะปฏิสังขรณ์เหล่านี้ ให้รอดปลอดภัยไปจากการทำลายล้างของฝ่ายธรรมยุต และพระเหล่านี้เองต่อมาภายหลังได้รับการอุดหนุนจนเจือจากอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเวลานั้นเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อันนี้คนมักจะไม่วินิจฉัย

และท่านเองเป็นคนอุดหนุนให้เกิดพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ๒๔๘๔ ซึ่งมีเนื้อหาสาระในทางประชาธิปไตยปลอดภัยไปจากเนื้อหาสาระในทางเผด็จการ ในทางศักดินา ตามพระราชบัญญัติการปกครอง ร.ศ. ๑๒๑ เห็นชัดเลยนะครับ แล้วพระราชบัญญัตินี้ อาจารย์ปรีดีสิ้นอำนาจไป ๒๔๙๐ พระราชบัญญัตินี้อยู่มาได้เพียงหลังจากนั้นอีกไม่นาน ถึง ๒๔๙๔ ก็เกิดกติกาดำหนักเพชรขึ้น สังฆราชเป็นธรรมยุต อย่าลืมนะครับ ๒๔๘๔ นี้ หรือก่อนนั้นเล็กน้อย เป็นครั้งแรกที่สังฆราชเป็นมหานิกาย ตั้งแต่เกิดธรรมยุตขึ้นมา เมื่อปลายรัชกาลที่ ๓ พอขึ้นรัชกาลที่ ๔ สังฆราชเป็นธรรมยุตตลอดมา ร.๔ ร.๕ ร.๖ ร.๗ และสังฆราชนั้นจะต้องเป็นสมาชิกในราชวงศ์ หรือเป็นพระอุปัชฌาย์อาจารย์โดยตรงของพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้นเอง และเป็นธรรมยุตเท่านั้น ผูกขาดเลย ผูกขาดโดยพระราชบัญญัติ ผูกขาดโดยสิทธิพิเศษนะครับ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสรับสั่งว่า เป็นพรพิเศษที่พระราชทานให้กับคณะธรรมยุต และพรพิเศษนี้ถูกทำลายลงโดยพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งฝ่ายธรรมยุตไม่พอใจมาก

แต่ธรรมยุตหลายครั้งก็เป็นอธรรมยุตเหมือนกันนะครับ เพราะมุ่งที่อธรรมมากกว่าธรรมะ และอีกข้อหนึ่งซึ่งยังไม่ปรากฏเป็นข้อเขียน แต่ความจริงนี้มหาทองสีบ สุमारค ยอมรับความจริงเลย ว่าเจ้าคุณพลพลพยุหเสนา เมื่อตอนเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เตรียมจะถอดสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ เพราะเหตุว่าทาง

ฝ่ายมหามกุฏราชวิทยาลัย เงินมันหายไปครึ่ง แล้วเงินหายไปนี้
ทางรัฐบาลสืบทราบได้ว่า เงินนี้หายไปเพราะเงินนี้ไปช่วยพระยา
เสนาสงคราม ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกับสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์
นามสกุลนพวงศ์ด้วยกัน ฝ่ายสงฆ์ชื่อว่าหม่อมราชวงศ์ชื่น ฝ่าย
ฆราวาสชื่อว่าหม่อมราชวงศ์อี่ นพวงศ์ทั้งคู่ เข้าใจว่าไปช่วยกบฏ
คราวนั้น ที่จะกอบกู้พระราชบัลลังก์ เพราะเชื่อกันว่าถ้าหมด
พระราชบัลลังก์ หมดระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แล้วนี่คณะสงฆ์
จะถึงซึ่งความหายนะ

ความข้อนี้มีการยืนยัน สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์เองรับสั่ง
แต่เมื่อยังไม่ได้เป็นสกลมหาสังฆปริณายก รับสั่งกับท่านเจ้าอาวาส
ที่วัดราชาธิวาสว่า “เดี๋ยวนี้เราหมดพระมหากษัตริย์เป็นองค์
อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาแล้ว พระศาสนาจะถึงซึ่งความเสื่อมทราม
คุณที่วัดราชาธิวาสซึ่งเป็นต้นตอที่มาของพระธรรมยุต และผมที่วัด
บวรนิเวศ ซึ่งเป็นศูนย์บัญชาการของพระธรรมยุต เราสองวัดนี้แหละจะ
กอบกู้พระศาสนา ตามที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมี
พระราชประสงค์” ทำไมไม่เอ่ยถึงวัดบรมนิวาส ซึ่งเป็นวัดพระธรรมยุต
ที่เข้มแข็งอีกวัดหนึ่ง เพราะเหตุวัดบรมนิวาสเป็นวัดลาว สมเด็จพระ
พระมหาวิรวงศ์ (อ้วน) มีใจโอนเอียงมาทางฝ่ายมหานิกาย หรือมี
ใจโอนเอียงมาฝ่ายคณะราษฎร จนฝ่ายคณะราษฎรเชื่อว่าสมเด็จพระ
พระมหาวิรวงศ์ (อ้วน) นั้น จะยินยอมพร้อมที่จะรวมนิกาย ทั้งฝ่าย
พระธรรมยุตและมหานิกายเข้าด้วยกันได้

เพราะฉะนั้นในการสร้างวัดพระศรีมหาธาตุขึ้น เชื่อกันว่าวัด
นั้นจะเป็นวัดแรกที่รวมนิกายสองฝ่ายเข้าด้วยกันได้ จึงอาราธนา
สมเด็จพระอ้วนมาเป็นเจ้าอาวาส และมีพระทั้งพระธรรมยุตและมหานิกาย
อยู่ร่วมวัดเดียวกัน และพระภิกษุองค์แรกที่บวชจากสองนิกาย คือ

พระยาพลพลพยุหเสนา อย่าลืมนะครับ บวชสองนิกายเคยมีมาก่อนในสมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศฯ ต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสจึงทรงปฏิเสชที่จะเป็นอุปัชฌาย์นั่งให้อุปสมบทพระภิกษุทั้งสองนิกาย เพราะทรงรังเกียจ แต่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศฯ ไม่ทรงรังเกียจ หากถือว่าพระที่บวชสองนิกายนั้น เป็นพระมหานิกายไม่ใช่พระธรรมยุต พระที่บวชสองนิกายแล้วต้องการเป็นธรรมยุต ต้องทำทัฬหีกรรมอีกครั้งหนึ่ง จำเพาะในธรรมยุตเท่านั้น ดังในรัชกาลปัจจุบันก็ปรากฏเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงผนวชที่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามในคณะสงฆ์ ๒ นิกาย เสร็จแล้วเสด็จเข้าไปสู่พุทธสถาน ทรงทำทัฬหีกรรมเฉพาะธรรมยุต หรือสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชก็เช่นเดียวกัน

อย่าลืมนะครับ ความประสงค์ที่จะรวมนิกายนั้นจะเป็นการนำไปสู่ความเสมอภาค จะนำไปสู่ภราดรภาพที่แท้ นำไปสู่ความไม่เหลื่อมล้ำต่ำสูง แต่สิ่งเดียวที่คณะราษฎรพลาด อันนี้ต้องยอมรับ อาจารย์ปรีดีก็พลาดด้วย คือไม่ได้ให้เลิกสมณศักดิ์ เพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ นั้น ได้เลิกบรรดาศักดิ์ทั้งหมด อันนี้ในบางกรณีอาจจะมีความรุนแรงในทางวัฒนธรรม แต่เป็นการถอนรากออกจากระบบศักดินาหมดแล้วครับ เวลานี้เข้าใจว่าเจ้าพระยาคนสุดท้ายที่ตายไป คือเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศร์ ผมเข้าใจว่าเวลานี้พระยาก็ไม่เหลือแล้ว พระก็ไม่เหลือแล้ว ผมไม่แน่ใจจะมีหลวง มีขุนเหลืออีกกี่คน หมด ค่อยๆ หมดไป

ถ้าเราไม่ตั้งสมณศักดิ์ต่อ ๒๔๗๕ ผมไม่แน่ใจ เวลานี้ยังมีราชาคณะเหลืออยู่หรือไม่ แม้เจ้าคุณอาจารย์ของผม พระภักทมุนีก็เป็นราชาคณะหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว และเวลานั้น

ก่อน ๒๔๗๕ นั้น พระส่วนใหญ่ไม่ได้ติดในยศฐาบรรดาศักดิ์ จนถึงอาจารย์ผม เจ้าคุณภัทรูนี้ ก็ไม่ติดในยศฐาบรรดาศักดิ์ เห็นว่ายศฐาบรรดาศักดิ์ เป็นเรื่องของทางโลก ไม่ใช่เรื่องสำคัญอะไรเลย แต่ตอนหลังมานี้ครับ โดยเฉพาะตั้งแต่สฤษดิ์ รัตนธิด์เรื่อยมานี้ เอายศฐาบรรดาศักดิ์มา เอาสถาบันพระมหากษัตริย์มาเป็นเครื่องหลอกล่อ จนเกือบจะเรียกได้ว่าสะกดพระเกือบทั้งหมด แล้วพระเวลานี้กลัวมากเลยที่จะไม่ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์ ไม่มีสมณศักดิ์ก็กลัวจะไม่ได้สมณศักดิ์ ได้แล้วก็กลัวจะไม่ได้เลื่อน

แต่เมื่อก่อนไม่มีความรู้สึกในเรื่องนี้กันเลย เจ้าคุณที่วัดเศวตฉัตรนั้น ท่านเป็นราชาคณะสามัญ ที่วัดนี้ (ทองนพคุณ) เป็นราชาคณะปกครองวัดโน้น แต่วัดนี้ไปถึงวัดโน้นก็ต้องลงกราบตลอดเวลา ที่ไปปกครองวัดโน้นก็เพราะวัดนี้เป็นเจ้าคณะอำเภอวัดโน้น (เศวตฉัตร) เป็นเจ้าคณะตำบลท่านนั่นเอง เป็นเรื่องของทางโลก ซึ่งทางธรรมจะต้องเหนือกว่า และอันนี้แหละครับ ที่อาจารย์ปรีดีท่านถือว่าทางธรรมเหนือกว่าทางโลกตลอดเวลา และทางธรรมหมายความว่าต้องเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โยงใยถึงกันหาทางแก้ไขต่างๆ ด้วยสันติวิธี

จะเห็นได้นะครับ แม้กระทั่งภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าช้างเผือกที่ท่านทำนั้น ก็เป็นการแสดงถึงธรรมะชนะอธรรม และทำโดยใช้วิถีทางของศาสนาพุทธโดยตรง ซึ่งนอกจากจะฝึกสุดตมยปัญญา ความรู้ที่ได้จากสรรพตำราแล้ว จะต้องฝึกจิตตมยปัญญา หนังสือพระเจ้าช้างเผือกเป็นจิตตมยปัญญาครับ ให้เห็นความงามของช้าง ความงามของภาพยนตร์ ความงามของบทภาพยนตร์ต่างๆ เพื่อให้เกิดภาวนามยปัญญา เพราะฉะนั้นผมเห็นสิ่งที่อาจารย์ปรีดีพนมยงค์ทำระหว่างที่มีอำนาจอยู่ก็เกือบจะเรียกได้ว่าเป็นคนเดียว

ตั้งแต่ ๒๔๗๕ มา ที่ไม่ได้หลงเฟลิดเฟลินไปกับอำนาจ จริงอยู่ท่านก็มีจุดอ่อนในฐานะท่านเป็นปุถุชนนะครับ บางครั้งก็หุเบาไปบ้าง บางครั้งก็เกิดอารมณ์ร้อนแรงไปบ้าง บางครั้งก็ฉุนเฉียวบ้าง แต่เมื่อสติกลับมาแล้ว ศาสนธรรมจะเตือนท่าน ถ้าท่านทำอะไรผิดไป ท่านจะขอโทษ ท่านจะขอโหลิ

ผมเห็นว่าบุคคลอย่างนี้ะครับ ควรที่เราจะยกย่อง ควรจะสรรเสริญ และยกย่องสรรเสริญโดยเฉพาะ ก็เพราะเหตุวาระหว่างที่ท่านปกครองบ้านเมือง ๑๕ ปีนั้น ไม่ได้ปกครองบ้านเมืองอย่างที่โรยด้วยดอกกุหลาบนะครับ แต่เต็มไปด้วยหนาม เต็มไปด้วยขวาก เต็มไปด้วย آهن เต็มไปด้วยมลพิษ เพราะเผด็จการฝ่ายทหารต้องการทำลายล้างท่านทุกๆทาง หรือนัยหนึ่งคืออธรรม ต้องการชนะธรรมะทุกทาง แต่อายุที่เวลานั้นทหารบกทหารเรือ ยังเป็นกองทัพซึ่งมีสมดุลกัน ทหารเรือยังเชื่อในฝ่ายธรรมะมากกว่าฝ่ายทหารบก เพราะฉะนั้นจึงทรงพลุดุลไว้ได้ตลอดเวลา และเมื่อก็กล่าวแล้วว่า รัฐประหารนั้นเกิดขึ้นโดยไม่มีความชอบธรรมใดๆ ประธานคณะผู้สำเร็จราชการจึงลงพระนามเพียงองค์เดียว

เพราะฉะนั้นการกลับมายึดอำนาจคืนจึงถูกต้องตามธรรม แม้จะไม่ใช่วิถีวิธีก็ตาม แต่ถ้าทหารเรือไม่หักหลัง ธรรมยุทศคราวนี้ก็จะชนะ แต่ธรรมยุทศคราวนี้ไม่ชนะก็เพราะเหตุว่า ผู้นำทหารเรือถูกซื้อ ตระบัดสัตย์ ทั้งหลวงสินธุสงครามชัยและหลวงสังวรยุทธศาสตร์ และหลวงสังวรยุทธศาสตร์นี่เองครับ ตอนนั้นเป็นอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งรู้ว่า ผิน เฝ้า วางแผนปฏิวัติรัฐประหาร แต่ไม่จับ เพราะถ้าจับ รัฐบาลถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ก็จะอยู่ต่อไป ในเวลานั้นก็มีชื่อเสียงในทางเป็นอัมบมกแล้ว ว่ารัฐบาลถวัลย์นั้นเริ่มโกงเริ่มกิน แต่เทียบกับสมัยนี้น้อยมาก และที่ร้ายไปกว่านั้นก็ถือว่า มี

พวกบั๊กหนาน บักเสี้ยวเป็นรัฐมนตรี ประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญ
เลยนะครับ เพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ พวก
ทหารพวกขุนนางต้องการเปลี่ยนแปลงเพียงเอาอำนาจจากเจ้ามา
ไว้ที่ขุนนาง ไม่ใช่ของใหม่ในเมืองไทย ตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๓ ถึง
ตลอดรัชกาลที่ ๔ ต้นรัชกาลที่ ๕ ขุนนางเป็นใหญ่กว่าเจ้าทั้งนั้น
แม้รัชกาลที่ ๖ เอง เจ้าจะมีที่ทำเป็นใหญ่ รัชกาลที่ ๖ ก็ปล่อยการ
ปกครองไว้ในมือขุนนางแทบทั้งหมด เพราะไม่สนพระราชหฤทัย
ในการปกครองเลย ท่านมีของเล่นของท่าน เสือป่าบ้าง ละครบ้าง
เพราะฉะนั้น รัชกาลที่ ๗ กลับมาให้เจ้าเป็นใหญ่อีก เขาจึงรับไม่ได้
พวกขุนนางทั้งหมดจึงรวมตัวกัน เพื่อจะเอาเจ้าออกเท่านั้น แต่
อาจารย์ปรีดีท่านไม่ต้องการอันนั้นครับ ท่านต้องการกลับไปหา
ธรรมะ กลับไปหาสังฆะ ให้ทุกคนเท่าเทียมกัน และคนอย่างคุณ
เตียง ศิริขันธ์ คนอย่างคุณถวิล อุดล คนเหล่านี้เขามีความสามารถ
ไม่น้อยไปกว่าพวกผู้ดีมีสกุล พวกนักเรียนนอก หรือพูดตามศัพท์
ทางพุทธศาสนาถือว่า ช้างเผือกย่อมเกิดในป่า และช้างเผือกเหล่านี้
มีความสามารถซื่อสัตย์สุจริต อาจารย์ปรีดีก็ยืนหยัดอยู่ฝ่ายบุคคล
เหล่านี้ พวกขุนนางจึงเอาออก หลวงสังวรฯ ก็เป็นคนหนึ่ง เป็นคน
ชื่อ มือสะอาด ไม่โกง หลวงอดุลเดชจรัสก็เป็นคนชื่อ มือสะอาด
ไม่โกง แต่เป็นคนใจเหี้ยมโหด และภายหลังนั้นตระกูลสัตย์ และ
อาจารย์ปรีดีถูกทำลายไปนี้ สองหลวงนี้ต้องรับผิดชอบเป็นส่วน
มากและอย่างสำคัญ และหลวงที่สาม คือ หลวงโกวิทอภัยวงศ์ ซึ่ง
คืนบรรดาศักดิ์ออกมาเป็น นายควง อภัยวงศ์ ตั้งพรรคประชาธิปัตย์
และพรรคนี้ตั้งขึ้นมาเพื่อจะโค่นพรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ
ซึ่งเป็น ๒ พรรคหลักที่อุดหนุนอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งจะเดิน
ตามแนวทางของธรรมะ ซึ่งมีศาสนาพุทธเป็นหลัก แต่ไม่ใช่ยกย่อง

เพียงศาสนาพุทธ ยกย่องทุกศาสนา

คงจะเห็นได้ว่าจุฬาราชมนตรีเวลานั้น เมื่อสมัยที่ถูกบังคับให้เปลี่ยนชื่อเปลี่ยนนามสกุลนั้น ได้ใช้นามสกุลว่า พรหมยงค์ เกือบจะเป็นพนมยงค์เลยครับ ท่านผู้นี้เป็นมุสลิมคนสำคัญของปากีสถาน ศาสนาคริสต์ที่ถูกรังแกโดยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น ถึงกับบังคับว่าคนถือคริสต์รับราชการไม่ได้ ต้องเปลี่ยนศาสนา อย่างเช่นคุณพระเรียบวิรัชพากย์ ต้องเปลี่ยนจากศาสนาคริสต์มาเป็นพุทธ เมื่อสมัยอาจารย์ปรตินั้น เปิดให้เสรีภาพทางศาสนาทุกประการ ไปเยี่ยมพวกคริสตัง ไปเยี่ยมคริสเตียนทั้งหมด เพราะฉะนั้นศาสนาสำหรับอาจารย์ปรตินั้น เป็นพาหะ เป็นหนทางสำหรับคนเชื่อ แม้คนไม่เชื่อ ไม่ถือพุทธ ไม่ถือคริสต์ ไม่ถืออิสลาม แต่ถ้าเชื่อในคุณงามความดี เชื่อในธรรมะแล้ว นำธรรมะมาเป็นหนทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ไม่ใช่เฉพาะประโยชน์ของตนเท่านั้น แต่เพื่อประโยชน์ของสังคม อาจารย์ปรติหนุนเต็มที่ และตลอดชีวิตของท่านนั้น ท่านอดหนุนใครได้ท่านจะอดหนุน อดหนุนหน่วยงานใดได้ท่านจะอดหนุน และหนทางของท่านเองเป็นหนทางแห่งธรรมะ เป็นหนทางที่เอาธรรมะมาประยุกต์ใช้ ถือธรรมเป็นหลัก ถือธรรมเป็นธงชัย ถือธรรมเป็นชีวิตของท่าน แม้ท่านจะต้องออกไปอยู่นอกประเทศถึง ๒๑ ปีในเมืองจีน ถึง ๑๐ กว่าปีในฝรั่งเศส ท่านก็มีธรรมนำชีวิตของท่าน เพราะฉะนั้นเมื่อท่านจบชีวิตก็จบชีวิตลงอย่างธรรม มีธรรมเป็นมรรค มีธรรมเป็นผล เพราะฉะนั้นที่ผมกล่าวมาทั้งหมด ตามที่รับอาราธนา มา ก็จบลงด้วยประการฉะนี้ครับ เอวัง

ปารุกดา ณ วัดทองนพคุณ ๑๘ ก.พ. ๒๕๔๓
ตีพิมพ์ใน *เสขิยธรรม* เม.ย.-มิ.ย. ๒๕๔๓

ปัจฉิมกถา ณ รัฐสภา วาระร้อยปี ปรีดี พนมยงค์

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มีโอกาสมาแสดงปัจฉิมกถา ณ สถาบันซึ่งท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์เป็นผู้ให้กำเนิด และเมื่อท่านถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ สมาชิกของสถาบันแห่งนี้ มิได้ยืนไว้อาลัยให้ท่านแม่เพียง ๑ นาที ทั้งนี้ นับว่าเป็นการแสดงอาการอันไม่ถูกต้องอย่างร้ายแรง ทั้งในรูปแบบและในเนื้อหาสาระ ฉะนั้น การที่ท่านประธานรัฐสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎร จัดงานสดุดีเกียรติคุณท่านอาจารย์ปรีดี ในวันชาติกาลครบศตวรรษของท่านเช่นนี้ จึงเท่ากับท่านและมวลสมาชิกช่วยกันล้างมลทินให้สมาชิกรัฐสภาที่แล้วๆ มา โดยเชื่อว่าต่อแต่นี้ไป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสมาชิก ซึ่งมาจากการเลือกตั้งเป็นครั้งแรก จะร่วมกันเดินหน้าต่อไป ตามครรลองของประชาธิปไตยที่เนื้อหาสาระยิ่งกว่าที่รูปแบบ ขอให้สมาชิกสภาทั้งสองมีจิตใจอันบริสุทธิ์ รักความยุติธรรม เกิดความกล้าหาญในทางจริยธรรม ไม่สยบยอมต่อชนาธิปไตย ขัดติยาธิปไตย หรืออธิปไตยอื่นๆ อันปราศจากความชอบธรรมใดๆ ในการปกครองบ้านเมือง ซึ่งเริ่มมาแต่คณะรัฐประหารในปี ๒๔๙๐ และคณะปฏิวัติ ในปีพ.ศ. ๒๕๐๑

ข้าพเจ้าใคร่ขอขอบใจนายชวลิต ยงใจยุทธเป็นพิเศษ แม้เขาจะเป็นปฤชชนที่มีความสำเร็จและความล้มเหลวเหมือนเราท่าน

ทั้งหลาย แต่ถ้าไม่ได้เขาเป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงเวลาที่เหมาะสม ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะมีรัฐบาลใดกล้าเสนอนามอาจารย์ปรีดีไปให้ องค์การ UNESCO รับรองว่าท่านสมควรเป็นบุคคลสำคัญในระดับสากล ที่นานาชาติควรยกย่องให้และเอาเยี่ยงอย่าง

งานที่รัฐสภาวินิจฉัย ถือได้ว่าเป็นจุดสุดยอดของการฉลองชาติกาลครบศตวรรษของบุรุษอาชาไนยแห่งสยาม ซึ่งได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจ ทรัพย์สิน ญาติมิตร และทุกสิ่งทุกอย่างเป็นชาติพลี เพื่อศักดิ์ศรีและความกินดีอยู่ดีของประชาราษฎร โดยที่คนเล็กคนน้อยทุกคน ควรเป็นเจ้าของประเทศและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจชะตากรรมเพื่ออนาคตของส่วนรวม อย่างไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคนใหญ่คนโต คนร่ำคนรวย นอกจากท่านจะนำเนื้อหาสาระแห่งประชาธิปไตยมาให้สยามแล้ว ท่านยังมีส่วนอย่างสำคัญในการกู้เอกราชให้ประชาชาติสยามพ้นจากการเป็นเมืองขึ้น หรือกึ่งเมืองขึ้นอีกด้วย คุณูปการนี้ยิ่งใหญ่ไม่น้อยไปกว่าพระอริยเมตไตรย เช่น พระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี และพระนเรศวรแห่งกรุงศรีอยุธยา ข้อแตกต่างมีเพียงว่า ท่านเป็นสามัญชนซึ่งไม่ต้องการความยิ่งใหญ่ใดๆ นอกเหนือไปจากการรับใช้ประชาราษฎร และเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ภายใต้รัฐธรรมนูญ

การธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้ภายใต้รัฐธรรมนูญ ไม่ใช่จะเป็นสิ่งซึ่งทำได้ง่าย เพราะจะมีพวกนักการเมือง นักการทหาร ตลอดจนนักธุรกิจการค้า ที่สามารถฉวยโอกาสเอาสถาบันดังกล่าวมายกย่องเชิดชู เพื่อไม่ให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ใดๆ จนอาจบิดผันสถาบันกษัตริย์จากปรมิตสิทธิราชย์ ให้กลายเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ไม่ยากนัก ดังจะเห็นแนวโน้มเช่นนี้เรื่อยมาตั้งแต่อาจารย์ปรีดีปลาสนาการไปจากอำนาจอันชอบธรรม ใน

การมีส่วนนำสยามรัฐนาวาอาณาจักรตามแนวทางแห่งสันติ-
ประชาธรรม

ในโอกาสที่รัฐสภาอันทรงเกียรตินี้ ฉลองชาตกาลครบศต-
วรรษให้ท่าน จึงหวังว่าสมาชิกของทั้ง ๒ สภาก็มีความกล้าหาญ
ทางจริยธรรมอย่างมั่นคง และเข้าใจคุณค่าของปรมิตสิทธิราชย์
อย่างชัดเจน เพื่อให้สถาบันพระมหากษัตริย์คงอยู่ควบคู่ไปกับชาติ
(ซึ่งหมายถึงประชากรราษฎรทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะก็คนเล็กคน
น้อย) ศาสนา (ทุกๆ ศาสนาที่ประชาชนสยามเคารพนับถือ) โดย
มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดเพื่อให้สิทธิ เสรีภาพ ภารดรภาพ
สันติภาพ และเอกราชแก่ทุกๆ คน แม้จนคนต่างด้าวที่มาพึ่ง
พระบรมโพธิสมภาร ให้ทุกๆ คนอยู่เย็นเป็นสุขตามกระบวนการ
ของกฎหมายอันชอบธรรม

ขอเรียนย้ำว่า งานฉลองชาตกาลของท่านอาจารย์ปรีดีจะยัง
คงมีเรื่อยๆ ไป เพื่อให้มหาชนคนส่วนใหญ่ตื่นตัวขึ้นอย่างแท้จริง
เพื่อประเทศชาติบ้านเมืองของเรา จะได้เข้าถึงจุดหมายปลายทาง
ที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของท่าน
อาจารย์และคณะราษฎร ที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนตามหลัก
๖ ประการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา

ในฐานะประธานกรรมการดำเนินงาน (ภาคเอกชน) ข้าพเจ้า
ขอเรียนว่า งานฉลองดังกล่าวเริ่มมาแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.
๒๕๔๒ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยได้รับความร่วมมือจาก
ภาครัฐและภาคประชาชนหลายต่อหลายหน่วยงาน หากจะไม่ขอ
บรรยายรายละเอียดในที่นี้ เพียงขอรายงานว่ากิจกรรมสำหรับ
เดือนนี้ เริ่มขึ้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเป็นชาติภูมิของ
ท่าน ประเดิมด้วยงานทักษิณานุประทานในวันคล้ายกับวันที่ท่าน

จากโลกนี้ไปในวันที่ ๒ พฤษภาคม ณ วัดพนมยงค์

สำหรับในต่างประเทศ ณ วันที่ ๑๓ พฤษภาคมนี้จะมีปาฐกถา ว่าด้วยชีวิตและผลงานของท่าน ณ กรุงเบอร์ลิน พร้อมทั้งมีการแสดงนิทรรศการประกอบอีกด้วย โดยที่กิจกรรมทำนองนี้จะมีต่อไปที่กรุงปารีส ณ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม และก็จะมีการมิกิจกรรมคล้ายๆ กันนี้ในประเทศต่างๆ ต่อไปจนถึงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยหวังว่าจะจัดงานใหญ่ขึ้นได้ ณ สำนักงานใหญ่ของ UNESCO ในประเทศฝรั่งเศส ทั้งๆ ที่ผู้แทนไทยในสถาบันแห่งนั้นปิดัน ไม่ให้มีกิจกรรมสำหรับเผยแพร่เกียรติคุณของท่านอาจารย์ปรดิกก็ตามที่

ขอย้อนกลับมาถึงงานที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือได้มีสัมมนาทางวิชาการในระดับนานาชาติขึ้น ในระหว่างวันที่ ๕-๘ พฤษภาคม โดยจัดให้มีการสนทนาวิสาสะกันระหว่างนักคิดและนักปฏิบัติจากประเทศต่างๆ ทั้งในทวีปเอเชียและยุโรป ในเรื่องการเมืองทางเล็อก เพื่อเนื้อหาสาระของประชาธิปไตยและความยุติธรรมทางสังคม

วันที่ ๕ ซึ่งเป็นวันเริ่มงานนั้น ได้จัดให้มีการวางพวงมาลาที่หน้ารูปปั้นของท่านอาจารย์ในห้องปรดิ พนมยงค์ภายในโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสำนักเรียนเก่าของท่าน และในสมัยที่ท่านเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ขอรับพระราชทรัพย์จากพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๘ มาสร้างอาคารไว้ให้โรงเรียนนี้อย่างสมภาคภูมิ เสียหายที่พวกเราไม่อาจไปวางพวงมาลาได้ ณ อนุสรณ์สถาน ซึ่งเป็นชาติภูมิของท่าน เพราะอนุสรณ์สถานแห่งนั้นกำลังได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ยังไม่แล้วเสร็จ ถ้าสมาชิกรัฐสภาท่านใดและสาธุชนอื่นใดจะมีใจศรัทธาร่วมบริจาคทรัพย์ เพื่อให้อนุสรณ์

สถานของท่านบูรพาวิชาในยแห่งสยามได้แล้วเสร็จโดยเร็ว ให้สมกับเกียรติคุณของท่าน ก็จะทำอนุโมทนา

เมื่อนายสนั่น ขจรประศาสน์ยังเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอยู่นั้น ได้สัญญากับข้าพเจ้าว่าจะสร้างสวนอนุสรณ์คนดีศรีอยุธยาขึ้น ณ ที่ดินรอบวัดพนมยงค์ ซึ่งอยู่คนละฟากแม่น้ำกับอนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์ เพื่อให้บริเวณดังกล่าวร่มรื่นมียืน ทั้งยังต้องการแสดงให้ใครๆ ได้เห็นประวัติความเป็นมาของขบวนการประชาธิปไตย และขบวนการเสรีไทยอีกด้วย ถ้าทำได้สำเร็จ สถานที่แห่งนั้นจะมีความอลังการในทางศิลปวัฒนธรรม และให้คุณประโยชน์ในทางนิเวศวิทยา โดยมีคุณค่าถึงนักทัศนศึกษาทั้งไทยและเทศอีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว บุคคลผู้นี้ยังบอกกับข้าพเจ้าด้วยว่า ในฐานะที่อาจารย์ปรีดีเป็นผู้ให้กำเนิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลขึ้นทั่วพระราชอาณาจักร ท่านจักขอให้ผู้ว่าราชการทุกจังหวัดหารือกับสภาเทศบาล และนายกสมาคมธรรมศาสตร์ในจังหวัดนั้นๆ เพื่อให้เกิดลานประชาธิปไตยหรือสวนอนุสรณ์ถึงหลักหกประการของคณะราษฎร โดยที่แต่ละจังหวัดจะทำรูปหรือสัญลักษณ์เป็นอนุสรณ์ถึงคนดีในจังหวัดนั้นๆ ได้ ก็วยิ่งเหมาะสม เช่นนายเตี้ยง ศิริขันธ์ ที่สกลนคร นายถวิล อุดล ที่ร้อยเอ็ด นายจำลอง ดาวเรือง ที่มหาสารคาม และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ที่อุบลราชธานี นายป่วย อึ้งภากรณ์ ที่ชัยนาท และนายสุรินทร์ มาศดิตถ์ ที่นครศรีธรรมราช เป็นต้น

เมื่อนายสนั่นจะปลาสนาการไปจากตำแหน่งอันสำคัญนั้นแล้ว ท่านก็ขอให้รัฐมนตรีว่าการคนปัจจุบันช่วยกรุณารับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาอีกด้วย จึงหวังว่านายบัญญัติ บรรทัดฐานคงจะสาน

งานต่อไปได้อย่างสมภาคภูมิ

อนึ่ง ขอแถลงให้ทราบด้วยว่านายสนั่น ขจรประศาสน์ได้อุดหนุนงานฉลองคราวนี้อ่างเต็มที่ ทั้งในทางส่วนตัวและส่วนราชการ จึงขอจารึกคุณความดีข้อนี้ไว้ให้ปรากฏ

ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้น นอกจากจะไปทำพิธีเปิดการสัมมนา ณ อยุธยาวิทยาลัยแล้ว ท่านยังกล่าวถ้อยคำสวัสดีท่านอาจารย์ปรีดีอย่างจริงใจ ยกย่องว่าท่านอาจารย์เป็นผู้ที่มีความเป็นอัจฉริยะ หากมิได้นำอัจฉริยภาพมารับใช้ตนเอง โดยได้ทุ่มเทศักยภาพของท่านทั้งหมดเพื่อศักดิ์ศรีของมหาชน ท่านได้มองการณ์ไกลยิ่งกว่าคนร่วมสมัยส่วนใหญ่ แม้ท่านจะถูกกลโทะจากคนเลวร้ายในข้อกล่าวหานานาประการ ท่านก็ใช้ขันติธรรมและอหิงสธรรมนำวิถีชีวิตของท่านอย่างควรแก่การเอาเยี่ยง

ใช้แต่คุณชายผู้นี้จะไปร่วมสัมมนากับพวกเราที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเท่านั้นก็หาไม่ หากท่านยังเชิญผู้ร่วมสัมมนาทุกคนไปรับประทานอาหาร ที่วังสวนผักกาดอีกด้วย โดยท่านได้ปรารภเป็นการภายในว่า งาน ๑๐๐ ปีท่านอาจารย์ปรีดีคราวนี้ สำหรับคุณชายถือว่าเป็นการโอโหสิให้กันและกันเป็นครั้งสุดท้าย นับเป็นจุดจบแห่งอดีตของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะหวนกลับมาได้อีกแล้ว คุณชายขอร้องว่าต่อไปนี้ไปขอให้ทุกๆ ฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน รวมพลังกันเพื่อความถูกต้องดังตามครรลองของประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ใครที่รู้เรื่องอดีตย่อมมีทราบดีว่า ราชสกุลบริพัตรกับคณะราษฎรในปี ๒๔๗๕ นั้น อยู่กันคนละขั้ว ทางด้านการเมือง การปกครอง และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้ตรัสไว้ชัดเจนก่อน

พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่าการสืบพระราชสันตติวงศ์จะเป็นไปตามสายราช-
สกุลบริพัตร แต่แล้วบัดนี้สมาชิกในราชสกุลนี้กลับแสดงน้ำใจไมตรี
และคำพูดที่มีเนื้อหาสาระอันควรแก่การสำนึก ดังที่ข้าพเจ้าเห็น
ว่างานที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น ได้รับความร่วมมืออย่างดี
จากสมาชิกแห่งราชสกุล ณ อยุธยา ข้าพเจ้าเห็นว่าความข้อนี้มีความ
สำคัญยิ่งนัก โดยเราได้รับความร่วมมือจากชาวอยุธยาทุก
หมู่เหล่าอีกด้วย โดยที่วันนี้ชาวกรุงเก่าก็จัดงานฉลองที่จังหวัดนั้น
เป็นการใหญ่ เชิญชวนให้มหาชนตื่นตัว มีการเดินขบวนไปยัง
สะพานปรีดี-ธำรง ซึ่งสมัยหนึ่งถึงกับวางแผนให้ทุบทิ้งไปเสียเลย
เชกเช่นการลบประวัติศาสตร์และบิดเบือนเหตุการณ์ในอดีตที่
กระทำกันเป็นระลอกๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๐ และโดยเฉพาะก็แต่ปี
พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นต้นมา จึงขอตั้งความหวังไว้ว่า ต่อแต่นี้ไป เราจะ
กล้าหันหน้าเข้าหาสัจจะ เพื่อเกิดวิจรรณญาณในการรู้จักวงทำที่
ถูกต้องในการแก้ปัญหาของปัจจุบัน เพื่อเอาชนะอุปสรรคต่างๆ
อย่างมีสติและปัญญาเป็นตัวนำ ถ้าทำได้เช่นนี้ เราจะมีอนาคตอัน
สดใสสำหรับลูกหลานของเรา

สำหรับงานใหญ่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อวันที่ ๑๐ นั้น
ถ้าท่านนายกรัฐมนตรีจะแสดงสุนทรพจน์อย่างมีเนื้อหาสาระที่จริงใจ
เชกเช่นสมาชิกในพรรคของท่าน ได้กล่าวคำขอโทษออกมา เราก็
คงจะรู้สึกดีใจไปตามๆ กัน แต่ที่ท่านกลับยกย่องบุคคลต่างๆ
มากมายที่ไม่ได้อยู่ในขบวนการสันติประชาธรรม และบางคนยัง
หาทางห้ามนำลายอาจารย์ปรีดี พนมยงค์อย่างจงใจอีกด้วย โดยเฉพาะก็หัวหน้าพรรคก้าวหน้าและหัวหน้าพรรคประชาธิปไตยคนที่
๒ ถ้าพรรคประชาธิปไตยจะยอมรับผิดชอบถึงอนันตริยกรรม อันได้
ทำไว้ในความร่วมมือกับคณะรัฐประหาร ๒๔๙๐ และมีส่วนร่วมใน

การทำลายเนื้อหาสาระของประชาธิปไตย แม้ก่อนหน้านั้น รวมถึงการจ้างคนไปตะโกนในโรงภาพยนตร์ว่าปรีดีฆ่าในหลวงแล้วไซ้ร้ พรรคประชาธิปัตย์ก็จะมีทางแก้ไขวิกฤตทางคุณค่าที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ได้ หากไม่ พรรคนี้คงไม่มีอนาคตอีกต่อไป เมื่อการเมืองไทยเดินไปตามทิศทางของมหาชนและคนยากไร้ส่วนใหญ่ในประเทศ ซึ่งรู้เท่าทันนักการเมืองประเภทตีฝีปากถากถาง หรือปากหวานกันเปรี้ยวยิ่งๆ ขึ้นทุกทีแล้ว แม้ใบมีดโกนที่เคยสะบัดกันมาบ่อยๆ นั้น ก็ทื่อเสียมากแล้วอีกด้วย

งานที่ธรรมศาสตร์เมื่อวานนี้ ได้รับความสำเร็จในทางสัญลักษณ์ที่สำคัญคือ ปาฐกถาพิเศษของท่านประธานาธิบดีแห่งอินโดนีเซีย ซึ่งถือได้ว่าเป็นประมุขคนแรกของประเทศนั้นที่ปราศจากความต่างพร้อยใดๆ ไม่ว่าจะในทางกามคุณหรือในทางฉ้อฉลอื่นๆ สำหรับท่านประธานาธิบดีคนปัจจุบันนั้น ท่านเติบโตทางการเมืองจากชุมชนชนรากหญ้า โดยท่านยึดถือศาสนาธรรมและจริยธรรมมาใช้ในการเมือง ด้วยเหตุฉะนี้ท่านจึงมีอะไรๆ คล้ายท่านอาจารย์ปรีดีของเรา โดยท่านประธานาธิบดีเข้าใจเนื้อหาสาระและคุณประโยชน์ของท่านอาจารย์ปรีดีที่ท่านแสดงออกอย่างจับใจ โดยที่ถ้าผู้นำรัฐบาลของเรามีความกล้าหาญทางจริยธรรมและมีวิสัยทัศน์อันกว้างไกลและลึกซึ้ง เช่นท่านประธานาธิบดีผู้นี้ งานฉลอง ๑๐๐ ปีท่านอาจารย์ปรีดี คงจะมีเนื้อหาสาระยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ในบัดนี้ โดยเฉพาะนั้นเราเกือบไม่ได้รับการตอบสนองในทางเนื้อหาสาระจากภาครัฐเอาเลยก็ว่าได้ ที่จะนำเอาชีวิตและผลงานของท่านอาจารย์ปรีดีมานำทาง เพื่อสยามรัฐนาวาอาณาจักรจักได้เดินไปเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนคนส่วนใหญ่ และเพื่อความสมดุลทางธรรมชาติ ทั้งๆ ที่ท่านได้บำเพ็ญกรณียกิจเป็นแบบ

อย่างให้ไว้อย่างสำคัญ ทั้งที่กระทรวงมหาดไทยกับกำเนิดของ
เทศบาลต่างๆ ทัวราชอาณาจักร ยังการที่ท่านว่าการกระทรวงการ
ต่างประเทศในช่วงระยะเวลาอันสั้นนั้น ท่านก็สามารถเลิกสนธิ
สัญญาทางสิทธิสภาพนอกอาณาเขตได้หมดสิ้น จึงอยากถามว่า
ภายในอาคารใหม่ของกระทรวงนี้ จะมีห้องปรีดี พนมยงค์ หรือ
ห้องประดิษฐ์มนูธรรม และห้องติเรก ชัยนาม ซึ่งเป็นมือขวาของ
ท่านที่กระทรวงนี้ จะเป็นไปได้ไหม มีอะไรที่จะต้องเอ่ยถึงนโยบาย
ทางด้านการต่างประเทศ ซึ่งควรมีความเป็นไทยยิ่งกว่าที่แล้วๆ มา
สยบยอมกับเผด็จการและอภิมหาอำนาจน้อยลงกว่าที่แล้วๆ มา
มุ่งหน้าให้ความชอบธรรมยิ่งกว่าถือเอาอำิสหรือเศรษฐกิจใน
ระยะสั้นเป็นทิศทาง

สำหรับกระทรวงการคลังนั้น ที่จะหวังให้เป็นไทจากบรรษัท
ข้ามชาติ จากธนาคารโลก และกองทุนระหว่างประเทศ ตลอดจน
องค์การค่าโลก รวมถึงธนาคารพัฒนาเอเชีย เห็นจะเป็นสิ่งซึ่งจะ
หวังไม่ได้ ยิ่งจะให้กระทรวงนี้อุดหนุนจนเจือคนยากไร้ ดังสมัยที่
ท่านอาจารย์ปรีดีเป็นรัฐมนตรีนั้น ก็คงหวังไม่ได้อีกเช่นกัน แม้
การเอารูปท่านใส่ไว้บนใบธนบัตรก็รับกันไม่ได้เสียแล้ว มิใช่ว่า
ประเทศราชาธิปไตยในระบอบรัฐธรรมนูญทุกแห่งที่เป็นอารยะ
ล้วนมีรูปบุคคลสำคัญอื่นๆ ด้วยกันทั้งนั้น โดยเราต้องไม่ลืมว่า
ธนบัตรของไทยได้มีรูปพานรัฐธรรมนูญอยู่ในวงกลมสีขาวตลอดมา
แต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยได้ถูกเผด็จการสฤษดิ์
ธนรัตน์ทำลายล้าง ไม่แต่ประชาธิปไตย แม้พานรัฐธรรมนูญก็ไม่
ให้มีอยู่ในธนบัตรของไทย เป็นอันว่า ยอมไม่ได้แม้เพียงสัญลักษณ์
ของประชาธิปไตย

อนึ่ง ทุกๆ คนที่มีชาติกาลครบ ๑๐๐ แม้บางคน UNESCO

จะไม่ได้ประกาศเกียรติคุณไปทั่วโลกก็ตาม แต่ก็มีไปรษณียากร
ตีพิมพ์ออกมาเป็นพิเศษ แม้จนรูปดอกไม้ รูปสัตว์เดรัจฉานก็มี
ตีพิมพ์บนดวงตราไปรษณีย์ แต่แล้วจะไม่มีรูปอาจารย์ปรีดีบนดวง
ตราไปรษณีย์ เจกเช่นจักไม่มีรูปท่านบนธนบัตรไทยนั่นเอง ทั้งนี้
จนกว่าพระราชารัฐจะมีความเป็นใหญ่ในทางธรรมอย่างแท้จริง
และถ้าท่านสมาชิกรัฐสภาผู้ทรงเกียรติ มีความกล้าหาญในทาง
จริยธรรม ก็น่าจะนำเอาสิ่งที่ถูกต้องดีงามกลับมาสู่สังคมสยาม ทั้ง
ในทางสัญลักษณ์และในทางเนื้อหาสาระ เจกเช่นประเทศอื่นๆ
แม้คนสำคัญน้อยกว่าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซาตกาลของท่าน
นั้นๆ ก็เป็นวันหยุดของทางราชการไปแล้ว ดังกรณีของมาร์ติน
ลูเธอร์ คิง ที่สหรัฐและแอมเบตกา ที่อินเดีย เป็นต้น ทั้งนี้มีไยต้อง
เอ่ยถึงบุคคลสำคัญในชั้นมหาดมะ คานธี และยอร์ช วอชิงตัน
โดยที่ท่านอาจารย์ปรีดีมีความสำคัญสำหรับคนไทย ไม่น้อยไปกว่า
บุคคลที่เอ่ยนามมาแล้วนี้เลย แต่ความอาภัพของคนไทยนั้นอยู่
ตรงที่ภาครัฐ หรือรัฐบาล ไม่ได้อยู่ข้างราษฎรหรือประชาชน อย่า
ว่าแต่จะมีวันหยุดของทางราชการให้บิดาของชาติปไทยไทย
และผู้กู้เอกราชให้รัฐไทยในสงครามโลกครั้งที่สองเลย เพียงประกาศ
ว่าวันนี้เป็นวันสำคัญของชาติ ก็ไม่เป็นไปได้เสียแล้ว สงสัยว่า
นายกรัฐมนตรีจะกล่าวคำปราศรัยทางวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐ
ไปยังมหาชนทั่วทั้งประเทศ หรือไม่ในวันนี้ ทั้งๆ ที่วันสถาปนา
กระทรวง และหน่วยงานต่างๆ นายกษ มักออกอากาศปราศรัยกับ
ประชาชนทั่วทั้งประเทศ ในเมืองานที่รัฐสภาแห่งนี้ นายกรัฐมนตรี
ยังไม่มีเวลามาร่วม แล้วเราจะไปหวังอะไรมากไปกว่านี้ได้เล่า

ที่กล่าวมานี้ ไม่ได้แสดงความน้อยเนื้อต่ำใจ แต่จำต้องพูด
ข้อเท็จจริงไว้ให้ปรากฏ ว่าบุคคลร่วมสมัยในกระแสหลักมักถูก

สะกดให้กลัวคุณงามความดี และชื่อเสียงเกียรติคุณของอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ เพราะผู้คนในกระแสหลักถูกสะกดให้นิยมชมชอบ เพียงแต่กับเงินและอำนาจ จนเห็นว่านั้นคือความสำเร็จ โดยไม่ใยไพบัวความสำเร็จนั้นๆ จะได้อมาโดยสัมมาอาชีวะหรือมิฉณาอาชีวะ ก็ตามที่ บุคคลในกระแสหลักถูกสะกดให้หันเหออกจากสัจจะ โดยถูกครอบงำให้เคารพและยำเกรง จนถึงกับเกิดความกลัวในสิ่งซึ่งพากันถือว่าศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ มิไยว่าความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์นั้นๆ จะเป็นไสยเวทวิทยา หรือเทคโนโลยีอย่างใหม่ก็ตามที่

ขอตั้งความหวังไว้ว่า งานฉลองชาตกาลของท่านอาจารย์ ปรีดีคราวนี้ จะมีผลให้คนร่วมสมัยอันมากมาย แม้จะไม่ทุกคนก็ตามที่ ได้มีดวงตาอันเปิดกว้าง กล้ามองไปที่ความจริง รู้จักแยกแยะข้อเท็จจริง คัดเอาความเป็นของแท้ออกจากของเทียม จนเกิดความกล้าหาญทางจริยธรรม เพื่อยืนหยัดอยู่ข้างผู้ยากไร้ ซึ่งถูกเอาเปรียบยิ่งๆ ขึ้นทุกที จำเดิมแต่อาจารย์ปรีดีปลาสนาการไปจากอำนาจอันชอบธรรมในปี ๒๔๙๐ เป็นต้นมา

อนึ่ง งานฉลองชาตกาลอาจารย์ปรีดีในสัปดาห์นี้ ต้องถือว่าจุดเด่นเป็นพิเศษในทางความสุนทรีย์อยู่ที่ปรีดีคีตานุสรณ์ เมื่อคืนวันที่ ๙ พฤษภาคม เพราะความงาม ความไพเราะ อาจช่วยโน้มนำใจมนุษย์ให้เข้าถึงความดีและความจริง ยิ่งกว่าอื่นใดในทางตรรกะ หรือเหตุผลเสียอีก

บทเพลงชิ้นสุดท้ายของปรีดีคีตานุสรณ์ ที่ยกเอาพระพุทธรักษาจะมาเอ่ยไว้นั้นนับว่าเหมาะสมยิ่ง

“ยอดเขาที่ปกคลุมด้วยหิมะ ย่อมมองเห็นได้แต่ไกลฉนั้นใด
ความดีของมนุษย์ ก็ย่อมมองเห็นได้แต่ไกลฉนั้นนั้น”

แม้มหาชน โดยเฉพาะก็คนในกระแสหลักจะถูกครอบงำโดย

อวิชา ให้มีดวงตาฝ้าฟางเกี่ยวกับท่านอาจารย์ปรีดี และคุณงามความดีของท่านมากกว่าครึ่งศตวรรษแล้ว ในโอกาสศตวรรษแห่งชาติกาลของท่านคราวนี้ ควรถือเอางานฉลองดังที่กล่าวมาแล้ว และจะมีต่อไปว่าจะช่วยให้เกิดจิตสำนึกในหมู่ผู้ที่มีใจเป็นธรรมจนอาจลดและละอคติต่างๆ เสียได้ จนเกิดดวงตาที่ปลอดไปจากความฝ้าฟางหรือเขี่ยเส้นผมที่บังภูเขากลับออกเสียได้ จนกล้ามองเห็นสัจธรรม โดยแลเห็นความบรรเจิดและความอลังการของท่านซึ่งเป็นประดุจเหมบรรพต ซึ่งในภาษาไทยหมายความว่า ภูเขาที่มีหิมะปกคลุมอยู่ก็ได้ หรือจะขยายความหมายต่อไปก็ได้ดีกว่าหิมะที่ปกคลุมอยู่นั้น เมื่อต้องแสงอาทิตย์ ย่อมเรืองรองเป็นดังทองนพคุณ ซึ่งสุกสกาแวววาวระยับ ช่วยให้คนที่ได้ทอดทัศนาเกิดกำลังใจ ในอันที่จะเดินทางไปในทิศทางแห่งอุดมธรรม อย่างอาจหาญต่อไปในทุกๆ ชั่วโมง

ร่างปัจฉิมกถาสำหรับงานพิธีสดุดีเกียรติคุณ รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ณ ห้องประชุมรัฐสภา
(ที่แสดงจริง ย่นย่อลงกว่านี้) บางส่วนตีพิมพ์ใน
เสขิยธรรม กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๓

❖ ข้อเขียน ❖

There are three sorts of despots. There is the despot who tyrannizes over the body. There is the despot who tyrannizes over the soul. There is the despot who tyrannizes over the soul and body alike. The first is called the Prince. The second is called the Pope. The third is called the People.

Oscar Wilde

The age is so very sluggish that it will not hear you unless you bawl—you must first tread on its toes, and then apologise.

Cardinal Newman

The fatal thing...is that Tolstoy has no irony. It is a miracle that he managed to write as well as he did. Irony in a novel is like the salt in a pea soup. It gives the flavour, the nuance, without the salt it is insipid.

Thomas Mann

Quoted by Fredric Prukusch

My voyage is at its end. I think now glorious to grow old... then I sit by the window and drink a cup of coffee and labor once more again in my ceaseless struggle to produce a masterpiece... I am no longer afraid of loneliness or suffering or death. I see the marvelous faces of the past gathering around me and I hear once again the murmuring of voices in the night.

Prukusch

บันทึกเรื่อง ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์

ในโอกาสที่กรม.ลงมติเป็นเอกฉันท์เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๐ ให้ประเทศไทยเสนอชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ไปยังยูเนสโก เพื่อให้หน่วยงานนั้นประกาศชื่อท่านว่าเป็นบุคคลสำคัญในระดับโลก เนื่องในโอกาสชาตกาลครบ ๑ ศตวรรษ ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ (ค.ศ. ๒๐๐๐) นั้น นับว่ากระทรวงการต่างประเทศมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนมติดังกล่าว และนายปรีดีก็เป็นรัฐมนตรีที่สำคัญของกระทรวงนั้น โดยเฉพาะกับบทบาทของท่านในการแก้ไขสนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตขั้นสุดท้าย ให้เราได้เอกราชทางศาลอย่างสมบูรณ์ในปี ๒๔๘๒ ทราบว่ากระทรวงกำลังสร้างอาคารใหม่ขึ้น มีทางเป็นไปได้ไหมที่จะตั้งชื่ออาคารนี้ว่าอาคาร ปรีดี พนมยงค์ เพื่อเป็นเกียรติแก่ท่าน และเป็นศรีแก่ประเทศ ที่ได้รับเอกราชอันสมบูรณ์ทางศาล และทางกฎหมายจากมหาอำนาจ

หากกริ่งเกรงหรือกลัวความไม่เหมาะสมที่ยกย่องสามัญชน ก็เป็นไปได้ไหม ที่จะตั้งชื่อห้องประชุมหรือส่วนที่กันไว้สำหรับลงนามในสนธิสัญญา ว่าเป็นบริเวณหรือห้องปรีดี พนมยงค์ เชื่อว่าการกระทำดังกล่าวย่อมเป็นการแสดงความกตัญญูต่อดี ที่ซึ่งทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นนิมิตหมายของคนดี หากไม่เราก็กลายเป็นคนอกตัญญู ไม่รู้จักคุณ คนที่ทำคุณงามความดีให้แก่ประเทศชาติ

ถ้าตกลงตั้งชื่ออาคารก็ดี ส่วนหนึ่งของอาคารก็ดี แม้จนห้องของกรมกองใดก็ดี น่าจะมีการติดรูป และแสดงประวัติรวมถึงผลงานของท่าน ในช่วงที่ว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อให้ข้าราชการรุ่นหลังๆ ตลอดจนนักการเมืองและอนุชนได้ทราบ เท่ากับการเผยแพร่คุณงามความดีให้ปรากฏและแพร่หลายสืบต่อไป

อนึ่ง ถ้าอาคารใหม่นี้ จะมีการตั้งชื่อหรือให้เกียรตินายปรีดี พนมยงค์แล้วไซ้ ก็ควรให้เกียรติรัฐมนตรีท่านอื่นๆ ด้วยบ้าง อย่างน้อยก็ท่านที่มีความสามารถเด่นเป็นพิเศษ ประกอบกับเป็นผู้ที่มีความสุจริต รั้งบ้านเมืองอย่างเสี่ยงชีวิต ด้วยการเห็นแก่ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนตน โดยไม่ตั้งชื่อนักการเมืองหรือเจ้ากระทรวงพว่ำเพรื่อไป อันจักทำให้ลดสถานะของคุณความดีลง ดังบัดนี้เมืองไทยเราค่านิยมในการยกย่องคนดีแทบไม่ได้เอาเลย

หากกระทรวงต้องการยกย่องใครอีกสักคน ควรตั้งเกณฑ์ว่า (๑) ท่านผู้นั้นต้องเสียชีวิตไปแล้ว (๒) ท่านผู้นั้น มีผลงานอันดีเด่นเป็นพิเศษ ดังได้กล่าวมาข้างบนนี้ และปฏิบัติราชการตามแนวทางของประชาธิปไตย อย่างมีนโยบายเพื่อผลประโยชน์ของราษฎรโดยแท้ ไม่ใช่บุคคลซึ่งรับใช้ทระราชย์หรือเผด็จการ

ในบริบทดังกล่าว เห็นควรยกย่องนายดิเรก ชัยนาม ซึ่งเป็นรัฐมนตรีที่มีบทบาทในตอนก่อน ระหว่างและหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ อย่างยืนหยัดอยู่ฝ่ายศักดิ์ศรีของชาติ ชนิดที่ไม่ศิโรราบกับฝ่ายอักษะ แต่ญี่ปุ่นก็เกรงใจ (เช่นเดียวกันกับสหรัฐและอังกฤษ) ดังเมื่อท่านไปเป็นเอกอัครราชทูตที่โตเกียว ก็ได้รับการต้อนรับอย่างดี โดยท่านมีบทบาทต่อด้านการประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร จนญี่ปุ่นก็เห็นด้วยกับท่าน หาก รมต. ทางกรุงเทพฯ (หลวงวิจิตรวาทการ) และนายกรัฐมนตรีต้องการประกาศสงครามต่างหาก

นอกจากนี้ ท่านยังซื้อสถานเอกอัครราชทูตที่กรุงโตเกียว อย่างเป็นผลดียิ่ง แม้เจ้าของมอบภาพศิลปะต่าง ๆ แต่ท่าน ท่านก็ยกภาพทั้งหมดให้เป็นของทางราชการ นับเป็นตัวอย่างอันประเสริฐ (โดยที่ภาพเหล่านี้มีราคามาก ดังทราบว่าอดีตเอกอัครราชทูตคนหนึ่งถึงกับยึดครองบางภาพมาเป็นของตน)

อึ้งเมื่อเลิกสงครามแล้ว ท่านก็ได้เป็นเอกอัครราชทูตคนแรกประจำพระราชสำนักเซนต์เจมส์โดยได้เจรจาตกลงเรื่องต่างๆ ที่ยากเย็นได้มาก (รวมทั้งชาวไทยที่ต้องให้ฟรี ท่านก็ขอให้เขาซื้อได้สำเร็จ) มิใช่ต้องเอ่ยถึงสถานะในขบวนการเสรีไทยของท่าน ครั้นเกิดรัฐประหาร ๒๔๙๐ ขึ้น รัฐบาลใหม่ก็ต้องการให้ท่านดำรงตำแหน่งต่อ แต่ท่านขอลาออกเพราะเห็นแก่เกียรติและศักดิ์ศรี ยิ่งกว่าการรับใช้เผด็จการ

กรณีเช่นนี้ น่าจะเป็นแบบอย่างแก่ข้าราชการ นักการเมือง และอนุชน ถ้ามีห้องติดเรก ชัยนาม มีเกียรติประวัติและผลงานของท่านให้ปรากฏ น่าจะเป็นคุณประโยชน์แก่กระทรวงการต่างประเทศ และถ้ามีพิธีเปิดห้องติดเรก ชัยนาม และอาคารปรกติ พนมยงค์ โดยเร็ว ก็จะได้เชิดชูภรรยาของทั้ง ๒ ท่านนั้น ให้มาร่วมอย่างทันทั่วทั้งสตรีทั้งสองท่านนี้คือท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ และ ม.ล.ปุย ชัยนาม ซึ่งมีส่วนเกื้อกูลราชการงานเมืองของสามีอย่างสำคัญยิ่ง รวมอยู่ด้วย จึงน่าจะแสดงคุณูปการต่อท่านแต่เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่

นอกจากทั้งสองท่านนี้ ยังไม่เห็นใครมีความเด่นอย่างเป็นเลิศอีกเลย แต่สมัย ๒๔๗๕ เป็นต้นมา (กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ก็จัดงาน ๑ ศตวรรษพระชันษาถวายให้ไปแล้ว และนโยบายการต่างประเทศของท่าน ก็ไม่มีอะไรเด่นเป็นพิเศษ เว้นแต่วิธีการทูต ซึ่งท่านรับนโยบายมาดำเนินการเท่านั้นเอง) โดยที่

ก่อนหน้านี้ เราก็ยกย่องเจ้านายกันมาอย่างพอเพียงแล้ว เว้นเสียแต่ถ้าไม่มีห้องหรืออาคารเทววงศ์โรทัยมาก่อน จึงควรมีถวายพระองค์ท่าน เพราะท่านทรงมีบทบาทยิ่งกว่าพระยาภิรมย์ภักดี (บี.แชนร์) เป็นไหนๆ ในการเลิกสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต แต่ท่านผู้นั้นกลับมีชื่อถนนตั้งให้ไว้ที่ข้างวังสราญรมย์

นับเป็นการเดินแต้มผิดเพราะเป็นการเอาใจอเมริกันในสมัยนั้นมากเกินไป ดังการตั้งอาเซียนครบ ๓๐ ปีคราวนี้ ก็เป็นมาตรการที่รับอิทธิพลมาจากสหรัฐอย่างไม่รู้ตัว จนข้าพเจ้าพีกกันดังหนึ่งกับว่า นักการเมืองในเอเชียอาคเนย์คิดกันเอง รวมถึงการรับพม่าเข้าอาเซียในปีนั้น ก็เป็นความอภัยโดยแท้

เดิมเราเคยมีไปรษณียากรที่มีแต่พระบรมรูป หากต่อมาก็มีรูปอื่น ๆ รวมถึงรูปคนสำคัญในอดีต เช่นพระยาอนุমানราชชน และ ม.จ.สิทธิพร กฤดากร เชื่อว่า ปี ๒๕๔๓ คงมีรูปนายปรีดีด้วยเช่นกัน พร้อมกันนั้น เราก็จะน่าจะหาทางพิมพ์ธนบัตรที่มีรูปอื่นๆ นอกไปจากพระบรมรูปด้วยเช่นกัน ดังประเทศอื่นก็ทำกันแล้ว เช่นรูปนายนิโตะเบ กับธนบัตรญี่ปุ่น รูปหลุยส์ สตีเวนสัน กับธนบัตรอังกฤษ ถ้าเรามีรูปนายปรีดี พนมยงค์ กับธนบัตรไทย ก็จะเป็นการสมควรยิ่ง กับบุคคลที่ปฏิรูปการเงินการคลังอย่างสำคัญที่สุดเลยก็ว่าได้ รวมทั้งท่านยังเป็นผู้วางแผนการตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นอีกด้วย

ตีพิมพ์ใน *ปาจารย์สาร*

พฤศจิกายน ๒๕๔๐ - กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑

บุคคลสำคัญของไทย กับดวงตราไปรษณียากรและธนบัตร

ณ การประชุมกรรมการจัดงานฉลองศตวรรษชาติกาลของ
นายปรีดี พนมยงค์ ณ ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม
๒๕๔๒ ที่ประชุมมีมติให้การสื่อสารแห่งประเทศไทย จัดทำดวงตรา
ไปรษณีย์ให้ทันวันดังกล่าว (๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓) ทั้งรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงคมนาคมก็มีหนังสือแจ้งไปยังการสื่อสารฯ อีกทาง
หนึ่งด้วย

ทราบว่า บัดนี้การสื่อสารฯ มีระเบียบเกี่ยวกับการจัดพิมพ์
ไปรษณียากรสำหรับบุคคลสำคัญดังต่อไปนี้คือ

- ๑) ผู้ที่ได้รับการพิมพ์ดวงตราไปรษณีย์ ต้องมีอายุครบ ๑๐๐ ปี
แล้ว และเสียชีวิตมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปี
- ๒) ดวงตราไปรษณีย์จะตีพิมพ์ให้บุคคลผู้นั้นเมื่อยูเนสโกประกาศ
รับรองแล้ว มิใช่ก่อนหน้านั้น
- ๓) ราชบัณฑิตยสถานต้องให้การรับรองว่า บุคคลผู้นั้นมีผลงานที่
เป็นการวางรากฐานที่สำคัญแห่งประเทศไทยในด้านใดด้านหนึ่งจริง

อยากทราบว่ากฎเกณฑ์ดังกล่าว คิดกันขึ้นเมื่อไร เพื่อ
ประโยชน์ในการกีดกันใครเป็นเฉพาะหรือไม่ เพราะเมื่อจัดทำตรา
ไปรษณียากรให้พระยาอนุนามราชชนนั้น ท่านก็ถึงอนิจกรรมล่วง
ลับไปไม่ถึง ๒๕ ปี และทำก่อนที่ยูเนสโกประกาศว่าท่านเป็น

บุคคลสำคัญของโลก ยังไปรษณียากรที่ทำถวาย ม.จ.สิทธิพร กฤดากร ท่านก็ไม่ได้ทรงรับการยกย่องจากองค์การสหประชาชาติ

หนึ่ง ณ วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๓ ที่จะถึงนี้ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จะมีพระชนมวารครบศตวรรษ แสดงว่าการสื่อสารแห่งประเทศไทยย่อมจัดทำดวงตราไปรษณียากรถวายพระองค์ท่านไม่ได้ด้วยเช่นกัน หรือขัตติยนารีมีสถานะพิเศษนอกเหนือกฎเกณฑ์สำหรับสามัญมนุษย์ ถ้าเช่นนั้น ก็แสดงว่าการปกครองในระบบประชาธิปไตยไม่ได้กำหนดให้ทุกๆ คนอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญดุจเดียวกัน

ณ การประชุมที่ทำเนียบรัฐบาลเมื่อวันที่เอ๋ยถึงมาแล้วนั้น ได้มีผู้เสนอให้ตีพิมพ์ธนบัตร มีรูปนายปรีดี พนมยงค์ เป็นกรณีพิเศษ นอกจากสถานะแห่งความเป็นผู้ถ่วงทางด้านประชาธิปไตยและทางด้านขบวนการเสรีไทยซึ่งช่วยให้เราไม่แพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้ว ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ท่านยังได้เป็นบุคคลแรก ที่จัดระบบภาษีอากรให้เกิดความยุติธรรม ทั้งยังวางแผนการเพื่อตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยอีกด้วย ทั้งนี้โดยไม่ต้องกล่าวถึงในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่ท่านได้สามารถเจรจาในเรื่องเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตได้จนหมดสิ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๒

ประเทศราชาธิปไตยที่เคยมีแต่พระรูปพระเจ้าแผ่นดินอยู่บนธนบัตร ได้มีรูปบุคคลอื่นๆ ที่สำคัญบนธนบัตร ดุจดั่งบนดวงตราไปรษณีย์ด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ ญี่ปุ่น วิลันดา เบลเยียม และประเทศแถบสแกนดิเนเวีย

ความข้อนี้ ข้าพเจ้าเขียนอธิบายไว้แล้วทั้งภาษาไทย (ดู *ลોકกราบชนชั้นปกครองของไทย* หน้า ๒ และ *The Nation*

ฉบับวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๐)

ขออย่าว่าในปี ๒๕๔๓ นั้น นอกจากวันเกิดนายปรีดีจะครบศตวรรษ ๓ วันที่ ๑๑ พฤษภาคมแล้ว ๓ วันที่ ๒๑ ตุลาคม ปีเดียวกัน ก็จะเป็นวันพระราชสมภพครบศตวรรษของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีอีกด้วย การมีพระรูปพระบรมราชชนนีบนธนบัตรย่อมเป็นศรีแก่บ้านเมืองและแก่สถาบันกษัตริย์ ซึ่งเป็นหัวใจของประเทศไทย ดังการมีรูปนายปรีดีบนธนบัตร ก็เป็นศรีของประเทศไทยและแก่ราษฎร เท่ากับว่าเรายกย่องคุณงามความดีของปุชนียบุคคล

ถ้าไม่มีพระบรมราชชนนีเราจะมีพระเจ้าแผ่นดินอันประเสริฐได้ถึง ๒ พระองค์ในระบอบประชาธิปไตยละหรือ โดยเราต้องไม่ลืมว่า นายปรีดีมีส่วนอย่างสำคัญยิ่งในการเสนอพระนามทั้งรัชกาลที่ ๘ และรัชกาลปัจจุบัน รัฐสภาอัญเชิญขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อมาจนปัจจุบัน

การแสดงกตัญญูทูลเกล้าฯ ต่อบุพการี บุพการีนี้เป็นสัญลักษณ์ของคนดี จึงหวังว่าชนชั้นปกครองของไทยจะมีคนดีพอที่จะกล้าทำกรณียกิจอันควรแก่การสรรเสริญ ทั้งทางอำนิสบูชาและปฏิบัติบูชา ให้สมกับคำพิงเพยที่ว่ากรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดีนั่นเอง

ว่าไปทำไมมี ธนบัตรที่ดีไปรษณียากรที่ดี เราเอาอย่างฝรั่งมาทั้งนั้น และฝรั่งในยุโรปทำธนบัตรใหม่ ไปพันอาณาเขตของแต่ละประเทศแล้วด้วยซ้ำ แม้รูปโฉมโฉมพรรณของธนบัตรในแต่ละประเทศก็เปลี่ยนไปในทางรูปแบบเพื่อเข้าหาสาระยิ่งๆ ขึ้น แล้วเรายังขัดขึ้นพระอนิจลักษณะอยู่ได้ละหรือ

นอกไปจากนี้แล้ว แต่ละท้องถิ่นก็มีธนบัตรหรือเงินตราของประชากรราษฎรเกิดขึ้นแทนธนบัตรหรือแทนเงินตราของรัฐยิ่งๆ ขึ้น

ทุกทีด้วยแล้ว มตินี้ก็น่าที่พวกเราจะคำนึงถึง และถ้ารัฐบาลไทยไม่
ทำธนบัตรรูปอดีตรัฐบุรุษอาวุโส พวกเราที่เป็นราษฎรก็จะทำ
ธนบัตรท้องถิ่นของเราเอง ซึ่งอาจแลกกันได้ ไม่แต่ในวงการของ
องค์กรพัฒนาเอกชนในเมืองไทย โดยอาจแลกกันได้อย่างกว้าง
ขวางถึงทางลาว เขมร และพม่าด้วย ก็ยังได้ เป็นอันยุโรปนั้น
รัฐบาลต่างๆ มีเงินสกุลกลางของเขา ทางเราราษฎรอาจมีธนบัตร
ที่ราษฎรคิดทำขึ้นได้อย่างให้เกียรติกันและกัน ในระบบภูมิภาค
แบบนี้ก็ได้ ใครจะไปรู้

ตีพิมพ์ใน *ปาจารยสาร*

มีนาคม - มิถุนายน ๒๕๔๒

อันเนื่องมาจาก การเสนอชื่อคนไทย ให้ยูเนสโกพิจารณา

ได้ทราบว่ามีบางวงการต้องการให้ลบชื่อนายปรีดี พนมยงค์
ออกจากการที่รัฐบาลไทยเสนอชื่อไปยังองค์การยูเนสโก เพื่อ
ประกาศว่าเป็นบุคคลสำคัญของโลก ในวาระชาตกาลครบศตวรรษ
ของท่าน ณ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ถึงกับมีการออกไปปลิว
โจมตี (ดังที่มีลงพิมพ์พร้อมด้วยคำตอบใน*เสขิยธรรม* ฉบับเดือน
มกราคม-เมษายน ๒๕๔๒ นั้นแล้ว) พร้อมกันนี้ก็มีการว่าคุณ
หญิงคุณนายหลายคนล่าชื่อหลายร้อยชื่อ เพื่อยื่นไปยังยูเนสโกที่
ปารีส ให้ระงับการเสนอชื่อรัฐบาลไทยผู้นั้น ทั้งนี้เพื่อต้องการให้
เสนอพระนามสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี แต่พระองค์
เดียว ซึ่งจะมีพระราชปฐิตีกาลครบศตวรรษ ณ วันที่ ๒๑ ตุลาคม
๒๕๔๓ และทราบมาด้วยว่าทางปารีสตอบกลับมาแล้ว ว่าถ้าจะใช้
วิธีสาดโคลนกันเช่นนี้ ให้คัดค้านไปที่รัฐบาลไทยหรือที่ยูเนสโกไทย

การที่คุณหญิงและท่านผู้หญิงทั้งหลายจะทำอะไร หรือใคร
จะออกไปปลิวบิดเบือนความจริงอย่างไร รวมทั้งที่มีปรากฏใน
Website ด้วยนั้น ไม่แปลกประหลาด เพราะสัจจะย่อมชนะอัสถียร
แม้สัจจะจะถูกบดบังในระยะสั้น แต่ระยะยาวแล้วย่อมทอแสง
อย่างกระจ่างแจ้ง ผิดกับการปิดบังความจริงหรือบิดเบือนข้อเท็จ
จริง ซึ่งไม่ช้าไม่นาน ความจริงก็ย่อมต้องปรากฏ

อนึ่ง การยกย่องสรรเสริญสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีในระดับชาติ ก็สมควรอยู่ เพราะนอกเหนือจากการเป็นพระราชมารดาของพระมหากษัตริย์ถึง ๒ พระองค์แล้ว ยังทรงประกอบพระราชกรณียกิจทางด้านสังคมสงเคราะห์อีกเป็นอเนกประการ แต่ถ้าถามกันต่อไปว่า ถ้าเปรียบกับพระพันปีหลวงของอังกฤษและวิลันดา พระสถานะก็ละม้ายคล้ายกัน แต่ประเทศทั้งสองนั้น ไม่เห็นเสนอเจ้านายของเขาเข้าสู่องค์การสหประชาชาติให้รับรองพระคุณพิเศษด้วยประการใดๆ

แม้ในบ้านเมืองเราเอง สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ก็ทรงมีพระราชนัดดาเป็นพระมหากษัตริย์ถึง ๒ พระองค์ และทรงเป็นสมณायิกาสภาภาษาชาติมาแต่รัชกาลที่ ๖ จนรัชกาลที่ ๙ เฉาก๊นสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชชนนี พระพันปีหลวงนั้น ก็ทรงมีพระราชโอรสเป็นพระมหากษัตริย์ ๒ พระองค์คล้ายๆ กัน และทรงมีบทบาททางด้านสังคมสงเคราะห์มาแต่รัชกาลที่ ๕ นอกจากการตั้งสภาอุณาโลมแดงแล้ว ยังทรงตั้งโรงเรียนราชินี และพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์กับโรงเรียนต่างๆ อีกมิใช่น้อย

โดยที่สมเด็จพระพันวัสสา มีพระราชปฐิตกาลร่วมปีกับสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งมีพระชนมวารครบศตวรรษ ณ ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ทั้งสองพระองค์ และสมเด็จพระพันปีหลวงก็มีพระราชปฐิตกาลร่วมปีกับสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งมีพระชนมวารครบศตวรรษ ณ ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ แต่รัฐบาลไทยในสมัยเผด็จการสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กลับกล้าเสนอเพียงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอผู้เป็นปราชญ์สยาม ๒ พระองค์นั้น ให้ยูเนสโกยกย่องว่าเป็นบุคคลสำคัญในระดับโลกทั้งนี้แสดงว่า จำเพาะปราชญ์

เท่านั้น ที่ควรได้รับการยกย่องนอกเหนืออาณาเขตแห่งประเทศไทย
ของตน

จึงอยากทราบว่า รัฐบาลในปัจจุบัน ซึ่งอ้างว่าเป็นประชาธิปไตย ถือหลักเกณฑ์อะไรในการเสนอพระนามสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีไปยังยูเนสโก โดยถือว่าพระองค์ท่านสูงส่งยิ่งใหญ่มากว่าสมเด็จพระพันปีหลวงและสมเด็จพระพันวัสสา
ภระนั้นหรือ

อย่างน้อย เมื่อสมเด็จพระพันปีหลวงมีพระราชปฐุตถิการ
ครบศตวรรษ โรงเรียนราชินี โรงเรียนเสาวภา ฯลฯ ยังจัดงาน
ฉลองในระดับชาติอย่างเอิกเกริก น่าเสียดายที่ไม่มีการจัดงาน
ศตวรรษสมเด็จพระพันวัสสา เฉากษันงานศตวรรษสมเด็จพระพัน
ปีเอาเลย แม้สวางคณิवासที่สมุทราการนั้น ก็เป็นเงินของนาย
อ้อจ้อเหลียงที่ถวายสภาคาชาดต่างหาก

ไหนๆก็จะจัดงานถวายสมเด็จพระศรีนครินทร์กันแล้วรัฐบาล
จึงควรกราบบังคมทูลขอบริเวณวังสระปทุมมาทำเป็นสวนสาธารณะ
และตัวตำหนักมาทำเป็นพิพิธภัณฑ์สถาน ถวายสมเด็จพระศรี-
สวรินทร์และสมเด็จพระศรีนครินทร์ เพื่อแสดงกตัญญูตักเวทอย่าง
ถูกต้อง และเป็นการพระราชทานปอด ตลอดจนความงามและ
ความรู้ให้พสกนิกรชาวกรุงอีกด้วย

แทนที่จะปล่อยให้คณหญิงคณนายและพวกประจบสอพลอ
กึ่งดิบกึ่งดี โจมตีนายปรีดี พนมยงค์ไปเรื่อยๆ รัฐบาลควรระงับ
ต้นตอเสีย และควรกราบบังคมทูลขอทำเนียบทำช่าง ซึ่งบัดนี้เป็น
อาคารอยู่ในสังกัดของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เพื่อ
พระราชทานมาเป็นพิพิธภัณฑ์สถานถึงขบวนการเสรีไทย ที่กอบกู้
อธิปไตยให้ประเทศชาติ เพราะท่านรัฐบาลบุรุษอาวุโสใช้สถานที่นี้

บัญชาการงานเสรีไทย สมัยที่ท่านเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาลที่ ๘ แต่ต้นจนตลอดสงครามโลกครั้งที่ ๒ และขณะพำนักในทำเนียบนี้เอง ที่นายปรีดี พนมยงค์ เสนอพระนามสมเด็จพระเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ให้ได้สืบราชสันตติวงศ์ ต่อจากพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ โดยที่หลังจากนั้นไม่นาน ทหารหาญก็บุกเข้าไปยิงทำเนียบนี้ แม้จะมีสตรีและเด็กอยู่ในนั้นก็ไม่นำพา เเคราะห์ดีที่ไม่มีใครตายและตัวนายปรีดีหนีรอดไปได้

การได้ทำเนียบท่าช้างมาเป็นของรัฐ มาเป็นพิพิธภัณฑ์-สถานของขบวนการเสรีไทย จะช่วยให้เกิดการประสานประโยชน์ขึ้นในชาติ หมดการแบ่งแยกและแปลกแยกอย่างบ่อนทำลาย ดังที่คุณหญิงคุณนายและพวกปฏิกิริยาขวาจัดกระทำอยู่ อย่างไม่แลดูสัจจะที่ปรากฏอยู่ในบัดนี้ ทั้งยังอาจคลายปมด้อยหรือที่ฝรั่งเรียกว่า guilt complex ให้ปลาสนาการไปด้วย พูดอย่างพระก็คือ เป็นการปลงอาบัติ เพื่อเริ่มต้นกันใหม่อย่างมีสันติภาวะภายใน เพื่อความเจริญงอกงาม ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวมโดยแท้

ที่น่ายินดีก็ตรงที่กรุงเทพมหานครได้จำลองทำเนียบท่าช้างไปสร้างเป็นอาคารขึ้นไว้ในบริเวณสวนเสรีไทย ซึ่งนับว่าเป็นกิตติคุณอันควรแก่การสรรเสริญยิ่งนัก

ตีพิมพ์ใน *ปาจารย์สาร*

มีนาคม - มิถุนายน ๒๕๔๒

ติกใหม่ ของกระทรวงการต่างประเทศ

จะเป็นปลายสมัยของสฤณี ธารรัตน์ หรือต้นสมัยของถนอม กิตติขจร ก็จำไม่ได้แม่นเสียแล้ว ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ซึ่งดำรงตำแหน่งตลอดมาในช่วงของสองเผด็จการคู่นี้ที่เป็นผู้นำสยามรัฐนาวา) ได้ดำริที่จะให้หรือพระราชวังสราญรมย์ลง เพื่อสร้างเป็นอาคาร ๙ ชั้น ให้เหมาะสมกับกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งขยายกิจการมากมายออกไปยิ่งๆ ขึ้นทุกที นี่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อราวๆ ๓ รอบนักษัตรมาแล้ว

เวลานั้นข้าพเจ้ายังเป็นคนหนุ่ม เห็นว่าการกระทำเช่นนั้นผิด เพราะเป็นการทำลายสถาปัตยกรรมอย่างเก่า แม้จะเป็นตึกฝรั่ง แต่ก็มีความแต่ต้นรัชกาลที่ ๕ นับว่าสร้างขึ้นอย่างงดงาม และอาคาร ๙ ชั้นนั้นจะข่มพระบรมมหาราชวัง ถือได้ว่าเป็นการบังควรอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าเสนอว่า เจ้ากระทรวงก็เป็นถึงพันเอกพิเศษ รับใช้ใกล้ชิดอยู่กับนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นจอมพล ทำไมไม่ขออาคารของกรมแผนที่ทหาร ซึ่งอยู่ติดกัน แล้วขยายที่ทำการของกระทรวงออกไปทางนั้น โดยขอให้กรมแผนที่ทหารย้ายไปอยู่ที่อื่น บทความของข้าพเจ้าได้ลงพิมพ์ใน **ไทยรัฐ**

ปรากฏว่าเจ้ากระทรวงโกรธผู้เขียนมาก ถึงกับกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ นับเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้ยี้ห้อนี้จากผู้ใหญ่ใน

ทางราชการ จะอย่างไรก็ตาม ในที่สุดกระทรวงไกล่เกลี่ย ไม่รู้
พระราชวังสราญรมย์ลงทั้งหมด หากให้ต่ออาคารด้านหนึ่งขึ้นเป็น
ตึกที่สูงเพียง ๔ ชั้น แล้วภายหลัง ก็ต้องขยายงานของกระทรวง
ออกไปทางตึกที่ทำการเดิมของ ส.ป.อ. (SEATO) เมื่อหน่วยงานนี้
สลายตัวไป

เมื่อข้าพเจ้าต้องคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ในปี ๒๕๓๗
นายเจริญพันธุ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นองคมนตรี ท่านมีแก้ไ
บอกพี่ชายข้าพเจ้า (ซึ่งเป็นคนเก่าของกระทรวง และเคยเป็นลูกน้อง
ท่านองคมนตรีมาก่อน) ว่าท่านจำบทความของข้าพเจ้าเรื่องตึกของ
กระทรวงได้ดี ว่าข้าพเจ้าเป็นคนมีความจงรักภักดี ถ้าคดีข้าพเจ้า
เข้าไปสู่การวินิจฉัยของคณะองคมนตรี ท่านยินดีที่จะพูดความ
ข้อนี้ไว้ให้เป็นที่ยอมรับ

ทราบว่บัดนี้กระทรวงการต่างประเทศได้สร้างอาคารใหม่
ขึ้นสำเร็จแล้ว ทางแถบที่เคยเป็นสำนักงานเก่าของ ส.ป.อ. โดยมี
อาคารเก่าทางแถบนั้นพ่วงเข้าไปด้วย

ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะตั้งชื่ออาคารใหม่นี้ว่าอะไร ถ้าจะให้
เหมาะแก่กาลสมัย ควรตั้งชื่อว่าอาคาร ๖ รอบพระนักษัตร หรือ
ถ้าจะนึกถึงคุณค่าของอดีต ก็ควรตั้งชื่ออาคารตามพระนามของ
สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการ ซึ่งทรงเป็นเสนาบดีที่ว่าการ
กระทรวงนี้ยาวนานที่สุดและสามารถที่สุด

ภายในอาคาร มีห้องประชุม ห้องสมุด ฯลฯ ซึ่งควรตั้งชื่อ
ตามบุคคลสำคัญของกระทรวง เช่น กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ นาย
ปรีดี พนมยงค์ และนายดิเรก ชัยนาม

ที่เสนอสามนามนี้ ก็เพราะในกรมพระองค์นี้ ทรงแสดงบ
บาทตามรอยพระบิดาอย่างสามารถจนแก้ไขสนธิสัญญาสิทธิสภาพ

นอกอาณาเขตไปได้มาก อย่างเป็นทางการริเริ่มไปสู่ความเสมอภาคให้ไทย เพื่อเดินไปสู่ความเท่าเทียมกับมหาอำนาจ ที่เคยเอาเปรียบเรามาแต่รัชกาลที่ ๔ น่าเสียดายที่พระคุณของท่านถูกพระยาภิรมย์ภักดี (บี.แชร) บดบัง จนเรายกความดีความชอบให้ที่ปรึกษาชาวอเมริกันมากเกินไป ถึงกับตั้งชื่อถนนข้างพระราชวังสราญรมย์ตามชื่อของบุคคลผู้นี้ ทั้งๆ ที่คนๆ นี้มีคุณความดี แต่เขาเขียนอัตชีวประวัติของเขาอย่างยกตัวเขาเองมากเกินไป ความข้อนี้ควรที่เราจะตระหนัก

อนึ่ง ความจริงข้อนี้ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นคนไทยคนแรกที่นำมาเปิดเผย ดัง ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ธิดาในกรมพระองค์นี้ มีจดหมายถึงท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ยกย่องนายปรีดีในเรื่องนี้เป็นอันมาก และนายปรีดีเป็นคนที่สานต่องานจากในกรมพระองค์นี้ จนเลิกสนธิสัญญาสิทธิภาพนอกอาณาเขตได้หมด ในปี ๒๔๘๑ การที่เขาจะได้รับเกียรติเสมอๆ หรือรองลงมาก็แต่จากในกรมเทววงศ์เท่านั้น โดยที่เวลานั้นเขายังเป็นหลวงประดิษฐมนูธรรมอยู่ จะตั้งชื่อห้องประดิษฐมนูธรรมห้องหนึ่ง ห้องเทววงศ์โรทัยห้องหนึ่ง ก็น่าจะสมควร

ในกรณีของนายดิเรก ชัยนามนั้น ดูตามรูปแบบ เขาอาจเป็นเพียงพระรอง แต่เขาแสดงบทบาทอย่างอ่อนน้อมแข็งใน ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อทั้งก่อนหลัง และระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง จนป.พิบูลสงคราม ต้องการส่งเขาไปเป็นเอกอัครราชทูตที่กรุงโตเกียว ในสมัยสงคราม โดยสัพทบาทว่าถ้านายดิเรกไม่ยอมไป นายกรัฐมนตรีจะไปเอง ความข้อนี้ น่าที่จะเห็นได้ว่านายดิเรกสำคัญเพียงใดในวงการทูต และนายปรีดีก็ขอให้เขาไป เพื่อจะได้ไปดำเนินงานด้านเสรีไทยที่ญี่ปุ่น โดยโยงไปทางจีนอีกด้วย จะอย่างไรก็ตาม เขา

เป็นคนที่ซื้ออาคารสถานเอกอัครราชทูตที่กรุงโตเกียวไว้ด้วยราคาเพียงล้านเยน รวมภาพจิตรกรรมภายในอาคาร ซึ่งมีรูปเขียนฝีมือปีกัสโซ่รวมอยู่ด้วย โดยที่ภาพพวกนี้ เจ้าของมอบให้ทูตเป็นการส่วนตัว แต่เขายกให้รัฐบาลทั้งหมด (ในขณะที่ทูตไทยในญี่ปุ่นหลังจากเขาคนหนึ่ง ถึงกับขโมยภาพพวกนี้บางภาพเป็นของตัวเองเลยก็มี) ทุกคนต้องยอมรับว่าอาคารสถานทูตของเราที่ญี่ปุ่น ทรงไว้ซึ่งอิศรฐานยิ่งกว่าที่อื่นใดในโลก

ใช่แต่เท่านั้น เมื่อเลิกสงครามแล้ว และตกลงยกสถานภาพทูตของเรที่อังกฤษขึ้นเป็นเอกอัครราชทูต นายดิเรกก็ได้รับแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งนี้เป็นคนแรก โดยเขาได้แสดงบทบาทอย่างสำคัญในช่วงนั้นๆ อย่างควรแต่การยกย่อง และถ้าเขาสยบยอมกับการยึดอำนาจโดยคณะรัฐประหารในปี ๒๔๙๐ เขากีย่อมอยู่ในกระทรวงต่างประเทศจนเกษียณอายุเอาเลยก็ได้ แม้กระนั้นเขาก็ได้มาเป็นคณบดีคนแรกของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก่อนไปเป็นทูตที่เยอรมัน อันเป็นตำแหน่งสุดท้ายของเขาในทางราชการ ทั้งนี้นอกเหนือไปจากบทบาททางด้านเสรีไทยที่ข้าราชการในกระทรวงนี้มีส่วนรับใช้ชาติอย่างควรแก่การยกย่อง ยิ่งการยกย่องนายดิเรก เท่ากับยกย่องข้าราชการทั้งหมดที่อยู่ในขบวนการนี้ ดังเมื่อเขาได้รับเงินเดือนขึ้นสองชั้น เขาก็นำไปให้ข้าราชการในขบวนการนี้ทั้งหมดโดยตัวเองไม่ได้รับเลย ทั้งๆ ที่เขาเป็นคนจนที่ขายบ้านเรือนและที่ดิน โดยลดขนาดลงไปทุกทีๆ และเป็นหนี้ธนาคารจนตัวตายจากไป แล้วบุคคลเช่นนี้ไม่ควรได้รับการยกย่องเชิดชูดอกหรือ

ที่ไม่ได้เสนอชื่อบุคคลอื่น เช่น พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ แม้จะเป็นราชทูตคนแรกของเราทั้งที่อังกฤษและฝรั่งเศส ก็เพราะไม่

เคยทรงได้เป็นเจ้าของกระทรวง เจ้ากระทรวงบางท่าน อย่างกรมหมื่น
นราธิปพงศ์ประพันธ์ กระทรวงก็ถวายพระเกียรติด้วยการจัดงาน
พระชนมวารครบศตวรรษขึ้นแล้วในระดับนานาชาติ และว่าไป
ทำไมมี พระองค์ท่านทรงเหมาะกับการเป็นนักวิชาการและ
ที่ปรึกษายิ่งกว่าเจ้ากระทรวง ซึ่งควรมีนโยบายอย่างเป็นทางการเป็นตัวของ
ตัวเอง ชนิดที่ประกอบไปด้วยความกล้าหาญทางจริยธรรม ยังเจ้า
กระทรวงบางท่านที่เคยเป็นรัฐมนตรีนานยิ่งกว่าใครๆ แต่ก็รับใช้
เผด็จการมาโดยตลอด และยังมีชีวิตอยู่ ก็ไม่ควรได้รับการพิจารณา
ด้วยเช่นกัน โดยที่จะพิจารณาชื่อเจ้ากระทรวงกันจริงๆ แล้ว ที่ไม่
ควรลืมไปอีกท่านหนึ่งคือ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม
บุญนาค) ซึ่งเรียกขานกันว่า “ท่านกรมท่า” โดยที่ท่านผู้นี้ว่าการ
กระทรวงใหม่ที่แยกออกจากกระทรวงพระคลัง เป็นคนแรกเอา
เลยทีเดียว และบทบาททางการเมืองของท่านก็มีทั้งความแนบเนียน
มีทั้งไหวพริบ อย่างสุขุมคัมภีรภาพ อันควรแก่การยกย่องยิ่งนัก

ทราบมาอย่างไม่เป็นทางการว่า บัดนี้กระทรวงคิดตั้งชื่อห้อง
สารสินขึ้นแล้ว ภายในอาคารใหม่แห่งนี้ ถ้าเป็นจริงดังว่า ก็ให้สงสัย
นัก จริงอยู่ นายพจน์ สารสิน เคยเป็นรัฐมนตรีที่มีความสามารถ
อย่างน้อยก็กล้าลาออกจากตำแหน่ง เมื่อขัดกับนายกรัฐมนตรี ใน
กรณีที่รัฐบาลไทยรับรองกษัตริย์เบนาได้แห่งเวียดนาม ตามคำขอ
ร้องของฝรั่งเศสและสหรัฐ แต่นายพจน์ยังมีชีวิตอยู่ และบุตรก็เคย
เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนี้ โดยที่ยังมีบทบาททางการเมืองอยู่
การตั้งชื่อเช่นนี้สมควรละหรือ คิดรอบคอบแล้วละหรือ ทั้งยังลืม
ชื่อบุคคลในอดีตอย่างสามสี่รายที่ข้าพเจ้าเอ่ยนามมาแล้วนั้น เป็น
การคิดสั้นไปหรือไม่

ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าสกุลสารสินให้เงินมากกับการตกแต่ง

อาคารใหม่นี้อย่างไร หรือไม่ เท่าที่ทราบคือ นายทักษิณ ชินวัตร ได้ให้เงินมา ๒๐ ล้านบาท ถ้าเช่นนั้น ก็ควรมีห้องชินวัตร หรือห้องไทยรักไทยด้วย จะได้สาสมกับความทันสมัยของกระทรวง ที่นับถือเงินและบุคคลร่วมสมัย ยิ่งกว่าการบูชาบุคคลที่ควรแก่การบูชา ยิ่งกว่าการแสดงกตัญญูกตเวทิตาซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นเครื่องหมายของคนดี

ไหนๆข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศก็จะย้ายไปทำงาน ณ ตึกใหม่แห่งนี้ ในวันที่ ๑๖ สิงหาคม อันเป็นวันสันติภาพที่นายปรีดี พนมยงค์ประกาศในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ในฐานะที่เขาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยของพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ว่าการเข้าสู่สงครามของรัฐบาลไทยภายใต้เผด็จการทหารนั้น ขัดประชามติและไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถือว่าเป็นโมฆะ โดยสันติภาพได้กลับคืนสู่ราชอาณาจักรสยาม ณ วันดังกล่าว ทั้งนี้โดยมีสัมพันธมิตรรับรองคำประกาศนี้ เท่ากับว่าขบวนการเสรีไทยได้ผลในการกู้เอกราชให้ชาติไทย อย่างน้อย จึงควรที่จะมีห้องที่สำคัญในตึกใหม่ของกระทรวง เป็นอนุสรณ์ถึงนายปรีดีและนายดิเรก ชัยนาม ซึ่งมีส่วนในด้านนำขบวนการเสรีไทยในกระทรวงการต่างประเทศ อย่างสำคัญยิ่ง

ตีพิมพ์ใน *ข่าวสด*

๑๗ สิงหาคม ๒๕๔๒

เบื้องหลังการเสนอชื่อปรีดี พนมยงค์ กับบุคคลสำคัญของยูเนสโก

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ ข้าพเจ้าทำบันทึกถึงกรมหมื่นพิทยลาภ-
พฤฒิยากร ในฐานะประธานองคมนตรี และนายกสยามสมาคม
ม.จ. พูนพิศมัย ดิศกุล ผู้ทรงตั้งหอดำรงราชานุภาพขึ้นได้สำเร็จ
(ด้วยความอนุเคราะห์ของนายปรีดี พนมยงค์) และพระยาอนุ-
มานราชชน รักษาการนายกราชบัณฑิตยสถาน เสนอให้เตรียม
การฉลองศตวรรษแห่งพระปสุตีกาลของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งจะเวียนมาบรรจบ ณ วันที่ ๒๑
มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๕ ในฐานะที่ทรงเป็นผู้มีพระคุณกับชาติบ้าน
เมืองมาแต่รัชกาลที่ ๕ จนรัชกาลที่ ๘ ทั้งทางด้านการบริหาร การ
ศึกษา การสาธารณสุขไปทุกต่าง ๆ และที่สำคัญก็คือในทางสรรพวิชา
ความรู้ ซึ่งรวมเรียกได้ว่าไทยคดีศึกษา จนถือได้ว่าทรงเป็น
ปราชญ์ของสยามที่สำคัญท่านหนึ่ง

ข้าพเจ้าทำบันทึกฉบับดังกล่าวส่งมาจากประเทศอังกฤษ
เพราะขณะนั้นข้าพเจ้ายังเรียนหนังสือและทำงานอยู่ที่ประเทศนั้น
ได้ทราบว่าในกรมฯ ทรงเชิญท่านทั้งสองมาหารือ แต่จะมีผลเป็น
ประการใด ไม่ได้รับสั่งให้ข้าพเจ้าทราบ ข้าพเจ้ามาทราบจาก ม.จ.
พูนพิศมัยเมื่อกลับมาเมืองไทยในตอนต้นปี ๒๕๐๕ ว่ากระทรวง
ศึกษาธิการได้เสนอพระนามไปให้องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และ

วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) มีมติรับรองว่าพระบิดาท่านทรงเป็นปูชนียบุคคลของโลก โดยที่ทางเมืองไทยก็จัดงานฉลองต่างๆ อย่างไม่ตรงตามเนื้อหาสาระดังคำเสนอของข้าพเจ้า ซึ่งได้ไปร่วมรายการโทรทัศน์ ที่กระทรวงศึกษาธิการจัดกับเขาด้วยคนหนึ่ง (รายการโทรทัศน์นี้ งานฉลองคราวนี้ และบันทึกของข้าพเจ้าฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๑ มีตีพิมพ์แล้วทั้งสิ้น)

นับได้ว่าสมเด็จพระยาดำรงฯ ทรงเป็นพระองค์แรกในบรรดาคนไทยทั้งหมดที่มีการรับรองขึ้นในระดับโลก ซึ่งที่จริงก็ไม่ได้ทำอะไรให้ นอกจากบอกไปยังประเทศสมาชิกขององค์การนั้นให้รับทราบ และในปีถัดไป ประเทศไทยก็เสนอพระนามสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ให้ยูเนสโกรับรองในทำนองเดียวกันในฐานะที่ทรงเป็นอัครศิลปิน และรัฐบาลไทยก็จัดงานฉลองอย่างกระปรือกระปรังดังในปีก่อน ความขื่อนี้ข้าพเจ้าได้วิจารณ์ไว้แล้วใน **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** ฉบับแรกซึ่งตีพิมพ์ในเดือนมิถุนายน ๒๕๐๖ หลังงานฉลองไม่ถึงสองเดือน พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าก็ถือว่าส่วนร่วมในงานฉลองพระชนมวารดังกล่าว ที่ดีที่สุดคือ **บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ** ที่มีประทานพระยาอนุমানราชชน ซึ่งข้าพเจ้าวิงวอนตีพิมพ์ขึ้น แม้จนบัดนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็ยังถือว่าถ้าคนไทยไม่ได้อ่านหนังสือชุดนี้ ซึ่งมีห้าเล่ม ก็เท่ากับว่าเสียชาติเกิด และฝรั่งนักไทยวิทยาทั้งหลาย ถ้าเข้าไม่ถึงหนังสือทั้ง ๕ เล่มนี้ ความรู้ในทางไทยสยามของเขา ยังห่างไกลไปจากเนื้อหาสาระนัก

ข้าพเจ้าดูรายชื่อที่กระทรวงศึกษาธิการเตรียมเสนอไปให้ยูเนสโกแล้วเห็นมีแต่เจ้านาย คือนอกจากสองพระองค์นี้แล้ว ก็มีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า (๒ ศตวรรษพระราชปฐุติกาล) กรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส

(๒ ศตวรรษ) สามัญชนมีเพียงสุนทรภู่ (๒ ศตวรรษ) ว่ากันตามข้อเท็จจริงแล้ว พระเจ้าแผ่นดินสองพระองค์นั้นมีพระอัจฉริยภาพน้อยกว่าพระเจ้าแผ่นดินองค์อื่นๆ เป็นอันมาก แม้ในพระราชวงศ์จักรีนี้เอง ยิ่งพระราชนิพนธ์ในล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ ที่น่าจะประทับใจให้เป็นพระมหาธีรราชเจ้าด้วยแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าขาดควมลึกซึ้งในทางสุนทรียะเอาเลยด้วยซ้ำแต่ผู้ที่กุมกระทรวงศึกษาธิการอยู่ในเวลานั้นเป็นมหาดเล็กของพระองค์ท่าน และยุคนั้นเป็นยุคสมัยของเผด็จการที่ต้องการใช้ขัตติยาธิปไตยมาดบังความเลวร้ายของโสณทุจริต ที่กุมชะตากรรมของบ้านเมืองไว้อย่างโหดเหี้ยมทารุณ แม้ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๒ จะมีพระกวีวิจนะอันเป็นเลิศกว่าพระราชปนัดดา อย่างเปรียบเทียบกันไม่ได้เอาเลยก็จริง แต่พระรัฐประศาสนโบายกับกพร่องปานๆ กัน หรือเลวร้ายกว่าเอาเลยด้วยซ้ำ ว่าถึงในทางกวีนิพนธ์ ข้าพเจ้าเห็นว่าเจ้าพระยาพระคลัง (หน) กว้างกว่าและลึกซึ้งกว่าพระราชนิพนธ์ แม้จะไม่ใช่ที่นิยมชมชอบอย่างกว้างขวางเท่าสุนทรภู่ แต่ก็มีภาชีในทางวรรณศิลป์เหนือกว่าถ้อยคำของอาลักษณ์ซีเมาะคนนั้น แต่เินท่านจึงถูกมองข้ามไป ยิ่งรัชกาลที่ ๔ ที่ ๕ ด้วยแล้ว แม้พระราชนิพนธ์ในทางร้อยกรองจะไม่มีอะไรวิเศษ แต่ในทางร้อยแก้วนั้น หาดัวจับไม่ได้เอาเลย ทั้งพระรัฐประศาสนโบายก็ลึกซึ้ง กว้างขวางอย่างหาใครเปรียบได้ยาก แต่ที่สองพระองค์นี้ไม่เข้าข่ายให้รัฐบาลไทยได้เสนอพระอภิไธยสู่ยูเนสโก ก็เพราะพระราชปฐิตกาลเกินร้อยและกว่าจะถึงสองร้อย องค์การในระดับโลกนี้ก็อาจปลาสนาการไปแล้ว

ที่น่าชมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและรัฐบาลเผด็จการสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็คือ ในปี ๒๕๐๕ ไม่ได้เสนอพระนามสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า และปี ๒๕๐๖ ไม่ได้เสนอพระนาม

สมเด็จพระพันปีหลวง เข้าไปให้ควบคู่กับสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ และสมเด็จพระญาณสังวรฯ ทั้งๆ ที่ทรงมีพระคุณลักษณะไม่หย่อนไปกว่าสมเด็จพระศรีนครินทร์ ที่ได้รับการเสนอพระนามเข้าไปให้ยูเนสโกพิจารณาในปี ๒๕๔๒ นี่เอาเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสองปีนั้น มีพระนามเจ้านายเสนอเข้าไปแล้ว ยังไม่มีสามัญชนเข้าสู่สังเวียนให้ได้รับการเชิดชูในระดับนานาชาติโดยที่รัฐบาลเผด็จการดังกล่าวได้ใช้อุดมการณ์ในทางชาตินิยมโดย เพื่อมอมเมาให้ผู้คนกลับไปเป็นผุนเมือง แทนการเป็นพลเมืองหรือราษฎรผู้เป็นเจ้าของรัฐ และสมัยแรก รัฐบาลคงยังละอายใจ ว่าผู้ที่ทำงานทางด้านสังคมสงเคราะห์นั้น แม้ควรแก่การยกย่องเชิดชู ก็หาไม่มีความเป็นปราชญ์อย่างเด่นชัด เนกเช่นสองพระองค์นั้น หาไม่พระราชนนีหรือพระราชอัยยิกาของทุกประเทศ ก็ควรได้รับการเสนอพระนามเข้าสู่ยูเนสโก เพราะท่านนั้นๆ ล้วนมีบทบาททางด้านการพัฒนาด้วยกันทั้งนั้น มากน้อยตามส่วน บางพระองค์ก็เป็นเจ้ามาแต่กำเนิด บางพระองค์ก็เป็นเจ้าโดยการยกย่อง แต่เจ้าทุกพระองค์ที่จะหาทางเปลี่ยนโครงสร้าง ให้พระองค์ลงมาเสมอว่าเสมอไหล่กับไพร่บ้านพลเมืองย่อมเป็นไปได้ยาก หรือเป็นไปได้ แม้เจ้าที่เคยเป็นยาจกมาแต่กำเนิดก็ตาม ทั้งนี้ไม่รวมถึงนักการเมืองและพระผู้ใหญ่ที่เคยตกยากมาก่อน แต่เมื่อสูงส่งขึ้นไปแล้ว ถึงจะนารักอย่างไร ถึงจะทำคุณงามความดีเพียงไร ที่จะให้เข้าใจถึงโครงสร้างทางสังคม อันอยู่ดีธรรมและรุนแรงนั้น ยากนัก เพราะตัวไปอยู่เบื้องสูงเสียแล้ว สมกับคำของตอลสตอย ที่เอ่ยถึงคนรวยซึ่งชี้หลังคนจนไป แล้วพูดไปตลอดทางว่าฉันจะทำทุกๆ อย่างเพื่อช่วยเธอ เว้นอย่างเดียวที่ฉันจะไม่ยอมทำ คือการลงจากหลังเธอแล้วมาเดินควบคู่ไปอย่างเท่าเทียมกัน

ในช่วงก่อน พ.ศ. ๒๕๑๐ แม้ข้าพเจ้าจะแลเห็นความเลวร้ายของเผด็จการทหารอย่างแปลก พิบุลสงคราม อย่างสฤทธ์ ๓๐ พรรษา ๓๐ พรรษา ๓๐ พรรษา กิตติขจร ซึ่งสืบทอดอำนาจกันมาเป็นทอดๆ อย่างฉ้อฉลและอย่างปราศจากเนื้อหาสาระในทางประชาธิปไตย แต่ก็ได้แลเห็นแล้วว่า เผด็จการพวกนี้พยายามใช้เล่ห์ในการฉ้อโกง ราชบัลลังก์ และตั้งแต่สมัยสฤทธ์เป็นต้นมา ได้ใช้ราชบัลลังก์เป็นฐานในทางการเมืองอย่างเลวร้ายอีกด้วย ความเลวร้ายดังกล่าวนี้ ใช้เล่ห์ทางกฎหมายสะกดให้คนกลัวพระราชฯ ภายหลังขยายมาให้กลัวพระบรมวงศ์ จนถึงพระอนุวงศ์เอาเลยด้วยซ้ำ โดยใช้การถวายพระราชทรัพย์อย่างไม่มีที่นับยัง เช่นให้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์อยู่นอกอาณาเขตรัฐบาล และพ้นการตรวจสอบต่างๆ ด้วยประการทั้งปวงอีกด้วย ทั้งเจ้านายเหล่านี้จะเสด็จไหนๆ ก็ได้ สิ้นเปลืองอย่างไร ราษฎรไม่มีทางรู้ และการยกย่องประเทศ เผด็จการอันเลวร้ายด้วยพระราชนิพนธ์ต่างๆ นั้น ไม่เห็นเป็นอันตรายกันเลยหรือ ยิ่งมาถึงสมัย ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ด้วยแล้ว ธานินทร์ กรัยวิเชียร ถึงกับขยายกฎหมายในเรื่องหมิ่นพระบรมเดชานุภาพให้เป็นมหันตโทษเอาเลยทีเดียว

จะอย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าได้ทำใจไว้แต่ พ.ศ. ๒๕๑๐ นั้นแล้ว ว่า การนำอดีตมาใช้เพื่อปัจจุบันและอนาคตนั้น ต้องวางท่าทีให้ถูกต้อง ดังข้าพเจ้าได้เป็นตัวตั้งตัวตีจัดงานอนุสรณ์อยุธยา ๒๐๐ ปีขึ้น ถ้าข้าพเจ้ารู้จักกลไกของยูเนสโกในเวลานั้น คงต้องเสนอให้ปีนั้นเข้าไปอยู่ในข่ายของปฏิทินโลกที่ยูเนสโกรับรองเอาเลยด้วยซ้ำ ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าต้องการเอาเหตุการณ์ในปีที่เสียกรุงศรี ๒๐๐ มาเป็นบทเรียนในทางอหิงสกรรม ไม่ให้เกลียดพม่า หากให้เจริญอุปมาพม่าจากอดีต และยกย่องพระเจ้ากรุงธนบุรีที่กอบกู้

เอกราช ให้ได้มาภายในเวลาไม่ถึงปี แล้วยังรวบรวมราชอาณาจักร เป็นปึกแผ่น จนขยายไปได้ถึงลาวและเขมรอีกด้วย (โดยเรามา เสียดินแดนส่วนนี้ไปในรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ แม้กระนั้นสอง พระองค์นี้ก็ควรแก่การยกย่องเชิดชูอย่างแท้จริง โดยที่รัชกาลที่ ๔ มีพระราชอัจฉริยภาพยิ่งกว่าพระราชโอรสยิ่งนัก) พร้อมๆ กันนั้น ก็ต้องการยกย่องคนในอดีตทั้งหมด แม้ไม่ปรากฏนาม ที่ตายเพื่อ บ้านเพื่อเมือง เพื่อกอบกู้ศักดิ์ศรีของไทยสยาม

งานนี้ทั้งกรมหมื่นพิทยลาภฯ และพระยาอนุমানฯ สนับสนุน แต่ ม.จ. พูนพิสมัยทรงรังเกียจว่าเป็นการฟื้นฟูลัทธิเก่าๆ มานึก ถึงความพ่ายแพ้ได้อย่างไร ทั้งๆ ที่ทรงตั้งองค์เป็นพุทธศาสนิกชน นำ แต่ไม่ทรงสังเวชพระทัยเพื่อเจริญอุปมาททธรรม รัฐบาลไม่ถึง กับขัดขวาง แต่ก็ไม่ได้เกือหนุน ข้าพเจ้าพยายามหาเครือข่ายในวง การเอกชน จนเรียกร้องให้รัฐบาลประกาศเอาวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๑๐ เป็นวันหยุดราชการ (เฉพาะปีนั้น) และคำเรียกร้อง ดังกล่าวเกือบได้รับความสำเร็จ หากความล่าช้า เหลวละในการ ตัดสินอย่างไม่ทันท่วงทีของรัฐบาล จึงล้มเหลวไป ถ้าข้าพเจ้าเข้า หาถนอม กิตติขจร อาจได้รับความสำเร็จก็ได้ เพราะเขามีใจ โอนเอียงมาทางนี้ โดยมี พล.อ. แสวง เสนาณรงค์เป็นคนผลักดัน ถึง **สยามรัฐ** จะโจมตี แต่ก็กฤษฎี ปราโมชก็มาแสดงปาฐกถาให้ใน ชุติวิชาการของงานอนุสรณ์ที่หอสมุดแห่งชาติ ทำวาทะสุนทรียะ แม้ ม.จ. วงศานุวัตร เทวกุล ก็รับสั่งให้ข้าพเจ้าไปเฝ้าที่พระราชวัง ไกลกังวล ว่าพระเจ้าอยู่หัวต้องพระราชประสงค์จะเสด็จไปทอด- พระเนตรนิทัศน์การดังกล่าว ที่หอสมุดแห่งชาติ โดยที่ในวันเดือน ปีนั้นได้โปรดให้มีพระราชพิธีบวงสรวงอย่างใหญ่ขึ้น ณ พระเจดีย์ ที่บรรจุพระอัฐิพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นกรณีพิเศษ ที่วัดอินทาราม

นอกเหนือการถวายบังคมพระบรมรูปพระองค์ท่าน ซึ่งเป็นงานประจำปี จะอย่างไรก็ตาม ทิฐิของข้าพเจ้าในการไม่เข้าหาคนที่ข้าพเจ้ารังเกียจเป็นเหตุให้ไม่ยอมทำงานประสานกับภาครัฐบาล แม้อธิบดีกรมการฝึกหัดครู และผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีก็ตาม ดังเมื่อทำบันทึก ๑๐๐ ปีสมเด็จพระยาตากสินฯ ข้าพเจ้านี้ก็อยู่เหมือนกันว่า ถ้าทำส่งไปให้หลวงวิจิตรวาทการในฐานะปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีก็เชื่อว่างานนี้คงสำเร็จลุล่วงเป็นแน่ แต่ข้าพเจ้ารังเกียจบุคคลผู้นี้ดังที่รังเกียจนายเขาทุกๆ คนนั่นเอง ยิ่งมาถึงช่วงนี้ แม้คนอย่างคึกฤทธิ์ ปราโมช กับข้าพเจ้าก็อยู่กันคนละขั้วแล้ว จึงบทนำใน **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** ฉบับธันวาคม ๒๕๑๐ ที่พูดถึงความล่มสลายของกรุงเก่า โดยโยงมาถึงผู้นำร่วมสมัย เป็นเหตุให้บุคคลผู้นี้โจมตีข้าพเจ้า จนหาเหตุให้รัฐบาลจับกุมข้าพเจ้า ในฐานะหมิ่นพระบรมเดชานุภาพเอาเลย

เคราะห์ดีที่ถนอม (ซึ่งไม่ชอบข้าพเจ้า) เชื้อแสวง เสนาณรงค์ ซึ่งมีใจยุติธรรม ข้าพเจ้าจึงรอดพ้นจากปากเหยี่ยวปากกา ดังกรณีคล้ายๆ กันนี้ในสมัยเปรม ติณสูลานนท์ (ซึ่งก็ไม่ชอบข้าพเจ้า) หากช่วยให้ข้าพเจ้าปลอดภัยไปจากคดีเช่นเดียวกันในปี ๒๕๒๗ ทั้งนี้เพราะพระบารมีปกเกล้าฯ

มาถึงช่วงนั้น ข้าพเจ้าเห็นแล้วว่าคนธรรมดาสามัญควรได้รับการยกย่องเชิดชูไม่แพ้ขัตติยราช ดังข้าพเจ้าหาทางยกย่องพระยาอนุমানฯ แต่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ด้วยการตั้งมูลนิธิเสฐียรโกเศศ และห้องสมุดอนุมานราชชนในหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งทำพิธีเปิดในโอกาสที่ท่านมีอายุ ๘๐ ปีบริบูรณ์ ณ วันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๑๒ ดังในวันเปิด ม.จ. พิไลยเลขา ติศกุล ถึงกับรับสั่งว่า “ฉันอิจฉา

เจ้าคุณ ที่มีห้องอนุมานทันตาเห็น เสียหายที่เด็จพระอภัยไม่ทันทอด-พระเนตรห้องดำรง” เมื่อท่านถึงอนิจกรรมล่วงลับไป ก็เกิดชอยอนุมานราชชนตามมา จนถึงเกือบเกิดบ้านอนุมาน อย่างบ้านเชค-สเปียร์อีกด้วย หากเกิดการผิดพลาดขึ้นนิดเดียวเท่านั้น

ข้าพเจ้าตัดสินใจแต่ปีนั้น ว่าต้องนำชื่อท่านเข้ายูเนสโกให้ได้ เมื่อถึงวาระชาตกาลครบ ๑๐๐ ของท่านในปี ๒๕๓๒ มองในแง่หนึ่งก็ไม่ยาก เพราะท่านมีบทบาทในทางวรรณศิลป์เต็มที่ ทั้งมีสถาบันทางวิชาการรับรองอยู่ทุกแห่ง ทั้งของทางราชการและในนานาชาติ รวมถึงเอกชนด้วย แต่นอกจากท่านจะเป็นสามัญชนแล้ว พวกชนชั้นสูงที่เป็นนักเรียนนอกเคยดูถูกท่านกันมาไม่ใช่น้อย ดังเมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเสนอให้ท่านเป็นศาสตราจารย์พิเศษคนที่ ๒ ของไทย รองลงมาแต่พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรหม่อมเจ้าที่เป็นนักเรียนนอกองค์หนึ่งถึงกับรับสั่งว่า ดานี้มีอะไรดี แม้ปริญญาในเมืองไทยก็ไม่เคยได้เรียนถึง ท่านเล่าว่าท่านน้อยใจมาก เคราะห์ดีที่เชษฐาของเจ้าองค์นั้น ซึ่งทรงเป็นที่ยอมรับกันถึงความเป็นปราชญ์ของพระองค์ท่านกันในทุกวงการ แม้ฝ่ายตรงกันข้าม จะหาว่าทรงมีแนวคิดในทางโบราณมากไป หรือหยิ่งในชาติเดียวชาติมากไปก็ตามที แต่ท่านกลับสนับสนุนพระยาอนุมานขมาตลอด ข้าพเจ้าเองก็ได้ยินกับหูที่หม่อมเจ้าอีกองค์รับสั่งกับเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศแต่ก่อนเป็นสมเด็จเจ้าพระยาอนุมานขม มีความรู้ อะไรกัน ทั้งยังเคยสยบยอมกับจอมพล ๒. อีกด้วย พระราชาคณะวัดพระเชตุพนองค์หนึ่ง ก็พูดกับข้าพเจ้าว่าพระยาอนุมานขม มีความรู้กว้างๆ ไม่รู้อะไรจริงจิงเอาเลย (โดยที่เวลานั้น พระราชาคณะมีความรู้ในเรื่องพุทธศาสนาและไทยคดีศึกษาค่อนข้างเป็นเนื้อเป็นหนัง ยิ่งกว่าสมัยนี้นัก โดยไม่ต้องเอ่ยถึง

วัตรปฏิบัติเอาเลยก็ได้)

จะอย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าพยายามเขียนอย่างใช้ไม้หนว
ปลุกมโนธรรมสำนึกของมหาชนอยู่มากว่าทศวรรษ กิจกรรมของ
มูลนิธิเสฐียรโกเศศก็แผ่ขยายไปในทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
และในทางนฤมิตรกรรมต่างๆ ตามรอยเท้าของท่าน โดยข้าพเจ้า
เห็นว่าควรนำชื่อของพระสารประเสริฐมาร่วมในการยกย่องด้วย
ดังได้ขยายชื่อมูลนิธิออกไปเป็นเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป แต่
คุณพระเสียชีวิตไปแล้วในมัชฌิมวัย ผลงานของท่านมีน้อยเกิน
กว่าจะเสนออยู่ในเนสโกให้รับรองท่านได้ในนานาชาติ แต่ก็เห็นควร
ยกย่องท่านในระดับชาติ โดยที่ท่านเกิดหลังเจ้าคุณพระยาเพียง
ปีเดียว จึงเห็นว่าน่าจะฉลองสองคู่นามปากกานี้ ควรเริ่มที่วันเกิด
พระยาอนุমান ๑๐๐ ปี และปิดงาน ณ วันเกิดพระสารประเสริฐ ๑๐๐
ปี นิमितตีกัดตรงที่ท่านทั้งสองมีศิษยานุศิษย์ในแทบทุกวงการ และ
คนที่ถูกดุแคลนพระยาอนุমানฯ ก็ตายจากไปหมดแล้ว แม้กระนั้น
ก็ต้องขอขอบคุณบางคนเป็นพิเศษ ที่ช่วยงานด้านเสนอชื่อของท่าน
เข้าสู่เนสโกได้ ที่สำคัญคือนายสมาน แสงมะลิ ซึ่งเวลานั้นเป็น
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ อีกคนก็นายเอกวิทย์ ณ ถลาง ซึ่งเวลา
นั้นเป็นเลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
และนายโกวิทย์ วรพิพัฒน์ ซึ่งช่วยเจรจาให้องค์การคำของคุรุสภา
พิมพ์งานของท่านเจ้าคุณอย่างครบบริบูรณ์ แม้ผลงานนี้ ข้าพเจ้าก็
วางแผนร่วมกับอธิบดีกรมศิลปากรมาเป็นเวลากว่า ๓ ปี และการ
วางแผนให้ยูเนสโกไทยรับชื่อพระยาอนุমানฯ ผ่านไปยังสำนักงาน
ใหญ่ที่ปารีส ก็ใช้เวลาทั้งหมดกว่าแปดปี โดยมีนายอนันต์ วิริยะ-
พินิจ ช่วยงานมาตลอดแต่ต้น

ข้าพเจ้าเคยบอกเพื่อนๆ จากมหาวิทยาลัยศิลปากรว่า นาย

ศิลปิน พีระศรี ควรได้รับการยกย่องจากยูเนสโกเมื่อชาตกาลของท่านครบร้อย แต่ต้องเตรียมงานเสียแต่เนิ่นๆ เพราะท่านเป็นสหชาติกับสมเด็จพระบรมราชชนก โดยที่เวลานี้ผู้คนถูกปั่นหัวในทางขัติดิยาธิปไตยมาจนเห็นเป็นเรื่องเสียหาย ถ้าเอาสามัญชนไปเทียบกับเจ้านาย ถ้าเตรียมการแต่ที่พวกศักดินายังไม่ตื่นตัว ย่อมมีทางสำเร็จ และถ้ารัฐบาลไทยยกย่องท่านผู้นี้ จะแสดงว่าเราไม่เชิดชูแต่คนที่มีชาติกำเนิดเป็นไทย แม้คนที่โอนสัญชาติมาเป็นคนไทย หากบำเพ็ญคุณงามความดีในทางศิลปวิทยาการ ก็ควรที่เราจะถือว่าท่านผู้นั้นเป็นปูชนียบุคคลในระดับชาติ แต่แล้วพวกศิลปินทั้งหลายก็อู้แอ้ย ไม่ทำการอย่างสม่าเสมอและอย่างทันท่วงที เราจึงพลาดโอกาสในเรื่องอาจารย์ศิลปิน พีระศรี ไป ที่การตั้งอนุสาวรีย์ท่านที่มหาวิทยาลัยศิลปากรสิ พวกลูกศิษย์ทำได้อย่างสายฟ้าแลบ จึงสำเร็จจุล่งไปได้ ทั้งๆ นายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากรที่กำกับมหาวิทยาลัยในเวลานั้น ไม่เห็นด้วยก็ตามที

สำหรับการเสนอชื่อนายปรีดีนั้น มีอุปสรรคคล้ายกรณีนายศิลปิน เพราะนายปรีดีเป็นสหชาติกับสมเด็จพระบรมราชชนนี และนายปรีดีมีบทบาททางการเมือง นอกเหนือกิจการด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมออกไปด้วย โดยบทบาททางการเมืองของท่านไม่เป็นที่รับได้ของพวกเผด็จการทหารแต่ ป.และ ส.มาจน ถ. ฯลฯ ดังเมื่อท่านตายจากไปในกรุงปารีสเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ นายกรัฐมนตรีเวลานั้นก็ได้แต่พูดว่าเสียใจ โดยไม่ขอชมลาโทษเลยที่อดีตนายภยก่อนเขาแต่คณะรัฐประหารในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา ได้ทำทารุณกรรมกับนายปรีดีอย่างไร ทั้งในทางส่วนตัว ในทางครอบครัว และสกุลวงศ์ของท่าน โดยไม่ต้องกล่าวถึงอนันตริยกรรมทางด้านประชาธิปไตยที่เนื้อหาสาระและ

ความเป็นเอกราชของไทยที่เนื้อหาสาระด้วยซ้ำไป แม้ประธาน
รัฐสภาในเวลานั้นก็ไม่ได้เชิญชวนให้สมาชิกสภายืนไว้อาลัยให้ท่าน
ทั้งๆที่ถ้าไม่มีท่าน รัฐสภาจะก่อกำเนิดมาจากไหน โดยท่านได้เป็น
เลขาธิการรัฐสภาไทยเป็นคนแรกอีกด้วย งานปลงศพท่านก็ไม่มี
พวงมาลาจากรัฐบาลไทย ไม่มีโทรเลขแสดงความเสียใจไปยังภรรยา
ท่าน จากรัฐบาลหรือจากราชสำนัก ทั้งๆที่ท่านเคยเป็นผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ และเป็นผู้เสนอพระนามพระเจ้าแผ่นดินองค์
ปัจจุบันให้สืบราชสันตติวงศ์ต่อจากพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเจ้า
อยู่หัวอานันทมหิดลเองก็เกิด ถ้าไม่มีนายปรีดีและคณะราษฎร ก็
ย่อมไม่ได้เสวยราชย์ เพราะมีพระราชดำรัสไว้ในรัชกาลที่ ๗ แต่
ตอนที่ทรงเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์แล้วว่า ราชบัลลังก์จักสืบต่อ
ไปทางสายสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์-
วรพินิต งานอัฐิธาตุนายปรีดี ที่ธรรมศาสตร์ มีไตรของหลวง
พระราชทานมา ๑๐ ไตรนั้น เพราะอธิการบดีกราบบังคมทูลขอไป
โดยที่ข้าพเจ้าเสนอให้มีพิธีหลวง ด้วยการมีผู้แทนพระองค์ไปเชิญ
อัฐิธาตุมาตั้งไว้ ณ พระที่นั่งทรงธรรม ในวัดเบญจมบพิตร เพื่อ
เป็นการคืนดีกันระหว่างคณะราษฎรกับคณะขัตติยราช และจิต
สำนึกในการคืนดีของนายปรีดีนี้เอง ที่ท่านผิดพลาดไปในทาง
นิติศาสตร์อย่างฉกรรจ์กับกรณีสวรรคต จนเป็นเหตุให้หัวหน้า
พรรคประชาธิปไตยร่วมวางแผนกับคณะรัฐประหาร ทำลายล้าง
เกียรติคุณของท่านได้สำเร็จด้วยวิธีการอันโสมมต่างๆ

น่าเสียดายที่ข้อเสนอของข้าพเจ้าไม่ได้รับการตอบสนองและ
ในเมื่อ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ไม่กล้าแสดงจุดยืนทางจริยธรรม
ด้วยประการใดๆ ข้าพเจ้าจึงรอจน พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ เป็น
นายกรัฐมนตรี แล้วถามเขาตรงๆ ว่า เขากล้าเสนอชื่อนายปรีดีให้

กรม.อนุมติ เพื่อยูเนสโกรับรองว่าเป็นปูชนียบุคคลของโลกหรือไม่
เขายินดีรับด้วยความเต็มใจ ดังเขายินดีหาทางแก้ไขความทุกข์
ยากให้คนยากคนจน แม้เขาจะเคยทำผิดพลาดมาอย่างไรในทาง
เศรษฐกิจและการเมืองคุณูปการของเขาในข้อนี้ควรแก่การก้มหัวให้
และรัฐบาลชวลิตเสนอชื่อคนๆ เดียวให้เข้าสู่สังเวียนของยูเนสโก
แต่มีการเตะถ่วงโดยคนบางคนที่มียทธิพลอยู่ในยูเนสโกไทย จนมี
การเสนอพระนามสมเด็จพระศรีนครินทร์ขึ้นในสมัยของรัฐบาล
ชวน หลีกภัย โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เชื้อนชื่อถึง
เลขาธิการยูเนสโก ให้มีพระนามสมเด็จพระศรีฯ เป็นอันดับ ๑ และ
นายปรดิเป็นอันดับ ๒ โดยส่ายไปส่ายมาว่า in that order ทั้งๆ ที่
นายปรดิแก่กว่า และมีบทบาทในทางที่ทำคุณงามความดีมาอย่าง
กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งกว่างานในด้านสังคมสงเคราะห์เป็นไหนๆ
แสดงว่า การสะกดในเรื่องชาติดิยาธิปไตยแต่ปี ๒๕๐๑ จนถึงปี
๒๕๔๒ ได้ผลในการขยายความกลัวเจ้า สยบยอมต่อเจ้า อย่างไม่
เห็นหัวไพร่ในแทบทุกวงการ ยิ่งไพร่ผู้นั้นตั้งตัวเป็นราษฎรอย่างมี
ศักดิ์ศรี ย่อมทนกันไม่ได้ในบางวงการเอาเลยทีเดียว ถ้าการวัด
คุณงามความดี วัดกันด้วยชาติวุฒิแล้วไซ้ร้ ก็เท่ากับเรากลับไป
สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่กลางรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา อย่าง
น้อยในรัชกาลที่ ๖ เจ้าส่วนใหญ่ก็ถูกกีดกัน ดังในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๓
และที่ ๔ ครอบงำตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ ด้วยเช่นกัน แม้สมเด็จพระมหา-
สมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จะทรงเป็นเจ้าอย่างเต็มที่ที่
ก็ทรงพระนิพนธ์ไว้อย่างชัดเจนว่า เจ้าส่วนใหญ่โง่และไม่ขยันทำ
ราชการ ทั้งยังสืบทอดบิดัพัสถานในการรักษาเชื้อวงศ์ไว้ไม่ได้เป็น
ส่วนมากอีกด้วย พระปิยมหาราชเองได้ตรัสชัดเจนว่า หม่อม
ราชวงศ์เปี้ยนนั้นฉลาดเฉลียวกว่าพระเจ้านั่งยาเธอหลายพระองค์

เลยทีเดียว

มีคนมาบอกข้าพเจ้าว่านายอดุลย์ วิเชียรเจริญ เป็นอุปสรรคที่สำคัญในการขัดขวางชื่อนายปรีดี ให้เข้าสู่สังเวียนของยูเนสโก ข้าพเจ้าจึงเสนอให้นายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานคณะกรรมการจัดงานฉลองชาตกาลของท่านรัฐบุรุษอาวุโส ให้ตั้งนายวิเชียร วัฒนคุณไปเป็นผู้แทนไทยเพื่อชี้แจงในเรื่องนายปรีดี ที่กรุงปารีส และก่อนจะมีการประชุมยูเนสโก ข้าพเจ้าได้ไปพบนายอดุลย์ด้วยตนเอง ขอร้องให้เขาร่วมอดทนในยูเนสโก เกี่ยวกับนายปรีดี เพราะจะมีการส่งข้อเท็จจริงไปโจมตีท่าน ในข้อหาเรื่องกรณีสวรรคต และในข้อหาเรื่องกบฏวังหลวง โดยมองข้ามคุณวิเศษต่างๆ ที่ท่านรับใช้บ้านเมืองกว่า ๑๕ ปี ตั้งแต่ก่อนท่านทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จ และแม้เมื่อท่านลี้ภัยไปอยู่นอกประเทศ ท่านก็พูดก็เขียนให้สดีรัฐบาลและราษฎร ตลอดจนให้วิทยาทานเหนือคณานับ ทั้งวิถีชีวิตของท่านก็เป็นแบบอย่างได้ทั้งในทางศาสนธรรม และความกล้าหาญทางจริยธรรม โดยที่ท่านจับประเด็นทางด้านโครงสร้างทางสังคมอันอยู่ดีธรรมได้อีกด้วย

นายอดุลย์พอใจที่ข้าพเจ้าไปพบเขา เขาบอกว่าไม่น่ามีปัญหาอะไรในการเสนอชื่อบุคคลทั้งสองเข้าสู่ยูเนสโก ได้ทราบมาว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ก็ตรัสว่าเหมาะสมที่แต่ละท่านก็บำเพ็ญคุณงามความดีมาต่างกัน แต่ก็ป็นปูชนียบุคคลทั้งคู่ ดังการเสด็จพระราชดำเนินไปเป็นประธานในงาน ๕๐ ปีเสรีไทย ได้แสดงให้เห็นชัดว่าทรงยกย่องขบวนการกู้ชาติดังกล่าว ซึ่งแม่ทัพนายกองเคยรังเกียจมาแต่สมัยป. พิบูลสงคราม ซึ่งนำประเทศไปสู่ความปราชัย

และแล้ววันดีคืนดี ก็มีสายตรงแจ้งมาจากปารีสว่าชื่อนาย

ปรีดีตกไป โดยเหตุผลว่าปีนี้ ยูเนสโกกำหนดกฎเกณฑ์ให้สมาชิกแต่ละประเทศเสนอชื่อให้ยูเนสโกประกาศ ว่าเป็นบุคคลสำคัญได้เพียงประเทศละชื่อเดียว ยูเนสโกจึงตั้งคณะกรรมการการกลั่นกรองขึ้น เป็นเหตุให้ไทยถูกตัดไป ๑ ชื่อ คือชื่อที่สองซึ่งอยู่ในลำดับรอง

ทั้งนี้ เป็นเหตุให้ไทยประท้วงว่า การตั้งคณะกรรมการการกลั่นกรองดังกล่าว ไทยในฐานะประเทศสมาชิกไม่ได้รับทราบ และการตัดชื่อออก ก็ไม่แจ้งมาให้ทันท่วงที ทางเราจึงส่งนายวิเชียรไปร่วมกับเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส ซึ่งทำหน้าที่ได้อย่างสมภาคภูมิไปเจรจากับรองเลขาธิการ ซึ่งบอกว่ามีคนที่อ้างว่าเป็นเจ้าหรือเชื้อพระวงศ์ เสนอให้มีแต่พระนามสมเด็จพระศรีฯ เท่านั้น โดยให้เหตุผลว่าวัฒนธรรมไทยถือในเรื่องต่ำสูง

ทูตชี้แจงไปว่าประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในเมื่อรัฐบาลไทยเสนอ ๒ ชื่อ แสดงว่านั่นเป็นมติของประเทศ ใครที่อ้างอภิสิทธิ์ในทางชาติวุฒิ อยู่นอกเหนือความชอบธรรมทางประชาธิปไตย ทั้งไทยยังขอให้นายวิเชียรเข้าไปอธิบายถึงสรรพคุณของนายปรีดี นายอดุลย์ก็สนับสนุนในเรื่องนี้ และนายวิเชียรได้แสดงถึงพระกิตติคุณของสมเด็จพระศรีฯ ก่อนที่จะบรรยายคุณความดีของนายปรีดี

นอกจากนี้แล้ว ผู้แทนบราซิลยังยกย่องนายปรีดีว่าเป็นดังขุนยัดเข็นของไทยเลยทีเดียว ผู้แทนบางประเทศยอมรับว่าคนของเขาที่จะเข้าถึงคุณวิเศษอย่างนายปรีดี ที่เห็นการณ์ไกลและทำงานอย่างอุทิศตนเพื่อราษฎรผู้ยากไร้ ทั้งด้านการศึกษา การเมือง การศาสนา และวัฒนธรรมนั้น แทบหาตัวหาบไม่ได้เอาเลย

ในที่สุด คณะกรรมาธิการเห็นดีเห็นงามกับผู้แทนไทย ที่ยูเนสโกควรประกาศกิตติคุณสำหรับคนไทย ๒ ชื่อด้วยกัน โดยมี

เสียงสนับสนุนอย่างท่วมท้นจนเป็นเอกฉันท์ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๒ แต่ต้องรอให้สมาชิกาลงมติอนุมัติอย่างเป็นทางการ ซึ่งเดิมกำหนดไว้ในวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๔๒ หากระเบียบวาระค้างคั่งค้างมา จึงขอเลื่อนเป็นวันที่ ๒ พฤศจิกายน แต่แล้วยูเนสโกก็ขอประชุมกัน ณ วันเสาร์ที่ ๓๐ ตุลาคม และที่ประชุมใหญ่อนุมัติอย่างเป็นทางการตามข้อเสนอของคณะกรรมการบริหารให้

๑) สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และ

๒) นายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลกในช่วงศตวรรษแห่งชาตกาลของท่านทั้งสอง ในปี ๒๕๔๓-๒๕๔๔ กล่าวคืองานฉลองดังกล่าว ควรเป็นไปอย่างน้อยก็จนถึง พ.ศ. ๒๕๔๔ และการฉลองที่ดีที่สุดคือปฏิบัติบูชาดีกว่าอามิสบูชา ให้มีความสิ้นเปลืองน้อย หากให้เกิดความตื่นตัวทางภราดรภาพ เสมอภาพ และเสรีภาพจากโลก โกรธ หลง เพื่อเดินตามทางของความสะอาด ความสงบ และความสว่าง

อีก ๗ ปีต่อแต่นี้ไป น่าจะต้องฉลองศตวรรษแห่งชาตกาลของพุทธทาสภิกขุ อินทปัญญ (เงื่อม พานิช) ณ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๔๙ และอีกหนึ่งทศวรรษถัดจากนั้นไป จะเป็นชาตกาลครบร้อยของนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ณ วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๕๙ สองท่านนี้น่าจะเป็นปูชนียบุคคลที่แทบทุกคนยอมรับ แต่ใครจะเป็นเจ้าการในด้านเสนอชื่อท่านให้ยูเนสโก และจะจัดฉลองในทางธรรม ในทางโลกอย่างไร คนรุ่นถัดจากข้าพเจ้าไปคงต้องดำริไตร่ตรองให้รอบคอบยิ่งกว่าที่แล้วๆ มา แต่กว่าจะถึงโอกาสทั้งสองนั้น ยูเนสโกจะยังดำรงคงอยู่หรือไม่ สงสัยอยู่

ตีพิมพ์ใน *ปาจารย์สาร*

พฤศจิกายน ๒๕๔๒ - กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

อันเนื่องมาจาก ปัจฉิมกถา ณ รัฐสภา*

พอเสร็จงานวันชาติกาลครบ ๑๐๐ ของอาจารย์ปรีดีที่รัฐสภา
ในภาคเช้า (โดยได้รับเชิญให้ไปร่วมอภิปรายในภาคเย็น ที่หอ
ประชุมเล็ก ธรรมศาสตร์ด้วย) แล้วข้าพเจ้าก็เดินทางไปต่างประเทศ
คือไปแสดงปาฐกถาว่าด้วยท่านอาจารย์ ณ มหาวิทยาลัยฮัมโบล์ท
แห่งกรุงเบอร์ลิน ในวันเสาร์ที่ ๑๓ และ ณ มหาวิทยาลัยปารีส
(ดอฟิน) ในวันจันทร์ที่ ๑๕ โดยที่ปาฐกถาทั้งสองนี้มีแปลเป็น
ภาษาเยอรมันและฝรั่งเศสควบคู่กันไปตามลำดับ

แม้ก่อนกลับมาถึงเมืองไทย ณ วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ ก็ได้ข่าว
มาแล้วว่า นายกรัฐมนตรีไม่พอใจปัจฉิมกถาของข้าพเจ้า ซึ่งกล่าว
ตอบโต้สุนทรพจน์ของท่านเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคมมากมาย ลูกสมุน
ของนายชวน หลีกภัย ออกมากล่าวหาว่าข้าพเจ้าบิดเบือนความ
จริง จนถึงกับมีการออกข่าวให้สำนักงานเสนีย์ ปราโมช ฟ้องร้อง
ข้าพเจ้าเอาเลย เดชะบุญที่มีคนตอบโต้แทนให้หลายราย รวมทั้ง
การเปิดเผยข้อเท็จจริงยิ่งๆ ขึ้น จากที่ข้าพเจ้าเปิดเผยไว้เพียงเล็กน้อย ณ รัฐสภา

ถึงเวลาแล้วละกระมัง ที่ข้าพเจ้าควรเปิดเผยความจริงให้ชัด
เจนกว่าที่ได้มีการฟังความกันอย่างกระต่อนกระแท่น อย่าง
บิดพลิ้ว หรืออย่างบิดเบือน ยิ่งลูกสมุนนายกษที่พูดอยู่ทุกครั้ง
มักตอบโต้ข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้าขัดเคืองนายหัวของเขา ที่ไม่ช่วย

* ดู “ปัจฉิมกถา ณ รัฐสภา วาระร้อยปี ปรีดี พนมยงค์” หน้า ๔๒ ประกอบ

ข้าพเจ้าในกรณีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพแต่ปี ๒๕๓๔ นั้น แสดงว่าพวกเหล่านี้ ไม่มีอะไรใหม่ในทางข้อมูล จึงย่าทำอยู่กับที่ คล้ายนวนิยายน้ำเน่า ที่เราถูกยัดเยียดให้ดูกันทางโทรทัศน์นั่นเอง

ข้าพเจ้าพูดไปแล้วหลายครั้งและจะขอฉายซ้ำเป็นครั้งสุดท้ายว่า หนึ่ง การที่ข้าพเจ้าขอให้นายกรัฐมนตรีถอนคดีที่สุจินดา คราประยูร ฟ้องข้าพเจ้านั้น อยู่ในอำนาจที่หัวหน้ารัฐบาลจักทำได้ดังเมื่อเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้สั่งถอนคดีเช่นนี้มาแล้ว ตอนอาทิตย์ กำลังเอก กล่าวหาข้าพเจ้าในเรื่องหมิ่นพระบรมเดชานุภาพเช่นเดียวกัน โดยที่คราวนั้น คดีขึ้นศาลแล้วด้วยซ้ำไปในขณะที่คดีสุจินดา เพิ่งจะถึงมืออัยการเท่านั้นเอง หนึ่ง ในฐานะประชากรราษฎร ข้าพเจ้ามีสิทธิอุทธรณ์ไปที่รัฐบาล ซึ่งอ้างว่ามาจากการเลือกตั้ง จึงน่าจะอยู่ฝ่ายประชาชน ให้เห็นเลศของพวกเผด็จการ รสช. ซึ่งเอาสถาบันพระมหากษัตริย์มาเป็นเครื่องมือของตน ดังอาทิตย์ กำลังเอก ก็ใช้เลศปานๆ กัน การถอนคดีย่อมแสดงถึงความกล้าหาญของรัฐบาล เพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ เท่าๆ กับปกป้องคนที่ถูกเผด็จการรังแก เพราะการใช้กฎหมายในเรื่องคอมมิวนิสต์ และในเรื่องหมิ่นพระบรมเดชานุภาพนั้น สาธุชนย่อมรู้ได้โดยทั่วไปว่า นั่นคือสูตรสำเร็จของพวกฉ้อฉลทางการเมือง ที่นายยกไม่กล้าสั่งถอนคดี ย่อมแสดงถึงความอ่อนแอของเขา ทั้งทางจริยธรรมและทางการเมือง

สอง การที่ข้าพเจ้าสู้คดีกับสุจินดา จนได้รับชัยชนะ และศาลยกฟ้องว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ และเป็นผู้ปลุกมโนธรรมสำนึกให้เยาวชนสนใจในเรื่องคุณงามความดีนั้น ยิ่งทำให้ข้าพเจ้าสำนึกในบุญคุณของนายชวน ที่ความไม่เอาไหนของเขา เป็นคุณกับข้าพเจ้าอย่างมหาศาล จนข้าพเจ้าได้รับรางวัล

ล้มมาชีพในระดับสากลที่รัฐสภา กรุงสตอกโฮล์ม ในปลายปีนั้นเอา
เลย แล้วข้าพเจ้าจะคุมแค้นเขาต่อไปได้อย่างไร

ที่คนกล่าวว่าข้าพเจ้าเป็นคนที่แนะนำให้เขาไปซบตัวที่ยุโรป
แต่เมื่อถนอม กิตติขจร ยุบสภาครั้งแรกในปี ๒๕๑๔ นั้น ข้าพเจ้า
ไม่เห็นว่าการที่ข้าพเจ้าได้ทำบุญคุณอะไรให้กับเขา เมื่อเห็นว่าเขามีแนว
ทางการเมืองในฐานะคนรุ่นใหม่ ข้าพเจ้าก็เสนอชื่อให้เขาได้ไป
เรียนรู้ในเรื่องระบบรัฐสภาของอังกฤษและเยอรมัน ให้กว้างขวาง
และลึกซึ้งขึ้นเท่านั้นเอง แต่ในเมื่อเขาไม่ได้ไปเรียนรู้อะไรมาจาก
เมืองฝรั่ง ได้แต่เรียนรู้วิธีตีฝีปากอย่างถากถาง และใช้เล่ห์เพทุบาย
ในการเอาชนะคนในพรรค (เช่น นายอุทัย พิมพ์ใจชน และนายวีระ
มุสิกพงษ์) ด้วยหาทางเฉดหัวไป หรือกดหัวเอาไว้ (เช่นนายมารุต
บุญนาท และนายพิชัย รัตตกุล) นั่นก็เป็นสิทธิ์ของเขา ซึ่งเขานึก
ว่าคนนอกไม่รู้เท่าทันกลโลบายดีนั้นๆ เช่นนี้ละหรือ

แม้นายสนั่น ขจรประศาสน์ ที่ปลาสนาการไปจากอำนาจ มี
อนุสนธิมาจากฝีมือเขาหรือไม่ ก็น่าสงสัยอยู่ นายอภิสิทธิ์ เวชชา-
ชีวะเองก็เถิด หากไม่อยู่ในกรอบที่เขาวางไว้ หรือไม่เดินตามรอย
เท้าเขา เขาก็เหยียบขยี้ได้ไม่ยาก ดังเขาเคยผรุสวาทถึงบรรพชน
นายอภิสิทธิ์มาแล้ว เมื่อเขาคนนี้สงสัยในความเป็นผู้นำของนาย
ชวน ว่าขึ้นไม่ถึงระดับรัฐบุรุษ หากเป็นได้ในทางการเมืองเท่านั้น
ดังนี้ เป็นต้น

วาทะที่นายชวนแสดง ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่
๑๐ พฤษภาคมนั้น ใครที่มีสติปัญญาอยู่บ้าง ย่อมเห็นพ้องต้อง
กันหมด ว่าอย่างน้อยที่สุดก็แสดงว่าเขาพูดผิดกาลเทศะ ตกลงกัน
ว่านายกษ จะแสดงสุนทรพจน์ภายในเวลา ๑๐ นาที แต่เขาพูดเกิน
เลยไปกว่าสองเท่าตัวอย่างไม่มีเนื้อหาสาระในการสรรเสริญกิตติคุณ

อาจารย์ปรีดีเอาเลยก็ได้ ถ้าจะพูดเข้าประเด็นว่า มหาวิทยาลัย
วิชาธรรมศาสตร์และการเมืองมีคุณูปการอันเป็นเอกลักษณ์พิเศษ
เพียงใด และสถานที่แห่งนั้นเป็นที่ตั้งขบวนการเสรีไทย ซึ่งมีส่วน
อย่างสำคัญในการกู้ชาติ เหนือที่จะกินเวลาไม่เกิน ๑๐ นาที และ
เป็นความจริงที่ไม่มีใครอาจโต้แย้งได้ เพราะการสรรเสริญกิตติคุณ
ต้องตั้งอยู่บนสัจจะไม่ใช่การเยินยออย่างเกินเลยข้อเท็จจริงออกไป
ดังที่เป็นสมณินิยมอยู่ในบัดนี้ แต่แล้ว เขากลับอ้างเอกสารต่างๆ ว่า
รัฐบาลเขาทำงานหนัก ในการเสนอชื่ออาจารย์ปรีดีไปให้ยูเนสโก
รับรองคุณวิเศษของท่าน โดยเขาแทบไม่ให้ความสำคัญแก่นาย
ชวลิต ยงใจยุทธเลย ข้าพเจ้าจึงจำต้องยืนยันว่า ถ้าไม่ใช่ชวลิต
หากมีชวณเป็นหัวหน้ารัฐบาล แล้วมีการเสนอชื่ออาจารย์ปรีดีไปให้
รัฐบาลเขาพิจารณา สำหรับส่งลูกต่อไปยังยูเนสโก ข้าพเจ้าเชื่อ
อย่างเต็มที่ว่าเขาต้องหลีกภัย หรือเก็บเรื่องแช่เย็นไว้ ให้ทุกๆ
อย่างเป็นไปตามขั้นตอน ดังงานฉลอง ๑๐๐ ปีท่านคราวนี้ มีเขา
เป็นประธานกรรมการบริหาร เรียกประชุมกรรมการทั้งหมด ๓
ครั้ง ที่มีเขานั่งเป็นประธาน ทุกครั้งเขาไม่เคยตัดสินใจอะไรให้เด็ด
ขาดลงไปในที่ประชุม ใครเสนออะไรขึ้นมา เขาก็แนะนำให้ทำเรื่อง
ขึ้นมาตามขั้นตอน ถ้าเช่นนั้นจะมีนายกรัฐมนตรีไว้ทำไม เพราะ
อะไรๆ ก็ขึ้นอยู่กับกฎกับระเบียบ กับข้าราชการประจำทั้งสิ้น แม้
จนดวงตราไปรษณียกรก็ทำให้ไม่ได้

จริงอยู่ รัฐบาลชวณ หลีกภัย เสนอชื่ออาจารย์ปรีดีไปให้
ยูเนสโกพิจารณา พร้อมกับพระนามสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ที่พระองค์ท่านมีพระราชปฐิตกาลหลังอาจารย์ปรีดีกว่าสี่เดือน แต่
จดหมายที่ไปจากกระทรวงศึกษาธิการถึงผู้อำนวยการยูเนสโก
เขียนไว้ชัดเจนว่า ขอให้พิจารณาพระนามสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
และให้

พิจารณาชื่ออาจารย์ปรีดีรองลงมา ทั้งนี้หมายความว่าถ้ายูเนสโกจะตัดไว้เพียงชื่อเดียว ก็ควรตัดชื่อนายปรีดีออกไปได้ ดังผู้แทนไทยที่เป็นกรรมการบริหารยูเนสโกได้วางแผนไว้แล้วอย่างแยบยล แม้ผลจะออกมาจนอาจารย์ปรีดีก็มีชื่อติดอยู่ด้วย ผู้แทนคนนั้นก็ขอห้องของยูเนสโกที่ปารีสถวายเจ้านายของตนเท่านั้น ให้ลองกันอย่างเอิกเกริก ด้วยเงินทองที่มาจากภาษีอากรของราษฎรอย่างสุรุ่ยสุร่ายเพียงใด มีใครกล้าจะต้องในเรื่องนี้บ้าง โดยไม่มีตารางให้มีงานฉลองอาจารย์ปรีดีที่ยูเนสโกได้เลย

ข้าพเจ้าเคยขมนายกษและก็ยังขอขมอยู่ ที่กล้ายืนยันเสนอชื่ออาจารย์ปรีดีเข้าไปในฐานะพระรอง เพราะถ้าจะตัดชื่อท่านออกย่อมต้องการความอาญาฐานเกินกว่าที่ความสามารถของเขาคouldทำได้ เพราะจะไม่ให้เขาฟังประชามติเสียเลยกระนั้นหรือ ที่เราน่าจะต้องถามก็คือ เมื่อมหาวิทยาลัยมหิดลเสนอพระนามสมเด็จพระศรีนครินทร์ มาให้รัฐบาลพิจารณาว่าทรงเป็นบุคคลสำคัญอันเข้าข่ายของยูเนสโกหรือไม่ ถ้ารัฐบาลไม่ทำหน้าที่เป็นเพียงทางผ่านและมีความกล้าหาญพอ ก็น่าจะถามว่าพระราชมารดาพระเจ้าแผ่นดินซึ่งทรงงานด้านสังคมสงเคราะห์กันทุกประเทศนั้น มีประเทศไหนบ้างที่เสนอพระนามในระดับนี้เข้าไปสู่เวทีสากล เพราะเจ้านายนั้นควรเป็นที่เคารพสักการะของประชาราษฎรในประเทศของท่านเท่านั้น เว้นไว้เสียแต่ท่านจะเลวร้ายเอามากๆ อย่างประเทศที่หมดสภาพของความเป็นราชาธิปไตยไป เช่น เยอรมัน อิตาลี กรีกรัสเซีย ฯลฯ

ถ้านายชนรู้ถึงความเป็นมาของของยูเนสโกกับคนไทยที่สหประชาชาติยกย่อง น่าจะต้องรู้ว่าเจ้านายที่เป็นบุรุษอาชาไนย ๒ ท่านแรก ที่มีพระนามเข้าข่ายให้องค์การแห่งนั้นรับรองไปทั่ว

โลก คือ

๑) สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ ซึ่งทรงเป็นปราชญ์ในทางวรรณศิลป์อย่างหาใครหาได้ยาก แม้บางคนจะไม่เห็นด้วยกับท่านในบางเรื่อง แต่ก็ต้องยอมยกให้พระองค์ท่านว่า ทรงมีพระคุณูปการเป็นอเนกปริยายในทางวรรณกรรม (พ.ศ. ๒๕๐๕)

๒) สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งทรงเป็นอักษรศิลป์ที่หาผู้เสมอเหมือนได้ยาก ทั้งด้านนาฏดุริยางค์ จิตรกรรม และสถาปัตยกรรม (พ.ศ. ๒๕๐๖)

สมเด็จพระยาตำราจทรงเป็นสหชาติกับสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ซึ่งทรงพระคุณเป็นอเนกในทางสังคมสงเคราะห์ และทรงมีพระราชนัดดาเป็นพระมหากษัตริย์ถึงสองพระองค์ และสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ ก็ทรงเป็นสหชาติกับสมเด็จพระพันปีหลวง ซึ่งทรงมีพระคุณูปการคล้ายพระเชษฐภคินีของพระองค์ท่าน แม้พระชนม์จะสั้นกว่า ก็พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อการสาธารณกุศลยิ่งกว่าเสียด้วยซ้ำ (รวมถึงสถาบันการศึกษามากแห่ง เช่น ร.ร.วิเชียรมาตุ ที่จังหวัดตรัง ของนายชวนด้วย) ทั้งยังทรงมีพระราชโอรสเป็นพระมหากษัตริย์ถึงสองพระองค์คล้ายๆ กัน

เหตุไฉนรัฐบาลในเวลานั้นจึงไม่เสนอพระนามของสมเด็จพระนางเจ้าทั้งสองนี้ไปให้ยูเนสโกพิจารณาเล่า และการที่รัฐบาลชวนเสนอพระนามสมเด็จพระศรีนครินทร์ขึ้นไปในั้น แสดงว่าเขามองข้ามพระคุณพิเศษของสมเด็จพระนางเจ้าทั้งสองพระองค์ที่เอื้อพระอภิเษกมาก่อนแล้วกระนั้นหรือ หรือเขาไม่มีความรู้ในเรื่องอดีตเอาเลย หาไม่ ถ้ามีใครเสนอพระนามเจ้านายในบรมราชตระกูลขึ้นมาแล้ว ไม่มีใครกล้าคัดค้านเอาเลย (ดังขอให้สังเกตสถาบันที่ตั้งตามพระนามเจ้า อาคารที่ตั้งตามพระนามเจ้า ฯลฯ เคลื่อนกล่น

ขนาดไหนให้คุณให้โทษอย่างไร) กล่าวคือที่รัฐบาลเสนอพระนามสมเด็จพระศรีนครินทร์ไปให้ยูเนสโกพิจารณานั้น เพราะ (๑) รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือ (๒) มีภยาคติครอบงำ หาไม่ก็ (๓) เสนอขึ้นไปเพื่อบดบังรัศมีอาจารย์ปรีดี (เชื่อว่ารัฐบาลคงไม่ได้คิดในข้อหลังนี้ แต่คนที่คิดในเรื่องนี้เห็นจะมีอยู่ไม่น้อย ในพวกซากเดนศักดิ์นา)

อนึ่ง พึงตราไว้ว่า ในบรรดาเจ้านายที่ทรงงานในด้านสังคมสงเคราะห์นั้น อย่างเก่งก็เพียงช่วยให้คนจนจนอยู่ต่อไป แม้จะเงยหน้าอ้าปากขึ้นมาได้บ้าง ก็ยังรู้สึกต่ำต้อยกว่าเจ้านายมากนักร ที่จะให้เจ้านายพยุคนยากไร้ขึ้นมาเท่าเทียมสถานะของชนชั้นสูงนั้น เป็นไปไม่ได้ แม้เจ้านายองค์นั้นจะมีชาติสกุลเป็นชนชั้นล่างมาแต่กำเนิดก็ตามที

ความข้อนี้นายชวนไม่นำมาพูดหรือนำมาพิจารณาให้ปรากฏแก่มหาชนเลย แล้วนี่ละหรือคือความเป็นประชาธิปไตยของเขา เพราะเนื้อหาสาระของประชาธิปไตย คือทุกคนเท่าเทียมกันหมด ภายใต้กฎหมาย หากภายใต้รัฐบาลเขา อะไรที่เป็นเรื่องของเจ้านายตลอดทั่วทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ย่อมมีข้อยกเว้นนานาประการโดยไม่ให้การตรวจสอบใดๆ สิ้น อย่างน้อยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ยังมีข้อแตกต่างระหว่างพระบรมวงศ์ (ตั้งแต่พระเจ้าวรวงศ์เธอขึ้นไป) กับพระอนุวงศ์ (ตั้งแต่พระวรวงศ์เธอลงมาถึงหม่อมเจ้า) แต่บัดนี้ แม้หม่อมเจ้าบางองค์ก็ดูแสดงพระอิสริยยศอย่างสูงส่งจนคนเขาเอือมระอา ยิ่งที่สูงส่งกว่านั้นยิ่งไปกันใหญ่ แล้วรัฐบาลไม่วางมาตรการใดๆ ในการปกป้องคำครหานินทาพระบรมวงศานุวงศ์เลยหรือ แล้วอย่างนี้จะชื่อว่าแสดงความจงรักภักดีอย่างไรได้

นายชวนพูดกับข้าพเจ้าทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ให้

ข้าพเจ้าเองงาน ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรีดีไปเทียบกับรายอื่น ซึ่งได้อภิสัทธ์ในทุกๆ ทาง มีการออกโทรทัศน์กันแทบทุกช่อง แทบทุกคืน ทั้งยังมีการทำธงทิวขาย ดิฉบายต่างๆ ร้อยแปดพันประการ ซึ่งมีโทษกับพระองค์ท่านมากกว่ามีคุณ พร้อมๆ กันนั้นงานของอาจารย์ปรีดีกลับไม่ได้รับการเหลียวแลจากกระทรวงทบวงกรมต่างๆ แม้ที่ท่านเกี่ยวข้องโดยตรง และเป็นสดมภ์หลักที่อภิวิฒน์สถาบันนั้นๆ ให้ทันสมัย ให้หันไปรับใช้ราษฎร ให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม

รัฐบาลทวงบุญคุณว่า งาน ๑๐๐ ปีนี้ให้งบประมาณมาตั้งกว่า ๙ ล้านบาท อยากทราบว่างานฉลองสมเด็จพระศรีฯ มีเงินงบประมาณถวายไปเท่าไร มีเงินจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (ซึ่งก็คือของรัฐ) สมทบไปอีกเท่าไร ไม่นับห้างร้านธนาคารต่างๆ ซึ่งก็เอาเงินของราษฎรมาใช้ในทางอ้อมอีกนั่นเอง และที่จำต้องถามต่อไป ก็คือเงินทองทั้งหมดนี้เป็นการดำนํ้าพริกละลายแม่น้ำ ดังงานพระบรมศพพระองค์ท่าน และงานมหรหรรรมต่างๆ ที่สมโภชพระบรมราชวงศ์เรื่อยมา หรือมิใช่ แม้เพียงรับเสด็จพระบรมราชินีนาถจากอังกฤษคืนเดียว ยังสิ้นพระราชทรัพย์ไปยิ่งกว่าที่รัฐบาลอนุมัติให้ฉลอง ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรีดีเป็นไหนๆ แถมมีการเกณฑ์นักเรียนไปตั้งแถวรับเสด็จ อย่างไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของเยาวชนเหล่านี้ (โดยเฉพาะก็สุภาพสตรี) ในยามราตรีอีกด้วย มิใช่ต้องเฝ้าวามหรรรมที่มารับเสด็จคราวนั้น ขาดรสนิยมเอาเลยก็ว่าได้

ข้าพเจ้าทำจดหมายเปิดผนึกถึงนายกรัฐมนตรี (ซึ่งตีพิมพ์แล้วใน *ปาจารย์สาร* ฉบับก่อนนี้) ลงวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์* เสนอ

* ดูเรื่อง “จดหมายจากขอยสันติภาพถึงขอยหมอเหล็ง” หน้า ๒๓๙ ประกอบ

ให้นายกฯ เชิญประธานาธิบดีอินโดนีเซียมากล่าวสดุดีอาจารย์ปรีดี เพราะท่านมีความสำคัญในขั้นที่ควรได้รับการยกย่องจากประมุขของประเทศอื่น และประมุขของอินโดนีเซียมีความละม้ายคล้ายท่านมาก ทั้งทางด้านวิสัยทัศน์อันกว้างไกล รวมถึงจุดยืนที่อยู่ฝ่ายคนเล็กคนน้อย โดยมุ่งศาสนธรรมอย่างมีใจกว้างในทางสันติประชาธรรม อีกด้วย เมื่อประชุมร่วมกัน ณ วันที่ ๗ มีนาคม เขาบอกข้าพเจ้าว่า ได้อ่านจดหมายนั้นแล้ว ครั้นพอข้าพเจ้าเอ่ยถึงการเชิญประธานาธิบดีผู้นี้มาเป็นแขกของรัฐบาล เขากลับบอกที่ประชุมอย่างหน้าด้านๆ ว่าเขาเพิ่งทราบจากข้าพเจ้าเดี๋ยวนี้เอง ทั้งๆ ที่การเชิญแขกเมืองของประเทศที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียอาคเนย์ และมีความเป็นประชาธิปไตยคล้ายเรา ตรงที่เขาก็ต่อสู้กับเผด็จการทหารมาปานๆ กัน เป็นแต่จุดยืนเขามั่นคงกว่า และเขากล้าหาญอย่างแยบยลกว่าเท่านั้น นายชวนก็ไม่ใยไฟเสียแล้ว

ข้าพเจ้าเสนอต่อไปว่า การต้อนรับประธานาธิบดีท่านนี้ ควรถือว่าเป็นผลพลอยได้ อันนายกรัฐมนตรีน่าจะเปิดทำเนียบเลี้ยงอย่างงานราตรีสโมสร เพื่อไม่แต่ให้เกียรติอาจารย์ปรีดีและญาติมิตรของท่าน ตลอดจนกรรมการที่ร่วมจัดงานฉลองท่าน หากควรเชิญตัวแทนของคณะราษฎรที่เปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ มาร่วมด้วย รวมถึงตัวแทนของขบวนการเสรีไทย เรื่อยไปจนญาติวีรชนในช่วง ๑๔ ต.ค. ๑๖ และ ๖ ต.ค. ๑๙ เรื่อยมาจน ๑๗ พ.ค. ๓๕ เพื่อขอบคุณท่านนั้นๆ ที่มีญาติมิตรเสียชีวิตและเลือดเนื้อไปเพื่อประชาธิปไตย และเพื่อเอกราช ตลอดจนการต่อสู้กับเผด็จการอย่างสันติวิธี

นายชวนไม่ปฏิเสธข้าพเจ้า เป็นแต่ไม่รับทำตามข้อเสนอเสียเฉยๆ เช่นนั้นเอง แต่ได้ยืนยันมาว่า เขารับจะจัดสโมสรสันนิบาตถวาย

งานร้อยพระชันษาสมเด็จพระศรีฯ เสียแล้ว จะมาจัดงานให้อาจารย์ ปริติ จักเป็นการต่ำสูง เป็นการเปรียบเทียบอย่างไม่สมควร ถ้าเป็นจริงเช่นนี้ ก็แสดงว่าชาติยาธิปไตยที่เริ่มแต่สมัยสุโขทัย ธนบุรีรัตนโกสินทร์ ยังยืนหยัดอยู่กับผู้ที่ปกครองบ้านเมือง ซึ่งชาติมิตินี้ที่แท้ทางประชาธิปไตย

แม้การเชิญประธานาธิบดีอินโดนีเซียเข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวทางทำเนียบก็ต้องประชุมร่วมกับผู้แทนสำนักพระราชวัง ซึ่งไม่มีมติทางการเมืองและควรอยู่ในกำกับของสำนักนายกรัฐมนตรี แต่พอข้าราชการสำนักเสนอมว่า พระเจ้าอยู่หัวโปรดให้นายกรัฐมนตรีเวียดนามเข้าเฝ้า ณ พระราชวังไกลกังวล ที่หัวหิน วันที่ ๑๐ พฤษภาคม แล้ว จะจัดให้ประธานาธิบดีอินโดนีเซียเข้าเฝ้าติดกัน ณ วันที่ ๙ พฤษภาคม ออกจะไม่สมควร จะรบกวนเบื้องพระยุคลบาทเกินไปเพียงเท่านี้ พวกสำนักนายทกยก็หัวหดไปตามๆ บ้างก็คิดไกลไปว่า พระเจ้าอยู่หัวไม่โปรดงาน ๑๐๐ ปีอาจารย์ปริติ ซึ่งมีขึ้นแข่งพระบารมีพระราชมารดาของพระองค์ แกมบางคนยังโยงไปถึงคติสวรรค์อีกด้วยแล้ว ทั้งนี้ นับว่าเป็นการทำลายพระองค์ท่านยิ่งกว่าอะไรอื่น เพราะเมื่อขอให้องคมนตรีกราบบังคมทูลถาม ก็โปรดให้ประธานาธิบดีเข้าเฝ้าอย่างสะดวกตาย ทั้งนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระองค์ท่านทรงปราศจากไปซึ่งความอิจฉาริษาใดๆ ทั้งยังมีพระราชวาทาษิต ที่ฝรั่งนำเอาออกมาประกาศอย่างชัดเจนว่า อาจารย์ปริติเป็นผู้บริสุทธิ์ในคติสวรรค์อีกด้วย*

น่าเสียดายที่ผู้ซึ่งตั้งตนเป็นพระราชายังกว่าพระราชาธิบดีมีมากในเมืองเรา แม้ในหมู่ข้าราชการการเมือง มิไยต้องเอ่ยถึงข้าราชการประจำ ยังมีหัวโขนใหญ่ขึ้นไปเพียงใด ก็ยังมีอาการ

* ดูเรื่อง “อัจฉริยภาพของปฐนียบุคคล” หน้า ๒ ประกอบ

กล้าๆ กลัวๆ จนการทำงานติดขัดไปหมด ทั้งนี้ก็เพราะประมุขของ
รัฐบาลเองไม่เอาไหนนั่นเอง

นายกรัฐมนตรีนั้นก็ดูจั่งวาทยากรผู้ควบคุมวงดนตรี ถ้ามี
ความแม่นยำในบทบาทของตน ก็ยอมแกลงไม้หรือโบกมือไปใน
ทิศทางที่ถูกต้อง บรรดาผู้คนในคณะรัฐมนตรีซึ่งเปรียบประดุจนัก
ดนตรีที่ร่วมวง ก็ยอมบรรเลงเพลงบรรสานกันอย่างไพเราะเสนาะ
โสต เจกเช่นการบริหารงานแผ่นดิน ก็ยอมมีนโยบายอันชัดเจน
ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีจุดยืนที่มั่นคงอย่างกล้าหาญ
ชาญชัย ย่อมรู้จักใช้สติปัญญาเป็นตัวนำ ย่อมรับผิดชอบด้วยตนเอง
ยกความชอบให้คนอื่น ๆ แต่ถ้านายกฯหรือนายวงขาดคุณลักษณะ
ดังกล่าว วงดนตรีก็ย่อมขาดความบรรสานสอดคล้อง ดังรัฐบาลที่
ปล่อยให้แต่ละกระทรวงทบวงกรมว่ากันไปคนละทิศละทางอย่างน่า
เสียดาย แม้หลายคนจะเป็นคนน่ารัก และอยากทำอะไรให้อาจารย์
ปรีดี ซึ่งมีคุณกับบ้านเมืองอย่างมหาศาล แต่ก็พากันกล้าๆ กลัวๆ
ตามแบบอย่างของนายวงไปตามๆ กัน แล้วลูกสมุนของนายกฯ ยัง
พูดออกมาได้อย่างไรว่า นายชวน หลีกภัยอุดหนุนงาน ๑๐๐ ปี
อาจารย์ปรีดีคราวนี้อย่างเต็มที่ ที่ให้มาไม่ถึง ๑๐ ล้านแล้วมาทวง
บุญคุณเอาที่บ้านที่มีคุณูปการกับบ้านเมืองเหลือคณานับนั้น
สมควรละหรือ ที่ใช้ไปกับการประชุมอันตึก ซึ่งไม่มีประเทศได้รับ
เป็นเจ้าภาพ แล้วรัฐบาลเสียไปก็ร้อยล้าน ไม่รู้สีกละอายอะไรหรือ
ยังการประชุมที่เชียงใหม่กับธนาคารพัฒนาเอเชีย ก็เช่นกัน ไม่ต้อง
นับบุญคุณของอาจารย์ปรีดีในเรื่องอื่นใดเลยก็ได้ เพียงดูตัวเลขที่
ท่านขอให้รัฐบาลญี่ปุ่นอายัดทองไว้ในธนาคารกลางกรุงโตเกียวตอน
ที่ญี่ปุ่นขอยืมเงินบาทไปใช้ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ประมวล
จำนวนนี้ดู ก็จะเห็นว่ามหาศาล ถ้าเจียดเงินจากจำนวนดังกล่าวมา

เพียงบางส่วนบางเลี้ยวทำอะไรให้จริงยั่งยืน เพื่อคนยากไร้ ให้เขามีหน้ามีตา ให้มีสถาบันอันตั้งตามนามอาจารย์ปรีดี อย่างมีศักดิ์ศรี ให้มีภาพยนตร์แสดงถึงผลงานและชีวประวัติท่าน เพียงเท่านี้ก็ไม่ได้เจียวหรือ

ใช้แต่นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีที่เป็นประธานกรรมการบริหารงานฉลอง ๑๐๐ ปีคราวนี้เท่านั้น ที่ข้าพเจ้าได้รับความอึดอัดขัดข้องมาเกือบจะโดยตลอด แม้ประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐคนแรกกับข้าพเจ้าซึ่งเป็นประธานดำเนินงานภาคเอกชนก็มีเรื่องให้เหินอะไรๆ ขัดกันอยู่เนืองๆ เช่นกัน จนถึงกับวันหนึ่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เชิญข้าพเจ้าไปพบ และบอกว่าประธานภาครัฐ(ในฐานะนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)เสนอให้เลื่อนงานฉลองร้อยปีอาจารย์ปรีดีไปทำหลังวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทร์ หมายความว่าต้องรอไปจนพ้นเดือนตุลาคมแล้ว (ความข้อนี้ มีปรากฏอยู่ในรายงานการประชุมของสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ใช้แต่เท่านั้น เดือนพฤษภาคมยังตรงกับกาญจนาภิเษกของพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และตรงกับงานพระชนมายุสมมงคล เท่าหรือยิ่งกว่าพระพุทธรูปอดฟ้าฯ อีกด้วย ข้าพเจ้าจะมีความเห็นเป็นฉันทา ข้าพเจ้าบอกว่า ถ้าเช่นนั้น ก็ควรขอให้นายกรัฐมนตรีเรียกประชุมกรรมการทั้งหมด อธิการบดีถามต่อไปว่า ถ้านายกฯ เห็นด้วยกับประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ ข้าพเจ้าจะว่าอย่างไร ข้าพเจ้าว่าถ้าเช่นนั้น ภาคเอกชนก็จะจัดงานฉลองเป็นต่างหากออกไปในเดือนพฤษภาคมตามเดิม โดยได้ไปตกลงกับประธานรัฐสภาไว้แล้วว่าจะมีงานสำคัญ ณ สถานที่แห่งนั้นเพื่อเฝ้าบาปให้สมาชิกสภาที่แล้วๆ มา ซึ่งเคยเนรคุณท่านผู้ให้กำเนิดประชาธิปไตยมาเกือบจะโดยตลอด และจะจัดงานวัน

ก่อนและหลังวันเกิดท่าน (คือ ๑๐ จนถึง ๑๔ พฤษภาคม) ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดังอธิการบดีได้เคยตกลงกับข้าพเจ้าไว้ก่อนแล้ว เว้นเสียแต่อธิการบดีจะไม่ยอมให้จัดที่ธรรมศาสตร์ ข้าพเจ้าก็จะไปจัด ณ ที่แห่งอื่น โดยประกาศให้มหาชนทราบถึงความพลิกผันของคนจำนวนน้อยที่ต้องการเชลียร์เบื่องสูง อย่างปราศจากจิตสำนึกในทางกตเวทิตาคุณ คือเท่ากับว่าพวกนี้เป็นคนอกตัญญูนั่นเอง ส่วนงานหลวงจะมีที่ไหนอย่างไรนั้นเป็นอีกประเด็นหนึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกันกับงานของเรา อธิการบดีบอกว่า อย่าใจร้อนถึงอย่างไร ธรรมศาสตร์ก็ยินดีจัดงานฉลองร้อยปีท่านอาจารย์ปรีดีอย่างเต็มที่อยู่แล้ว แม้ภาครัฐจะไม่ร่วมด้วย มหาวิทยาลัยก็จะให้ความสะดวกในงานฉลองนี้อย่างเต็มที่ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจและนำยินดีที่ครูอาจารย์และพนักงานของมหาวิทยาลัยหลายคนให้ความร่วมมือด้วยดีกับงานฉลองคราวนี้

พร้อมกันนี้ ก็ขอเปิดใจให้ปรากฏว่า ธรรมศาสตร์เองก็หาได้มีแผนการณ์ระยะยาวเกี่ยวกับการฉลองท่านผู้ประศาสน์การอย่างเป็นรูปธรรมไม่ เช่นจะทำอะไรจึงจะให้สำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองกลับมามีชีวิตอย่างเป็นองค์รวม ดังก่อนที่จะถูกเผด็จการทำลายเอกลักษณ์อันพิเศษของมหาวิทยาลัยนี้ไป คือให้ความรู้คู่ไปกับคุณธรรมได้อย่างไร เพื่อให้นักศึกษารุ่นใหม่มีจิตสำนึกในการรับใช้บ้านเมืองยิ่งกว่าความเห็นแก่ตัว และถ้าจะโยงให้เกิดสถาบันประดิษฐ์นวัตกรรมขึ้นได้ ด้วยความร่วมมือกับรัฐสภาให้เป็นหน่วยงานหลักทางด้านกฎหมายมหาชน เพื่อช่วยประชาชนและ ส.ส.(นอกสังกัดรัฐบาล) ร่างกฎหมายขึ้นแทนที่ หรือเป็นต่างหากออกไปจากสำนักงานกฤษฎีกา ซึ่งนอกจากจะลงร่องตามกระแสหลักแล้ว ยังรับใช้รัฐยิ่งกว่าราษฎรอีกด้วย

ถ้าธรรมศาสตร์ซุกรได้ในทางสติปัญญา ก็น่าจะเข้าไปมีบทบาทชักนำกระทรวงทบวงกรมที่ท่านอาจารย์ปรีดีเคยเกี่ยวข้อง เช่นมหาดไทย ต่างประเทศ คลัง รวมถึงธนาคารชาติและสภาพัฒน์ฯ ให้เปลี่ยนบทบาทจากกระแสหลัก มาดำเนินการอย่างแหวกแนวไปจากเดิม เพื่อมีมิติทางด้านรับฟังราษฎรตาต่ำๆ อย่างตื้นตื้นดิน ยิ่งกว่าเพลินไปกับผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศและความเป็นนักเรียนนอก ที่ใช้แต่หัวสมองซึ่งโยงมาไม่ถึงหัวใจ ทั้งหัวสมองนั้นๆ ยังผูกติดอยู่กับความเป็นทาสปัญญาฝรั่งกระแสหลักอย่างไม่รู้ตัวทั่วพร้อมอีกด้วย

ก็ได้แต่หวังว่าประธานคณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐหรือนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คนใหม่* จะมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ผลักดันให้สถาบันการศึกษาที่ท่านอาจารย์ปรีดีสร้างสรรค์มา ให้เดินไปสู่เนื้อหาสาระแห่งธรรม และฝึกนักศึกษาให้ใช้วิชาการอย่างแหลมคมเช่นศัสตรา หากเป็นอาวุธในทางสันติ ซึ่งมีธรรมเป็นตัวกำกับ ให้เกิดสันติประชาธรรมขึ้นได้ในสังคม โดยอธิการบดีและคณบดี ตลอดจนคณาจารย์ต่างๆ ก็น่าจะหาเวลามาสังคายนากันถึงบทบาทมหาวิทยาลัยในศตวรรษใหม่ หลังชาตกาลของท่านผู้ประศาสน์การ หาไม่ คณาจารย์ก็จะลงร่อง โดยสักแต่ว่าสอนหรือวิจัย แม้จนหมั่นประชุมกันอย่างหาสาระได้น้อยหมดไปกับเปลือกกะพี้เสียแยะมากต่อมาก และอย่างสิ้นเปลืองอีกด้วย

สำหรับสมเด็จพระศรีฯ นั้นทรงมีพระคุณูปการด้วยการพระราชทานพระราชโอรสให้เป็นปียกษัตริย์ของเราถึง ๒ พระองค์ ซึ่งก็คล้ายๆ กับสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า และสมเด็จพระ-

* เขียนขึ้นก่อนที่บุคคลคนนี้จะรับเป็นเลขาธิการพรรคประชาธิปไตย

พันปีหลวง และถ้าเรานับถอยหลังไปในทางพระราชสกุลของทุกบ้านทุกเมือง เราก็มีสตรีพิเศษเช่นนี้ที่ควรแก่การยกย่องกันแทบทุกชั่วคน แต่บุรุษอาชาไนยที่นำประชาธิปไตย มาให้ราษฎรได้เป็นเจ้าของประเทศ ให้ทุกๆ คนได้เท่าเทียมกัน แทนที่คนส่วนใหญ่จักเป็นเพียงผู้ในเมือง หรือข้าทูลละอองธุลี ในขณะที่คนสกุลเดียวอยู่สูงสุดนั้น เรายังไม่เห็นว่าคุณเช่นนี้สำคัญอีกหรือ

ยังคนๆ เดียวกันนี้แหละที่มีความเป็นผู้นำในการกู้บ้านกู้เมืองให้ ในขณะที่นักการเมือง นักการทหารกระแสหลัก ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน ดังที่ไม่ได้เป็นมาแต่กับจอมพล ป. และญี่ปุ่น หรือ จอมพลส. กับบริวารของเขาและสหรัฐเท่านั้น รัฐบาลในเวลานี้กับไอเอ็มเอฟ ต่างกันไปจากกรณีนั้นๆ นักละหรือ

เพราะเรายังไม่เห็นความเลวร้ายของเผด็จการและคนขายชาติพวกนี้ เราจึงยังไม่ยอมรับความจริงว่า บ้านเมืองเราถูกยึดครองอย่างถึงเมืองขึ้น และแทบจะเป็นเมืองขึ้นในทุกๆ ทางมาหลายครั้งหลายครา เราจึงยังไม่ภูมิใจวีรชนที่กู้เอกราชให้เรา ยิ่งคนๆ นั้นบริสุทธิ์ผุดผ่องและอุทิศตนเพื่อเป็นชาติพลีอย่างแท้จริง เราก็เลยไม่เชื่อว่ามีคนเช่นนี้จริง เพราะคนร่วมสมัยของเราส่วนใหญ่ที่เป็นชนชั้นบนนั้น มักเป็นพวกกึ่งดิบกึ่งดี เราก็เลยพลอยคงความดิบตามพวกเขากันไปด้วย เช่น ในเรื่องของกรณีสวรรคต ซึ่งคนสำคัญในชั้นต้นๆ ของพรรคประชาธิปัตย์ปฏิเสธไม่ได้ในการร่วมให้ร้ายป้ายสี จนคนในพรรคนี้อหลายคนติดนิสัยสันดานของวิธีการอันเลวร้ายนั้นสืบๆ มา จนตราบเท่าทุกวันนี้ ดังการหาเสียงเข้ามาเป็นรัฐบาลคราวที่แล้วของพรรคนี้นี้ ก็ชูรูปอาจารย์ปรีดี อาจารย์ป่วยเป็นสโรณะ แต่แล้วก็เนรคุณท่านทั้งสองตลอดมา แต่ถ้าพวกเรารู้ว่าสิ่งโสโครกมาจากไหน รู้จักแยกแยะอะไรๆ ในทางที่เป็นเท็จ หรือเป็น

จริง ที่เป็นของแท้หรือของเทียม อย่างที่พระพุทธรูปองค์ใดที่เราต้องรู้จักใช้วิจารณ์ญาณ ตามแบบของวิภาษวาท นั้นแล เราจึงจะเห็นคุณค่าอย่างแท้จริงของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ โดยที่คนอย่างนายชวน หลีกภัย ยังมองไม่เห็น หรือไม่กล้าจะเปิดตาออกรับแสงสว่าง คงจะยังคล้ำอยู่ในความมืดและความขมุกขมัว จึงเกิดความกลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัว และกลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัว เช่น กล้าด่าทอผู้พูดความจริง หรืออุดหนุนให้บริษัทบริวารใช้ความเท็จปนความจริงออกเสนอสู่สาธารณชน หากไม่ก็ใช้ความรุนแรงปราบผู้ยากไร้ ซึ่งต่อสู้อย่างสันติ ทั้งนี้ก็เพราะเขาเข้าไม่ถึงโครงสร้างทางสังคมอันอยู่ดีธรรม ซึ่งทำให้คนส่วนใหญ่ยากไร้ โดยเปิดทางให้บางคนได้เต้าขึ้นมาได้จนเป็นใหญ่เป็นโต แล้วพวกนั้นก็มักเป็นจ้าวที่ลืมนินประทุษร้ายคนที่มีกำลังดีเดียวกับตนมาแต่เดิม หากสยบยอมกับอภิสิทธิ์ชน ซึ่งควรจะลดตนลงมาเท่าเทียมกับมหาชน หากไม่ก็สยบยอมกับอภิมหาอำนาจและบรรษัทข้ามชาติ โดยหารู้ไม่ว่านั่นคือศัตรูที่ร้ายกาจยิ่งกว่าอาณานิคมในสมัยศตวรรษก่อนเสียอีก

ถ้างานฉลองชาติกาลของอาจารย์ปรีดีครั้งนี้ได้ผล เราต้องปลุกมโนธรรมของคนรุ่นใหม่ให้ตื่นขึ้น จนสำนึกได้ว่ารัฐบาลยังไม่นำพาถึงงานฉลองคราวนี้ แม้จดหมายที่ข้าพเจ้าเขียนถึงเขา (ที่ลงใน *ปจวการยสารฉบับที่แล้ว**) จะไม่ได้รับคำตอบในทางที่เป็นผลบวกแม้แต่ข้อเดียว แต่แล้วผลบวกก็จะตามมาทุกๆ ข้อ หรือเกินกว่าทุกๆ ข้อที่ข้าพเจ้าเอ่ยถึงไว้เสียอีก เพราะเยาวชนของเราและคนชั้นล่างของเรา แม้จนชนชั้นกลาง เริ่มเกิดความกล้าขึ้นแล้ว และความกล้าที่สำคัญสุด คือกล้าเผชิญความจริง และกล้าที่จะพูดความจริง แล้วทำตามคำพูดตลอดจนความคิดอันอาจหาญอย่าง

* ดูเรื่อง “จดหมายจากขอยสันติภาพถึงขอยหมอลือ” หน้า ๒๓๘ ประกอบ

ลดความเห็นแก่ตัวลงไปได้เรื่อยๆ นั้นเอง

การที่นายกรัฐมนตรีจัดงาน ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรกติอย่างเสียไม่ได้นั้น น่าละอายใจ แต่ก็ยังไม่เลวร้ายเท่าวิธีการที่เขาตระบัดหลักการด้านประชาธิปไตย ในเรื่องของกาเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของทางราชการให้มหาชนทราบ กรณีที่เขาปล่อยให้นางสุพัตรา มาศดิตถ์ กำจัดนายสุรสีห์ โกศลนาวิน ออกจากตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานนั้น โดยข้อหาที่บุคคลคนนี้อยู่ข้างองค์กรเอกชนมากเกินไป เป็นที่นิยมชมชอบของสื่อมวลชนมากเกินไป นับว่าเป็นการใช้เล่ห์เหลี่ยมทางการเมืองเพื่อปิดบังความลับลมคมในของทางราชการ โดยเฉพาะก็ของนักการเมืองพวกเขาอย่างหน้าด้านๆ เอาเลยทีเดียว ที่ร้ายแรงยิ่งกว่านั้น ก็คือการตามอาฆาตบุคคลดังกล่าว จนทำให้ตำแหน่งผู้ตรวจการรัฐสภา กลายเป็นเสือกระดาศไป โดยที่ตำแหน่งดังกล่าวต้องมีบุคคลที่กล้าหาญทางจริยธรรม และเข้าใจความฉ้อฉลของกลไกต่างๆ ทั้งของข้าราชการการเมือง และข้าราชการประจำ ไม่ใช่มีตำแหน่งดังกล่าวไว้ประดับเกียรติประวัติของข้าราชการที่น่ารัก หากปราศจากเขี้ยวเล็บในทางที่กล้าจะไปเผชิญกับพวกมารที่แอบอ้างตำแหน่งต่างๆ ในทางฉ้อฉลเอาเลย

กรณีที่นายกรัฐมนตรีใช้เล่ห์เพทุบายกับการดึงมาตรการทางด้านประชาธิปไตยไว้กับกรณีที่เคยมานั้น เปรียบได้กับการที่รัฐบาลของเขาเอารัดเอาเปรียบมหาชนคนยากไร้ ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจน กับกรณีของสมัชชาคนจนที่ถูกรัฐบาลชวน หลีกภัย หาทางทำลายล้างไปทุกๆ ทาง อย่างน้อยรัฐบาลชวลิต ยงใจยุทธยังเข้าใจได้ชัดเจนว่า คนจนเหล่านี้ถูกโครงสร้างทางสังคมเอาเปรียบมานานัปการ จึงควรที่รัฐบาลจะต้องเหลียวแล และหาทางแก้กกุล

❖ กล้าๆ กลัวๆ ❖
ชนชั้นปกครอง กับงานฉลอง ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์

คนยากไร้เหล่านี้ จึงต้องถือว่าเป็นนิมิตดี ที่ตัวแทนของสมัชชาคนจนได้ไปร่วมงานฉลองชาตกาลครบศตวรรษของอาจารย์ปรีดี ทั้งที่ธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๐ (พ.ค.) และที่รัฐสภาเมื่อวันที่ ๑๑ ถ้าอาจารย์ปรีดีมีทางที่จะดลบันดาลอะไรๆ ได้บ้าง ท่านย่อมคำนึงถึงคนยากไร้ก่อนอะไรอื่น และหาทางอุดหนุนให้ความเป็นไปในทางประชาธิปไตยเดินไปได้ให้ถึงแก่นยิ่งๆ ขึ้นทุกที

ตีพิมพ์ใน *ปาจารยสาร*
กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๔๓

งาน ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ คือวันนี้ ตรงกับชาตกาลของท่านอดีตรัฐบุรุษอาวุโสครบศตวรรษ รัฐสภากำหนดจัดงานฉลองอย่างยิ่งใหญ่ให้สมกับที่ท่านเป็นผู้ให้กำเนิดสถาบันแห่งนี้ก็ว่าได้ เพราะท่านเป็นมันสมองในการนำคณะราษฎรเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา หมายความว่าก่อนนี้พระเจ้าแผ่นดินอยู่เหนือกฎหมาย เจ้านายได้อภิสิทธิ์พิเศษ ประชาชนเป็นเพียงฝุ่นเมือง เป็นเพียงไพร่ แม้จะเลิกทาสมาแต่รัชกาลที่ ๕ แล้วก็ตาม

นายกรัฐมนตรีปฎิเสทที่จะไปร่วมงานที่รัฐสภา อ้างว่าติดราชการอย่างอื่น แสดงว่าไม่เห็นความสำคัญของบิดาประชาธิปไตย ถ้าเป็นบ้านอื่น เมืองอื่น วันดังกล่าวควรเป็นวันหยุดราชการด้วยซ้ำไป ประธานาธิบดีอินโดนีเซียกลับเห็นความสำคัญของท่านรัฐบุรุษอาวุโสของไทย ถึงกับเดินทางมากล่าวสดุดีท่าน เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่ประธานาธิบดีอินโดนีเซียรับมากล่าวสดุดีบุรุษอาชาไนยของสยาม ก็เพราะในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศอินโดนีเซียและประเทศอื่นๆ ถูกญี่ปุ่นยึดครองหมด หากนายปรีดี ในฐานะผู้

สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้นำขบวนการเสด็จไทย เอาชนะญี่ปุ่น ได้ด้วยความร่วมมือของสัมพันธมิตร เมื่อเลิกสงครามแล้ว ท่านได้เอาอาวุธที่ได้จากสัมพันธมิตร ไปช่วยขบวนการกู้ชาติที่อินโด-นีเซีย เวียดนาม ลาว และกัมพูชา

ครั้นเมื่อสงครามสงบลง ประเทศเหล่านี้ รวมทั้งสหภาพพม่าและฟิลิปปินส์ ได้พากันตั้งสันนิบาตชาติเอเชียอาคเนย์ขึ้น มีศูนย์บัญชาการอยู่ที่กรุงเทพฯ เพื่อให้ศูนย์นี้มีอำนาจในการต่อรองกับมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ เช่น สหรัฐ ซึ่งจะเข้ามาแทนที่อังกฤษ โซเวียตก็จะแพร่อาณาพอกออกมา รวมทั้งจีนก็จะเป็นใหญ่ขึ้นมาทั้งๆ ที่อ่อนแอมานาน รวมทั้งอินเดียเมื่อได้เอกราชแล้ว ก็จะเป็นประเทศใหญ่ด้วยเช่นกัน

ถ้าประเทศเล็กประเทศน้อยในเอเชียอาคเนย์รวมตัวกันตั้งตัวเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ย่อมมีอำนาจในการต่อรอง และย่อมดำเนินรัฐประศาสนนโยบายต่างไปจากมหาอำนาจอื่นๆ ไม่ตกอยู่ใต้สหรัฐหรือสหภาพโซเวียต

ความคิดของนายปรีดีที่ต้องการเป็นตัวของตัวเอง เป็นเหตุให้อภิมหาอำนาจอย่างสหรัฐ ต้องการกำจัดเสีย แม้จะเคยเป็นพันธมิตรกันมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้วก็ตาม ยิ่งความคิดของท่านที่ไข่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ช่วยจุดไฟทางปัญญาให้คนเล็กคนน้อยมีความกล้าหาญทางจริยธรรมและการเมือง จนคนในชนบทมากมายได้มาเป็นส.ส.และ ร.ม.ต.คนสำคัญๆ นั้น พวกขุนนางข้าราชการ ทั้งทหารและพลเรือน ไม่พอใจกันมาก

คนที่ถือตนว่าเป็นชนชั้นสูง หรือที่ถือตัวว่ามีการศึกษาดี โดยเฉพาะก็จากต่างประเทศ จึงพากันตีตัวออกห่างจากนายปรีดี และขบวนกรประชาธิปไตย โดยร่วมมือกับหัวหน้าพรรค'

ธิปัตย์ ทำรัฐประหารขึ้นในปลายปี ๒๔๙๐ พร้อมกับฆ่าสันนิบาตชาติเอเชียอาคเนย์ และฆ่านักการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยซึ่งอยู่ในขบวนการเสรีไทย ที่ช่วยกอบกู้เอกราชให้ไทยในทุกๆ ทางหลายคนถูกประหาร ถูกจองจำ หากก็ต้องลี้ภัยไปต่างประเทศอย่างเบาก็กว้างงาน

แม้จะฆ่านายปรกติไม่ได้ ทั้งๆ ที่ใช้อาวุธหนัก ยิ่งทำเนียบท่าช้างที่ท่านพักอยู่ และเคยใช้เป็นศูนย์บัญชาการงานเสรีไทยสมัยที่ท่านเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาลที่ ๘ ทั้งๆ ที่ลูกเมียท่านอยู่ในท่าเนียบ แม้ท่านหนีไปแล้ว คณะทหารที่บุกไปล้อม ก็ไม่ได้ลดการยิงประดาเข้าไป เกระหัดที่ไม่มีใครตาย แต่คณะรัฐประหารก็สร้างมายากลขึ้น ว่านายปรกติมีส่วนในการลอบปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ เพื่อตั้งตัวเป็นประธานาธิบดี ทั้งๆ ที่ไม่มีข้อเท็จจริงสนับสนุนแต่ประการใด แต่การปล่อยข่าวลือเช่นนี้ก็ได้ผลมาแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ แม้นายป๋วย อึ้งภากรณ์ ก็โดนการปล่อยข่าวเช่นนี้ในปี ๒๕๑๙ หรือก่อนนั้นเล็กน้อย จนพลอยเสียชื่อเสียงเกียรติคุณคล้ายๆ กัน

นายป๋วยต้องลี้ภัยอยู่อังกฤษ แต่ พ.ศ. ๒๕๑๙ จนตายจากไปในปี ๒๕๔๒ นายปรกติลี้ภัยในเมืองจีนและฝรั่งเศส แต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ จนตายจากไปในปี ๒๕๒๖ และเมื่อท่านถึงแก่กรรม รัฐสภาไม่ได้ยื่นไว้อาลัยให้แก่บิดาของรัฐบาลและเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎร แม้เพียง ๑ นาที นายกรัฐมนตรีในเวลานั้นไม่ได้ส่งพวงมาลาไปเคารพศพที่ปารีส หรือส่งสาส์นไปแสดงความเศร้าสลดใจกับภรรยาท่าน พูดเพียงคำเดียวว่าเสียใจ โดยไม่มีคำขอขมาลาโทษใดๆ ที่รัฐบาลแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา ได้หาทางทำลายชื่อเสียงเกียรติคุณของท่านผู้นี้ในทุกๆ ทาง

ต้องขอใบรัฐบาลชวลิต ยงใจยุทธ ที่กล้าเสนอชื่อนายปรีดี
ไปให้ยูเนสโกประกาศเป็นบุคคลสำคัญอันทั่วโลกควรรู้จักและยกย่อง
ส่วนรัฐบาลชวน หลีกภัยนั้น รับผิดชอบงานฉลองให้ท่านอย่างเสียไม่ได้
หากได้รัฐมนตรีบางคนร่วมงานอย่างเต็มใจโดยได้เริ่มงานที่บ้าน
เกิดของท่าน ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม
อันตรงกับวันตายของท่าน

น่าเศร้าที่มีข้อกล่าวหาว่าร้ายนายปรีดี มาแต่สมัยเมื่อท่าน
ยังเรียนอยู่ที่ปารีสก่อน พ.ศ.๒๔๗๕ โฉนแล้ว และแม้จนบัดนี้ คน
ส่วนใหญ่ก็ยังไม่เข้าใจท่าน เพราะท่านคิดไกลไปกว่ายุคสมัย มุ่ง
ประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ไม่เห็นแก่ตัวเอาเลยก็ว่าได้ ทั้งยัง
กล้าหาญในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่างๆ บางอย่างถึงกับถอนราก
ถอนโคนอย่างสันติวิธีเอาเลย ในขณะที่ชนชั้นปกครองส่วนใหญ่
นั้นเห็นแก่ตัว หน้าที่ให้หลังหลอก พูดจาอาศัยย้ออารม และสื่อ
มวลชนส่วนใหญ่ก็รับใช้ชนชั้นบนพวกนี้ หาไม่ก็เป็นเครื่องมือของ
บรรษัทข้ามชาติซึ่งมุ่งผลกำไร แม้จะใช้ความรุนแรง และการหลอกลวง
ต่างๆ อย่างไรก็ตาม

ในเมื่อมหาชนถูกมอมเมาให้ยอมรับความกึ่งดีกึ่งดี ความ
จริงปนเท็จ และขาดกลัวที่จะเผชิญความจริง หรือกลัวจะยืนหยัด
อยู่ข้างคนยากไร้ มหาชนจึงไม่เชื่อว่าคนดีที่ซื่อสัตย์ และมีศักดิ์ศรี
อย่างเรียบง่ายเช่นนายปรีดีนั้นมีอยู่ในโลกนี้ แม้ความคิดอ่านอัน
กว้างไกลของท่าน ก็ถูกกล่าวหาว่าท่านทำเพื่อเคลื่อนย้ายสถานะ
ของตัวท่านเอง ทั้งๆ ที่ท่านเสี่ยงตายเพื่อมหาชนและประเทศชาติ
เพราะถ้าท่านไม่คิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง ท่านก็ย่อมได้เป็น
เสนาบดีอย่างไม่มีปัญหาและท่านสามารถทางการเงินการคลังมาก
ดังท่านซื้อหุ้นในธนาคารเอเซีย เพื่อเอาเงินมาช่วยให้มหาวิทยาลัย

วิชาธรรมศาสตร์และการเมืองพึ่งตนเอง ยิ่งกว่าพึ่งรัฐบาล ที่พูดกันถึงมหาวิทยาลัยนอกกำกับรัฐในบัดนี้ และยังไม่ได้นั้น นายปรีดีทำมาแล้ว แต่ พ.ศ.๒๔๗๗ แม้โรงพิมพ์ของท่าน วารสารของท่าน และลิขสิทธิ์ของท่าน ท่านก็ยกให้มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

การฉลองชาติกาลครบศตวรรษของนายปรีดีคราวนี้ นอกจากการบูชาคุณบุคคลที่ควรบูชา อันเป็นอุดมมงคลแล้ว ยังเป็นการขอขมาลาบาป ที่ชนชั้นปกครองของเราและของสหรัฐได้บัญญัติข้อเสียเปรียบรัดคุณของท่านและบุคคลในขบวนการกู้ชาติ ในขบวนการประชาธิปไตย มาทั้งหมดอีกด้วย

น่าเสียดายที่หัวหน้ารัฐบาลยังขาดกลัว ไม่กล้าฉลองท่านอย่างเต็มที่ คือยังมีจิตสำนึกในทางศักดินาอยู่นั่นเอง

ถ้างานฉลองคราวนี้มีผลสมใจ คงจะช่วยให้สังคมไทยร่วมสมัยตีตัวออกห่างจากของปลอม จากการมอมเมาต่างๆ ในทางยศศักดิ์อิสรฐาน เงินทอง และอำนาจที่ได้มาอย่างไม่ชอบมาพากล หากหันมาหาสัจจะอย่างไม่กลัวอำนาจอันฉ้อฉล หรือการอ้างเบื้องสูงมาบดบังเบื้องล่าง หากเราควรหันมายืนอยู่ข้างผู้ยากไร้ที่ถูกกดขี่ขูดรีด โดยโครงสร้างทางสังคมอันอยุติธรรมและรุนแรง

แม้การอยู่ข้างความจริง และอยู่ข้างคนจนเพื่อความสมดุลย์ทางธรรมชาติ และเพื่อความยุติธรรมทางสังคมอย่างสันติ จะทำให้เราต้องเดือดร้อน ก็ขอให้มองไปดูที่บุคคลอย่างนายปรีดี พนมยงค์ ว่าท่านเดือดร้อนมากกว่าเราเท่าไร ลูกเมียท่านเอย บริษัทบริวารของท่านเอย ที่ล้วนอยู่ในขบวนการอันเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน ล้วนได้รับผลตอบแทนในทางลบมาแล้วแทบทั้งนั้น

ท่านนั้นๆ จะได้รับผลบวกจากมหาชน ก็ต่อเมื่อ พวกเรา

เข้าหาความจริงกันอย่างกล้าหาญให้มากขึ้น แพร์ขยายการเผยแพร่ความจริงออกไป อย่างไม่กลัวขบวนการต่อต้านอย่างอาสัถย์อาธรรม กล้าท้าทายขบวนการน้ำเน่าและน้ำนิ่งทางสังคม ไม่ว่าจะ เป็นสื่อมวลชน นักธุรกิจการค้า หรือนักการเมือง รวมตลอดถึงผู้คนที่ถือตนว่าเป็นชนชั้นสูง ถ้าคนพวกนี้ไม่มีเนื้อหาสาระในทางความสุจริตและยุติธรรม จะไปนำพากับหัวโขนที่หลอกหลอนอยู่ทำไม

ถ้าเราเคารพนายปรีดีและขบวนการคนดีกรุงศรีอยุธยาอย่างมีจิตสำนึกที่ถูกต้องและดีงาม เราจะนำสยามรัฐนาวาของเราให้เข้าถึงความดี ความงามและความจริงได้อีกครั้ง หลังจากที่เรถูกสะกดให้กลัวความจริงและความดี โดยสมาทานความกึ่งดิบกึ่งต้อยที่น่าเกลียดมาแต่ พ.ศ.๒๔๙๐ และรุนแรงขึ้นแต่ พ.ศ.๒๕๐๐ มาแล้วก็ตาม

ถ้าเราเลิกนับถือเงินและอำนาจ ตลอดจนเทคโนโลยีที่ให้ประโยชน์กับคนจำนวนน้อย หากให้โทษกับมหาชนและธรรมชาติ เราจะเป็นมนุษย์ผู้มีใจสูงได้สมนาม ถ้าเรากล้าสลัดความกลัวหัวโขนต่างๆ ที่สวมใส่ไว้ให้บางคนดูสูงส่งอย่างศักดิ์สิทธิ์ด้วยแล้ว เราจึงจะเข้าข่ายแห่งความเป็นตัวของตัวเอง อย่างกล้าหาญทางจริยธรรม โดยถือได้ว่า นั่นแหละคือการปฏิบัติบูชานายปรีดี พนมยงค์อย่างเหมาะสมและดีงาม

ตีพิมพ์ใน *กรุงเทพธุรกิจ*

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

พฤษภาคม ในยุโรป

งานฉลองศตวรรษชาตกาลอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ณ รัฐสภา เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ถือว่าเป็นจุดสุดยอดของกิจกรรมในประเทศ ซึ่งมีต่อไปที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ ๑๔ โดยวันที่ ๑๓ มีทั้งปาฐกถาและนิทรรศการ ณ มหาวิทยาลัยฮัมโบล์ทแห่งกรุงเบอร์ลิน มีทั้งคนไทย คนเยอรมันไปร่วมด้วยเป็นจำนวนมิใช่น้อย ปาฐกแสดงเป็นภาษาไทย แล้วมีคนแปลเป็นภาษาเยอรมัน

ครั้นถึงวันที่ ๑๕ (ซึ่งจบงานที่ธรรมศาสตร์แล้ว) ก็มีปาฐกถาและนิทรรศการ ณ มหาวิทยาลัยปารีส (IX Dauphine) คล้ายๆ กับที่กรุงเบอร์ลิน ผิดกันแต่คราวนี้ เอกอัครราชทูตมีแง่ใจมาเป็นประธานในงาน คนไทยและคนฝรั่งเศสมาร่วมด้วยเป็นจำนวนมากพอสมควร

งานทั้งสองเมืองนี้ จัดโดยสมาคมนักเรียนไทยในประเทศทั้งสอง ต้องขอชมเยาวชนที่หลายคนไม่รู้จักอาจารย์ปรีดีมาก่อน เพราะขบวนการบิดเบือนประวัติศาสตร์มาแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ และ ๒๕๐๐ เป็นต้นมา เขาได้มาฟังปาฐกถา มาชมนิทรรศการ และมีโอกาสได้อ่านหนังสือใหม่ๆ ที่มีขายในงาน ช่วยให้ตาเขาเปิดกว้างขึ้น หลายคนมาขอบใจปาฐก ว่าที่พูดๆ มานั้น เขาไม่เคยได้ยินได้

ฟังมาก่อนเลย

ข้าพเจ้าเป็นปาฐกในงานทั้งสองนี้ และที่มีโอกาสไปยุโรปในช่วงนี้ เพราะมีการประชุมของพวกเพื่อนธิเบต ที่อุดหนุนจนเจือให้ธิเบตได้พ้นจากเงื้อมมือจีน ที่บุกรุกเข้าไปทำลายอิสรภาพและเสรีภาพในการถือศาสนาของธิเบตอย่างเลวร้ายมาเป็นเวลากว่าห้าทศวรรษเข้านี้แล้ว

การประชุมดังกล่าวมีฝรั่งมาร่วมด้วยเป็นส่วนใหญ่ คนพวกนี้อุทิศตน ทำทุกอย่าง อย่าง อย่างสันติวิธี เพื่อให้ธิเบตปลอดพ้นไปจากการกดขี่ขูดรีดเบียดเบียนบีฑาโดยจีน บ้างก็ช่วยเหลือผู้ลี้ภัย บ้างก็เข้าไปทำงานในธิเบต บ้างก็ใช้เวทีในนานาชาติ เพื่อปลุกมโนธรรมสำนึกของมหาชนให้เห็นผลกระทบอันเลวร้ายอันเกิดจากนโยบายที่ผิดพลาดและเลวร้ายของรัฐบาลจีน

เห็นจะเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าทะเลลามาเน้น บัดนี้ ใครๆ ในเมืองฝรั่งรู้จักท่านกันทั้งนั้น แม้จนอดีตประเทศคอมมิวนิสต์อย่างโปแลนด์ เช็ก และรัสเซีย แม้กรุงเบอร์ลินที่เราไปประชุมกันคราวนี้ก็อยู่ในเขตที่เป็นคอมมิวนิสต์มาก่อน คือเบอร์ลินตะวันออก

สองวันแรก ใช้รัฐสภาเดิมของรัฐบาลรัสเซีย โดยที่บัดนี้เป็นสภาของรัฐรอบกรุงเบอร์ลิน นับว่าเป็นอาคารที่งดงามและใหญ่โตหากในวันสุดท้าย จัด ณ วังสันติภาพทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งใหญ่โตโอฬาร คนเข้ามาเฝ้าทะเลลามาเน้นขนาดไปหมด แต่พระองค์ท่านก็โปรดให้พวกเราบางคนได้เฝ้าแทนเป็นกรณีพิเศษ เพื่อทรงซักถามถึงกิจการด้านอุดหนุนธิเบตในปีต่อไป

การประชุมของพวกเพื่อนธิเบตนี้ มุลนิธิฟรีดริค เนาแมนเป็นเจ้าของภาพ ดังเขาเคยจัดมาก่อนแล้วที่กรุงบอนน์ ตอนที่ราชธานียังไม่ย้ายมากรุงเบอร์ลิน โดยที่ทะเลลามาเน่เสด็จมาร่วมหลังเสด็จ

ไปโปแลนด์ เสร็จจากเบอร์ลินเสด็จไปเมืองมุนิค เพื่อพบรัฐมนตรีคนสำคัญบางคน แล้วเสด็จเดนมาร์ก สวีเดน และนอร์เวย์ เพื่อพบนายกรัฐมนตรีของประเทศทั้งสองนั้น ทั้งยังเฝ้าพระเจ้ากรุงนอร์เวย์ด้วย

นำชมที่ประเทศต่างๆ ทางยุโรปสนับสนุนพระองค์ท่านและริเบตอย่างไม่กลัวเกรงจีนแต่ประการใด ในขณะที่ประเทศไทยและหลายประเทศที่ถือพุทธยังสยบยอมกับจีนมากเกินไปอย่างน่าเสียใจนัก เมื่อไรเราจึงจักมีความกล้าหาญทางจริยธรรม ยืนหยัดอย่างเป็นตัวของเราเองบ้าง อย่างน้อยงาน ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรีดีครั้งนี้คงช่วยให้ชาวเราเกิดดวงตาที่กล้าเพ่งกล้าพินิจกว่าที่แลๆ มา จนเอาเส้นผมที่บังภูเขาออกไปเสียได้

สำหรับคนไทยที่ไปเบอร์ลินในช่วงนี้ มีข่าวดีที่จะรายงานได้ว่า ในสวนสัตว์แห่งเมืองนั้น ซึ่งถือกันว่าเป็นสวนสัตว์ที่ดีที่สุดในโลก ช้างพังจากเมืองไทยเพิ่งคลอดลูกออกมาในสวนสัตว์นั่นเอง นับเป็นข่าวใหญ่ ที่รายงานกันทั่วไปทั้งประเทศและทั่วโลก โดยที่ผู้อำนวยการสวนสัตว์มีภรรยาไทย เจ้าหล่อนจึงตั้งชื่อลูกช้างว่า พลายคีรี (เข้ากับเรื่องเส้นผมบังภูเขา ที่กล่าวไว้ในวรรคก่อนนี้)

พวกเราที่ไปเบอร์ลินได้ถือโอกาสแวะไปเยี่ยมพ่อพลายเชือกใหม่ และหารือกันว่าจะส่งพ่อหมอลูกจากหมู่บ้านส่วยทางสุรินทร์ ให้ไปทำพิธีทำขวัญพลายคีรีในโอกาสอันสมควร

ถ้าเป็นไปได้ จะเอาละครเรื่อง **คือผู้อั้วณ** ซึ่งว่าด้วยประวัติและผลงานของอาจารย์ปรีดีไปแสดงในงานทำขวัญพลายคีรีด้วย เพราะเมื่อปีกลาย ละครเรื่องนี้ไปแสดงเพียงที่ฝรั่งเศส วิลันดา และสวีเดน

เราต้องไม่ลืมว่าสวนสัตว์แห่งนี้มีส่วนร่วมกับไทยเรามา

ดังเคยมีอาคารทรงไทยแต่ก่อนสงคราม หากถูกระเบิดทำลายไปในสงครามโลกครั้งที่แล้ว ผู้อำนวยการสวนสัตว์จึงให้ช่างออกแบบศาลาไทยขึ้นใหม่ ได้พระบารมีสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ซึ่งโปรดให้ช่างไทยไปช่วยดำเนินงาน จนอาคารแห่งใหม่สำเร็จทันท่วงทีในโอกาสที่พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลสวรรคตครบ ๕๐ ปี เพราะพระองค์ท่านมีพระราชปฐติกาล ณ ประเทศเยอรมันนี้

สำหรับที่ประเทศฝรั่งเศสนั้น สมาคมนักเรียนไทยได้พยายามทำป้ายไปติดไว้ ณ อาคารที่ท่านอาจารย์พำนักอยู่ในช่วงปลายแห่งชีวิตและถึงแก่กรรมที่นั่น ทั้งนี้ ด้วยความร่วมมือของเทศบาลในเขตอำเภออังโตนี แห่งมหานครปารีส เสียหายที่เราย้ายอาคารหลังนี้ให้ชาวเวียดนามไปเสียแล้ว ถ้าเขาขัดข้อง คงต้องติดป้ายดังกล่าว ณ วนาแห่งใดแห่งหนึ่งในอำเภอนั้น กล่าวคือที่อังกฤษและฝรั่งเศสเขายกย่องคนมีชื่อเสียงที่เสียชีวิตไปแล้ว แล้วเมื่อไทยเราเล่าจะติดป้ายทำนองนี้ที่ทำเนียบทำช้าง ซึ่งท่านเคยบัญชางานเสรีไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ไหม และทำเนียบนี้เองที่คณะรัฐประหารสั่งให้รถถังมายิงในคืนวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ แม้ท่านจะหนีไปแล้ว ภายในอาคารมีแต่ผู้หญิงและเด็กๆ ทหารก็ไม่โยไฟ ยิ่งเข้าไปอย่างไม่ยั้งมือ เกระหัดที่ไม่มีคนตาย

ต้องขอจบใจกรุงเทพมหานครที่จำลองทำเนียบทำช้างมาสร้างขึ้นใหม่ ณ สวนเสรีไทย ในบริเวณคลองกุ่ม และในวันที่ใกล้ๆ กับวันเสรีไทยหรือวันสันติภาพ ๑๖ สิงหาคมนั้น ปีนี้จะเป็นชาตกาลครบ ๑๐๐ ของ ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ (ท่านชื่น) ซึ่งเป็นเสรีไทยสายอังกฤษ และเป็นคนสนิทกับอาจารย์ปรีดีตอนหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ แม้ก่อนหน้านั้น ท่านจะเคยขโมยรถไฟ ไปชน

เจ้าหน้าที่จากหัวหินไปสงขลา เป็นเหตุให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม
โกรธแค้นมากก็ตาม

ทราบว่าลูกหลานท่านจะทำบุญถวายที่ชะอำ อันท่านเคย
ทำสวนอย่างบุกเบิกและทรงปฏิบัติธรรมในบ้นปลายชนม์ชีพด้วย
โดยทายาทได้มอบที่ดินกว่า ๓๔ ไร่ ซึ่งเป็นสมบัติของหม่อมเสมอ
สวัสดิวัฒน์ ซายาท่าน ให้แก่มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป ซึ่ง
ตั้งเป็นอาศรมวงศ์สนิทตามสร้อยนามของท่าน ซึ่งโยงไปถึงหม่อม
มารดาของท่าน (ม.ร.ว.เสงี่ยม สนิทวงศ์)

จึงขอจบบทความนี้ ด้วยการถวายกุศลแด่องค์ท่าน ตลอด
จนพระญาติทุกท่านทุกคนที่เสียชีวิตไปแล้ว รวมถึงทุกๆ คนใน
ขบวนการประชาธิปไตย และขบวนการกู้ชาติทั้งที่เป็นคนไทย คน
ธิเบตและอื่นๆ

ตีพิมพ์ใน *กรุงเทพธุรกิจ*

๑ มิถุนายน ๒๕๔๓

ละคร “คือผู้อภิวัฒน์” ไปยุโรป

ละครเรื่องนี้ คำรณ คุณะดิลก เขียนขึ้น เกี่ยวกับประวัติ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ และให้คณะละครพระจันทร์เสี้ยว แสดงขึ้น เป็นครั้งแรก ที่หอประชุมเล็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ต่อมา คณะกรรมการจัดงานศตวรรษชาตกาลอาจารย์ปรีดี (ภาคเอกชน) อุดหนุนละครคณะนี้และผู้เขียน ให้ปรับปรุงเรื่องดังกล่าวให้ทะมัดทะแมงขึ้น ทั้งรัฐบาลยังให้งบประมาณสำหรับแสดง ตามจังหวัดต่างๆ ภายในประเทศในปี ๒๕๔๓ ซึ่งเป็นปีที่อาจารย์ปรีดีเกิดครบ ๑๐๐ แต่คณะกรรมการภาคเอกชนเห็นควรเริ่มงานมหกรรมแต่ปีนี้ คือวันที่ ๒๔-๒๗ มิถุนายน เป็นประเดิม ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีละครคณะนี้นำบางส่วนจากละครเรื่องนี้ มาแสดงด้วยบ้าง หากเปิดตัวจริงๆ ของเรื่องนี้ที่ปรับปรุงใหม่ มีขึ้น ณ สถาบันปรีดี พนมยงค์ ต้นปีนี้

เผอิญระหว่างวันที่ ๔-๘ กรกฎาคม มีงานการประชุมนานาชาติว่าด้วยไทยคดีศึกษา ณ นครแอมสเตอร์ดัม ประเทศวิลันดาทางเราได้รับเชิญให้นำละครเรื่องนี้ไปแสดงที่นั่น จึงเห็นกันว่าควรนำไปเล่นที่กรุงปารีสก่อน เพราะอาจารย์ปรีดีเป็นนักเรียนฝรั่งเศสรุ่นแรกเอาเลยก็ว่าได้ อย่างน้อยก็เป็นคนแรกที่ได้รับปริญญาเอกจากประเทศนั้น โดยได้วางแผนเปลี่ยนแปลงการปกครองจาก

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นประชาธิปไตยที่ปารีสอีกด้วย นอก
ไปจากนั้นแล้ว ในบ้านปลายชีวิต ท่านยังไปถึงแก่กรรมที่ประเทศนั้น
ณ พ.ศ. ๒๕๒๖

ทางคณะละครได้รับอนุเคราะห์จากการบินไทย และท่านผู้มี
อุปการคุณคนไทยหลายท่าน พอให้มีทุนรอนสำหรับเดินทางไป
ยุโรป ได้ด้วยกันทั้งหมดถึง ๒๐ คน ได้เล่นประเดิมที่หอประชุม
เทศบาลเขต ๘ ของกรุงปารีส ณ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๒ โดย
มีเอกอัครราชทูตไทยไปกล่าวเปิดงาน หลังจากนั้นอีกหนึ่งวัน ท่าน
ราชทูตยังเลี้ยงคณะละครทั้งหมด ณ ที่พักของท่าน (สมัยนี้เขา
เรียกบ้านพักทูตว่าทำเนียบ ด้วยเหตุผลกลใดข้าพเจ้าไม่ทราบ แต่
อะไรๆ สมัยนี้ ดูใช้ภาษาเกินๆ ไป อย่างไม่ช่วยใจกันเลย ดังพระ
บรมรูป รัชกาลที่ ๕ ณ ประเทศสวีเดน ก็เรียกกันว่าพระตำหนัก
แสดงว่าคนไทยสมัยนี้ นอกจากไม่รู้ภาษาของตนเองแล้ว ยังแสดง
อาการอ้าปากหาปาก มากเกินไปอีกด้วย)

พวกละครได้รับความเอื้ออารีจากข้าราชการสถานทูตไทยที่
ฝรั่งเศสทุกคน แม้คนเล็กคนน้อยก็เอาใจดูแล ใส่ ไปปรับที่สนามบิน
ไปส่งที่สถานีรถไฟ มีรถขนของให้ เพราะคณะละครต้องนั่งรถไฟ
ไปนครแอมสเตอร์ดัม โดยที่ผู้จัดสัมมนานานาชาติว่าด้วยไทยคดี
ศึกษา ขอให้ละครคณะนี้เล่นเป็นประเดิมในคืนแรกที่เปิดงาน ณ
วันที่ ๔ กรกฎาคม และเช้าวันนั้น เขามีคนขี่จักรยานในนครนั้น
ตามรอยพระบาทพระพุทธเจ้าหลวง เมื่อเสด็จนครนี้ครั้งแรก ใน
ร.ศ.๑๑๖ อีกด้วย นับว่าเขาเข้าใจจัด ทั้งถวายพระเกียรติพระอดีต
มหाराชของเรา และยกย่องท่านรัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งเป็นตัวแทน
ของคณะราษฎรของเรา

ที่น่าเศร้าก็คือ งานนานาชาติขนาดนี้ ไม่ได้รับความร่วมมือ

จากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเฮกเอาเลย เอกอัครราชทูตเองลา
ไปนอกประเทศ ทั้งๆ ที่ร่วมปรึกษาหารือกับฝ่ายจัดงาน ณ มหา-
วิทยาลัยแอมสเตอร์ดัมมาก่อนเป็นเวลานาน และตัวทูตเองก็เป็น
บุตรนายทวี ตะเวทิกุล ซึ่งรับใช้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีมาในขบวน
การเสรีไทย จนถูกเผด็จการฆ่าตาย โดยการฉลอมฆาตกลอาจารย์
ปรีดีคราวนี้ เราต้องการยกย่องทุกๆ คนในขบวนการประชาธิปไตย
และขบวนการเสรีไทย ซึ่งรวมถึงบิดาเอกอัครราชทูตไทยที่
กรุงเฮกด้วย แต่เขากลายเป็นอวชาตบุตรไปอย่างน่าเสียดาย ที่ซ้ำ
ร้ายกว่านี้ก็คือตรงที่ ไม่มีข้าราชการสถานทูตไทยโผล่หัวไปดูละคร
เลยแม้แต่คนเดียว ทั้งๆ ที่นี่เป็นเกียรติเป็นศรีของศิลปวัฒนธรรม
ร่วมสมัยของชาติและละครนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากนายกรัฐมนตรี
ในฐานะประธานคณะกรรมการจัดงานศตวรรษชาตกลอาจารย์ปรีดี
โดยที่ข้าราชการทุกคนล้วนกินเงินเดือนจากภาษีอากรของราษฎร
ไทย จึงอยากถามว่าไม่เคยดักน้ำใส่กะโหลกชะโงกดูเงากันบ้าง
เลยหรือ คนดักก็เสียอีกและคนไทยที่นั่นหลายต่อหลายคน มา
ช่วยเหลือเกื้อกูลต่างๆ อย่างแทบไม่น้อยหน้าไปกว่าคนไทยที่
ฝรั่งเศสและที่สวีเดน

กล่าวคือ เมื่อเล่นละครคือผู้ก่อการณ์ ที่ปารีสและแอมสเตอร์-
ดัม (โดยมีคนดูเต็มโรงทั้งสองเมือง) แล้ว คณะละครได้เดินทาง
โดยรถบัสไปกรุงสตอกโฮล์ม เพราะเห็นกันว่า สวีเดนเป็นประเทศ
ที่เอื้ออารีต่อคนไทยมากกว่าประเทศอื่น โดยเฉพาะในช่วงหลัง ๖
ตุลาคม ๒๕๑๙ ที่นักศึกษาและประชาชนถูกฆ่า ถูกจับกุม ถูก
ทรมาน ฯลฯ ที่หนีไปยุโรปได้ สวีเดนอ้าแขนรับคนไทยยิ่งกว่า
ประเทศอื่นใด ดัง ๑๑ คนที่เรียกร้องรัฐธรรมนูญในกรณี ๑๔ ตุลาคม
๒๕๑๖ ก็ยังพำนักอยู่สวีเดนจนบัดนี้ถึง ๒ คน ยิ่งคนอื่นๆ อีกก็ไม่

น้อย และในบรรดาคนไทยในต่างประเทศที่ไปลงทะเบียนเพื่อเลือกตั้ง ส.ส.-ส.ว.นั้น สวีเดนถือได้ว่าเป็นที่ ๑ ในยุโรป หรือในโลก เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรชาวไทยที่นั่น นอกไปจากนั้นแล้ว คนไทยที่สวีเดนยังกระตือรือร้นต้อนรับคณะละครพระจันทร์เสี้ยวอย่างเต็มที่ แม้สถานทูตไทย ซึ่งเดิมวางท่าทีเฉยเมย ก็มีแก้ใจเลี้ยงต้อนรับ และข้าราชการสามคนมาชมละคร บางคนมาชมทูกรอบเอาเลยด้วยซ้ำ สถานทูตไทยให้รถมารับคณะละคร ภรรยาเอกอัครราชทูตมาให้กำลังใจในวันซ้อมใหญ่ ซึ่งมีผู้แทนหนังสือพิมพ์มาร่วมชมด้วยถึง ๓-๔ ฉบับ และทุกฉบับลงเป็นข่าวอย่างยกย่องเชิดชู นับว่าผิดไปจากประเทศอื่นๆ ทั้งสิ้น

คณะละครคณะนี้เล่นดี จนคนน้ำตาซึมกันไปหลายคน บางคนร้องไห้โฮเอาเลยก็มี ต้องชมผู้เขียนบท ที่ปรับปรุงจากเรื่องที่เล่นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ มาจนเป็นบทที่เล่นในปัจจุบัน อย่างกระฉับกระเฉง ได้นือหาสาระทางประวัติศาสตร์ และได้อารมณ์อันเร้าใจอย่างจริงจัง ผิดไปจากละครน้ำเน่าทั้งหลาย แม้ฉากจะเรียบง่าย และเนื้อเรื่องกินเวลาตั้งแต่อาจารย์ปรกติเป็นนักศึกษาที่ฝรั่งเศส จนท่านต้องไปตายที่ประเทศนั้น รวมการอภิวัฒน์ ๒๔๗๕ รวมเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจ รวมเรื่องมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง ฯลฯ ไปถึงขบวนการเสรีไทย จนกรณีสวรรคต และการทำลายประชาธิปไตยในปี ๒๔๙๐ ในปี ๒๕๐๐ และ ๒๕๑๖ ๒๕๑๙ และ ๒๕๓๕ แต่เขาก็เรียงร้อยเรื่องราวประกอบเพลงและคำพูด รวมถึงการเอาแม่พลอยจาก *สี่แผ่นดิน* มาแทรกไว้ไ่่ๆ กับนายสาย สีมา จาก *ปีศาจ* ของเสนีย์ เสาวพงศ์

ตัวละครเพียง ๑๒ คน หญิง ๖ ชาย ๖ คนคุมดนตรี ๑ คน คุมแสงเสียงอีก ๑ และมีตัวแถมจากโรงเรียนหมู่บ้านเด็กอีก ๑

เบ็ดเสร็จ ๑๕ โดยมีคนจากเสมสิกขาลัยไปช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อีก ๒-๓ คน และในช่วงแรกคณะบดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ไปช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างแข็งแรง แม้พุทธวิหารแห่งกรุงแอมสเตอร์ดัม ก็ให้ที่พักอย่างเป็นกันเอง ยิ่งทางสวีเดนด้วยแล้ว ร้านไทยผลิตกันเลี้ยง คนไทยผลิตกันต้อนรับ โดยมีสมาคมไทยศึกษา กับสมาคมศาลาไทย ร่วมเป็นเจ้าภาพอย่างแข็งขัน ทั้งวัดไทยที่สวีเดนก็ร่วมต้อนรับ แม้จะไม่เท่าที่แอมสเตอร์ดัมก็ตาม

คณะละครแสดงได้เป็นอย่างดี โดยที่แต่ละคนแสดงบทได้มากกว่า ๑ เว้นแต่ที่เล่นเป็นหลวงประดิษฐมนูธรรมเสียแล้ว บางคนเป็นทั้งพระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช พระยามโนปกรณนิติธาดา จอมพลถนอม จอมพลป. และนายประยูร ภมรมนตรี เจกเช่นดังที่เล่นเป็นคุณพูนสุข พนมยงค์นั้น ยังเล่นบทอื่นๆ อีกมิใช่น้อย ทุกคนไม่พลาดในเรื่องถ้อยคำและท่าทางเอาเลย แม้ฝรั่งที่ฟังภาษาไทยไม่ออก ก็บอกว่าความเคลื่อนไหว ประกอบดนตรี และท่าทาง ทำให้เขาติดตามเรื่องได้ไม่ยาก ยิ่งได้ดูวิดีโอประวัติท่านเป็นภาษาอังกฤษก่อน หรือฟังคำอธิบายเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศสประกอบ ช่วยให้พอเข้าใจเค้าโครงเรื่องอีกด้วย โดยที่ทางสวีเดนมีการย่อเรื่องเป็นภาษาสวีดิช พิมพ์เป็นสูจิบัตรต่างหาก ในขณะที่ทางนครแอมสเตอร์ดัม ได้มีการอภิปรายหลังการแสดงละครอีกด้วย นอกเหนือการเรียบเรียงประวัติท่านอย่างย่อๆ เป็นภาษาดัชท์

อนึ่ง นักแสดงบนเวทีเหล่านี้ พอเลิกแล้วต้องเป็นกุลี ขนของกันเอง ยิ่งการเดินทางโดยรถบัสไปกรุงสตอกโฮล์มจากนครแอมสเตอร์ดัมนั้น ทุกๆ เลี้ยงนัก เครื่องละครก็หนัก เปลี่ยนรถ ๓ ครั้ง

ผ่าน ๓-๔ ประเทศ โดยมีปัญหาเรื่องวีซ่าผ่านเมืองนั้นๆ อีกด้วย
แถมคนขับรถก็เบียร์ เรียกค่ารถเพิ่ม ไม่แพ้คนขับรถบัสนะ ใน
เมืองไทย แต่พวกที่ไปแสดงละครคราวนี้ ก็เอาชนะอุปสรรคนานา
ประการได้ด้วยอารมณ์อันดี อย่างน่าชมเชย บางคนตกรถ บางคน
กระเป๋าทิ้ง บางคนเจ็บไข้ได้ป่วย บางคนแพ้รถถึงอาเจียน ฯลฯ
แต่พอถึงเวลาแสดง ก็ออกไปเล่นกันโดยได้รับเสียงปรบมืออย่าง
กระหึ่มทุกรอบ นับว่าคนเล็กคนน้อยเหล่านี้ นำเกียรติภูมิมาให้คน
ไทยและประเทศไทย ในขณะที่คนกินเงินเดือนแพงๆ ในบางสถาน
เอกอัครราชทูตบางแห่ง บางคน ควรที่จะละอายใจ

ถ้าเราได้รับการสนับสนุนจากคนไทย และจากราชการไทย
โดยเฉพาะจากกระทรวงการต่างประเทศ เราคงเอาละครเรื่อง **คือผู้
อภิวัดณ์** ไปเล่นนอกประเทศได้อีก โดยเฉพาะก็ในสหรัฐ แม้
รัฐบาลสหรัฐจะหักหลังอาจารย์ปรีดีอย่างน่าละอาย ทั้งๆ ที่ท่าน
เป็นสหายที่ใกล้ชิดมาในสงครามโลกครั้งที่สอง แต่สหรัฐมีคนไทย
ไปอยู่นอกราชอาณาจักรมากที่สุด ถ้าเขาได้ชมละครเรื่องนี้ และได้
ร่วมงานกับละครคณะนี้อย่างที่สวัสดี เติมน้ำใจโน้มน้ามนักของ
หลายๆ คนคงตื่นขึ้นในทางสันติประชาธรรม ยิ่งกว่าที่แล้วๆ มา
เป็นแน่แท้

ตีพิมพ์ใน **กรุงเทพธุรกิจ**

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๔๒

วิลันดา

๒๕๔๓

วิลันดา เป็นคำที่คนไทยแต่ก่อนเรียกประเทศฮอลแลนด์หรือฮอลันดา ซึ่งมีชื่อเป็นทางการว่า The Netherlands ซึ่งแปลว่าเมืองต่ำ หรือเมืองที่ต่ำกว่าน้ำทะเล โดยที่ฮอลแลนด์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเนเธอร์แลนด์เท่านั้น

ที่คนไทยแต่ก่อนเรียกประเทศนี้ว่า วิลันดา ก็ดูแปลกดี ที่เติมคำว่า วิ ไว้ข้างหน้านั้น ดูจะเป็นธรรมเนียมอย่างเก่า เช่นประเทศอังกฤษ เราก็เคยเรียกว่าเมือง วิลาส และพวกอาจารย์ฝรั่ง ณ มหาวิทยาลัยแอมสเตอร์แดมได้ตั้งสมาคมวิลันดา ขึ้นสำหรับฝรั่งชาวเมืองนี้ (ซึ่งเรียกกันว่า ดัชท์) ที่สนใจเมืองไทย และคนไทยที่มีสามีเป็นฝรั่ง หรือมาตั้งภูมิลำเนาที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ ก็มีสิทธิสมัครเป็นสมาชิกของสมาคมวิลันดาได้

ข้าพเจ้าเคยไปปาฐกถาให้สมาคมวิลันดา ณ มหาวิทยาลัยแอมสเตอร์แดมเมื่อปี ๒๕๓๖ เขาให้พระรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่ทรงฉาย ณ ประเทศนี้ พร้อมด้วย ม.จ.พูนพิศมัยกับ ม.จ.พิไลยเลขา และศาสตราจารย์ชาวดัชท์หลายคน มาเป็นที่ระลึก คือเมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จประพาส ณ ปลายรัชกาลที่ ๗ โดยที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จยุโรปครั้งแรกในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ กล่าวคือสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จยุโรปเพียง ๒ ครั้ง ตลอดพระชนม์ชีพ ดังสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จ

ยุโรปก็เพียง ๒ ครั้งเช่นกัน

ข้าพเจ้าไปวิลันดาในปี ๒๕๔๓ ได้รับเชิญให้ไปพูด ณ วันที่ ๒๑ มิถุนายน ซึ่งตรงกับวันประสูติของสมเด็จพระเจ้าทำให้ระลึกถึงพระรูปที่เขาให้มาแต่ปี ๒๕๓๖ จึงบอกเขาตามที่ ม.จ.พูนพิศมัยทรงเขียนเล่า ว่าฝรั่งแต่ราวๆ พ.ศ.๒๔๗๐ ได้ทูลสมเด็จพระเจ้าว่า ฝรั่งชั้นนำพากันเห็นว่ายุโรปหมดดีเสียแล้ว ดิตัวตุณธรรมมากเกินไป การเมืองการปกครองก็ล้าสมัย และคิดได้เป็นเสี่ยงๆ อย่างไม่เป็นองค์รวม ฝรั่งจำนวนน้อยพวกนี้พากันหันมาสนใจอารยธรรมตะวันออก มีพุทธศาสนาและลัทธิเต๋า เป็นต้น เพื่อแสวงหาคุณธรรมที่โยงไปทางจิตวิญญาณ ซึ่งลึกซึ้งนอกเหนือวัตถุธรรม และคนพวกนี้พากันได้รับอะไรใหม่ๆ จากปูราณธรรมทำให้ชีวิตของเขามีความหมาย แต่เขาเกรงว่าคนรุ่นใหม่ทางเอเชียจะตื่นฝรั่งและรับกากเดนจากฝรั่งไปทำให้น่าสมัยในบ้านเมืองของตน จนทั้งศาสนธรรมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองอย่างน่าเสียดาย

ถ้อยคำที่ฝรั่งชั้นนำพูดไว้แต่ก่อนข้าพเจ้าเกิด ดูจะมีความหมายมาก หากเราจะใคร่ครวญกันให้ดีๆ ดังที่ข้าพเจ้าไปวิลันดาคราวนี้ เขาขอให้พูดในเรื่องการศึกษาทางสังคมและการเมือง ในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อสร้างวัฒนธรรมทางสันติภาพ เน้นที่โลกทัศน์ที่ต่างกัน ระหว่างตะวันออกกับตะวันตก โดยเขาจั่วหัวไว้อย่างน่าสนใจว่า “ขอให้มันได้ไหล” (ไปตามธรรมชาติซึ่งชาววิลันดาทั่วๆ ไปปรับได้ยาก เพราะเขาชอบสร้างเขื่อน สร้างรอกเพื่อกันน้ำทะเลไม่ให้ท่วมบ้านเมืองของเขาอันต่ำกว่าระดับน้ำทะเล) แต่ก็มีคนเข้าใจในเรื่องนี้ โดยเฉพาะก็คนจากกระทรวงที่ยิ่งใหญ่ของรัฐบาล เขาพูดอย่างเปิดเผยว่า กระทรวงเขาตั้งมากกว่า ๒๐๐ ปีแล้ว เคยได้ผลทางด้านการก่อสร้างเขื่อน ถนน คลอง ฯลฯ แม้จนโยง

ไปยังการล่าอาณานิคม โดยมีการปกครองที่เหมาะสมกับสมัย เมื่อสองศตวรรษก่อน แล้วปรับมาให้ทันสมัยในศตวรรษที่แล้ว หากบัดนี้เขายอมรับแล้วว่า การบริหารงานและแนวความคิดของข้าราชการประจำ แม้จนนักการเมืองพากันลงร่องหมดแล้ว หรือตายแล้วก็ได้ ถ้าไม่หาทางคิดนอกระบบ ประเทศเขาจะดำรงคงอยู่ไม่ได้ ทั้งนี้รวมถึงยุโรปและฝรั่งทั้งหมดเลยก็ว่าได้

การสม্মมนาที่ว่านี้ เขาขอให้เสมสิกขาลัยไปช่วยร่วมจัด และนอกจากฝรั่งแล้ว ก็มีเราคนไทยไม่กี่คนเท่านั้นที่เป็นคนนอก แต่เขาก็รับฟังพวกเราอย่างตั้งใจ ทูตไทยเองก็มีแกใจไปร่วมงานนี้ตลอดวัน ทั้งยังมีแกใจมารับข้าพเจ้าไปยังที่สม্মมนาี้ ข้าพเจ้าเองพูดถึงกรณีปากมูลและสม্মชชาคนจนให้เขาฟัง โดยยืนยันว่าชนชั้นปกครองของไทยก็มาถึงทางตันเช่นกัน ถ้าไม่ฟังคนข้างล่าง ถ้าไม่กลับไปหาศาสนธรรมและวัฒนธรรมของบรรพชน คนพวกนี้ก็จะได้แต่ไ้แต่ทำตามฝรั่ง ซึ่งเห็นโทษของตนเองมาแต่ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๐ แล้ว เอาเลยด้วยซ้ำ

การไปวิลันดาปี ๒๕๔๓ ต่างจากตอนไปเมื่อปี ๒๕๔๒ อย่างดำเป็นขาว คือเมื่อปีกลายเราเอาละครเรื่อง **คือผู้อภิวัฒน์** อันเป็นชีวประวัติของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ไปเล่น ณ นครแอมสเตอแดม เนื่องในการสม্মนนานานาชาติว่าด้วยไทยคดีศึกษา ที่มหาวิทยาลัยแห่งนั้นเป็นเจ้าภาพ

คราวนั้นทูตไทยไม่กล้ามาพบ แล้วเลยหาเรื่องลาออกจากราชการไปเลย มาคราวนี้ พวกที่จัดงานไทยคดีศึกษาเมื่อปีกลายรายงานว่า ทูตมีชนักติดหลังมากมาย ที่ลาออกไปนั้น พวกวิลันดาพอใจกันมาก หากขึ้นอยู่ต่อไปคงไม่ทำอะไร ในทางสร้างสรรค์ให้สองประเทศนี้เป็นแน่

ทูตคนใหม่เพิ่งมาถวายพระราชสาส์นได้เพียงสองเดือน ดูจะกระตือรือร้นดี หวังว่าคงทำหน้าที่ได้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
หนึ่ง คนไทยคนหนึ่ง ซึ่งตั้งมูลนิธิศิลปไทยขึ้นที่นครแอม-
สเตอร์ดัม ได้มีแกใจเชิญให้ข้าพเจ้าไปแสดงปาฐกถาอีกด้วย เรื่อง
พุทธศาสนาในกระแสของวัฒนธรรมนานาชาติ ปรากฏว่ามีฝรั่ง
ไปร่วมฟังหลายคน ทูตไทยก็มีแกใจไปฟังด้วย ดังท่านมีแกใจ
เลี้ยงอาหารกลางวันข้าพเจ้าเป็นต่างหากออกไป ณ กรุงเฮก ดังที่
ข้าพเจ้าเคยไปพัก ณ ทำเนียบทูตมาก่อนหน้านี้แล้ว สมัยที่นายสุจินดา
ยังสุนทร ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ณ ประเทศนี้

ที่จริง เมื่อปีกลาย ก่อนนำละคร คือผู้อภิวัฒน์ ไปเล่น ณ
เดือนมิถุนายนต่อกรกฎาคม ในเดือนพฤษภาคม ข้าพเจ้าก็ได้ไป
วิลันดา ในรายการอันว่าด้วยสันติภาวะภายในและสันติภาพทาง
สังคม โดยที่นั่นมีงานใหญ่ ณ พระราชวังสันติภาพอีกด้วย เพราะ
สถานที่แห่งนั้นตั้งมาครบศตวรรษ

ในวันที่ ๒๙ มิถุนายนนี้ ที่พระราชวังสันติภาพ แห่งกรุงเฮก
ก็มีการประกาศกฎบัตรสำหรับโลกพิพาท กล่าวคือเมื่อมีกฎบัตร
สิทธิมนุษยชนได้ ก็ควรมีกฎบัตรอันว่าด้วยสิทธิของธรรมชาติที่
เป็นประจุมารดาของมนุษยชาติด้วย จัดเป็นงานใหญ่ถึงสมเด็จพระ
บรมราชินีนาถแห่งประเทศนี้เสด็จฯ

งานนี้มีอริช สตรองเป็นประธาน ตอนนี้เป็นอธิการบดี
มหาวิทยาลัยสันติภาพของสหประชาชาติที่ประเทศคอสตาริกา
โดยที่นายโคบาซอฟ อดีตประมุข (คนสุดท้าย) ของสหภาพโซเวียต
ก็ไปร่วมด้วย เราต้องไม่ลืมว่าเขาได้รับรางวัลสันติภาพจากมูลนิ
โอบเบลรวมอยู่ด้วย คนสำคัญอีกคนที่ร่วมงานนี้อย่างแข็งขันใน
ฐานะพุทธศาสนิกชนคือ สตีเฟน ร็อกกีเฟลเลอร์

❖ กล้าๆ กลัวๆ ❖
ชนชั้นปกครอง กับงานฉลอง ๑๐๐ ปี ปรินซ์ พนมยงค์

กฎบัตรนี้นับว่าสำคัญนัก ในแง่พุทธศาสนิก พวกเราบางคน
ได้ร่วมกันเขียนขยายความออกไปด้วยแล้วในหนังสือชื่อ **Buddhist
Peacework : Creating Cultures of Peace** ซึ่งเดวิด ซาเปลเป็น
บรรณาธิการ

เสียดายที่ข้าพเจ้าเองไม่มีโอกาสร่วมงานดังกล่าว แต่คงหา
โอกาสนำเอาเรื่องกฎบัตรที่ว่านี้มาอธิบายขยายความให้คนไทย
รับรู้อย่างกว้างขวางต่อไป

ตีพิมพ์ใน **กรุงเทพธุรกิจ จุดประกายปริทัศน์**

๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๓

ละครไทย ไปสหรับรัฐ

คือผู้อภิวัฒน์ เป็นบทละครที่ คำรณ คุณะดิลกเขียนถึง ประวัติและผลงานของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เริ่มแต่การอภิวัฒน์ ในปี ๒๔๗๕ โดยที่เรื่องนี้มีแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วยแล้ว ชื่อ **The 1932 Revolutionist**

โดยที่ปีนี้ มีการฉลองชาติกาลครบ ๑๐๐ ของท่านรัฐบุรุษ อวูโส จึงมีการนำเอาละครเรื่องนี้ไปเล่นตามจังหวัดต่างๆ มาก แห่ง เช่น นครราชสีมา อุบลราชธานี นครศรีธรรมราช และเชียงใหม่ เป็นต้น

ทางยุโรป ก็ไปเล่นมาแล้วแต่ปีกลาย ที่กรุงปารีส (ซึ่งเป็น ที่ท่านวางแผนอภิวัฒน์ และท่านตายจากไปที่นั่น) ที่กรุงเฮก (ซึ่ง มีการประชุมนานาชาติเรื่องไทยคดีศึกษาที่นั่นพอดีในตอนนั้น) จบลงที่กรุงสตอกโฮล์ม (ซึ่งเคยต้อนรับผู้ลี้ภัยจากไทยในสมัย ๖ ต.ค. ๑๙ อย่างดีที่สุด)

เดือนมีนาคมถึงเมษายนปีนี้ กำหนดไปเล่นที่นครลอสแอน-เยลีส วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๔๓ ณ LA Valley College, 5800 Fulton Ave., Van Nuys, CA 91401 นครซานฟรานซิสโก วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๔๓ ณ Big Heart City, 836 Mission St., San Francisco, California นครชิคาโก วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๔๓

ณ ศาลาเฉลิมพระเกียรติ วัดขั้วमारาม และนครนิวยอร์ก วันที่ ๑
เมษายน ๒๕๔๓ ณ วัดวชิรธรรมประทีป

เนื่องในการแสดงละครในประเทศ ซึ่งมีนิทรรศการชีวิตและ
ผลงานของท่านแสดงให้เห็นด้วย มีหนังสือที่ท่านเขียนและเขียนถึง
ท่านไปจำหน่าย รวมทั้งสมุดภาพ **เรือกบรัว** ที่เทพศิริ สุขโสภา
เขียนภาพประกอบร่วมกับวัลลภ แม่นยำ

สำหรับคณะละครที่ไปสหรัฐอเมริกาครั้งนี้ เทพศิริ กับ ประทีป น้อง
ชาย จะไปแสดงศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ทั้งทางจิตรกรรม วรรณกรรม
เพราะครูประทีปนั้น แห่เล่นเทศน์ต่างๆ ได้ ขับเสภาได้ โดยที่ครู
เทพศิริก็เขียนรูปได้ และร่ายรำได้ด้วย

เป็นอันคนที่ชมละครเรื่อง **คือผู้อภิวัฒน์** แล้วจะได้รับ
ทัศนานุตรียะในทางอื่นๆ อีกมาก ทั้งยังมีโอกาสได้ซื้อรูปเขียน
ภาพทิวทัศน์จากเมืองไทย และภาพเขียนใหม่ๆ ในสหรัฐ โดยขอ
ให้ศิลปินเขียนภาพเหมือนให้ตนก็ได้ โดยที่รายได้ทั้งหมดศิลปิน
อุทิศให้สำหรับโครงการ ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

ต้องขอขอบใจรัชการสินไทยที่ให้ตัวฟรีมา ๑๐ ใบ โดย
ที่ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีแกล้งใจออกปากขอให้
ที่น่าเศร้าก็คือ สถานทูตอเมริกันไม่มีน้ำใจไม่ตรีกับคณะละครนี้
เลย ทั้งๆ ที่ข้าพเจ้าบอกเอกอัครราชทูตสหรัฐไปด้วยตนเอง และมี
หนังสือยืนยันไปด้วย แต่เขาก็ไม่มีมารยาทที่จะตอบมา

ข้าพเจ้าบอกเขาว่า สมัยที่อาจารย์ปรีดีอยู่ในคณะรัฐมนตรี
เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ท่านยืนยันความเป็นกลางของ
ไทย ไม่เข้าข้างฮิตเลอร์ มุสโสลินี และญี่ปุ่น ซึ่งก็คือโอนเอียงไป
ทางสัมพันธมิตรนั่นเอง ครั้นญี่ปุ่นยึดครองประเทศไทยในสงคราม
โลกครั้งที่ ๒ ท่านก็ต่อต้านญี่ปุ่น จนท่านต้องออกจากรัฐบาล

หากอยู่ในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ครั้นรัฐบาลประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร ท่านก็ไม่ได้ลงนามในคำประกาศนั้น มีแต่ประธานผู้สำเร็จฯ ลงพระนามไปองค์เดียว เป็นเหตุให้คำประกาศสงครามนั้นเป็นโมฆะ เพราะขัดกับรัฐธรรมนูญ

ในระหว่างสงครามนั้นเอง ท่านก็เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยร่วมมือกับสัมพันธมิตร ขัดขวางการกระทำต่างๆ ของญี่ปุ่น เมื่อเลิกสงครามแล้ว สหรัฐถึงกับให้เกียรติท่าน เชิญไปพบประธานาธิบดีทรูแมน ประดับเหรียญมิตรภาพให้ท่าน ดังที่ท่านได้รับเกียรติยศทำนองนี้ที่อังกฤษและอื่นๆ

หลังสงคราม สหรัฐกับไทยขอเลื่อนสถานะทางการทูตจากระดับอัครราชทูตเป็นเอกอัครราชทูต นายเอ็ดวิน สแตนตันเป็นเอกอัครราชทูตอเมริกันคนแรก ภรรยาเขามาเห็นที่ว่างทางถนนวิทย์และสืบทราบว่าเป็นของกระทรวงการต่างประเทศไทย เธอมาขอเช่าทำเป็นทำเนียบทูต ซึ่งนายปรีดีก็บอกให้นายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอนุมัติให้ ดังทูตอเมริกันยังพำนักรที่นั่นตรามาจนทุกวันนี้ อย่างโอโง่งใหญ่โตและรุ่มริน แต่ทูตและคนในสถานทูตส่วนใหญ่ไม่รู้เรื่องความเป็นมา และไม่คำนึงถึงบุญคุณของอาจารย์ปรีดีและอาจารย์ดิเรกเอาเลยก็ว่าได้ ดังเช่นทางกระทรวงการต่างประเทศ ที่เพิ่งสร้างตึกใหม่ ได้มีการเสนอให้ตั้งชื่อห้องสำคัญๆ โดยใช้ชื่อบุคคลทั้งสอง ก็ยังไม่ทราบว่า จะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่

ในกรณีของอเมริกันนั้น อาจารย์ปรีดีเป็นมหามิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่พออาจารย์ปรีดีเป็นตัวการตั้งสันนิบาตเอเชียอาคเนย์ ซึ่งประกอบไปด้วยเวียดนาม กัมพูชา ลาว พม่า และอินโดนีเซีย เพื่อให้ภูมิภาคนี้ปลอดพ้นไปจากอิทธิพลของ

อภิมาหาอำนาจ ซึ่งรวมถึงสหภาพโซเวียตและสหรัฐ อเมริกาก็เห็นว่าควบคุมท่านไว้ไม่ได้ ทั้งๆ ที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นศัตรูคนสำคัญของอเมริกัน จนถูกกล่าวหาว่าเป็นอาชญากรสงคราม ครั้นจอมพล ป. ยึดอำนาจด้วยการทำรัฐประหารในปี ๒๔๙๐ แล้ว โคนล้มขบวนการประชาธิปไตยในแวดวงของอาจารย์ปรีดีลง สหรัฐกลับหันมาสนับสนุน ป. พิบูลสงครามและเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งค้าฝิ่นและทำความเลวร้ายต่างๆ รวมทั้งยังนำเอาซีไอเอเข้ามาในเมืองไทยด้วย

เมื่ออาจารย์ปรีดี ลี้ภัยไปอยู่ฮ่องกง ต้องการเดินทางไปเม็กซิโก โดยผ่านสหรัฐ ได้ขอวีซ่าและได้มาแล้ว แต่พอจะไปขึ้นเรือบิน รองกงสุลอเมริกันที่ฮ่องกงก็มาชี้ด่าว่าวีซ่าออกอย่างปราศจากมารยาทใดๆ ลั่น

โดยที่อาจารย์ปรีดีเป็นตัวเลวร้ายในสายตาของชนชั้นนำของไทยและสหรัฐมาเป็นเวลานาน หากบัดนี้รัฐบาลไทยยกย่องเชิดชูเกียรติท่านแล้ว จนยูเนสโกถือว่าท่านเป็นบุคคลสำคัญในระดับโลก แต่แล้วทูตอเมริกันก็ยังไม่นึกในบุญคุณของท่าน ดังการนำละครเรื่อง **คือผู้อภิวัฒน์** ไปเล่นที่สหรัฐอเมริกาคราวนี้ คงปลุกมโนธรรมสำนึกของคนไทยในเมืองต่างๆ ให้ตื่นบ้างละกระมัง โดยที่คนไทยที่ยังโง่ดีท่านในเมืองนั้นๆ ก็ยังมีอยู่ แม้คนที่วิ่งเต้น จัดละครทางสหรัฐ ก็ยังถูกว่าร้ายกันหลายคน ต้องชมคนนั้นๆ ที่มีขันติและมีความกล้าหาญ เพื่อความถูกต้องดีงาม

เมื่อละครเรื่องนี้แสดงที่มหาวิทยาลัยรังสิต อธิการบดีชมจนจบแล้วบอกว่าไม่เคยดูละครดีเช่นนี้มาก่อนเลย ละครเรื่องนี้ให้ทั้งความจริง ให้ทั้งความดี และความงาม ใครที่ได้ดูได้ชม ย่อมถือได้ว่าเป็นคุณแก่ตนแท้ที่เดียว

❖ กล้าๆ กลัวๆ ❖
ชนชั้นปกครอง กับงานฉลอง ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์

เมื่อกลับจากสหรัฐแล้ว ละครเรื่องนี้จะนำมาเล่นในเมืองไทย
อีก รอบสำคัญจะมีที่หอประชุมเล็กธรรมศาสตร์ ณ วันที่ ๒๔
มิถุนายน ศกนี้

ตีพิมพ์ใน *กรุงเทพธุรกิจ*

๑๖ มีนาคม ๒๕๔๓

❖ บุคคล ❖

Obviously there is a great deal wrong with our educational system, as President Reagan recently and rather gratuitously, noted. After all, an educated electorate would not have elected him president. It is generally agreed that things started to go wrong with the schools after the First World War. The past was taught less and less, and Latin and Greek ceased to be compulsory. Languages were either not taught or taught so badly that they might just as well not have been taught at all while American history books grew more and more mendacious, as Frances Fitzgerald so nicely described (in *America Revisited* 1979) and even basic geography is now a nonsubject. Yet the average 'educated' American has been made to believe that, somehow, the United States must lead the world even though hardly anyone has any information at all about those countries we are meant to lead. Worse, we have very little information about our own country and its past. That is why it is not really possible to compare a writer like Howells with any living American writer because Howells thought that it was a good thing to know as much as possible about his own country as well as other countries while our writers today, in common with the president and paint manufacturers, live in a present without past among signs whose meanings are uninterpretable...

Edmund Wilson's practical response was to come up with the idea of making readily available the better part of American literature, hence, the Library of America. It is a step in the right direction. But will this library attract voluntary readers? Ultimately and paradoxically—that will depend on the schools.

Gore Vidal

ท่านจีน

ท่านจีนเป็นโอรสสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๔ กรมพระ
สวัสดิวัดนวิศิษฎ์ ซึ่งทรงเป็นพระอนุชาร่วมเจ้าจอมมารดา กับ
สมเด็จพระกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทา
กุมารีรัตน์ สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าและสมเด็จพระพันปี
หลวง โดยที่ท่านเจ้าจอมมารดาเปี่ยม นั้น ในรัชกาลที่ ๖ โปรดให้
เลื่อนพระสถานะขึ้นเป็นสมเด็จพระปิยะมาตีสริพัชรินทรราชมาตา
และสมเด็จพระกรมพระสวัสดิศุภกิจ ทรงเป็นเจ้านายพระองค์แรกที่เสด็จ
ไปทรงศึกษา ณ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด

หม่อมมารดาของท่านจีนคือ ม.ร.ว.เสงี่ยม สนิทวงศ์ ซึ่งเป็น
บุตรีของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ พระโอรสของ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒ กรมหลวงวงศาธิราชช่วงศ์สนิท ทั้งในกรม
และพระโอรสทรงเป็นนายแพทย์ประจำพระองค์พระเจ้าแผ่นดินทั้งคู่
นอกเหนือการรับราชการงานเมืองอื่นๆ ยังบุตรคนโตของพระองค์
เจ้าสาย คือ ม.ร.ว.สุพันธ์ ก็เป็นคนไทยคนแรกๆ ที่ไปเรียนวิชา
แพทยศาสตร์จากอังกฤษ ณ มหาวิทยาลัยเอเดินเบอเรอ

เพราะสายสัมพันธ์ของราชสกุลวงศ์ทั้งสอง ท่านจีนจึงได้รับ
พระราชทานนามว่า ม.จ.ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท และทรงสำเร็จการ
ศึกษาวิชาทหารจากประเทศอังกฤษ มารับราชการใกล้ชิดกับ
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์
โดยที่พระองค์ท่านก็ได้เสกสมรสกับสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี
พระราชบุตรีในสมเด็จพระกรมพระสวัสดิศุภกิจ พุดอย่างชาวบ้านก็คือ พระ

ปกเกล้าฯ ทรงเป็นน้องเขยท่านขึ้น แม้สมเด็จพระนางรำไพฯ จะ
ประสูติแต่พระองค์เจ้าหญิงอมาภวพรรณีก็ตาม หากพระอนุชาของ
พระองค์ที่ประสูติแต่พระองค์เจ้าหญิงอมาภวด้วยเช่นกัน มักรับสั่งอยู่
เสมอว่า “ทั้งฉันและสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเป็นลูกเมียร้อย พี่ขึ้นท่านเป็นลูกเมีย
หลวง” เพราะ ม.ร.ว.เสงี่ยมเป็นหม่อมรับตราหรือเป็นเอกภรรยา
นั่นเอง

เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ แล้วนั้น เกิดกบฏ
บวรเดชขึ้น ในหลวงรัชกาลที่ ๗ ต้องพระราชประสงค์จะทรงย้าย
เจ้านายทั้งหมดจากหัวหินไปสงขลา โดยพระองค์ท่านกับผู้ใกล้ชิด
เสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่ง โปรดให้ท่านขึ้นไปยึดตรางไฟจากจังหวัด
เพชรบุรีมาจนเจ้านาย ปรากฏว่าท่านขึ้นทรงไปยึดมาสำเร็จ ทั้งๆ
ที่ขัดกับนโยบายของรัฐบาลในเวลานั้นก็ตาม

ในรถไฟขบวนดังกล่าว มีสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาชนนิตรา-
นุกวดีวงศ์และสมเด็จพระเจ้าน้องยาตราธรรมาธิราช และพระประยูร
ญาติของทั้งสองราชสกุลนี้ ทางผู้ว่าการรถไฟทราบว่ารถไฟถูกแย่ง
ชิงเอาไป จึงโกรธเคืองมาก สั่งให้ระเบิดทางรถไฟ ถ้าคำสั่งนี้
ดำเนินการตามผู้บังคับบัญชา ก็หมายความว่าเจ้านายคงสิ้นพระ
ชนม์กันมาก เป็นอันว่า ไทยเราออกจะใกล้ไปกับรัสเซียสมัยบอล-
เชวิคเอาเลยทีเดียว

เดชะบุญ พระราชญาติรักษา ผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพร เห็น
คำสั่งเข้า จึงถามเข้าไปยังพระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ รัฐมนตรี
มหาดไทย ซึ่งแจ้งให้พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีทราบ
ท่านนายกลจึงสั่งให้ระเบิดการระเบิดทางรถไฟเสีย เจ้านายจึง
ปลอดภัยกันหมด ทั้งนี้โดยมีท่านขึ้นคุมขบวนไปจนถึงสงขลา

เมื่อรัฐบาลปราบกบฏบวรเดชได้เรียบร้อยแล้ว สั่งให้ลงโทษ

ฝ่ายกบฏเป็นจำนวนมาก รวมท้านขึ้นด้วย หากในหลวงรัชกาลที่ ๗ ทรงขอไว้ แต่ฝ่ายรัฐบาลก็ไม่ยอม จนเมื่อเสด็จไปรักษาพระเนตรที่อังกฤษ ก็โปรดให้ท้านขึ้นตามเสด็จ แล้วเลยทรงสละราชสมบัติ มีนัยะว่าทรงน้อยพระทัยรัฐบาล ที่ทำการหักหาญหรือขัดขึ้นพระองค์ท้านในหลายต่อหลายกรณี รวมกรณีลงโทษฝ่ายกบฏ บวรเดชอยู่ด้วย ข้างรัฐบาลก็หาว่าเงินจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์หายไปมาก และรัฐบาลมีหลักฐานว่าเงินจำนวนดังกล่าว โปรดให้นำเอาไปช่วยฝ่ายกบฏ โดยที่จะทรงมีพระราชานุมัติหรือไม่ ไม่ทราบได้ แต่สมเด็จพระสวสดีฯ ทรงบัญชาการด้านสำนักงานทรัพย์สินอยู่ ย่อมต้องทรงทราบอย่างแน่นอน พระองค์ท้านจึงเสด็จลี้ภัยไปประทับ ณ เกาะปีนัง จนไปสิ้นพระชนม์ที่นั่น

รัฐบาลหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งเข้ามาแทนที่พระยาพหลฯ ได้สั่งให้ยึดพระราชวังไกลกังวลและวังสุโขทัยของในหลวงรัชกาลที่ ๗ มาเป็นของรัฐบาล โดยที่พระองค์ท้านสวรรคต ณ ประเทศอังกฤษ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท้านขึ้นกับครอบครัวรับใช้ใกล้ชิด พระยุคลบาทอยู่ที่ประเทศนั้นโดยตลอด

ท้านขึ้นสมรสกับหม่อมเสมอ สิงหเสนี บุตรีพระยาบุรีนาวราชภู่ ซึ่งเคยเป็นอัครราชทูตอังกฤษ หม่อมเสมอเป็นคนงามและเป็นคนมีความรู้ ความสามารถ อย่างน่าเคารพนับถือของมหาชน

ในระหว่างสงคราม ท้านขึ้นอาสาสมัครเป็นเสรีไทย และเป็นผู้นำฝ่ายไทยที่รัฐบาลอังกฤษให้ความเคารพนับถือ ในขณะที่เสรีไทยที่เป็นนักเรียน มีนายป๋วย อึ้งภากรณ์ และนายเสนาะ ดันบุญยืน เป็นต้น ไม่ค่อยจะเข้าใจท้าน เกรงว่าท้านขึ้นจะร่วมกับอังกฤษเพื่อเสนอให้ไทยกลับไปเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ดังก่อน

พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่แล้วในที่สุด เสรีไทยสายอังกฤษก็ตกลงกันได้ว่า ต่อแต่นี้ไปจะไม่มีการแบ่งแยกในเรื่องเจ้ากับเรื่องไพร่เพื่อจะสมานไมตรีกัน โดยที่เวลานั้นนายปรกติ พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ ซึ่งทรงพระเยาว์และเสด็จทรงศึกษา ณ ประเทศสวิส โดยที่ท่านอาจารย์ปรกติเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยด้วย

กล่าวได้ว่าอาจารย์ปรกติกับท่านขึ้นทำงานร่วมกันอย่างไว เนื้อเชื่อใจกันยิ่งนัก โดยอาจารย์ปรกติเชื่อว่า อาศัยท่านขึ้นเป็นสื่อคณะราษฎรกับสมาชิกในพระราชวงศ์คงหมดการกินแหนงแคลงใจกันอีกต่อไป

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ สวรรคตนั้น รัฐบาลพิบูลย์ ถือว่าทรงเป็นเพียงสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปก คือพระสถานะก่อนเสวยราชย์ แต่อาจารย์ปรกติถวายพระพรมาภิไธยคืน ดังได้ออกพระราชบัญญัติคืนพระอิสริยยศแก่นายรังสิต ให้เป็นพระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมขุนชัยนาทนเรนทร นั่นเอง

ทั้งนี้โดยไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงบทบาทที่อาจารย์ปรกติรับใช้ใกล้ชิดสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้ามาตลอดรัชกาลที่ ๘ โดยที่เจ้าจอมมารดาเนื่องของกรมขุนชัยนาทนนั้น ก็เป็นหม่อมราชวงศ์ในราชสกุลสนิทวงศ์ เพราะท่านเป็นบุตรพระองค์เจ้าสายด้วยเช่นกัน

อาจารย์ปรกติอาศัยท่านขึ้นเป็นสื่อ เพื่อกราบทูลเชิญเสด็จสมเด็จพระนางรำไพพรรณีเสด็จนิวัติพระนคร พร้อมด้วยพระบรมอัฐิพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๗ หากงานนี้มาสำเร็จเอาได้เมื่ออาจารย์ปรกติปลาสนาการจากอำนาจไปแล้ว โดยคณะรัฐประหาร ๒๔๙๐

ท่านขึ้นเองก็เป็นผู้ที่คณะรัฐประหารกล่าวหาว่าใกล้ชิดกับ

อาจารย์ปรีดีมากเกินไป ท่านจึงหมดสถานะในทางการเมืองไป อย่างน่าเสียดาย เป็นเหตุให้ท่านกลับมาเมืองไทยในฐานะกสิกร ทำไร่ทำนาอยู่ทางแถบชะอำและหัวหิน คล้ายๆ กับที่ ม.จ.สิทธิพร กฤดากรทรงดำเนินมาก่อนทางบางเบิด หากภายหลังท่านสิทธิพร ก็มามีไร่อยู่ที่หัวหิน ใกล้ๆ กับท่านชินเช่นกัน

ท่านชินได้อาศัยท่านพุทธทาสช่วยให้เข้าใจธรรมะแจ่มแจ้ง ขึ้น คลายความเครียด ความเกลียดโกรธ ในทางการเมือง และสมาคมกับนายจอห์น โบลฟีลด์อย่างใกล้ชิด เป็นเหตุให้คนอังกฤษ คนนี้เข้าใจพุทธศาสนาอย่างไทย โดยที่เขารู้เรื่องศาสนาอย่างจีน มาก่อนแล้วเป็นอย่างดี

ท่านชินและหม่อมเสมอได้รับมรดกที่ดินผืนหนึ่งจาก ม.ร.ว. เสี่ยงม ท่านตั้งใจจะให้ที่ดินผืนนี้ไว้ให้เป็นที่พักบิณฑิธรรม สำหรับ คนรุ่นใหม่ ในการรับใช้สังคมอย่างสันติวิธี บุตรีของท่านจึงยกที่ดินนี้ให้มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป ตั้งเป็นอาศรมวงศ์สนิทขึ้น ตามสรวัยพระนามของท่านชิน และมูลนิธิได้ปลูกอาคารหลังแรก ขึ้น ณ ที่แห่งนี้ทางคลอง ๑๕ ของทุ่งรังสิต ในจังหวัดนครนายก ให้ชื่ออาคารหลังนี้ว่า เรือนเสี่ยง-เสมอ เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึง ม.ร.ว. เสี่ยงม กับหม่อมเสมอ สองกุลสตรีที่เคยเป็นเจ้าของที่แห่งนี้เพราะ มีสรวัยพระนามท่านชินเป็นชื่ออาศรมอยู่แล้ว

ในโอกาสที่ท่านชินมีพระชนมวารครบศตวรรษ ณ วันที่ ๒๓ สิงหาคมนี้ เข้าใจว่าจักมีนิทรรศการเกี่ยวกับชีวประวัติท่าน ณ ที่ที่ท่านเคยประทับทางชะอำ และลูกหลานคงทำบุญให้ท่านกันที่นั่น อย่างเจี๊ยบๆ แต่เชื่อว่าจะมีหนังสือดีที่วาดด้วยชีวิตและผลงานของท่าน อันพวกเราควรหาอ่านอย่างตั้งอกตั้งใจ

ตีพิมพ์ใน *สารคดี* กันยายน ๒๕๔๓

๑ ศตวรรษศุภสวัสดิ์

๒๓ สิงหาคม ๒๕๔๓

ม.จ.ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ ประสูติในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๔๔๓ สิ้นชีพิตักษัยในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๑๐ โดยไม่มีหนังสือแจกในงานศพ ลูกหลานเหลน จึงจัดพิมพ์หนังสือตามชื่อหัวจั่วของบทความนี้ ถวายในโอกาสที่ชนมายุครบร้อย

ถือได้ว่าหนังสือเล่มนี้ดีที่สุดที่สุตในบรรดาหนังสือแจก เนื่องในผู้ที่ตายจากไป โดยที่ส่วนมากมักจะมีแต่ข้อเขียน ซึ่งยกย่องบุคคลผู้นั้นแต่ถ้อยเดียว อย่างแทบจะหามุมลบไม่ได้เอาเลย แต่เล่มนี้ช่วยให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงทั้งคุณและโทษของหม่อมเจ้าองค์นี้ ซึ่งทรงมีนามว่า “ท่านชิน” ทั้งประวัติท่านก็ผ่านร้อนผ่านหนาวมามากกว่าเจ้านายหรือคนธรรมดาสามัญทั่วไป โดยเราอาจสรุปบทเรียนได้จากหนังสือเล่มนี้ มิใช่น้อย ทั้งทางโลกและทางธรรม

ที่สำคัญสุดก็คือ หนังสือเล่มนี้เปิดเผยให้เราได้อ่านข้อเขียนส่วนตัวที่สำคัญๆ อันเพิ่งเคยเปิดเผยออกมาสู่มหาชนเป็นครั้งแรก และเอกสารชั้นต้นเหล่านี้ช่วยให้เราได้รับความสว่างในทางประวัติศาสตร์ร่วมสมัย อย่างน้อยก็แต่รัชกาลที่ ๗ จนรัชกาลปัจจุบัน ทั้งท่านชินยังทรงแสดงทัศนะของท่านให้เราได้รับรู้ถึงเรื่องการบ้านการเมือง ที่เกี่ยวข้องกับเจ้านายแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ มาแล้วอีกด้วย แม้ข้อเขียนกว่าครึ่งเล่มจะเป็นภาษาอังกฤษ ก็ควรที่จะมีการแปล

ให้ได้อ่านกันในภาษาไทยในวงกว้างต่อไป และที่เป็นภาษาไทยนั้น แม้จะไม่สละสลวยในทางวรรณศิลป์ หรือจะไม่รอดพ้นไปจากความผิดพลาดในทางราชาศัพท์หรือในทางยศศักดิ์อักษรฐาน แต่นั่นก็เป็นข้อบกพร่องส่วนน้อย เพราะภาษานั้นๆ ออกมาจากใจจริงของท่านชินและลูกหลาน ซึ่งเขียนอย่างใจกว้าง อย่างแทบไม่ปิดบังอะไรๆ เอาเลย นับว่าเป็นตัวอย่างอันดี สำหรับหนังสือแจกประเภทนี้

เอกสารภาษาอังกฤษที่ดีถึงขั้นที่ท่านชินทรงบรรยายไว้ มีแต่ของพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ ที่ฝรั่งเอารวมไว้กับของเซอร์โรเบิร์ต มอแรนต์ในเรื่อง *Two Views on Siam* แต่พระนิพนธ์ของพระองค์ปฤษฎางค์ชิ้นนี้เป็นไปในทางลบกับพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๕ เกินไป แม้จะให้ข้อมูลที่เรามาอาจรับทราบได้จากกระแสนี้ก็ตามที่ โดยที่บทนิพนธ์ของท่านชินประกอบไปด้วยความรอบคอบ และพรรณนาโดยที่ทรงใช้สติและปัญญาอย่างน่าชมเชย ทั้งยังประกอบไปด้วยความกล้าหาญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะก็หนังสือกราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ในเรื่องความบริสุทธิ์ของนายปรีดี พนมยงค์กับกรณีสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ โดยที่ทรงโยงเหตุการณ์ร่วมสมัยให้เราเห็นภาพลักษณ์อันเลวร้าย ไม่แต่ของจอมพลแปลกและจอมพลผิน หากให้เราได้ทราบถึงความฉ้อฉลของพรรคประชาธิปัตย์แต่ในสมัยแรกตั้งตัวขึ้นมานั้นด้วย รวมถึงเล่ห์เพทุบายในการที่โยนระเบิดใส่นายไถง สุวรรณทัต ในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ นั้น ซึ่งเมื่อเทียบดูแล้ว แทบไม่ต่างจากลูกกระเบิดที่ช่วยให้ นายสมัคร สุนทรเวชได้รับเลือกให้เข้ามาเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในบัดนี้เอาเลยด้วยซ้ำ

ต้องขอชมข้อเขียนของคุณหน้อย (ม.ร.ว.สายสวัสดิ์) ที่เล่า

ประวัติท่านพ่ออย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา รวมถึงการมีอนุภรรยา ที่เป็นเหตุให้หม่อมเสมอไม่ยอมรับสภาพของความเป็นเอกภรรยา ซึ่งพิจารณาไปแล้ว ก็คล้ายกับ ม.ร.ว.เสงี่ยม ผู้เป็นหม่อมมารดาของท่านขึ้น ซึ่งจำต้องแยกจากพระบิดาของท่าน (คือสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา) เมื่อทรงไปรับเอาพระองค์หญิงอาภาพรณี (แต่เมื่อยังเป็นหม่อมเจ้า) มาเป็นอนุภรรยา หากในกรณีนี้ ม.ร.ว.สุพรรณ สนิทวงศ์ พี่ชายของ ม.ร.ว.เสงี่ยม เป็นคนที่บังคับน้องสาวให้แยกตัวออกไปจากพระสามี

นอกจากคุณหม่อมจะเล่าประวัติส่วนตัวของท่านพ่อแล้วยังเล่าสองเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของท่านขึ้นในทางการเมือง เรื่องแรกว่าด้วย ขบวนการเสรีไทย ให้เรารับรู้ถึงการที่ท่านทรงปิดทองหลังพระอย่างไร หากทรงได้รับความไม่ไว้วางใจทั้งจากทางวอชิงตัน (ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช) และพวกนักเรียนไทยในอังกฤษ (เห็นจะเป็นนายเสนาะ ตันบุญยืน มากกว่านายป๋วย อึ๊งภากรณ์ กระมัง) เพราะเกรงว่าท่านจะเข้ามามีบทบาทเพื่อนำสมบูรณาญาสิทธิราชย์กลับคืนมา แม้เวลานั้นพระปกเกล้าฯ จะสวรรคตไปแล้วก็ตาม ยังการที่ท่านติดต่อกับนายจำกัฏ พลังกูร ที่จุ่งกิงนั้นก็ให้ประโยชน์ยิ่ง คือยิ่งช่วยให้เห็นถึงความไม่รับผิดชอบหรือความหวาดระแวงของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชชัดเจนขึ้น (ถ้าได้อ่านข้อเขียนของภรรยาคุณจำกัฏในหนังสือ *ศตวรรษปรีดีพนมยงค์* ด้วยแล้ว ความจะยิ่งกระจ่างขึ้นไปอีก) ควรชมคุณหม่อม หรือควรติก็ไม่แน่ใจ ที่เธอตัดข้อความที่ท่านขึ้น ทรงขัดแย้งกับนายมณีสถาณเสน ออกเสีย จะอย่างไรก็ตาม บันทึกของท่านเองช่วยให้ความสว่างหลายอย่างหลายประการในเรื่องนี้ และที่สำคัญก็คือเมื่อท่านได้พบนายปรีดี พนมยงค์แล้ว ท่านได้เห็นความจริงใจ

ของท่านผู้นี้ จากการกระทำยิ่งกว่าคำพูด จนท่านพร้อมที่จะตก
อับเพราะท่านผู้นี้ ในขณะที่เจ้านายทั้งหลายที่เคยประจบประแจง
นายปรีดี สมัยที่เขาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น พวกกัน
แทางเขาหลบหลังแทบทั้งนั้น หรืออย่างน้อยก็นิ่งเพื่อเป็นคำสั่งทอง
เสียแหละมากต่อมาก นอกจากท่านขึ้นแล้วก็เห็นมีท่านสกลฯ
(ม.จ.สกลวรรณ วรวรรณ) อีกกองค์เดียวละกระมัง ที่ทรงยืนหยัด
อยู่ข้างนายปรีดีอย่างขาดความหวาดกลัว

เรื่องที่สองเอ่ยไว้บ้างแล้วในวรรคข้างบนนี้ คือกรณีสวรรคต
ซึ่งท่านขึ้นทรงเชื่อในความบริสุทธิ์ของนายปรีดีอย่างเต็มที่ ถึง
กับกราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันอย่างตรงไปตรงมา
พร้อมด้วยเหตุผลอันแยบคาย ทั้งคุณهن้อยยังเล่าประกอบอีกด้วย
ว่า ท่านพ่อทรงถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ปล่อยข่าว หรือไปเปิดทูลลอร์ด
หลุยส์เมิร์ทแบดแดน ในเรื่องน้องยิ๊งพี

ข้อเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ โยงไปได้ดีกับเรื่อง *The Revolutionary King* ที่ผู้เขียนอ้างพระราชดำรัสว่านายปรีดีเป็นผู้บริสุทธิ์
ในกรณีสวรรคต และพระองค์ท่านทรงเป็นดัง The ghost of my
brother

อนึ่ง หนังสือภาษาอังกฤษเล่มดังกล่าวยังอ้างพระราชมติใน
ทางลบเกี่ยวกับจอมพลแปลกและรัฐบาลอเมริกันค่อนข้างมาก นี่
ก็ออกจะคล้ายกับทัศนะของท่านขึ้นที่กราบบังคมทูลขึ้นไป

บทบาทของท่านขึ้นในรัชกาลที่ ๗ ที่สำคัญ ก็คือตอนที่ทรง
ไปแย่งชิงเอารถไฟมาได้ เพื่อย้ายเจ้านายผู้ใหญ่ ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้า
ฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้า
อนุภาพ ตลอดจนพระอนุวงศ์อื่นๆ จากหัวหินไปสงขลา ซึ่งนับว่า
เป็นวีรกรรมในแง่ของผู้จงรักภักดีต่อราชบัลลังก์หากรัฐบาลในเวลา

นั่นถือนั่นนั้นเป็นการกระทำฝ่ายกบฏเอาเลย หากบทบาทของท่านในเรื่องนี้ มีบทนิพนธ์ของม.จ.พูนพิพัฒน์ ดิศกุล ปรากฏมาก่อนแล้ว ดังที่เคยลงพิมพ์ไว้ใน *มติชนสุดสัปดาห์* โดยต้องถือว่าบทนิพนธ์ชุดนี้ของท่านหญิงพูนก็เป็นเอกสารชิ้นต้นอันสำคัญยิ่ง แม้จะถูกเซ็นเซอร์ไปหลายแห่ง แต่นักเลงหนังสือที่ตาพอมิแวอยู่บ้างย่อมจะได้แทบทั้งนั้นว่า ชื่อที่หดหายไปนั้น ใครกันบ้าง ที่สำคัญก็คือ ท่านหญิงพูนไม่โปรดสมเด็จพระสวสดีฯเอาเลย แท้จริงถึงกับทรงบริภาษอย่างแรงไว้ให้ปรากฏเสียด้วย แต่ลูกๆ ท่านขึ้นก็ใจกว้างพอ ที่ยอมรับคำของ “ท่านป้าพูน” แม้จะทรงถอนรัศมีเสด็จปู่ของคุณเธอกันเพียงไรก็ตาม

หนังสือเล่มโตนี้ (๖๔๐ หน้าขนาดแปดยกใหญ่) ถือได้ว่าแสดงความใจกว้างของลูกหลานเหลน มีข้อเขียนจากลูกหลานรวมถึงลูกเขยและบริษัทวีรารของท่านขึ้นหลายคนด้วยกัน นอกเหนือจากบทนิพนธ์ของท่านและลายหัตถ์ส่วนองค์ที่ทรงมีถึงบุคคลต่างๆ ซึ่งนอกจากลูกเมียแล้ว ก็ยังรวมถึงคนอื่น ๆ อีกด้วย ยิ่งรูปภาพก็มิให้ได้ชมอย่างหลากหลาย ช่วยให้คนอ่านได้รับความรู้ถึงอดีตตลอดช่วงชีวิตของท่านขึ้น ซึ่งเป็นบุคคลคนหนึ่ง ที่ควรแก่การยกย่องเชิดชู ไม่ใช่เพราะชาติวุฒิ แต่เพราะคุณวุฒิ ไม่เพียงแต่การรับใช้ชาติ ศาสนา (ซึ่งในเล่มนี้มีเอ่ยถึงไว้ไม่มากนัก) และพระมหากษัตริย์ หากยังทรงเป็นเจ้านายที่ทรงเห็นความสำคัญของรัฐธรรมนูญ และบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นบิดาของรัฐธรรมนูญสยามซึ่งเป็นผู้กู้ชาติให้สยามประเทศอีกด้วย คุณความดีข้อหลังนี้แสดงถึงความกล้าหาญในทางจริยธรรมอย่างสำคัญยิ่ง และยิ่งกว่านี้ก็คือท่านขึ้นต้องการสมานความสามัคคีในระหว่างชนชั้นและคนที่ต่างอุดมการณ์กัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนไทย

สยาม

ณ โอกาสปฐกฐินกาลครบศตวรรษขององค์ท่าน ใครก็ตามที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วน่าจะเกิดมนสิการ จึ่งควรที่จะเจริญอัป-
มาทธรรม แล้วนำเอาวิถีชีวิตและข้อคิดคำเตือนของท่านมาใช้
จะช่วยให้เราตั้งตัวขึ้นได้เพื่อปลดปล่อยจากสภาพอันมืดมนอนธกาล
ของบ้านเมือง ทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่ง
แทบจะเลวร้ายกว่าในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่เราถูกญี่ปุ่นยึด
ครองอยู่เสียอีก

แม้งานบุญที่ถูกหลานหลอนทำถวายท่านที่สวนเสมา ทาง
ชะอำ ณ วันที่ ๒๓ สิงหาคมนี้ จะเป็นงานส่วนบุคคลของญาติมิตร
พวกเราที่เป็นคนนอก หากทราบถึงพระกุศลกรรมของท่านที่
ทรงบำเพ็ญมา โดยได้รับการเนรคุณจากชนชั้นปกครองมาเกือบ
จะโดยตลอด คงต้องขอกัมสิทธิ์ถวายค่านับท่าน ว่าอย่างน้อย
การมีบุคคลเช่นนี้เกิดร่วมสมัยกับเรา ช่วยให้เรากุมิใจได้ ที่เราเป็น
คนไทย และคงจะช่วยกันพยุงความเป็นไทยที่ทรงเกียรติไว้ ไม่ทำ
ตนเป็นคนใหญ่คนโตประเภตน้าเน่าหรือน้ำนิ่งทั้งหลาย ที่อยู่ไป
เพียงวันๆ อย่างไม่รับผิดชอบอะไรๆ หรือขาดความกล้าหาญใน
ทางจริยธรรมใดๆ สิ้น อย่างน้อยเราก็ไม่ควรทำตนให้บุคคลใน
อดีตอย่างท่านขึ้นดูแคลนเราได้

เผอิญปีนี้ รัฐบาลไทยฉลองศตวรรษชาติกาลนายปรีดี
พนมยงค์อย่างเสียไม่ได้ จึ่งไม่มีใครในระดับผู้บริหารประเทศเห็น
ความสำคัญของท่านขึ้น ซึ่งเป็นสหชาติกับนายปรีดี ดังนายป๋วย
และนายเสนาะที่มีส่วนร่วมในขบวนการเสรีไทย ซึ่งเพิ่งตายจากไป
เมื่อปีกลาย คนส่วนใหญ่ ก็ลืมบุญคุณของท่านนั้นๆ ไปแล้ว จึ่งควร
ที่พวกเราซึ่งเป็นคนธรรมดาสามัญจะมาร่วมกันยกย่องเชิดชู

❖ กล้าๆ กลัวๆ ❖
ชนชั้นปกครอง กับงานฉลอง ๑๐๐ ปี ปรกติ พนมยงค์

เกียรติของบุคคลเช่นนี้ และการบูชาคนดีเช่นนี้ ไม่มีอะไรดีไปกว่า
ปฏิบัติบูชา คือมีความกล้าหาญเช่นท่าน พร้อมทั้งจะยืนหยัดอยู่
เคียงข้างคนที่ถูกรังแก และเดินไปในทางทิศทางของความจริง โดย
ไม่สยบยอมกับความกึ่งดีกึ่งชั่ว ความหน้าไหว้หลังหลอก ซึ่งมีอยู่
อย่างเกินพอดีไปในสังคมไทยอันทุพพลภาพอยู่ในบัดนี้

ตีพิมพ์ใน ศิลปวัฒนธรรม

ตุลาคม ๒๕๔๓

ปูชนียบุคคล ดิเรก ชัยนาม

เมื่อ นายดิเรก ชัยนาม รับมาเป็นคณบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น เข้าใจว่าเป็นการจำใจหรือจำยอม ตามแบบของท่าน ด้วยเวลานั้น มหาวิทยาลัยเพิ่งได้รับอนุญาตให้เปิดขึ้นได้ใหม่ หลังจากที่ถูกปิดไป จนมีทหารมาตั้งกองทัพออยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยด้วยซ้ำ และการเปิดใหม่คราวนี้ ก็ไม่ให้มีคำว่า การเมือง รวมอยู่ด้วย แม้ตำแหน่งผู้ประศาสน์การก็ปลасนา-การไป โดยให้มหาวิทยาลัยนี้ฝึกนักศึกษาให้เป็นข้าราชการที่ดี คือให้เป็นผู้อยู่ในโอวาทของผู้บังคับบัญชา อย่างไม่เป็นตัวของตัวเอง ทั้งนี้ก็เพื่อไม่ให้มหาวิทยาลัยนี้เป็นเวทีสำหรับฝึกนักการเมือง ที่มีอุดมคติชนิดที่ถือธรรมประจำใจ และอาจใช้วิชาการอย่างแหลมคมดังศัสตรา มารับใช้ผู้ยากไร้นั่นเอง โดยที่การเรียนการสอน เริ่มแยกเป็นส่วนๆ เล็กๆ เช่น ให้มีคณะรัฐศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น

ที่นายดิเรกจำต้องรับตำแหน่งดังกล่าว ก็เพราะ

(๑) ท่านปฏิเสธตำแหน่งในทางการเมือง ที่คณะรัฐประหารมอบให้แต่วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ นั้นแล้ว โดยที่เวลานั้นท่านเป็นเอกอัครราชทูตประจำอยู่ ณ กรุงลอนดอน (ก่อนนั้นเรามีแต่เอกอัครราชทูต) แล้วพระยาศรีวิศาลวาจา รัฐมนตรีว่าการกระทรวง

การต่างประเทศของพรรคประชาธิปัตย์ (โดยการนำของนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับคณะรัฐประหาร) ได้มีจดหมายถึงท่านขอให้ท่านดำรงตำแหน่งดังกล่าวต่อไป เพราะท่านแสดงความสามารถทางการทูตอย่างเป็นเลิศ จนสามารถปลงล้างสนธิสัญญาที่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชทำไว้กับอังกฤษอย่างเสียเปรียบนานปีการได้เกือบหมดสิ้น หากคุณติเรกตอบเจ้าคุณศรีวิศาลฯ ว่า ท่านจะขอดำรงตำแหน่งดังกล่าว จนรัฐบาลไทยได้รับการรับรองจากรัฐบาลอังกฤษอย่างเป็นทางการ (เพราะที่แรกอังกฤษไม่ยอมรับรับรองรัฐบาลควง อภัยวงศ์ ที่ขึ้นมาครองอำนาจโดยการรัฐประหารอย่างนอกวิธิต่างรัฐธรรมนูญ) แล้วท่านก็จะขอลาออก เพราะท่านอยู่ฝ่ายประชาธิปไตย ซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นหัวหน้า

ความข้อนี้ นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งกำลังทำปริญญาเอกอยู่ที่ลอนดอน ได้ถามท่านด้วยความห่วงใย ว่าถ้าท่านลาออกไป มีต้องว่างงานหรือ แล้วคณะรัฐประหารจะไม่สงสัยท่านในฐานะฝ่ายตรงกันข้ามดอกหรือ ท่านตอบว่า มนุษย์นั้นสำคัญที่เกียรติ การรับใช้รัฐบาลทรราชย์ หรือรัฐบาลรัฐประหาร เป็นอาการของคนไร้เกียรติ ซึ่งมีค่าเท่ากับการตระบัดสัตย์ที่ให้ไว้กับคณะราษฎร ที่จะดำรงรักษาประชาธิปไตยไว้

จะอย่างไรก็ตาม คุณติเรกพยายามระมัดระวังตัวมาก เพื่อไม่ให้จอมพล ป. พิบูลสงครามสงสัยว่าท่านเป็นศัตรู ดังไปมาหาสู่และเล่นกอล์ฟกันเนื่องๆ หากไม่ยอมรับเป็นรัฐมนตรีให้จอมพล ป. อย่างเด็ดขาดและอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน โดยเฉพาะก็เมื่อจอมพล ป. ยึดอำนาจมาได้จากรัฐบาลควง อภัยวงศ์ และตั้งตัวเป็นนายกรัฐมนตรีเสียเอง

ความข้อนี้ ก็ออกจะคล้ายกับนายป๋วย ที่ไม่ยอมรับเป็น

รัฐมนตรีให้จอมพล ส. ธนะรัชต์ และจอมพล ถ. กิตติขจร นั้นเอง โดยที่ทั้งสองท่านนี้ใช้วิธีปฏิเสธอย่างสุภาพนุ่มนวลคล้ายๆ กันโดยไม่ลงไปตรงๆ ว่ารัฐบาลของจอมพลทั้งสามนี้ เข้ามาสู่อำนาจได้ด้วยการยึดอำนาจอันปราศจากความชอบธรรมใดๆ ในขบวนการประชาธิปไตย

ที่ซ้ำร้ายยิ่งกว่านี้ ก็ตรงที่เมื่อนายปรีดีพยายามยึดอำนาจคืนจากจอมพล ป. ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ในเหตุการณ์ที่เรียกกันว่ากบฏวังหลวงนั้น ท่านให้วิทยุประกาศตั้งนายดิเรก ชัยนามเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นเหตุให้คุณดิเรกตกใจกลัวเป็นพิเศษ เพราะหัดที่จอมพล ป. ไวใจและเข้าใจว่าคุณดิเรกไม่มีอะไรจริง ๆ กับเหตุการณ์ดังกล่าว ท่านจึงรอดตัวไป

ใช้แต่เท่านั้น เมื่อเกิดกรณีสวรรคตขึ้นในเดือนมิถุนายน ๒๔๙๙ นั้น ท่านเป็นรัฐมนตรีที่กำกับสำนักพระราชวัง เมื่อหลังรัฐประหารในปี ๒๔๙๐ แล้ว ถึงกับมีการเสนอให้จับท่านด้วย ดังเช่นข้าราชการสำนักบางคนก็มีชื่อรวมอยู่ในขบวนการจับหมู่คราวนี้ รวมถึงพระยานุรักษ์ราชมณฑลเชียร เพราะหัดที่ท่านเหล่านี้เป็นผู้ซึ่งจอมพล ป. ไวเนื้อเชื้อใจจึงรอดตัวไปได้หลายคนรวมทั้งคุณดิเรกด้วย

ฉะนั้นเมื่อจอมพล ป. ขอให้คุณดิเรกเป็นคณบดีคณะรัฐศาสตร์ ซึ่งเพิ่งตั้งขึ้นใหม่ ณ มหาวิทยาลัย ที่เพิ่งเปิดขึ้นใหม่ หลังจากที่คุณว่าการเมืองหายไป ท่านจึงจำใจรับ แม้กระนั้นท่านก็ทำหน้าที่อย่างดีที่สุดในฐานะครูอาจารย์ ซึ่งท่านชอบและถนัด ดังศิษย์บางคนที่ยืนยันกับท่านมาก่อนท่านเป็นคณบดี ก็ได้ไปทำงานอยู่กับท่านที่กระทรวงการต่างประเทศ บางคนถึงกับได้ใกล้ชิดกับท่านเลยก็มี เช่น นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์ (เสนีย์ เสาวพงศ์) และนาย

วิเชียร วัฒนคุณ เป็นต้น

ในฐานะนักบริหารการคณะ ข้าพเจ้าไม่อยู่ในฐานะที่จะประเมินผลได้ พูดได้แต่ว่าท่านเปิดแผนการทูตขึ้น และเรียบเรียงตำราว่าด้วยวิชานี้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในเวลานั้นว่ามีความเป็นเลิศ ดังต่อมาท่านขยายออกเป็นเรื่อง **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** และอนุญาตให้สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ตีพิมพ์ เมื่อท่านออกมานอกตำแหน่งทางวิชาการแล้ว และเล่มที่ดีที่สุดของท่าน เห็นจะได้แก่เรื่อง **ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒** ซึ่งมีแปลเป็นภาษาอังกฤษและเยอรมันด้วยแล้ว

เมื่อตีพิมพ์หนังสือเล่มล่าสุดนี้ออกมาเป็นครั้งแรก ก่อนท่านถึงแก่อนิจกรรมไม่นาน ท่านให้ใส่รูปนายปรกติ พนมยงค์ไว้ในเล่ม ในฐานะหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ซึ่งต้องถือว่านี่เป็นการท้าทายสังคมในเวลานั้นมิใช่น้อย และคุณติเรกจะไม่ใช้วิธีท้าทายอำนาจรัฐอย่างจริงจังเอาเลย หากท่านทำแบบการทูตหรือแบบสุภาพราบเรียบ ซึ่งมหาชนอาจไม่ตระหนัก แต่ชนชั้นปกครองย่อมจับตามองอยู่อย่างเพ่งพินิจ

ยกตัวอย่างกรณี จอมพล ส.ธนะรัชต์ ยึดอำนาจจากจอมพล ป.พิบูลสงครามในปี ๒๕๐๐ โดยให้บริษัทรบวิราเป็นนายกรัฐมนตรีได้ ๒ คน แล้วไม่พอใจ จึงปฏิวัติหรือยึดอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จในปี ๒๕๐๑ โดยเขาถือโอกาสดึงเอาใครต่อใครมาร่วมงานด้วยในระดับต่างๆ กัน

คุณติเรกไม่กล้าปฏิเสธ การที่จอมพล ส. ขอให้ท่านเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ผิดไปจากนายเดือน บุนนาค ซึ่งคู่คี่มากับคุณติเรกในฐานะที่เป็นมือซ้ายมือขวาของอาจารย์ปรกติ พนมยงค์ หากคุณเดือนเขียนเปรียบเทียบกับสมุดปกเหลืองกับสมุด

ปกขาว คือดึงเอาเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ปกเหลือง) มาเทียบให้เหมือนกับพระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ (ปกขาว) นับว่าอื้อฉาวมาก ในสมัยที่ใครๆ ที่มีแววในทางมีความเป็นตัวของตัวเองถูกจับ ถูกเก็บ ถูกฆ่าไปกันตามๆ คุณเดือนเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า หลวงวิจิตรวาทการ (ซึ่งก็คือมันสมองของจอมพล ส. ดังที่เคยเป็นมาก่อนแล้วกับจอมพล ป. หากในช่วงหลังนี้สนิทชิดเชื้อยิ่งกว่าก่อนมากนัก) มาบอกท่านว่า “คุณเดือนไม่น่าพิมพ์สมุดปกเหลืองปกขาวออกมาเลย เพราะท่านจอมพล (หมายถึง ส.) เตรียมตั้งคุณเดือนเป็นสมาชิกสภาร่าง (รัฐธรรมนูญ) อยู่แล้ว ท่านเลยต้องล้มความตั้งใจ” คุณเดือนบอกข้าพเจ้าว่าท่านดีใจ ที่ไม่ต้องเป็นสมาชิกสภาดังกล่าว ซึ่งร่างรัฐธรรมนูญอยู่อย่างล่าช้า จนจอมพล ส. ตายจากไป คุณทวี บุญยเกตุ สามารถมาเป็นประธานสภาได้แทนหลวงสุทิศสารณกร จึงเร่งให้รัฐธรรมนูญแล้วเสร็จได้ภายในปี ๒๕๑๑ คือใช้เวลาร่างถึงหนึ่งทศวรรษ

คุณติเรกยอมไม่ทำอะไรให้อื้อฉาวอย่างคุณเดือน ซึ่งก็ยังเบาบางกว่านายสงวน ตุลารักษ์ คือเมื่อเกิดรัฐประหาร ๒๔๙๐ นั้น คุณสงวนเป็นเอกอัครราชทูต ณ นครจุงกิง ท่านประกาศลาออกดังๆ เลยทีเดียว และประณามคณะรัฐประหารอย่างไม่มีดี ผลก็คือต้องลี้ภัยอยู่ต่างประเทศเป็นเวลานาน ในขณะที่คุณติเรก ซึ่งเป็นเอกอัครราชทูตอยู่ ณ กรุงลอนดอน ใช้ไม้นวมอย่างนี้่มๆ แต่ก็กล้าออกหนังสือเดินทางให้อาจารย์ปรีดี เมื่อลี้ภัยออกจากเมืองไทยไปสิงคโปร์ แม้ี่จะเป็นกิจการภายใน ที่คนภายนอกไม่อาจทราบได้ แต่คณะรัฐประหารก็ไม่พอใจเป็นอย่างมาก

เมื่อแรกเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ นั้น พระยามโนปกรณนิติธาดา กล่าวหาว่านายสงวน ตุลารักษ์ และนายชิม

วีระไวทยะ เป็นโมคคัลลาน์สารีบุตรของอาจารย์ปรีดี หากนายซิมตายเสียแต่อายุน้อย ในขณะนี้นายสงวนก็เป็นคนโง่งมอย่างขวานผ่าซากมาโดยตลอด

เมื่ออาจารย์ปรีดีมามีบทบาทในการถือหางเสือสยามรัฐนาวนั้น ดูท่านจะไวใจคุณทวี บุญยเกตุ กับคุณดิเรก ชัยนาม อย่างเป็นคู่หู หรือคู่มือในการทำงานของท่าน ในอันดับที่สำคัญๆ เอาเลยทีเดียว โดยที่คุณทวีนั้นเป็นคนพูดจาเปิดเผยตรงไปตรงมา แต่ก็ไม่ถึงกับโง่งมอย่างคุณสงวน ในขณะที่คุณดิเรกนั้น เรียบร้อย อ่อนโยน อย่างมีมรรยาท หากจริงใจ

ในสมัยทำเสรีไทย บุคคลทั้งสองนี้รองรับงานของอาจารย์ปรีดียิ่งกว่าใครอื่น และที่สำคัญคือคุณดิเรกสามารถโน้มน้าวเอาหลวงอดุลเดชจรัส มายืนหยัดอยู่ข้างอาจารย์ปรีดีได้ในช่วงการเสรีไทยนี้ เพราะถ้าไม่ได้อธิบดีตำรวจ ซึ่งตั้งตำรวจสันติบาลมากับมือ งานเสรีไทยภายในประเทศกับการโจดรมเข้ามาจากต่างประเทศ ย่อมเป็นไปได้แน่

จอมพล ป.เองก็เห็นคุณค่าของคุณดิเรก ทั้งๆ ที่รู้ว่าคุณดิเรกเป็นศิษย์อาจารย์ปรีดี ดังที่จอมพล ป. พูดเสมอว่า ท่านสนับสนุนคุณเดือนยิ่งกว่าอาจารย์ปรีดี โดยท่านน้อยใจที่คุณเดือนไปสวามิภักดิ์กับอาจารย์ปรีดียิ่งกว่า ความข้อนี้นั้นคุณเดือนเขียนเล่าไว้บ้างแล้ว และเล่าให้ข้าพเจ้าฟังเป็นต่างหากออกไปด้วย

เมื่อจอมพล ป. เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ก็ขอให้คุณดิเรกเป็นรัฐมนตรีช่วย ทั้งๆ ที่คุณดิเรกเคยเป็นรัฐมนตรีว่าการมาก่อน และเมื่อญี่ปุ่นต้องการตัวคุณดิเรกไปเป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว เพื่อสกัดกั้นงานใต้ดินของท่าน โดยที่ญี่ปุ่นคงรู้ระแคะระคายมาบ้างนั้น ท่านไม่เต็มใจไปเป็นทูต จน

จอมพล ป.โกธ ประชดว่า ถ้าคุณติเรกไม่ไปเป็นทูต จอมพล ป.จะไปเอง จนหลวงอดุลฯ ต้องมาไกล่เกลี่ยให้คุณติเรกรับตำแหน่งดังกล่าว โดยที่คุณติเรกทำได้ดีมาก จนญี่ปุ่นไว้นใจเชื่อใจ ทั้งท่านยังซื้อครุฑาสน์หลังใหญ่ของญี่ปุ่นมาเป็นสถานเอกอัครราชทูตในราคาที่ย่อมเยาอีกด้วย เพราะถ้าเจ้าของไม่ขายให้ทูต รัฐบาลญี่ปุ่นย่อมจะรีบเอาเหล็กในตัวอาคารมาทำอาวุธ สถานทูตแห่งนี้แสดงเกียรติคุณของคุณติเรกอยู่จนทุกวันนี้ ที่สำคัญยิ่งกว่านี้ ก็ตรงที่เจ้าของมอบภาพจิตรกรรมภายในอาคารทั้งหมดให้คุณติเรกเป็นส่วนตัว เพราะถือว่าท่านมีบุญคุณ หากไม่ได้ท่าน ครุฑาสน์ที่เขารักและหวงแหนก็ย่อมปลาสนาการไป แต่คุณติเรกปรับรูปภาพเหล่านั้นมา แล้วยกให้ทางราชการทั้งหมด โดยที่รูปบางรูปในเวลานี้มีราคาค่างวดซึ่งแพงมากเอาเลยทีเดียว

เมื่อรัฐบาลส่งเจ้าพระยาศรัทธาภินิหาร เป็นหัวหน้าคณะไปเข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๗ ณ ประเทศอังกฤษนั้น มีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ร่วมอยู่ด้วยในคณะ ซึ่งมีนายติเรก ชัยนามเป็นเลขานุการของคณะ แม้เวลานั้นท่านจะเป็นคนหนุ่มและไม่ได้อยู่ในสายพระเนตรของพระเจ้าอยู่หัวแต่ท่านหัวหน้าคณะประจักษ์คุณสมบัติทางการทูตของเลขาฯหนุ่มคนนี้แล้ว ถึงกับบอกว่า “ต่อไป เธอควรว่ากรมท่า” (คือกระทรวงการต่างประเทศ) และคุณติเรกก็ได้เป็นรัฐมนตรีกระทรวงนี้มาหลายสมัย ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญในทุกชั้นตอนอีกด้วย

เมื่ออาจารย์ปรีดีและขบวนการเสรีไทยสามารถล้มเอาจอมพล ป.ลงได้ตามวิถีทางของประชาธิปไตยนั้น ท่านขอให้นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ผู้ที่มีอำนาจเบื้องหลังนายกฯ คือรัฐมนตรีสั่งราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้แก่นายทวี บุณยเกตุ

ด้วยเหตุฉะนั้นพอญี่ปุ่นแพ้สงคราม คุณคงต้องลาออกจากตำแหน่งตามวิถีทางการเมือง อาจารย์ปรกติจึงมอบให้คุณทวีเป็นนายกรัฐมนตรีสืบต่อมา รอทำงานกว่าม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชจะมารับตำแหน่งสืบต่อไป

ความจริงอาจารย์ปรกติต้องการให้คุณติเรกเป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากคุณทวี เพราะเป็นผู้ที่ทั้งอังกฤษและสหรัฐนิยมชมชอบ แต่คุณติเรกเตือนอาจารย์ปรกติว่า ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้นเวียนอยู่แต่ในพวกผู้ก่อการ ๒๔๗๕ น่าจะเปิดโอกาสให้คนอื่นได้รับตำแหน่งนี้ จะได้ไม่เกิดคำครหา ว่าเข้ามายึดอำนาจจากในหลวง แล้วไม่กระจายอำนาจให้คนอื่นเอาเลย อนึ่ง งานเสรีไทยคราวนี้ก็มีเจ้านายและฝ่ายต่อต้านคณะราษฎรมาร่วมด้วยหลายท่าน ถ้าจะใช้นโยบายคืนดีกันระหว่างเจ้านายกับคณะราษฎร ก็จะเป็นโอกาสทองของเมืองไทย หลังสงครามโลก

อาจารย์ปรกติจึงถามคุณติเรกว่า ถ้าเช่นนั้นเอาใครเป็นนายกรัฐมนตรีดีเล่า คุณติเรกจึงเสนอคุณชายเสนีย์ เพราะได้เป็นผู้นำขบวนการเสรีไทยสายสหรัฐ ซึ่งมีบทบาทโดดเด่นยิ่งกว่าทางอังกฤษ อาจารย์ปรกติเห็นดีด้วย แต่ถามต่อไปว่า “ถ้าเขาไม่รับจะอย่างไร” คุณติเรกตอบไปว่า “ให้กำชับไปว่าให้เขาเห็นแก่ชาติเขาย่อมรับ” และความจริงก็เป็นเช่นนั้น ทั้งนี้เป็นเหตุให้คุณชายเสนีย์ทวงบุญคุณอยู่เนืองๆ ว่าเธอถูกบังคับให้เป็นนายกฯ เพราะหาใครเป็นไม่ได้ ซึ่งไม่จริง จะว่าเป็นเพราะคุณติเรกสุภาพเกินไปเป็นผู้ดีเกินไป หรือไม่มีวาสนาที่จะได้เป็นนายกรัฐมนตรี ก็สุดแท้

ทั้งนี้ก็เพราะเมื่อคุณเสนีย์ลาออกไปเพราะขัดใจอาจารย์ปรกติ (ซึ่งที่จริงจะขัดใจกับคุณทวี บุญยเกษตรมากกว่าอะไรอื่น) โดยมีน้องชายและพี่เขยเป็นลูกๆ รวมอยู่ด้วย (ไม่นับหลวงดิษฐการภักดี

ที่เป่าหุมาแต่กรุงวอชิงตันแล้ว ว่าไว้ใจพวกก่อการ ๒๔๗๕ ไม่ได้) นั้น อาจารย์ปรีดีต้องการให้คุณติแรกเป็นนายกรัฐมนตรีให้จงได้ แต่คุณคงไม่ยอม หว่าอาจารย์ปรีดีก็ดักันตน ที่คราวหน้าสั้วหน้าขวานละก็ให้ตนเป็นนายกฯ ครั้นศึกสงบแล้ว กลับไม่ยอมให้ตนกุมบังเหียนของบ้านเมืองต่อไป ข้างอาจารย์ปรีดีนั้น เห็นว่าคุณคงเหมาะที่จะเล่นบทตลกตบตาญี่ปุ่น โดยที่อะไรๆ ในทางที่ลึกซึ้งและซับซ้อนซ่อนเงื่อนนั้น ท่านทำอยู่กับคุณทวี บุญยเกตุต่างหาก โดยมีคุณติแรกรับดำเนินการประสานกับหลวงอดุลฯ รวมอยู่ด้วย

การที่อาจารย์ปรีดีเสนอให้คุณติแรกเป็นนายกฯ คราวนี้ หลวงอดุลฯ ก็เห็นดีเห็นงามด้วย แต่แล้วพวกที่เกลียดและกลัวหลวงอดุลฯ ก็เลยไปปล่อยข่าวว่าหลวงอดุลฯ จะใช้วิธีเผด็จการมาคุมคุณติแรกอยู่เบื้องหลัง ดังคุณหลวงได้ทำเช่นนี้มาก่อนแล้วกับจอมพล ป. และหลายคนก็กล่าวหาว่าคุณติแรกอ่อนแอเกินไป ทั้งๆ ที่ท่านอ่อนนอก แข็งใน

ผลก็เลยปรากฏออกมาว่าการตัดสินใจในรัฐสภานั้น คุณคงชนะคุณติแรก คุณคงก็เลยถือว่าเอาชนะอาจารย์ปรีดีได้ ไปเอาพวกศักดินาเก่ามาเข้าอยู่ในรัฐบาลตน จนคณะราษฎรแทบจะหมดความหมายไปแล้ว โดยเฉพาะก็มีม.ร.ว.เสนีย์และม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นตัวเชิด โดยมีพระยาศรีวิศาลวาจารวมอยู่ด้วย

คนหลังนี้ อาจารย์ปรีดีถือว่าเคยวางแผนร่วมกับพระยามโนปกรณนิติธาดา หาทางโค่นล้มคณะราษฎรมาแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕-๖ นั้นแล้ว แล้วคุณคงไปเอามาร่วมบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างไร โดยที่เจ้าคุณท่านนี้ก็ขัดขวางพระราชโองการในรัชกาลที่ ๗ แต่ก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ เสียอีก ที่ไม่ยอมร่างรัฐธรรมนูญ

ถวายตามพระราชประสงค์

นี่เป็นจุดแรกของการแตกหักระหว่างอาจารย์ปริตีกับคุณควง อภัยวงศ์ อาจารย์ปริตีมีคณะพรรคที่หนุนคือสหชีพ และแนวรัฐธรรมนูญ สมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคแรกเป็นชาวอีสาน นิยมชมชอบในทางสังคมนิยม หากได้นายเดือน บุนนาค เป็นหัวหน้าพรรค พรรคหลังมีแนวโน้มไปในทางเสรีนิยม มีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นหัวหน้าพรรค และคุณดิเรก ชัยนาม เป็นรองหัวหน้า ข้างคุณควงก็ตั้งพรรคประชาธิปไตยขึ้นมาแข่ง มีคุณควงเป็นหัวหน้า และมีคุณชายเสนีย์เป็นรองหัวหน้า ส่วนคุณชายคึกฤทธิ์นั้น เดิมตั้งพรรคก้าวหน้า ซึ่งตนเองเป็นหัวหน้า มีม.ร.ว. นิมิตรมงคล เนาวรัตน์ เป็นเลขาธิการ และแล้วคุณชายคึกฤทธิ์ก็ยุบพรรคก้าวหน้า เสีย โดยตนเองมารับเป็นเลขาธิการพรรคประชาธิปไตย

นี่แหละคือปฐมเหตุแห่งความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างค้ายอาจารย์ปริตี กับค้ายคุณควง ซึ่งเดินไปทางศักดินาชาวจัดยิ่งๆ ขึ้น จนไปคบกับทหารที่หาทางกำจัดคณะพรรคทั้งสองของอาจารย์ปริตี ซึ่งมีแนวโน้มไปในทางสังคมประชาธิปไตยยิ่งๆ ขึ้นทุกที มีคนเล็กคนน้อย (ซึ่งพูดตามภาษาเดิมก็ว่าไพร่ หรือบักหนานบักเสี่ยว) เป็นสดมภ์หลักที่สำคัญ

จุดแตกหักที่คุณควงไม่ยอมให้อภัย ก็ตอนที่ ส.ส.อีสานจากพรรคสหชีพ เสนอให้รัฐบาลกำหนดราคาสินค้าให้ตายตัว และให้เขียนราคาสินค้าติดไว้ด้วย เพื่อกันการโก่งราคา เพราะเมื่อเลิกสงครามใหม่ๆ ของแพงขึ้นเรื่อยๆ คุณควงปฏิเสธ ว่ารัฐบาลทำเช่นนั้นไม่ได้ เพราะสินค้าตามตลาด ต้องมีไว้ให้ต่อตามกัน ผลแห่งการลงคะแนนเสียงในสภา รัฐบาลแพ้ คุณควงจึงต้องลาออกตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ หากคุณควงโงมตืออาจารย์ปริตี หว่า

ท่านใช้บั๊กหนานพวกนี้ลอบคมรัฐบาล ซึ่งมีหัวหน้าเป็นผู้ดีเก่า
ขนาดลูกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ ผู้สำเร็จราชการคนสุดท้ายของ
พระตะบอง ก่อนเสียเมืองไปให้แก่ฝรั่งเศส

นี่เป็นเหตุให้ทั้งสองท่านนี้เป็นไม้เบื่อไม้เมากัน ถึงขนาด
คุณควงปราชญ์ ให้อาจารย์ปรีดีเลิกชักใยอยู่เบื้องหลังนายกรัฐมนตรี
มนตรีของสองคณะพรรคในสังกัด ถ้าเก่งจริง ก็ให้สมัครเป็นนายกรัฐมนตรี
เองเลยก็เดียว

คุณติเรกเองก็เข็ดขยาดกับการสูรับตบมือกันอย่างไม่เป็น
สุภาพบุรุษ ตกลงอาจารย์ปรีดีจึงต้องยอมลงมาเป็นนายกรัฐมนตรี
เสียเอง ทั้งๆ ที่ท่านเคยเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มาแล้ว
และทรงยกย่องไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโสอีกด้วย

เมื่อเกิดอาการผิ้ำ ที่ท่านอาจารย์รับเป็นนายกรัฐมนตรี
เท่านั้นยังไม่พอ หากได้เกิดอาการจำพลงขึ้นอีกด้วย ตรงที่พระ
เจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๘ เกิดสวรรคตขึ้นมาอย่างเป็นปริศนา ใน
ขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งประมุขรัฐบาล ซึ่งเป็นเหตุให้พรรคฝ่าย
ค้าน คือพรรคประชาธิปไตย หาทางโจมตีท่านว่าวางแผนลอบปลง
พระชนม์ เพราะจะเอาความโสโครกอย่างอื่นโยนให้ท่านยอมไม่ได้
ไม่ว่าจะในทางสุรณาริพาซึกิพาบัตร์หรือนัจฉลโกงกิน โดยที่คุณ
ติเรกก็มีชื่อเสียงเกียรติคุณเฉกเช่นท่านอาจารย์เหมือนกัน จึงเกือบ
โดนข้อกล่าวหาในเรื่องวางแผนลอบปลงพระชนม์ด้วยเช่นกัน เป็น
แต่ว่าท่านสำคัญน้อยกว่าท่านอาจารย์ และจอมพล ป.ออกจะ
เอ็นดูท่านเป็นพิเศษ ท่านจึงรอดตัวมาได้ รวมถึงการที่ท่านระวัง
ตัวในเหตุการณ์กบฏวังหลวง กบฏสันติภาพ กบฏแมนฮัตตัน ฯลฯ
ทั้งหมดนี้ช่วยให้ท่านรอดปลอดภัย พร้อมๆ กันนั้น ท่านก็ยืนยัน
เด็ดขาดที่ไม่ยอมรับตำแหน่งทางการเมืองใดๆ สิ้น ถ้าท่านยอม

โอนอ่อนผ่อนตามในเรื่องนี้ สถานะของท่านคงไม่ต่างไปจากกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ซึ่งรับใช้มาแต่รัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ต่อมายังรัฐบาลพิบูลสงคราม และรัฐบาลของอาจารย์ปรีดีและคณะพรรคของท่าน และก็รับใช้ได้ทั้งรัฐบาลจอมพล ป.(ที่กลับมาใหม่โดยรัฐประหาร) และจอมพล ส. (ที่ยึดอำนาจจาก ป.) โดยที่บุคคลที่เอ่ยนามมาทั้งหมดนี้ มีแนวทางสวนกันหรือไม่ตรงกันเอาเลยก็ได้

เมื่อจอมพล ส.ยึดอำนาจจากจอมพล ป. คุณติเรกก็ปลอดภัยพ้นไปได้จากการเป็นรัฐมนตรีอีกเช่นกัน ทั้งนี้ท่านเห็นว่านั่นเป็นจุดยืนที่สำคัญของท่าน ซึ่งอยู่ฝ่ายประชาธิปไตย ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลัก และมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอย่างที่ตั้งมั่นนี้ต้องไม่เป็นเครื่องมือของนักการเมืองนักการทหาร

การที่คุณติเรกรับเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้น ท่านจำใจรับ ดุจดังรับเป็นคณบดี คณะรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์นั่นเอง อย่างน้อยในทางการศึกษา ท่านยังแสดงบทบาทได้บ้าง หากในทางสภาร่างฯ นั้น ท่านอึดอัดเอามากๆ เพราะฉะนั้น พอรัฐบาลสฤษดิ์ (ตามความคิดของนายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเคยเป็นลูกน้องของท่านมาแต่สมัยท่านเป็นเอกอัครราชทูต ณ ราชสำนักญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สอง) เสนอให้ท่านเป็นเอกอัครราชทูตที่สหพันธ์รัฐเยอรมัน ท่านจึงยินดีรับ คือเท่ากับว่าไกลไปเสียจากอำนาจเผด็จการ และท่านก็ทำหน้าที่อย่างดีกว่าทูตก่อนหน้าท่านทุกๆ คนที่ในประเทศนั้น โดยท่านได้ซื้อทำเนียบทูตไว้อย่างงามที่ริมแม่น้ำไรน์อีกด้วย

รัฐบาลเสนอให้ท่านไปเป็นเอกอัครราชทูตที่กรุงวอชิงตัน โดยที่เวลานั้นถือกันว่าสำคัญกว่าที่อื่นใดหมด ดังสมัยก่อนนั้น

เคยถือกันว่าลอนดอนสำคัญสุดนั่นเอง แต่ท่านไม่รับ ท่านไม่ถือเอาความสำคัญจากสถานะภายนอก ท่านถือเอาความสำคัญของสถานะภายในของท่าน คือความบริสุทธิ์ ที่ถือว่าตนมีเกียรติและรับใช้ชาติบ้านเมืองอย่างเต็มความสามารถ เพื่อส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนตน

บุคคลเช่นนี้ ในเวลานี้ ดูหายากยิ่งๆ ขึ้นทุกทีแล้ว ถ้าเรารู้จักบุคคลเช่นคุณติเรก ชัยนาม ก็จะช่วยให้เราเกิดความภาคภูมิใจในบรรพชนของเราได้บ้างกระมัง และถ้าเราจะพยายามเดินตามท่านยิ่งกว่าเดินตามเกียรติยศจากภายนอก คงจะดียิ่งขึ้นไปอีก

ข้อสำคัญยิ่งกว่านี้ก็คือตรงที่คุณติเรก มีภรรยาดีที่ ม.ล.ปุ้ย (สกุลเดิม นพวงศ์) ซึ่งเป็นกุลสตรีที่ทั้งงามในแทบจะทุกๆ ทาง ช่วยงานสามีอย่างอ่อนโยน และช่วยกันเสียสละอย่างเต็มใจ โดยที่การรับตำแหน่งในทางการเมืองของท่าน หมายถึงว่าท่านจะลงไปทุกๆ ที่อีกด้วย และลูกเต้าก็ไม่ได้อภิสิทธิ์ใดๆ เลย นำเสียตายที่อภิชาติบุตรที่มีแววเจกเช่นท่านบิดา คือนายวรพуть ชัยนาม ก็มาตายจากไปเสียแต่ในมัธยมวัย ยังไม่ได้สืบทอดเจตนารมณ์ของคุณติเรกได้อย่างสมใจ แด้วพутьก็ส่อแววไว้ในทางความแหลมคมยิ่งกว่าบิดาเสียอีก ดังข้อเขียนของเขาใน **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** เป็นพยานได้อย่างดี

ในโอกาสร้อยปีชาตกาลอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ณ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ นี้ และวันที่ ๑๔ มิถุนายนนี้ ก็เป็นวันสถาปนาคณะรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ครบครึ่งศตวรรษ โดยที่ทางกระทรวงการต่างประเทศ ก็เพิ่งมีอาคารเปิดใหม่ในต้นปีนี้ ข้าพเจ้าเสนอให้กระทรวงนั้นรำลึกถึงปูชนียบุคคลทั้งสองท่านนี้ คือขอให้มีห้องที่สำคัญยิ่งห้องหนึ่ง ในชื่อว่าห้องปรีดี พนมยงค์

หรือห้องประดิษฐานอนุสรณ์ (เช่นห้องรับแขกเมือง หรือห้องลงนาม ไบสนริสัญญญา) ห้องรองลงมาอีกห้องหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นห้องสมุดว่า ห้องดิเรก ชัยนาม

จนปานนี้แล้ว ยังไม่ได้รับคำตอบจากเจ้ากระทรวง ซึ่งเป็นศิษย์คณะรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ จึงอยากฝากไว้ให้ศิษย์เก่าของคณะนี้ได้โปรดร่วมพิจารณาด้วยถึงความเหมาะสมดั่งาม ที่คนร่วมสมัย ควรประพฤติปฏิบัติต่อปูชนียบุคคล

ตีพิมพ์ใน **อนุสรณ์ คณะรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์**
ครบครึ่งศตวรรษ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓

ครูชลบชลัยย์ ผู้เป็นกัลยาณมิตรของคนยาก

ทางพระพุทธศาสนาถือว่า ความมีกัลยาณมิตร เป็นองค์ประกอบภายนอกที่สำคัญยิ่ง ดังมีพระพุทธพจน์ปรากฏอยู่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตรก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอารยธรรมาวัชฌาภิการ แก่ภิกษุ ฉะนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตร เท่ากับเป็นพรหมจรรย์ การครองชีวิต ประเสริฐทั้งหมดทีเดียว เพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตรพึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ จักเจริญ จักทำให้มาก ซึ่งอารยธรรมาวัชฌาภิการ”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตรย่อมกำจัดอกุศลได้และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ

อนึ่ง องค์คุณของกัลยาณมิตรนั้น ท่านเรียกว่ากัลยาณมิตรธรรม นับเป็นคุณสมบัติของมิตรแท้ หรือมิตรดี คือท่านที่คบหาหรือเข้าหาแล้ว จะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ เพราะฉะนั้นผู้ที่มีคุณธรรมดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นกัลยาณมิตร ดังพระบรมศาสดาได้ตรัสกับพระสาวก ให้ถือเอาพระพุทธรองค์เป็นกัลยาณมิตร แม้ผู้ซึ่งเป็นปฤชชนคนธรรมดา ก็เดินตามรอยพระพุทธรูปคลาไธ้ โดยถือตามกัลยาณมิตรธรรมเป็นข้อๆ ไป ดังนี้

๑. ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

๒. ครุ น่าเคารพ ในฐานะประพฤติดมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย

๓. กาวนियो น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเฝ้าระวังด้วยความซาบซึ้งภูมิใจ

๔. วตฺตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

๕. วจนฺกุขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม คำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ อดทนฟัง ไม่เบื้อ ไม่ฉุนเฉียว

๖. คมภีรณฺจ กถิ กตฺตา แดลงเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

๗. โน จฏฺฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำไปในอฐาน คือไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักนำไปในทางเสื่อมเสีย

บรรดาศิษยานุศิษย์และมิตรสหายที่รู้จักคุณครูคุณลบลัษย์

มาน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมสังเกตคุณธรรมทั้งเจ็ดข้อนั้น ว่ามีอยู่ในตัวท่านแทบครบบริบูรณ์ และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็ตรงที่ ท่านเกื้อกูลนักกิจกรรมทางสังคมทั้งหลาย โดยเฉพาะเมื่อเขานั้นๆ เตือดร้อนจากพิษภัยทางการเมือง โดยท่านเยื่อใยไปถึงลูกๆ ของบุคคลเหล่านั้นให้ได้รับการศึกษาในโรงเรียนของท่านอย่างไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนเอาเลย แม้ผู้ปกครองของเด็กพวกนี้ ที่อยู่ในคุกกิติในป่ากิติ ย่อมล้วนได้รับความเมตตาปราณี ในทางรูปธรรมและนามธรรมจากคุณครูด้วยกันแทบทั้งสิ้น

ถ้าพูดตามแบบของฝ่ายมหายานก็เท่ากับท่านเจริญโพธิสัตว์ธรรมบารมี ที่มีการให้ในแทบจะทุกๆ ทาง และที่สำคัญคือการให้ความรัก ความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจกับผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากทั้งหลาย โดยที่ใครซึ่งรู้จักคุณครูจนลบลัษณ์แล้วไซ้ไร ก็ย่อมต้องทราบว่ ท่านเองก็ประสบทุกข์ยากมาเพียงไร กับชีวิตซึ่งเป็นทั้งกัลยาณมิตรของท่าน และเป็นผู้รับใช้ชาติบ้านเมืองอย่างเสียสละ โดยที่ต้องไปเสียชีวิตในประเทศจีน ในขบวนการเสรีไทย หากไม่ได้รับการเอาใจใส่หรือไยดีจากหัวหน้าขบวนการนี้จากสหรัฐเอาเลย แต่ท่านก็ไม่คุ้มแค้นบุคคลผู้นั้นหรือคณะพรรคของคณๆ นั้น ที่ร่วมมือกันทำลายชื่อเสียงเกียรติคุณของท่านอาจารย์ปรีดี และท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ อีกด้วย โดยที่ถ้าเขาทำลายชีวิตของท่านทั้งสองได้ เขาย่อมกระทำ ซึ่งเขาได้กระทำสำเร็จมาแล้วกับเพื่อนร่วมงานทางด้านเสรีไทย และประชาธิปไตยของท่านอีกหลายต่อหลายคน โดยขุดรากถอนโคน จนไม่ให้คนร่วมสมัยรู้จักหรือจำคุณงามความดีของท่านนั้นๆ ได้เอาเลย

พระภิกษุสาวกถือเอาพระบรมศาสดาเป็นยอดแห่งกัลยาณมิตรฉันใด คุณครูจนลบลัษณ์ก็ถือเอาท่านอาจารย์และท่านผู้หญิง

เป็นยอดของกัลยาณมิตรในหมู่คนกล้าฉนั้น โดยที่คุณครูปฏิบัติ
ตนต่อทั้งสองท่าน ยังกับศิษย์ที่ดีกับครูผู้เป็นบุพการีและบุพการีณี
ด้วยกตัญญูทุกเวที โดยที่ท่านทั้งสองนี้ แม้จะไม่ถูกตำหนิให้
พลัดพรากจากกันในวัยฉกรรจ์ ดังคุณครูฉลวยชัยกับคุณจำกัถ
พลงกูร ก็ตาม แต่ท่านทั้งสองก็เป็นคนตกทุกข์ได้ยาก เยี่ยงนัก
กิจกรรมรุ่นเยาว์ทั้งหลายในภายหลังเอาเลยก็ว่าได้ อย่างน้อยท่าน
อาจารย์ปรินั้น ถึงกับถูกให้ร้ายป้ายสีอย่างเลวร้ายที่สุด แม้จน
บัดนี้แล้ว พวกมันก็ยังไม้ตระหนัถถึงคุณูปการอันสำคัญยิ่งที่ท่าน
ได้อุทิศตนให้กับเมืองไทยและชาวไทยทั่วๆ ไป โดยเฉพาะก็ผู้ยาก
ไร้ เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้มีศักดิ์ศรีสมกับความเป็นมนุษย์ เช่นเดียวกับ
ชนชั้นอื่นๆ และให้เขาเหล่านั้นได้มีส่วนร่วมในการปกครอง
บ้านเมืองอย่างจริงจัง ทั้งๆ ที่มีงาน ๑๐๐ ปีของท่านอาจารย์ปริน
ทั้งในระดับชาติและนานาชาติแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ตาม คุณครูฉลวยชัยได้ร่วมอยู่กับท่านอาจารย์
ปรินที่ปารีสในโอกาสสุดท้ายของชีวิตท่าน จนท่านตายจากไปแล้ว
คุณครูก็อยู่เป็นเพื่อนท่านผู้หญิงในยามเศร้าโศกที่สุดอีกด้วย โดยที่
เวลานั้น นายกรัฐมนตรีไม้มีแม่เพียงน้ำใจจะส่งพวงดอกไม้ไป
สักการะศพบิดาของประชาธิปไตย เพราะถ้าไม้มีท่านอาจารย์และ
ขบวนการของคณะราษฎรในปี ๒๔๗๕ คนอย่าง เปรม ติณสูลานนท์
และชวน หลีกภัย ก็คงจะไม้ได้ดำรงตำแหน่งประมุขของรัฐบาล
ยิ่งจะให้บุคคลเช่นนี้มีหนังสือไปแสดงความเสียใจกับท่านผู้หญิง
ย่อมเป็นไปได้เอาเลย

มีพระพุทธรูปดำรัสตรัสไว้ว่า บุพการีและกตัญญูทเวทีนั้นหา
ได้ยากในโลก นับว่าจริงแท้ทีเดียว คนส่วนใหญ่อกตัญญู ไม้รู้คุณ
ของผู้ที่เสียงชีวิตเพื่อพลิกแผ่นดินจากราษฎรมาสู่ราษฎร โดยที่บุคคล

คนเดียวกันนี้ ยังเป็นผู้นำในการกู้ชาติได้สำเร็จในสงครามโลกครั้งที่แล้วอีกด้วย

แม้มองอย่างฉาบฉวย พวกอกตัญญูยังลยถอยอยู่ได้ แต่ถ้ามองลึกลงไป เกรงว่าคนพวกนี้คงหาความสงบสุขได้ยาก บุคคลอย่างคุณครูฉลุบลชัยย์ต่างหากซึ่งแม้จะสูญเสียสามีผู้มีความเป็นกัลยาณมิตรอันประเสริฐไปแล้วแต่แรก หากเพราะท่านมีคุณความดีในเรื่องกตเวทิตาคุณ และท่านเจริญกัลยาณมิตรธรรม ท่านจึงเจริญงอกงามได้ในทิศทางที่ถูกที่ควร แม้อายุจะล่วงเข้าถึง ๗ รอบนักษัตรแล้ว ก็ยังมีสติสัมปชัญญะ มีความเมตตาอารี เสมอต้นเสมอปลาย เชื่อว่าธรรมชาติจะคุ้มครองท่านให้อยู่ได้อย่างสงบสุขไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ ปี เฉากเช่นมารดาท่านซึ่งก็เป็นสัมมาจารีณิบุคคล อันควรแก่การเคารพสักการะ

การมีอายุยืนของคุณครูนั้น ไม่ได้แก่แดดแก่ลมเหมือนโมฆะบุรุษและโมฆะสตรีทั้งหลาย หากท่านยืนหยัดอยู่อย่างอ่อนน้อม ถ่อมตน อย่างทรงคุณธรรม จึงเปรียบได้ว่าท่านเป็นตั้งต้นโพธิ์ต้นไทรที่ขึ้นอยู่ในอุทยานใหญ่ นอกเขตแดนแห่งตรุโณทยานของท่านออกไปเสียอีก นับว่าท่านเป็นที่พึ่งได้ ไม่แต่กับนก กา และสัตว์ต่างๆ แม้มนุษย์ต่างด้าวๆ ที่ต้องการคุณงามความดี ก็ถือเอาคุณครูเป็นที่พึ่งได้ ดังพฤษชาติอันยิ่งใหญ่ย่อมเป็นที่พึ่งของสรรพสัตว์ฉะนั้น นับได้ว่าท่านเป็นที่พึ่งทั้งทางกาย ทางใจ ให้แก่คนยากไร้เป็นจำนวนไม่น้อยเลยทีเดียว

ตีพิมพ์ใน หนังสืออนุสรณ์งานวันเกิดครูฉลุบลชัยย์ พลาญกูร

ครบ ๗ รอบนักษัตร ๒๕๔๓

มณฑล ต่างใจ

มณฑลเป็นคนที่มีความสามารถมากทั้งทางบวกและทางลบ ในที่นี้ จะขอเล่าไว้เพียง ๒ กรณี ที่ถือว่าเขามีอุปการคุณอย่างสำคัญ อันเป็นการทำบุญอย่างปิดทองหลังพระ ซึ่งพวกที่กราบพระอยู่ข้างหน้าองค์พระปฎิมาควรจะได้รับรู้เอาไว้ด้วย คือ

เมื่อนายชวลิต ยงใจยุทธ แรกเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เขามาหาข้าพเจ้า ขอให้ข้าพเจ้าจัดการวิพากษ์วิจารณ์เจ้านายเขาไปในทางเลวร้าย ข้าพเจ้าตอบเขาไปว่า ข้าพเจ้าให้โอกาสทุกรัฐบาลในช่วง ๓ เดือน ๖ เดือนแรก ในระยะกาลดังกล่าวข้าพเจ้าเพียงแค่เขียนเสนอแนะ และทักท้วงในเรื่องนโยบายและพฤติกรรม จะไม่ห้ามนหรือทำลาย ถ้ารัฐบาลไม่แสดงความเลวร้ายออกมา

ในกรณีของรัฐบาลชวลิตนั้น ข้าพเจ้าถามมณฑลว่า นายเขายอมทำตาม ๒ ข้อได้ไหม ถ้าได้ ข้าพเจ้าจะถือว่านี่คือจุดเปลี่ยนที่สำคัญของชนชั้นปกครองของไทย

๑) รัฐบาลชวลิตกล้าเสนอชื่อนายปรีดี พนมยงค์ไปให้ UNESCO ขององค์การสหประชาชาติ หรือไม่ เพื่อให้หน่วยงานนั้นยกย่องท่านในฐานะปูชนียบุคคลที่โลกควรรู้จัก ทั้งนี้เพราะนายปรีดีถูกทำลายล้างจากชนชั้นปกครองให้มีชื่อเสียงไปในทางลบแทบจะทุกๆ ทาง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา ราวๆ พ.ศ. ๒๕๐๐ จอมพล ป. พิบูลสงคราม แลเห็นความผิดของตนและคณะรัฐประหาร

พยายามจะกู้ชื่อเสียงของท่าน ถึงกับเตรียมจะเชิญท่านกลับมาเมืองไทย แต่จอมพล ส. ธนะรัชต์ด้วยความร่วมมือของอภิมาอำนาจและวงในของบรรดาพวกศักดินาล้าหลัง ก็ปลดจอมพลป. เสียได้ โดยจอมพล ส. ขึ้นเถลิงอำนาจอย่างปราศจากความชอบธรรมใดๆ แล้วก็ใช้วิธีใส่ร้ายป้ายสีนายปรีดีต่อมาอย่างเป็นขบวนการ แม้จอมพลถนอม กิตติขจร จะถูกไล่ให้พ้นตำแหน่งในทางบริหารราชการแผ่นดินไปกับทรราชย์อีก ๒ คน ในปี ๒๕๑๖ แต่ชื่อเสียงเกียรติคุณของนายปรีดี ก็ยังไม่คืนมาในหมู่ชนชั้นนำ แม้นักศึกษาและประชาชนจะเข้าใจท่านยิ่งๆ ขึ้นทุกที ดังในปี ๒๕๒๖ ที่ท่านถึงแก่กรรมลง ณ ประเทศฝรั่งเศสนั้น พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีก็ได้แต่พูดว่าเสียใจ โดยไม่มีพวงมาลาไปมาศพ หรือมีสาส์นถึงท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ ตามมารยาทที่ดี โดยที่นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสเสียอีก กลับมีพวงหรีดไปวางหน้าศพท่านอดีตรัฐบุรุษอาวุโสของไทย พร้อมๆ กันนั้น รัฐสภาไทยที่ได้กำเนิดมาจากนายปรีดีเลยก็เดี๋ยวกว่าได้ กลับไม่มีการยื่นไว้อาลัยให้ท่าน แม้เพียงหนึ่งนาที ทั้งๆ ที่ประธานรัฐสภาเป็นศิษย์หาของท่านโดยตรง

ก็ในเมื่อขวลิตก็เป็นพลเอกนอกราชการเช่น เปรม จะกล้ายกย่องนายปรีดีละหรือ ความข้อนั้นมณฑลรับจะไปแจ้งให้นายเขาทราบ และจะนัดให้ข้าพเจ้าไปพบนายกรัฐมนตรี ซึ่งตามปกติข้าพเจ้ามักจะไม่ได้ไป เว้นไว้แต่จะมีความสำคัญเพียงพอ

๒) ช่วงนั้นสมัชชาคนจน ก็เรียกร้องต้องการความยุติธรรมที่พวกเขาถูกรัฐบาลเอาเปรียบมาแต่สมัยสร้างเขื่อนภูมิพล ในสมัย ส.ธนะรัชต์ เรื่อยมาจนเขื่อนปากมูล ในสมัย ส.คราประยูร ข้าพเจ้าถามมณฑลว่าจะให้นายเขาเข้าใจความข้อนี้ได้ไหม ว่าคนจนถูก

เอาเปรียบเพราะโครงสร้างทางสังคม ตั้งแต่หลังสมัยนายปรดิธิ ในปี ๒๔๙๐ เป็นต้นมา และเลวร้ายขึ้นแต่พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในทางโครงสร้าง การพัฒนาหมายถึงคนรวย รวยขึ้น คนจน จนลง ทรัพยากรทางธรรมชาติถูกทำลาย ถ้านายเขาเข้าใจในเรื่องนี้ แล้วยอมอดหนุนหรืออย่างน้อยก็ให้สิทธิแก่คนจนตามที่เขาคควรจะได้ เพราะเขื่อนทำลายที่อยู่ที่ทำกินของเขา ถ้าขวลิตรับความข้อนี้ ถึงเขาจะบริหารราชการแผ่นดินบกพร่องอย่างไร ก็ให้อภัยกันได้

มณฑลเอาความ ๒ ข้อนี้ไปแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบ แล้วมาขอนัดให้ข้าพเจ้าไปพบนายขวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งตอบรับข้อเสนอทั้ง ๒ ด้วยดี สำหรับในกรณีที่ ๑ นั้น เขาบอกว่าเขาเห็นผิดที่ทุกรัฐบาลมองข้ามคุณงามความดีของนายปรดิธิ ซึ่งไม่แต่นำประชาธิปไตยมาให้ไทย หากยังเป็นผู้นำขบวนการเสรีไทย ซึ่งเท่ากับช่วยชาติเอาไว้ ให้ไม่ต้องเป็นเมืองขึ้นเมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าถามเขาว่า การที่มายกย่องนายปรดิธินั้นไม่กลัวเบี่ยงสูงละหรือ เขาตอบว่า เบี่ยงสูงนั้นมีไว้สำหรับเคารพรัก การทำสิ่งที่ถูกต้องดีงามจะต้องกลัวอะไร เขาเคยกลัวมาอย่างผิดๆ หลายหนแล้ว บัดนี้เขากล้าพอที่จะทำในสิ่งที่ถูกที่ควร และเขาก็รักษาคำมั่นอันนี้ ดังเขาเสนอชื่อนายปรดิธิ พนมยงค์ ผ่านคณะรัฐมนตรีไปสู่องค์การยูเนสโก แต่เพียงผู้เดียว ให้องค์กรนั้นรับรองว่าท่านเป็นปูชนียบุคคลของโลก ในโอกาสที่ชาติกาลท่านครบร้อย ในปี ๒๕๔๓ และในวันสุดท้ายของการประชุม ครม.ของรัฐบาลเขา เขาได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลองร้อยปีนายปรดิธิ พนมยงค์ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานบริหาร ข้าพเจ้าเป็นประธานดำเนินงานภาคเอกชน และนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เป็นประธานดำเนินงานภาครัฐ

สำหรับกรณีที่ ๒ นายชวลิตบอกข้าพเจ้าว่า “อาจารย์ครับ คนจนถูกรังแกมากกว่า ๕๐ ปีแล้ว ถ้ารัฐบาลไม่ช่วยคนจน รัฐบาลนั้นก็ไม่มีใจเป็นคน” แล้วเขาทำตามทีพูดทุกประการ นับว่าน่าชมเชยยิ่งนัก

เสียดยที่รัฐบาลต่อมาตระบัดสัตย์ในข้อที่ ๒ แม้ข้อที่ ๑ ก็จัดงาน ๑๐๐ ปีนายปรีดี พนมยงค์อย่างเสียไม่ได้ โดยไปยกย่องอีกคนมากกว่า เพียงเพราะสถานะในทางชาติวุฒิยิ่งกว่าอะไรอื่น นับว่าน่าละอายนัก

จึงอยากเขียนฝากไว้ว่า ความสำเร็จใน ๒ กรณีที่เอ่ยถึงมานี้ มีอนุสนธิมาจากมณฑล ต่างใจ ซึ่งทำคุณอย่างปิดทองหลังพระไว้มากกว่านี้อีกหลายประการ การที่เขาด่วนตายจากไปก็นับว่าเป็นการดี ที่เขาไม่ต้องเห็นการตระบัดสัตย์กับสองกรณีที่ว่านี้ ไม่จำต้องเข้าใจ จึงเชื่อว่าเขาไปดี ดังที่เขาเข้านอนแล้วก็ละร่างไปอย่างตาหลับนั้นแล

ตีพิมพ์ใน **HI-CLASS**

ตุลาคม ๒๕๔๓

อับดุลราห์มัน วาหิด

ถ้าจะเลือกประมุขของรัฐในรอบปีนี้ ว่าใครมีภาษีที่สุด เห็นจะต้องยกนิ้วให้ อับดุลราห์มัน วาหิด ประธานาธิบดีของอินโดนีเซีย ซึ่งเพิ่งจะได้รับตำแหน่งเมื่อปลายเดือนตุลาคม ๒๕๔๒ นี้เอง โดยการเลือกตั้งอย่างขาวสะอาด และเขาก็เป็นคนบริสุทธิ์ ผุดผ่อง คือเป็นที่ยอมรับไปทั่วประเทศ ทั้งทั่วโลกก็รู้จักเขา โดยที่ประธานาธิบดี ก่อนหน้าเขาสองคนล้วนเป็นคนเลวร้ายที่สุด คือ สุรกาโนต์ นับเป็นเสือผู้ฉ้อโกงและโกงกินอีกด้วยทั้งยังเป็นเผด็จการคล้ายสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ของเรา ยังสุฮาโตก็เลวร้ายปานๆ กัน แม้จะจำกัดราค-
จريتไว้ได้ด้วยการกลั้วเกรงภรรยา ซึ่งเรียกค่านายหน้าแทบทุกชนิด เอา ๑๐% คล้ายๆ กับถนอนกับจงกลณี กิตติขจร ของเรา ทั้งยังมีลูกและบริวารโกงกินรวมหมู่ ส่วนประธานาธิบดีฮาบีบีที่เพิ่งแพ้ไปในการเลือกตั้งนั้น ก็เป็นสมุนของสุฮาโต ซึ่งรับตำแหน่งไว้ชั่วคราว เมื่อสุฮาโตถูกโค่นล้มลง โดยขบวนการนักศึกษาและประชาชน

ในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรทั่วประเทศ พรรคของอับดุลราห์มัน วาหิด ได้รับการเลือกเป็นอันดับที่ ๔ โดยพรรคของนาง เมกวาตี สุรกาโน บุตรี ได้เป็นอันดับ ๑ และมีพรรคของผู้นำมุสลิม และพรรคของรัฐบาลได้เป็นอันดับ ๓ อันดับ ๒ ตามลำดับ หมายความว่าผู้นำของพรรคทั้ง ๔ มีโอกาสให้สภาที่ปรึกษาเลือกเอาใครคนใดคนหนึ่งใน ๔ คนนี้ขึ้นเป็นประธานาธิบดี โดยที่หัวหน้า

พรรคมุสลิมรู้ว่าจึกไม่ได้ตำแหน่งดังกล่าว จึงสมัครเป็นประธาน
รัฐสภาแทน และก็ได้รับเลือกไปแล้ว นายฮาบีบีต้องการเป็น
ประธานาธิบดีอีกที จึงแข่งกับนางเมกวาตี โดยขอให้นายพล
วีรันโต แม่ทัพบก เป็นรองประธานาธิบดี หากเขาไม่รับ แล้วนาย
ฮาบีบีแพ้นางเมกวาตี แต่บรรดาโต๊ะอิหม่ามส่วนใหญ่ไม่ยอมรับให้
ผู้หญิงเป็นประมุขของรัฐ เมื่อเธอแข่งกับอับดุลราห์มัน วาหิต เธอ
จึงแพ้ เป็นเหตุให้เขาได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี และเขาขอให้
เธอสมัครเป็นรองประธานาธิบดี หากเธอเองไม่เต็มใจ เพราะกลัว
แพ้อีก และที่ปรึกษาของเธอก็ขอให้เธอรับตำแหน่งดังกล่าว แต่
เธอเสียอำนาจของอับดุลราห์มัน วาหิต ไม่ได้ จึงลงสมัคร และ
เธอก็ได้รับชัยชนะ

มีคนกล่าวว่าอับดุลราห์มัน วาหิต มีญาณวิเศษ ปู่เขาก็ถือ
กันว่าเป็นนักบุญของมุสลิมอินโดนีเซีย ถึงกับมีคนไปสวดอ้อนวอน
บนบานศาลกล่าวที่หลุมศพท่านผู้นั้น ทั้งบิดาเขาก็เป็นผู้นำมุสลิม
ที่ซื่อสัตย์สุจริต และมีความคิดก้าวหน้าด้วยเช่นกัน อับดุลราห์มัน
วาหิตเป็นผู้นำทางศาสนารุ่นที่ ๓ ซึ่งมีการศึกษาดี รู้ภาษาต่างๆ
หลายภาษา และเป็นคนซื่อว่า ที่คนต่างประเทศยากจะเข้าใจได้
ต้องเข้าใจหนังใหญ่ หนังตะลุง ต้องเข้าใจเรื่อง **รามเกียรติ์ มหา
ภารตะ และอิเหนา** ซึ่งยังเป็นส่วนสำคัญต่อโครงสร้างทางการเมือง
ของชวา นำเสียดายที่นักการเมืองไทยไปพันภูมิธรรมตั้ง
เดิมเกือบหมดแล้ว จะยกเว้นก็แต่ในหลวงของเราเท่านั้นละกระมัง

คนอินโดนีเซียเรียกอับดุลราห์มัน วาหิต ว่า กุสตุล กุสแปลว่า
พี่ ดุล ย่อมาจากชื่อ อับดุลราห์มาน แสดงถึงความเป็นภราดรภาพ
และเสมอภาค แม้เป็นประธานาธิบดีแล้ว เขาก็ยังคงความเป็นกัน
เองกับทุกคน และเขาเป็นมุสลิมที่เข้าถึงภวนามัยอย่างเข้าใจรหัส

ยืนยันลัทธิทางศาสนา พร้อมกับมีวิถีชีวิตอย่างง่าย ๆ อย่างเข้ากับคนยากคนจนได้ โดยยืนหยัดอยู่ข้างคนยากไร้ตลอดมา ทั้งความเป็นมุสลิมของเขา เขายังประกาศว่าอินโดนีเซียเคยถือพุทธและพราหมณ์มาก่อน เขาเห็นว่าศาสนาทั้งสอง แม้จนศาสนาคริสต์ล้วนมีส่วนร่วมให้มุสลิมอินโดนีเซียมีใจกว้าง เขาจึงคัดค้านขัดขวางพวกมุสลิมที่ใจแคบในทุกกรณี

เขามีชบวนการศึกษาฟิงตนเองอย่างอิสระที่เรียกว่า*เปสันตรัน* ซึ่งใช้ศาสนธรรมพื้นบ้าน พร้อมๆ ไปกับจริยธรรมและความรู้อย่างเป็นองค์รวม ไม่แยกการศึกษาออกเป็นเสี่ยงๆ โดยเน้นที่หัวสมองอย่างของตะวันตก ดังพวกนักเรียนนอกนั้นแหละที่เข้ามาทำลายประธานาธิบดีสุฮาโต ที่แนะนำให้บุคคลผู้นั้นเดินตามตะวันตกอย่างเหลวไหลก เปิดประเทศให้บรรษัทข้ามชาติ โดยเฉพาะก็สหรัฐเข้าคุมเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีการติดสินบนนักการเมืองและที่ปรึกษาชาวอินโดนีเซียเหล่านี้ ซึ่งมักจบมาจาก มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ที่เบกเลย์ จึงเรียกว่าพวก *เบกเลย์มาเฟีย* ดังเราเคยมีเคมบริดจ์มาเฟียมาก่อนแล้ว และยังมีฮาวาร์ดมาเฟียคุมกระทรวงการคลังอยู่ เป็นต้น

อับดุลราห์มัน วาหิต เป็นหัวหน้าชบวนการพัฒนาเอกชน และใช้สุเหร่าหรือมัสยิดเทศน์สอนประชาชนให้ตื่นตัวทางการเมือง แม้จนใช้ธรรมมาสน์ประณามรัฐบาลที่ฉ้อฉลอีกด้วย เขาไม่มีบทบาททางการเมืองโดยตรง จนสุฮาโตบีบหนักเข้า จึงตั้งพรรคการเมือง ดังที่จันทร์วา มุสตาฟา ต้องตั้งพรรคการเมืองเพราะถูกนายกมหาเธียร์ โมฮัมมัดแห่งมาเลเซียบีบบังคับด้วยการจับกุม อันวาร์ อิบราฮิม และรังแก จันทร์วาด้วยประการต่างๆ นั้นเอง

อับดุลราห์มัน วาหิต กว้างขวางในหมู่องค์กรพัฒนาเอกชน

ในเอเชีย ดังเขาเคยร่วมงานมากับข้าพเจ้าในขบวนการพัฒนาวัฒนธรรมเอเชีย (Asian Cultural Forum On Development) มาเป็นเวลาราวๆ ๓๐ ปีแล้ว ยิ่งตอนข้าพเจ้าถูกกล่าวหาโดยอาทิตย์กำลังเอก กิติ หรือโดย สุจินดา คราประยูร กิติ เขาจะใส่ชุดม่อฮ่อมในอินโดนีเซีย มีคนมาถามว่าทำไมจึงแต่งตัวเช่นนี้ เขาบอกว่าเพื่อนของเขาที่เมืองไทยมักแต่งตัวอย่างนี้ เวลาที่เพื่อนถูกจับ เขาจึงแต่งตัวอย่างเพื่อน เป็นการให้กำลังใจเพื่อน เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าเป็นที่รู้จักไปด้วยในอินโดนีเซีย ดังเพื่อนอีกคนที่มีชื่อว่า บุงนนาส-เตียน ก็เป็นนักต่อสู้ในเรื่องสิทธิมนุษยชนคนสำคัญ คนนี้ก็ขอเสื้อม่อฮ่อมจากข้าพเจ้าไปใส่ ข้าพเจ้าเคยไปศาลกับเขา ตอนเขาว่าความให้นักศึกษาอินโดนีเซีย ที่ถูกกล่าวหาว่าหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (ทั้งๆ ที่อินโดนีเซียไม่มีเจ้า แต่ใช้กฎหมายของวิลันดาที่ตนเคยเป็นเมืองขึ้นมา) พวกนักศึกษาพบข้าพเจ้า เขายืนขึ้นคำนับทุกคน แต่เวลาศาลออกนั่งบัลลังก์ เขานั่งเฉยๆ อย่างไม่เกรงใจ เพราะเห็นว่าผู้พิพากษาเป็นสุนัขรับใช้สุฮาร์โต

อับดุลราห์มัน วาหิด ตั้งรัฐบาลใหม่ อันประกอบไปด้วยคนชื่อ ที่สามารถ แม้คำสัตย์ปฏิญาณที่รัฐมนตรีกล่าว เขาก็เสริมถ้อยคำเข้าไป ไม่ให้รับแม่ของก้านัล อย่าว่าแต่สินบนเลย จึงหวังว่าท่านประธานาธิบดีอินโดนีเซียคนใหม่ คงนำรัฐบาลอินโดนีเซียไปในทางที่ดีงาม อย่างเป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน และนานาประเทศ อย่างมีใจกว้างขวาง อย่างไม่ถูกฝรั่งจูงจมูก หากไม่เป็นศัตรูกับตะวันตก

เขาประกาศเอาหลัก **ปัญญาศีล** ของปัญญาบันดุงกลับมาใช้ดังเราเองก็เคยส่งพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรไปประชุมที่บันดุง ในปลายสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถ้าจอมพล ป. ไม่ถูกจอมพล ส.

โค่นล้มลง เราคงญาติติดกับจีนได้ก่อนสหรัฐ และเราคงได้นายปรีดี พนมยงค์กลับมาเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน สมกับที่ท่านเป็น รัฐบุรุษอาวุโส คงไม่ปล่อยให้ท่านไปตายที่ปารีส โดยที่รัฐบาล เปรม ติณสูลานนท์ ไม่ได้ไว้อาลัยให้สมเกียรติท่านแต่ประการใด

ในการที่เรามีประธานาธิบดีของประเทศเพื่อนบ้านอย่าง อับดุลราห์มัน วาหิด เชื่อว่าเขาจะพัฒนาบ้านเมืองไปในทางสันติ ประชาธรรม เช่นที่นายปรีดี พนมยงค์ และนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ต้องการ แม้งานบูรณะประเทศของเขาจะหนักหน่วง แต่ก็เชื่อว่า เขาและรัฐบาลของเขาคงแสดงความสามารถได้อย่างสุจริตและ ยุติธรรม

ขอให้พระผู้เป็นเจ้าในสกลจักรวาล ประทานพรให้อินโด-นีเซียได้ฟื้นตัวขึ้นในทางที่ถูกที่ควร เพื่อร่วมกับเรา ซึ่งก็คงจะเดินทางไปสู่ประชาธิปไตยในเนื้อหามากกว่าในรูปแบบอย่างที่แล้วมา ยิ่งถ้ากองทัพไทยเดินทางไปในทางสุจริต ไม่คิดฉ้อฉลในทางโก่งกิ้น หรือในทางรัฐประหาร เพื่อแก้โครงสร้างของกองทัพให้รับใช้ ประชาชนและประชาธิปไตย นั้นจะช่วยสังคมไทยได้เดินทางไปในทิศทางที่ถูกที่ควร พร้อมๆกันนั้นก็หวังว่ากองทัพอินโดนีเซียก็จะรับใช้ ประธานาธิบดีใหม่ของเขาย่างกองทัพไทยด้วยเช่นกัน ถ้าเป็นไป ได้ดังนั้น ก็หวังว่ากองทัพพม่าก็จะแปรเปลี่ยนไปได้ ในทางที่ลด ความเลวร้ายลง จนเข้าถึงความดีงามด้วยก็ได้กระมัง ดังที่พม่า เคยดูถูกแม่ทัพนายกองของไทยซึ่งเขาซื้อได้ หากเขามองไปที่ อินโดนีเซียและสุฮาโตเป็นแบบอย่าง เมื่อสุฮาโตและกองทัพ อินโดนีเซียล่มสลายลง โดยกองทัพไทยมีแม่ทัพที่เป็นแบบอย่าง ให้ในทางจริยธรรมและประชาธิปไตย พม่าคงอยากเอาอย่างไทย ซึ่งคงไปกันได้กับอินโดนีเซีย ซึ่งมีกองทัพเป็นประชาธิปไตยยิ่งๆ

ขึ้น พม่าคงมองมาที่บทเรียนนี้อย่างมีจิตสำนึกก็ได้กระมัง

หวังว่าท่านประธานาธิบดีจะนำรัฐบาลและกองทัพของอินโดนีเซียไปในทางที่เป็นคุณ ดังท่านคงเกือหนุนติมอร์ตะวันออกในทางสันติภาพ ดังที่ท่านจะเปิดโอกาสให้อัดเจ้ได้ลงประชามติว่า จะอยู่กับอินโดนีเซียหรือไม่ก็ได้นั่นเอง โดยขอให้ไทยเราก็ก็นไปในทำนองเดียวกันๆ เพื่อให้ภูมิภาคนี้ รวมถึงรัฐบาลเผด็จการอันเลวร้ายของพม่า ซึ่งคงมีทางที่จะเข้าหาคุณธรรมได้ด้วย หรือนี้จะหวังมากเกินไป

ตีพิมพ์ใน *HI-CLASS*

ธันวาคม ๒๕๔๒

ไปเยี่ยม ประธานาธิบดีวาหิต

ฯพณฯ อับดุลราห์มาน วาหิต ประธานาธิบดีของประเทศอินโดนีเซีย บอกว่าที่ท่านมากล่าวคำปราศรัยในงานชาตกาลครบศตวรรษของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓ นั้น ที่สำคัญคือคำเชิญของข้าพเจ้า และหลังจากนั้นไม่นาน ท่านก็แนะนำนายฮาบีบี ที่เคยเป็นประธานาธิบดีก่อนหน้าท่าน ให้เชิญข้าพเจ้าไปแสดงปาฐกถา ณ กรุงยาการ์ต้า ในโอกาสเปิดสถาบันแห่งใหม่ซึ่งตั้งตามนามของท่านอดีตรัฐมนตรีท่านนั้น ณ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม

ในโอกาสดังกล่าว ฯพณฯ วาหิตได้ร่วมรับประทานอาหารค่ำกับข้าพเจ้า แล้วยังเชิญข้าพเจ้าให้ไปรับประทานอาหารเข้ากับท่านที่ทำเนียบประธานาธิบดีอย่างเป็นกันเองอีกด้วย โดยท่านได้กำชับว่า ถ้าคราวหน้าข้าพเจ้าไปอินโดนีเซีย ขอให้ไปค้างกับท่านที่ทำเนียบ อย่าไปเสียค่าโรงแรมเลย

เผอิญข้าพเจ้ามีโครงการสัมภาษณ์นักคิดชั้นนำของเอเชียร่วมกับประชา หุตานุวัตร ในเรื่องการเมืองทางเลือกที่แผกไปจากกระแสหลัก ดังได้พูดคุยกับจันทรามุสตาฟา แห่งมาเลเซีย ออกมาเป็นรูปเล่มในภาษาอังกฤษแล้วชื่อ **Alternative Politics for Asia : A Buddhist-Muslim Dialogue** ยังที่สนทนากับสังฆราชบาทหลวงลาบายันแห่งฟิลิปปินส์ และกับเฮเลนา นอเบิต ฮอดจ์ ก็มีพิมพ์

เป็นจุลสารของอาศรมวงศ์สนิทด้วยแล้ว และที่สัมภาษณ์อาคิสนันท์ แห่งอินเดีย ก็ถอดเทปเสร็จแล้ว โดยที่กำหนดจะสัมภาษณ์ อองซานสุจีที่พม่าอีกด้วย

ข้าพเจ้าจึงเรียนพณฯหวาดิต ขอสัมภาษณ์ท่านในชุดนี้ ซึ่งท่านก็ยินดีโดยเชิญให้ไปพักในทำเนียบกับท่านเลยทีเดียว ข้าพเจ้าจึงชวนเพื่อนชาวพุทธ ทั้งไทยและเทศไปด้วยกันถึง ๕ คน ยังพวกชาวพุทธอินโดนีเซีย ก็สมทบไปขอพบท่านอีกหลายคน ท่านต้อนรับขับสู้ทุกๆ คนอย่างเป็นกันเอง และให้สัมภาษณ์อย่างเต็มที่ ในเวลาที่ท่านว่างราชการ

ณ ที่ที่เราพักในทำเนียบนั้น เคยมีประมุขของประเทศต่างๆ ไปพักกันมาหลายท่านแล้ว รวมถึงสมเด็จพระสีหนุ สมัยเมื่อยังทรงเป็นยุวกษัตริย์แห่งกัมพูชาอีกด้วย พวกเราก็เลยอยู่กินกันอย่าง พระราชาจอมปลอมมกลายๆ

นอกจากนี้แล้ว ท่านประธานาธิบดีมีกิจต้องไปเมืองสุราบายา ทางภาคตะวันออกของชวา ณ ดินแดนที่เคยเป็นศูนย์ของอาณานิคมชวาในอดีต ในสมัยอิเหนา เพื่อปราศรัยกับผู้คนในขบวนการของท่าน ซึ่งมาชุมนุมกันกว่าแสน ท่านได้ชวนให้ข้าพเจ้าตามท่าน ขึ้นเครื่องบินประจำตำแหน่งของท่านไปด้วย

ณ ที่ประชุมเช่นนี้ เห็นได้ว่าประชาชนรักใคร่ท่านเพียงใด ต่างร้องไชโยโห่ฮิ้ว ต้อนรับท่านกันอย่างเอิกเกริก และแต่ละคนเดินทางมาจากต่างเมืองไกลๆ ออกค่าโดยสารกันเอง แถมยังยื่นตักแด่รับฟังคำปราศรัยเป็นเวลากว่าสองชั่วโมง

หลังจากอยู่กับคนเรือนแสนแล้ว ท่านประธานาธิบดีได้ไปเปิดนิทรรศการภาพเขียน เพื่อให้กำลังใจจิตรกรท้องถิ่น เท่ากับว่าท่านอุทิศความงาม ดังท่านเองยึดมั่นในความจริง และพยายาม

เดินตามแนวของความดี ไม่ได้แต่ตามศาสนาอิสลามของท่าน หากท่านยังมีจริยธรรมที่รับได้ในทุกศาสนาเอาเลยก็ว่าได้ อย่างน้อยท่านเน้นที่อหิงสธรรมตามแนวของท่านมหาตมะคานธี และท่านยืนยันว่าคนอินโดนีเซียเคยถือพุทธมาก่อนดั่งบุโรพุทโธเป็นพยาน และเคยถือศาสนาพราหมณ์มาก่อน ดั่งยังมีเทวาลัยอยู่มีไชน้อย ที่สำคัญคือ ปราสาทพรหมานันท์ ท่านว่าควรที่มุสลิมในอินโดนีเซียจะนึกถึงบุญคุณของพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมีส่วนช่วยก่อร่างสร้างคุณธรรมและวัฒนธรรมให้ผู้คนในประเทศนั้น แม้คริสตศาสนาจะมาใหม่ ก็ควรยินดีต้อนรับชาวคริสต์อย่างไม่วังเกียจเดียดฉันท์ แม้พวกมุสลิมหัวรุนแรงจะโจมตีชาวคริสต์อย่างร้ายกาจดังอาจลามมาถึงชาวพุทธซึ่งมักมีเชื้อสายจีนท่านก็หาทางยุติความเลวร้ายนี้อย่างแยบคาย แม้จะยังไม่สำเร็จเสียเลยทีเดียวก็ตาม โดยเราต้องไม่ลืมว่า ปัญหาของอินโดนีเซียนั้นเรื้อรังมากกว่า ๔๐ ปี มีประธานาธิบดีที่โกงกินและเลวร้ายมาถึง ๓ คนติดต่อกัน ยังทหารก็เป็นรัฐภายในรัฐ ซึ่งมีส่วนทางด้านทุจริตด้วย ใช้ความรุนแรงสยบประชาชน และประกอบอาชีพต่างๆ ทั้งที่สุจริตและทุจริต นอกเหนือไปจากที่ประเทศนี้อยู่ใต้อิทธิพลของสหรัฐและบรรษัทข้ามชาติ มาแต่สมัยนายสุฮาโตเป็นประธานาธิบดี (เริ่มในปี ๒๕๐๘) ฉะนั้นการที่ ขฟพข วาหิตจะแก้ปัญหาสารพัดอันประดังมาเป็นเวลานานนั้น จะให้ได้ผลทันตาเห็นย่อมยากยิ่งนัก แต่เวลานี้ที่ในประเทศอินโดนีเซีย จะหาใครอื่นใดได้เล่าที่สามารถเท่าท่าน และมั่นใจเท่าท่าน ซึ่งมีทั้งคุณธรรมและศาสนธรรมกำกับอย่างเข้มแข็ง พร้อมๆ กับความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเรียบง่าย ความเป็นกันเอง อันประกอบไปด้วยอารมณ์ขันอันประเสริฐ ทั้งยังสามารถยิ้มเยาะตัวเองอย่างไม่ติดขัดในอัตตา นับว่าแทบหาไม่ได้แม้ในประเทศ

อื่นๆ ในบรรดาผู้นำ

ถ้าเราอ่านข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ และสื่อมวลชนต่างๆ ทางต่างประเทศ จะเห็นว่าท่านประธานาธิบดีมีสภาพอันคลอนแคลนทางการเมือง แต่ถ้าได้ไปสัมผัสกับคนพื้นเมืองและรู้ซึ่งถึงวิธีที่ท่านแก้ปัญหาต่างๆ อย่างสร้างสรรค์และแนบคายแล้ว จะต้องพากันเข้าใจท่าน และอดเสียมิได้ที่จะนิยมยกย่องท่านอย่างจริงใจ

เราต้องไม่ลืมว่าพวกบรรษัทข้ามชาติ รวมถึงกองทุนระหว่างประเทศ และธนาคารโลก ย่อมรังเกียจท่าน ซึ่งมาจากรากหญ้า และอยู่ข้างคนยากคนจน พวกนี้ย่อมใช้สื่อสารมวลชนเล่นงานท่านด้วยประการต่างๆ ยิ่งพวกปัญญาชนอินโดนีเซียที่สำเร็จการศึกษาจากศิลาปาโมกข์ตะวันตก ก็ตั้งข้อกังขาถึงวิธีทำงานของท่าน กล่าวที่ท่านพูดจาอย่างไม่รับผิดชอบ แต่ยังแก้ปัญหาเรื่องการทุจริตไม่ได้ รวมถึงปัญหาคนกลุ่มน้อย ตลอดจนรัฐที่ต้องการแยกตัวออกจากอินโดนีเซีย ดังยังมีการรบพุ่งกันเอง วิวาทบาดทะเลาะกันอย่างรุนแรง

หากเราถอดแว่นตาฝรั่งหรือความเป็นทาสปัญญาของฝรั่งออก (ดังพวกเบิกเลย์ มาเฟียหรือมิไซ ที่นำความหายนะมาให้สุฮาโต) แล้วรู้จักมองอะไรๆ อย่างปราศจากอคติ โดยพยายามเข้าใจภูมิหลังของความเป็นคนเอเชีย ก็คงจะเข้าใจอะไรๆ ได้มากขึ้น ยิ่งเข้าใจวัฒนธรรมชะวาซึ่งมี **วาทยัง** (อย่างการเซตหนังใหญ่) และ **อิเหนา** เป็นองค์ประกอบ ผนวกไปกับเรื่อง **รามเกียรติ์** และ **มหาภารตะ** ด้วยแล้ว เราจะเข้าใจ ๗พน๗ วาหิตได้อย่างลึกซึ้ง แม้เราจะเข้าไปไม่ถึงภูมิธรรมของอิสลามก็ตามที

ที่ว่ามานี้ ข้าพเจ้าอาจมีฉันทาคติอย่างเข้าข้างท่านผู้นี้ก็ได้

เพราะเราเป็นกัลยาณมิตรกันมาราวๆ สามทศวรรษเข้านี้แล้ว และในบรรดามิตรสหาย ไม่ว่าไทยหรือเทศ ท่านผู้นี้ดูจะสนิทชิดเชื้อกับข้าพเจ้าเป็นพิเศษ โดยรู้ใจซึ่งกันและกันมิใช่น้อย ยินห์ดยินห์ ข้างกันและกัน โดยที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ข้าพเจ้าตลอดมา โดยเฉพาะก็ตอนที่ข้าพเจ้าถูกจับหรือถูกรังแกโดยอำนาจเผด็จการของฝ่ายทหารไทย

ว่าเฉพาะวิธีแก้ไขปัญหาของท่านนั้น ท่านใช้กัลยาณมิตร รวมถึงการผูกมิตรแม้กับศัตรู หรือฝ่ายตรงกันข้าม ซึ่งท่านไม่ถือว่าเป็นศัตรูของท่าน แม้ใครจะตั้งตัวเป็นศัตรู ท่านก็ผูกมิตรด้วย ท่านใช้วิธีนี้ทั้งกับฝ่ายตรงกันข้าม ภายในและภายนอกประเทศ และหาทางเจรจาอย่างรู้เท่าทันบุคคลนั้นๆ โดยพยายามหาทางออกร่วมกัน หาไม่ก็พบกันครึ่งทาง หรือกว่านั้นก็ได้

ที่น่าชมก็คือท่านสามารถเอาแม่ทัพนายกองมาเป็นพวกได้ ขนาดกล้าไล่อดีตผู้บัญชาการกองทัพออก ทั้งนี้แสดงว่าท่านต้องมั่นใจในผู้บังคับบัญชาของทหารในระดับต่างๆ อย่างพอเพียงแล้ว

เผอิญข้าพเจ้ามีโอกาสนี้ไปเยี่ยมแม่ทัพนายกองกับท่านด้วย ณ เมืองเมลัง เห็นวิธีที่ท่านปราศรัยอย่างจริงใจและจริงจัง แม้จะมีอารมณ์ขัน ก็เห็นได้ว่าต่างไปจากที่ท่านพูดกับสมาชิกในพรรคของท่านเรือนแสน และเห็นได้ว่าแม่ทัพนายกองเหล่านั้นหันมาเข้าข้างท่านกันมิใช่น้อย ทั้งนี้แสดงว่าท่านเดินแต้มกับพวกเขามาก่อนการกล่าวคำปราศรัยดังกล่าวแล้วด้วย โดยท่านต้องการอ้อมชุกองทัพอย่างตรงไปตรงมา และท่านบอกด้วยว่าประเทศชาติยากจน คนจนมีมาก ท่านต้องช่วยคนยากคนจนส่วนใหญ่ พร้อมๆ กับช่วยพลทหาร นายทหาร ซึ่งจำต้องมีหน้าที่เพียงป้องกันประเทศอย่างมีคุณธรรม จำต้องเลิกค้าขายในทางที่มีขอบ หากประกอบอาชีพที่

สุจริตในนามของกองทัพได้ โดยไม่ใช่อาชีพสุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนตนของแม่ทัพนายกอง

บางท่านอาจจะหาว่าข้าพเจ้าตื่นเงินเกินไปที่จะซื้ออะไรง่าย ๆ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่ากองทัพไทยก็เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เจกเซ่น กองทัพอินโดนีเซีย โดยที่สองประเทศนี้มีทางเป็นประชาธิปไตย ที่เนื้อหามากขึ้นด้วย ถ้าเรามีนักการเมืองที่เป็นประมุขรัฐบาลอย่าง ขพนฯ วาหิต

การเดินทางไปกับท่านคราวนี้ ท่านจะมีเวลาไปสวดมนต์ภาวนาร่วมกับชาวบ้านเสมอ โดยไม่ได้ทำเพื่อหาเสียง หากทำด้วยความศรัทธาปสาทะในอิสลามิกธรรม และท่านไปสวดมนต์ภาวนา ณ หลุมฝังศพของครูบาอาจารย์ท่าน ที่แนะนำพร่ำสอนท่านในทางจริยธรรมและวัฒนธรรม ซึ่งในทางอิสลามย่อมโยงไปยังเศรษฐกิจและการเมืองโดยตรง พร้อมกันนั้น ได้ะครูที่สืบทอดกิจกรรมทางศาสนาจากอาจารย์ของท่าน ก็ยังถือโอกาสเตือนสติท่านอย่างเป็นกันเอง นับว่าท่านมีดินอันดีดดิน ท่านพร้อมที่จะรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ ที่ออกมาจากความจริงใจ หากท่านไม่โยนไฟคำดำวาทีออกมาจากเล่ห์เพทุบายของสื่อมวลชนตะวันตก หรือถ้อยคำของปัญญาชนอินโดนีเซียที่ขาดรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง

ประธานาธิบดีที่อยู่ข้างคนยากไร้ ที่อภิมาหาอำนาจจนไม่ได้แล้วหาทางทำลายได้สำเร็จ คือ ขพนฯ ในยาเร่ แห่งแทนซาเนีย ในทวีปอาฟริกา แต่รายนั้นหันไปทางสังคมนิยมมากไป ฝ่ายพวกทุนนิยมจึงเอาไว้มได้ ไม่ต้องระดับประธานาธิบดีหรอก แม้เพียงผู้นำประเทศอย่าง ขพนฯ ปรีดี พนมยงค์ ที่ต้องการให้ประเทศสยามเป็นกลางอย่างไม้อยู่ในอาณัติของสหรัฐ แล้วพยายามตั้งสันนิบาตเอเชียอาคเนย์ขึ้นในทิศทางของสังคมนิยมเท่านั้น สหรัฐ

ก็อดหนุนเผด็จการพิบูลสงคราม เอาฯพณฯ ปรีดีออกจากอำนาจเสียได้ แต่นี่เป็นเรื่องของอดีต สำหรับในปัจจุบัน ประธานาธิบดีฮาเวลแห่งสาธารณรัฐเช็ก ก็เตือนให้ใครๆ เห็นพิษภัยของลัทธิทุนนิยมและบรรษัทข้ามชาติ แต่ไม่เห็นท่านมีมาตรการที่ต่อต้านลัทธินั้นและบรรษัทพวกนั้นแต่ประการใด ท่านจึงอยู่ได้อย่างสวัสดิมาจนทุกวันนี้ และท่านผู้นี้ก็มีปัญหาทางสุขภาพอนามัยคล้ายๆ พณฯ วาหิต ซึ่งก็คงใช้วิธีทางสายกลาง ไม่หักด้ามพร้าด้วยเข่า เข้าใจว่าท่านคงเอาตัวรอดได้จากอภิมหาอำนาจภายนอก แม้ขณะนี้ราชทูตอเมริกันในกรุงยาคาร์ต้าจะทนท่านไม่ได้ก็ตามที่

แม้ข้าพเจ้าจะคุ้นเคยกับท่านผู้นี้มานาน หากนี่เป็นครั้งแรกที่ได้ติดตามท่านไปอย่างใกล้ชิด หลังจากที่ท่านเป็นประธานาธิบดีได้เห็นวิธีที่ท่านพูดจาปราศรัยกับมหาชน กับแม่ทัพนายกอง และเห็นท่านสวดมนต์ภาวนาอย่างไม่มีพิธีรีตอง รวมทั้งยังได้เห็นการที่ท่านอดหนุนศิลปิน และความเอื้ออารีที่ท่านมีต่อประเทศเพื่อนบ้านและนานามนุษยชาติ (ซึ่งท่านรู้จักผู้นำในประเทศต่างๆ อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ไม่ใช้อย่างผิวเผินเช่นนายชวลิต ยงใจยุทธของเรา) ยิ่งทำให้ต้องก้มหัวให้ท่านอย่างต่ำลงไปอีกมากๆ เอาเลยทีเดียว

เราต้องไม่ลืมว่าเมื่อสุรกาโนต์เป็นประธานาธิบดีนั้น งานขึ้นโบว์แดงของเขาคือจัดประชุม ณ เมืองบันดุงขึ้นเมื่อ ๔๕ ปีมาแล้ว นับเป็นการประชุมนานาชาติของทุกๆ ชาติที่ต้องการเป็นกลางอย่างไม่ขอยุติฉินอวดของอภิมหาอำนาจอย่างสหรัฐ นับว่าได้ผลดีมากในเวลานั้น แม้รัฐบาลไทยก็ส่งพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรไปพบนายจูเอนไหล แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยที่จอมพลป. พิบูลสงครามเองก็พยายามแหวกออกจากฉายาของสหรัฐที่ครอบ

จำเราอยู่ แต่ต้องล้มเหลวลงเพราะสหรัฐหนุนสฤษดิ์ รัชชัต โดยล้มรัฐบาลพิบูลสงครามเสียได้ในปี ๒๕๐๐ หลังจากการประชุมที่บันดุงไม่ช้านัก

บัดนี้ ชพช วาหิต เตรียมจะจัดประชุมในระดับนั้นอีก ในอีก ๕ ปีต่อแต่นี้ไป ให้เป็นบันดุง ๒ ซึ่งทำนวดภาพไว้ให้เป็นทางออกจากอภิมหาอำนาจทางการเมืองด้วย อภิมหาบริษัททางเศรษฐกิจด้วย โดยโยงไปหาความเป็นไทยของรัฐเล็ก รัฐน้อย คนเล็กคนน้อย ซึ่งควรรวมตัวกันอย่างมีศักดิ์ศรี อย่างเสมอภาคเสมอไหล่มากขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมอันหลากหลาย ไม่ใช่มีอิทธิพลใดมาจู่จุมกไปทางวัฒนธรรมหนึ่งเดียว อันได้แก่ลัทธิบริโภคนิยม ซึ่งมีแมกเวอร์ล โคคาโคลา เนสกาแฟ และอาหารแตกต่วนกับศูนย์การค้าเป็นตัวกำหนด อย่างมีสื่อมวลชนแบบการโฆษณาชวนเชื่อเป็นตัวลงที่สำคัญ

แม้ พ.ศ. ๒๕๔๘ ท่านจะหมดวาระการเป็นประธานาธิบดีแล้ว โดยท่านจะอยู่ตลอดรอดฝั่งทั้ง ๕ ปีจนถึง พ.ศ. ๒๕๕๓ หรือไม่ก็ไม่ใช่ของง่าย แต่อย่างน้อยท่านมีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล ประกอบกับหัวใจและหัวสมองอันสัมพันธ์กันอย่างสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งในระยะสั้นและวางแผนการณ์ไปในระยะยาว

จึงน่าที่พวกเราจะนำตนให้พ้นไปจากอคติที่สื่อมวลชนตะวันตกและพวกหัวนอกทั้งหลายมองท่านผู้นี้ในแง่ร้าย โดยที่ถ้าพวกเราช่วยกันสนับสนุนคนอย่างนี้ให้เกิดมีขึ้นได้ในทุกๆ ประเทศ หรืออย่างน้อยก็ในประเทศเรา เราคงไปพ้นรณานิปไตยเพื่อเข้าสู่ประชาธิปไตยที่มีเนื้อหาระอย่างที่เราเรียกว่าสันติประชาธรรมนั่นเอง

ตีพิมพ์ใน มติชนสุดสัปดาห์ ๗ สิงหาคม ๒๕๔๓

❖ คำสัมภาษณ์ ❖

State power in the democracies is enforced not with tanks but with illusions, notably that of free expression : in which the voice of the people is heard but what it says is subject to a rich variety of controls... Lippman called this the 'manufacture of consent' (i.e.brainwashing). 'The common interest', he wrote, 'very largely elude public opinion entirely, and can be managed only by a specialised class.' 'The public is to be put in its place' as 'interested spectators'. In the way, illusion of 'consensus' are created, rendering a free society passive and objective.

John Pilger: *Distant Voices*, 1992

หวัเรื่อใหญ่ งาน ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์

“หวังว่าหนังสือเล่มนี้และงานฉลองศตวรรษแห่งชาติกาลของนายปรีดีพนมยงค์จะเป็นดังรูปเทียนน้อยๆ ที่จุดบูชาคุณความดีของท่านให้แสงสว่างในทางธรรม ได้กระจายออกไปทำลายความมืดมนอนธการ ที่มีขบวนการอันสร้างมายากลต่างๆ ขึ้นปกคลุมความคิดอ่านและคุณงามความดีของท่าน...เพื่อเยาวชนคนสยามจะได้รู้จักปูชนียบุคคลของบ้านนี้ เมืองนี้ ที่มีความกล้าหาญทางจริยธรรม ที่ยืนหยัดอยู่ข้างสันติประชาธรรม ที่พลีชีพเพื่อสัจจะและความกินดีอยู่ดีของทวยราษฎร์ โดยที่ชื่อเสียงเรียงนามของท่านนั้นๆ ถูกลิดรอนให้จางหายไป ดังที่หลายท่านถูกทำลายชีวิตและอิสรภาพลงอีกด้วย...” (ข้อความจากคำนำในหนังสือ **เรื่องนายปรีดี พนมยงค์ ตามทัศนะ ส.ศิวัรักษ์**)

เนื่องในโอกาสแห่งการฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส (๑๑ พฤษภาคม ๒๔๔๓ - ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๔) ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๓ นี้ อันเป็นโครงการที่รัฐบาลอนุมัติให้มีขึ้น และในวาระที่องค์การยูเนสโกประกาศชื่อนายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก และบรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญของโลก (ค.ศ. ๒๐๐๐ - ค.ศ. ๒๐๐๑) นิตยสาร **Life & Home** จึงได้สัมภาษณ์ อาจารย์สุลักษณ์

ศิริวัชร ในฐานะประธานดำเนินงานฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปีชาตกาล
นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ภาคเอกชน

ซึ่งถ้าจะว่าไปแล้ว อาจารย์สุลักษณ์ นับเป็นบุคคลหลักที่
เป็นตัวตั้งตัวตีให้เกิดงานนี้ขึ้นมา ตลอดจนการวิ่งเต้นดำเนินการ
ผลักดันให้งานนี้เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ เพื่อให้สมกับบุคคลที่ยิ่งใหญ่ทั้ง
ของไทยและของโลกอย่างท่านปรีดี พนมยงค์ มานำเสนอท่านผู้อ่าน
ให้ทราบถึงความเป็นมาและเป็นไปของเหตุการณ์สำคัญนี้
นอกจากนี้แล้ว ในฐานที่อาจารย์สุลักษณ์ ศิริวัชร เป็นปัญญาชน
นักคิด นักเขียน นักเคลื่อนไหวทางสังคมที่โดดเด่นมาก อย่างที่
เรียกว่า พลั้วตัวอุทิศชีวิตของท่านเพื่อกิจการเหล่านี้ โดยมีได้มุ่ง
หวังประโยชน์ตนเอง ทัศนะความคิดความเห็นของท่าน จึงควรแก่
การสตรับรู้อย่างยิ่ง

ขอให้อาจารย์เล่าถึงความเป็นมาของการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี
อาจารย์ปรีดี

พูดกันตรงไปตรงมานะครับ เรื่องนี้เราเตรียมตั้งแต่อาจารย์
ปรีดี ยังมีชีวิตอยู่ ผมเอง ถ้าคุณอ่านเรื่อง **นายปรีดี พนมยงค์ที่
ข้าพเจ้ารู้จัก** ผมเองเป็นคนต่อต้านท่าน ผมก็เป็นชากเดนศึกดินา
คนหนึ่งที่ต้องต้านท่านมาแล้ว ผมมารู้สึกตัวว่าผิด ผมก็ไปขอขมา
ลาโทษท่าน เเคราะห์ดีที่ผมมาเห็นว่าผิดตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่
ท่านก็ให้อภัยผม เมื่อท่านอายุล่วง ๘๐ ปีแล้วนี่นะครับ

ไปพบท่านที่ฝรั่งเศสหรือครับ

ผมเขียนจดหมายโต้ตอบกันก่อน แล้วผมก็ไปหาท่าน ท่าน
ก็ดีกับผมมาก ผมบอกกับท่านว่าผมจะทดแทนบุญคุณ จะทำ

โครงการเรื่องปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย ท่านอายุ ๘๔ ของท่าน เพื่อที่จะพินิจให้คนรู้จักท่านก่อนท่านตาย เอาผลงานของท่านทั้งหมดมาตีพิมพ์ แล้วจะจัดสัมมนาวิชาการต่างๆ จัดตั้งคณะทำงาน ทำมาตั้งแต่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านอนุญาตให้ทำ ท่านขอให้ระวังอย่างหนึ่งเท่านั้น ระวังคนจะเกลียดกลัว จะหมั่นไส้ผม ผมบอกไม่เป็นไร ผมไม่กลัวหรอก ผมยืนยันดีให้คนเกลียดให้คนกลัว แต่ผมพูดความจริง เราก็อำมา แต่ท่านยังไม่ถึง ๘๔ ท่านก็สิ้นไปเสียก่อน

เมื่อท่านสิ้นไป ผมก็อุดหนุนสนับสนุนให้ตั้งมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ ให้มี สถาบันปรีดี พนมยงค์ เอาความคิดที่เราจะทำ มอบให้สถาบันปรีดี พนมยงค์ทำ มีสถาบัน มีมูลนิธิแล้ว ผมก็เสนอต่อไปว่าจะต้องเตรียมงาน ๑๐๐ ปี

อาจารย์รู้สึกอย่างไรบ้างเมื่อได้พบอาจารย์ปรีดี ที่ฝรั่งเศส

คือ... แหม มันพูดยากนะคุณ คือท่านให้เกียรติผมมากครับ เพราะว่าท่านอาจารย์ปรีดี ท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ แล้วท่านเห็นใครต่อใครเป็นลูกศิษย์ลูกหาของท่านหมด คนไปหาท่านนี้ ท่านจะไล่เบี้ย คุณมีความรู้ขนาดไหน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ไปสัมภาษณ์ท่าน เรื่องสังคมนิยม ท่านก็เชิดเลยว่า คุณรู้เรื่องสังคมนิยมขนาดไหน เพราะท่านสอนหนังสือมานาน ท่านเห็นใครๆ เป็นลูกศิษย์ท่าน

แต่ผมนี่เผชิญเป็นศัตรูคู่อาฆาตมากับท่าน แล้วพอลบใจ เป็นองคฺลีมาลย์ วังนั้นเถอะ ท่านก็ตีกับผมมากเลย ท่านก็รู้ว่าผมเป็นคนมีความรู้ในหลายเรื่อง ซึ่งท่านไม่ค่อยแม่น ท่านถึงกับเรียกท่านผู้หญิงพูนศุขมานั่งข้างๆ บอก “เธอ คุณสุลักษณ์เขามาวันนี้ละ เรื่องเจ้าเรื่องพระนี่เขาแม่นนะ ฉันคงจะสู้เขาไม่ได้ เธอต้องมานั่งข้างๆ คอยช่วย” อัดเสียงไว้หมดเลยนะที่พูดกันสองวัน

ท่านเป็นคนมีระเบียบมาก ท่านดีกับผมมาก ท่านก็จะไปรับผมที่สนามบินด้วยเข้าไปนะครับ เลี้ยงข้าวเลี้ยงปลา กลัวผมจะไม่ดื่มไวน์ ท่านก็ว่าธรรมเนียมฝรั่งเศส เขาดื่มกันนิดหน่อยคงไม่เป็นไรนะ ช่วยย่อย แล้วก็ชวนถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึก มีความเป็นกันเองมากครับ

ในทัศนะของอาจารย์เห็นว่าเป็นอย่างไรทำไมคนอย่างอาจารย์ปรีดีถึงอยู่เมืองไทยไม่ได้ ทั้งที่ต่อมาภายหลังก็ยังมารำลึกคุณงามความดีของท่าน

อันนี้ะครับ จุดสำคัญเริ่มที่ปี ๒๔๙๐ ที่เราอัปเปหิอาจารย์ปรีดีออกไปจากแวดวงการเมือง เพราะจนถึงปีนั้นนี้ะครับ ธรรมะกับอธรรมจะสู้กันตลอดเวลา ฝ่ายเผด็จการทหาร ซึ่งนำโดยจอมพล ป. ฝ่ายอาจารย์ปรีดีต้องการสันติประชาธรรม แต่ที่เกิดความสมจุดเพราะเวลานั้นทหารเรืออยู่ฝ่ายอาจารย์ปรีดี ท่านตั้งสันนิบาตเอเชียอาคเนย์ ให้ภูมิภาคนี้เป็นกลาง ให้ภูมิภาคนี้หันไปทางสังคมนิยมเพื่อทุกคนจะได้ลืมตาอ้าปาก มีภราดรภาพ เสรีภาพ เสมอภาค

แล้วที่นี้สิ่งที่ท่านหวังสิ่งที่ท่านทำนี้ ทหารทนไม่ได้ ทหารโดยการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเคยร่วมมือกับอาจารย์ปรีดีในสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่ตอนหลังอเมริกากลัวคอมมิวนิสต์ กลัวสังคมนิยม ร่วมกับจอมพล ป. ร่วมกับพรรคการเมืองพรรคหนึ่งที่ว่าเก่าแก่ที่สุดนั่นแหละถีบอาจารย์ปรีดีออกไป

ก็ตั้งแต่นั้นแหละครับ เราก็ได้เห็นว่ ชีวิตอันเรียบง่ายนั้นมันจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์กลายเป็นสังคมนิยมแต่มาฟังเพื่อฟังเพื่อยดีกว่า เพราะเดินตามอเมริกัน อเมริกันถึงกับมาสอนเราว่า งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข นี่เราน้อฉลกันมาตั้งแต่ ๒๔๙๐

แล้วนะครับ คนที่ต่อสู้เพื่อความถูกต้องตั้งามถูกฆ่าตายหมด

คุณเตียง ศิริขันธ์ ซึ่งเป็นเจ้าพ่อภูพานถูกฆ่า คุณถวิล อุดล
ถูกฆ่า เลขาธิการสำนักพระราชวังถูกประหารชีวิต แล้วยังมีอีก
หลายคน ทั้งรัฐมนตรี กรณีแก่งดำ ร้อยแปดพันประการ

แล้วยังจอมพลสฤษดิ์ขึ้นมาปี ๒๕๐๐ นี่ คนเพียงคิดเป็นตัว
ของตัวเองก็ต้องถูกขังในลาตยาว ถูกขังลี้มกันเป็นแถวเลยครับ
เห็นไหมครับ คนอย่างคุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ ต้องหนีไปตายที่
เมืองจีน พุทธิกรรมอย่างนี้มีมาตั้งแต่ ๒๔๙๐ คิดดูสิครับ เวลา
๕๐ กว่าปีมาแล้ว ที่เราสั่งสมอันนี้มา

แล้ววิธีการที่เราใช้โรงเรียนล้างสมอง เด็กเรียนหนังสือเพื่อ
ได้เต้า เพื่อเอาดี เพื่อทำมาหากิน ไม่ต้องสนใจการเมือง มหา-
วิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองที่อาจารย์ปรีดีตั้งมา ก็ตัด
คำว่า การเมือง ออก เพราะว่านักเรียนไม่ต้องสนใจการเมือง

ธรรมศาสตร์นั้นอาจารย์ปรีดีต้องการฝึกให้คนมีธรรมะ เอา
ธรรมะมารับใช้ ให้แหลมคมอย่างศัสตรา รับใช้บ้านรับใช้เมือง วิธี
นี้ถูกตัดขาดไปหมดเลยครับ เรามาฟื้นอีกทีหลัง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖
พอ ๖ ตุลา ๑๙ ก็ถูกตัดอีก! เห็นไหมครับ เรื่อยมาจนสุจินดา
คราประยูร พฤษภา ๓๕ มันสืบต่อกันทั้งหมด

เวลานี้คนก็เริ่มฟื้นขึ้นมามากแล้ว เพราะฉะนั้นในงาน ๑๐๐
ปีอาจารย์ปรีดีนี้ เราต้องการให้คนฟื้นขึ้นมาเห็นคุณความดีของคน
อย่างนี้ เราจะยกย่องอาจารย์ป๋วย ยกย่องกุหลาบ สายประดิษฐ์
ยกย่องเตียง ศิริขันธ์ เราจะยกย่องทุกคนที่ถูกรังแก ยกย่องทุกคน
ที่อุทิศชีวิตเพื่อบ้านเมือง

อันนี้คือเป้าหมายของการจัดงานอาจารย์ปรีดีด้วยใช่ไหมครับ

ครบ งาน ๑๐๐ ปี ครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่ออุดหนุนคนดีทั้งหมด ไม่เฉพาะอาจารย์ปรีดีคนเดียว ชื่อของเขาถูกลบนะครับ คุณเตี้ยงนี่เป็นคนสำคัญของจังหวัดสกลนคร ผมไปพูดที่ราชภัฏสกลนคร เมื่อ ๒ ปีก่อน เขาไม่รู้จักเลยครับ แต่ตอนนี้ เรามีคนมาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับบุคคลเหล่านี้ หวังว่าจะฟื้นคืนขึ้นมา

ยากลำบากใหม่ในการทำให้คนหันมาเห็นความสำคัญของเรื่องเหล่านี้

ยาก เวลานั้นก็ยังไม่ยอมอยู่ นี่ก็ธรรมดาครับ อย่างที่ผมเรียนให้ทราบแล้วว่ามี การปล้นชิงชื่อบุคคลเหล่านี้คนที่อยู่ฝ่ายประชาชน ฝ่ายประชาธิปไตย ประวัติรัฐสภาไม่มีชื่ออาจารย์ปรีดีเลย ทั้งที่รัฐสภาเกิดมาจากความคิดและการกระทำของท่าน ท่านคิดมาตั้งแต่ปารีส แล้วมาวางแผนในการก่อการ แล้วท่านยังเป็นเลขาธิการรัฐสภาคนแรกด้วย แต่เราไม่ได้พูดถึงตรงนี้กันเลย

กระบวนการในการบิดเบือนข้อเท็จจริงมันมี... สื่อมวลชน กระแสหลักก็ยังทำกันอยู่อย่างหน้าด้านๆ ไม่มีความละอายเลย คือส่วนหนึ่งเขากลัว ส่วนหนึ่งไม่กล้า ส่วนหนึ่งไม่เอาไหน ส่วนหนึ่งไม่อยากเสี่ยงและไม่อยากกระทบ

ขอให้อาจารย์เล่าถึงครอบครัวอาจารย์ปรีดีที่อาจารย์ได้สัมผัสมา

จริงๆ อาจารย์ปรีดีเป็นตัวอย่างของชีวิตและครอบครัวที่ดีเลยนะ ในบรรดานักการเมืองชั้นนำของไทยนี้ ผมว่าใครมาเปรียบเทียบกับอาจารย์ปรีดียาก เป็นบุคคลผิวเดียวเมียวเดียว มีความรักลูก รักเมีย รักญาติพี่น้อง เคยโกหกท่านผู้หญิงพูนศุขครั้งเดียวเท่านั้นเองในชีวิต แล้วก็เขียนมาขอโทษทันทีเลย ในวันที่มีการเปลี่ยน

แปลงการปกครอง เพราะไม่สามารถที่พูดความจริงได้

เมื่อรักครอบครัว รักชีวิตตัวเอง แล้วก็เห็นว่าชีวิตที่ยากไวกว่าตัวนั้นมีมาก จึงอุทิศตัวเองทั้งหมดเพื่อชีวิตคนอื่นและครอบครัวคนอื่น ให้เขาอยู่ดีกินดีคล้ายกับตน ไม่ได้ตะเกียกตะกายทะเลาะทะเลาะไปสูงส่งกว่าคนอื่น เพราะอาจารย์ปรีดีนั้นจบปริญญาเอกคนแรกจากฝรั่งเศส เป็นคุณหลวงเมื่ออายุไม่ถึง ๓๐ ซึ่งถ้าเผื่อได้เต้าเอาดี ก็คงจะได้เป็นเจ้าพระยาอายุไม่เกิน ๔๐-๕๐ ด้วยซ้ำไป แต่ยอมเสี่ยงตายมาทำงานเพื่อราษฎรได้เป็นใหญ่ ยังขยายออกไปในภูมิภาคแถบนี้ด้วย

อาจารย์ปรีดีนั้นนะครับ เมื่อปีที่ท่านจะสิ้นอยู่ที่ปารีสนั้น... ท่านไม่เคยบ่นนะครับ ชีวิตท่าน เพราะท่านถือว่ามีกินมีอยู่ ปีที่ท่านจะสิ้นนั้น ท่านบอกกับลูกว่า...ปีนี้พ่อหนาว อยากได้พรมาปูในห้องนอน บ้านที่ท่านอยู่เป็นบ้านอิฐนะครับ ลูกก็บอกว่าขอโทษนะพ่อ ปีนี้ซื้อพรมาให้ไม่ได้หรอก เพราะเงินที่เก็บไว้จะต้องซ่อมหลังคา หลังคารั่ว... เพื่อครอบครัวทั้งหมด ปีหน้าจึงจะมีเงินพอซื้อพร ปีหน้าท่านจะอายุ ๘๔ ปี ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม แต่ที่นี้ท่านสิ้นเสียก่อนในวันที่ ๒ พฤษภาคม ก็เลยไม่ได้พร

...เห็นไหมครับ นี่แหละชีวิตครอบครัวของท่าน คำนึงถึงคนอื่นอยู่ตลอดเวลา พอนึกถึงตัวเอง แค่ว่าพรผืนเดียวก็ยังไม่ได้อันนี้คนไม่รู้หรอกครับ ทางครอบครัวเขาก็คงไม่อยากให้พูดแพร่หลายออกไป แต่ว่าผมเผอิญไปรู้เรื่องเล็กเรื่องน้อยมา แล้วก็เห็นว่านี่เป็นสิ่งที่สำคัญที่หนังสือของคุณควรจะต้องเอ่ยถึง

วิถีชีวิตครอบครัวอาจารย์ปรีดี ใครได้ทราบก็รู้สึกประทับใจมาก

ครับ น่าสงสารมาก ผมว่าท่านผู้หญิงพูนศุขนี้เป็นผู้หญิงที่

เก่งมากนะครับ ท่านอาจารย์ปริตีท่านโชคดีที่ได้ภรรยาดี อย่าง
ตอนกบฏวังหลวง ท่านกลับมายึดอำนาจกลับคืน เพราะท่านถือว่า
ท่านไม่ได้เป็นกบฏ คณะรัฐประหารยึดอำนาจโดยไม่ถูกต้องตาม
กฎหมาย และคำสั่งผู้สำเร็จ ที่ตั้งรัฐบาลรัฐประหารก็ผิดระเบียบ
เป็นโมฆะ เหมือนอย่างคราวประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร
ตอนสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะผู้สำเร็จราชการลงนามไม่ครบองค์
แต่ท่านถูกหักหลัง ท่านแพ้คราวนั้น จอมพล ป. จอมพลสฤษดิ์
พล.ต.อ.เผ่า คิดจะไม่เลี้ยงท่าน จะฆ่าให้ตาย ท่านต้องหลบซ่อน
ในเมืองไทยนานถึง ๖ เดือน คนไม่รู้กันว่าท่านหนีไปแล้ว ท่าน
ผู้หญิงนี่แหละวางแผนให้หมดเลยในการหลบซ่อนครั้งนี้ แล้วการ
ไปอยู่เมืองนอกเมืองนา เงินทองต่างๆ ท่านผู้หญิงต้องหา ต้อง
ดูแลลูกๆ นำสงสารมาก เพราะว่าพ่อกลับมาไม่ได้

การที่อาจารย์ปริตีต้องพลัดพรากจากบ้านเมืองไปตลอดทั้งชีวิต
ที่เหลือของท่าน ด้วยสาเหตุทางการเมืองเรื่องเดียวหรือ

การเมืองเป็นเรื่องใหญ่ครับ เป็นเรื่องใหญ่ การเมืองหมาย
รวมถึงระบบเศรษฐกิจ การสร้างจิตสำนึกทางสังคม จอมพล ป.
ที่หลังรู้ตัวนะครับ ว่าทำผิดที่โยนข้อหาในเรื่องลอบปลงพระชนม์
พยายามจะคลี่คลายประเด็นนี้ จอมพล ป. เตรียมจะขอขมาลาโทษ
จะไปเชิญอาจารย์ปริตีกลับมาในราวปี ๒๕๐๐ จอมพลสฤษดิ์ก็เลย
ยึดอำนาจ อเมริกันเห็นดีเห็นงามด้วย เรายิ่งถล่มลี้กไปกับอเมริกัน
ยิ่งขึ้นไปอีก

อเมริกันแปรพักตร์ เพราะกลัวสังคมนิยม กลัวคอมมิวนิสต์
แล้วก็กลัวอาจารย์ปริตีด้วย เพราะอาจารย์ปริตีเป็นคนที่คุณไม่ได้
แต่คนอื่น ๆ ที่ขึ้นมาเขาคูมได้ เห็นไหมครับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เวลานี้บ้านเมืองเรากียังให้อเมริกันเขาคุมอยู่ ให้ IMF เขาคุม ไม่
เป็นตัวของตัวเอง เป็นที่น่าเสียใจ เราหมดสมรรถภาพในการเป็น
ตัวของตัวเองตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

หากอาจารย์ปริตติคิดจะมีอำนาจ คิดจะสืบอำนาจของท่านต่อไป
คงทำได้ไม่ยาก

ก็ไปอยู่เมืองจีนนะครับ จีนคิดจะอุดหนุนให้ท่านมาเป็นใหญ่
แต่หมายความว่าต้องอยู่ใต้ฉายาจีน เหมือนอย่างที่จอมพล ป. อยู่
ใต้ฉายาอเมริกัน ท่านไม่เอา คนไทยที่ไปเข้าพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็
โง่ดีท่านเหมือนกัน เพราะว่าท่านเป็นตัวของท่านเอง ไม่ยอม
เป็นลูกสมุน

ในฐานะที่อาจารย์เป็นผู้นำทางความคิด อาจารย์เห็นว่าสังคมไทย
ขณะนี้เป็นอย่างไรร

มันมีภาพ ๒ ภาพซ้อนกันนะครับ คนในกระแสหลักที่ถูก
กระแสหลักครอบ โดยเฉพาะโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต อะไรพวกนี้
ก็จะไปทางฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ในทางบริโภคนิยม แต่คนนอกกระแส
หลัก โดยเฉพาะคนข้างล่างเริ่มฟื้นตื่นตัวกันครับ ผมไปเยือนปาก
มูล สมัชชาคนจนเขารวมตัวกัน ธนาคารโลกเอาเงินไปให้ เขา
ปฏิเสธ เขาต้องการทำของเขาเอง

ผมว่าอันนี้ครับ เป็นเป้าหมายสำคัญของสังคมไทย คนข้าง
ล่างเริ่มเป็นตัวของตัวเอง สิ่งที่อาจารย์ปริตติหวังก็คือ การให้คนข้าง
ล่างฟื้นตัว ถ้าอาจารย์ปริตติอยู่ คนพวกนี้ก็จะไม่ถูกขู่ข่มในรอบ
๓๐-๔๐ ปีมานี้ เขาต้องขายลูกสาวไปเป็นโสเภณี เขาต้องขาย
แรงงาน เขาไปเชื่อ งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข เชื่อสฤษดิ์

เชื่อรัฐ เขาจึงล้มเหลว ถ้าอาจารย์ปรีดิอยู่คงจะช่วยไม่ให้เขาชอก
ช้าอย่างที่เป็นอยู่มา คนชั้นกลางซึ่งเคยเห็นแก่ตัว ต้องการเพียง
การเขยิบฐานะตัวเอง ก็เริ่มต้นแล้ว ตื่นมาสู้ แม้เราจะสู้ The Beach
ไม่ได้ แต่คนที่เขาต่อสู้กัน เดียวนี้มาสมัครเป็น ส.ท. เป็น อ.บ.ต.
อะไรต่างๆ มายึดที่รากเหง้า รากข้างล่าง ซึ่งผมว่าดีกว่าพวกพรรค
อะไรต่างๆ ซึ่งอยู่ข้างบน ผมว่าพวกนี้เป็นตัวแทนของความเหลว
และตั้งแต่ ๒๔๙๐ และ ๒๕๐๐ มานั่นเอง

ในด้านการเมืองปัจจุบัน

ทีหลังที่เกิด สสร. ขึ้นมานี้รูปแบบรัฐธรรมนูญก็ดีขึ้น แต่พวก
ที่เคยกับอำนาจก็ยังไม่ยอมเปลี่ยน ใจ อึ้งภากรณ์ เขาไปพูด เอา
หนังสือไปขายที่รามคำแหง ถูกเก็บ ถูกไล่ ใจเขาบอกว่า นี่ขัด
รัฐธรรมนูญนะ เจ้าหน้าที่เขาบอกไม่สนใจ รัฐธรรมนูญไม่มีความ
สำคัญอะไรเลย อันนี้แหละครับสภาพปัจจุบัน

แต่ว่านิมิตหมายที่ดีก็คือว่า การเลือกส.ว. ครั้งนี้แสดงให้เห็น
ว่า คณะกรรมการชุดนี้มีกึ๋น ในการที่จะกำจัดน้ำเน่าออกไปได้มาก
ถ้าเผื่อการเลือกตั้ง ส.ส. คราวหน้า ใช้มาตรการเดียวกันได้นี้ ผม
เข้าใจว่าจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจากการเมืองน้ำเน่า
การเมืองน้ำนิ่ง อาจจะมาสู่การเมืองน้ำใสได้

“เมื่อคนรุ่นใหม่ของเราได้มีโอกาสกลับมาสัมผัสกับความจริง
อย่างทันท่วงทีและความเลวและคนเลว เพื่อเกิดทุนความดีและคนดี
อย่างมีจิตใจอันงดงาม อย่างมีสันติภาวะภายใน และอย่างกล้าหาญ
ในการยืนหยัดอยู่ข้างความจริง และอยู่ข้างผู้ยากไร้หรือผู้ที่ถูก
ข่มเหงคะเนงร้าย โดยหาทางทำความเข้าใจในเรื่องโครงสร้างอัน

❖ กล้าๆ กลัวๆ ❖
ชนชั้นปกครอง กับงานฉลอง ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์

อยุธยาธรรมของสังคมได้ นี่แหละคือเป้าหมายร่วมอันสำคัญของเรา ถ้า
เราพร้อมกันคิดร่วมกันขยายความคิดออกเป็นคำพูดและการกระทำ
ด้วยอหิงสวิธี เชื่อว่าถ้านายปรีดี พนมยงค์ทราบได้โดยญาณวิถีดุ
ท่านคงอนุโมทนาสาธุการ”

(จากคำนำ *เรื่องนายปรีดี พนมยงค์ ตามทัศนะ ส.ศิวัรักษ์*)

ตีพิมพ์ในนิตยสาร *Life & Home*

พฤษภาคม ๒๕๔๓

คุยกันเรื่อง ปรีดี พนมยงค์

อาจารย์มีความเห็นอย่างไรกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง ๒๔๗๕

๒๔๗๕ เป็นเรื่องทำทนายชนชั้น ได้รับความสำเร็จในการทำทนายชนชั้นเจ้า แต่ไม่ได้ทำทนายชนชั้นเสนาอำมาตยาธิปไตย คนที่ร่วมกับอาจารย์ปรีดีส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๐ เห็นว่าเอาเจ้าออกไปแล้วทุกอย่างจะเรียบร้อย อันนี้เห็นชัดเลย เจ้าคุณทรงสุระเดชที่ท่านแตกออกไป เพราะท่านเห็นว่าท่านเป็นคนที่มีความสามารถไม่น้อยกว่าเจ้า แต่ท่านไม่เชื่อเลยว่าอย่างไรว่ อย่างบั๊กหนาน บักเสี่ยว จะมีส่วนร่วมในการปกครอง ความคิดแบบเจ้าคุณทรงสุระเดช มีเรื่อยมาจนถึงพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จนมาถึง ชวน หลีกภัย ที่นายชวนเสนอยกย่องจอมพลถนอม กิตติขจร เพราะนายชวนไม่เห็นความเลวร้ายเสียหายในการยกย่องคนเหล่านี้ให้เป็นใหญ่ พลเอกเปรมพูดชัดเลยครับว่า บ้านเมืองนั้นควรมีคนสืบคนสืบหาคคนปกครอง เพราะฉะนั้น ๒๔๗๕ เป็นประเด็นของการสร้างฐานความมั่นใจให้คนธรรมดาสามัญ

ข้อสำคัญคือ ๒๔๗๕ ไปเปลี่ยนแปลงที่ชนบทมากกว่าในเมือง เริ่มจากคนเล็กคนน้อยโดยเฉพาะตามหัวเมืองเริ่มรู้สึกที่บ้านเมืองเป็นของเขา เขาต้องมีส่วนรับผิดชอบ มีส่วนในการปกครองและ

คุณจะได้เห็นว่า เมื่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. ๒๔๗๗ นั้น ได้เปิดโอกาสให้คนเล็กคนน้อยได้มีส่วนร่วม สิ่งเหล่านี้คนสมัยรุ่นผมนั้นไม่เข้าใจเลย ผมเพิ่งมาเข้าใจภายหลังนี้เอง พ.ศ. ๒๔๘๐ เป็นครั้งแรกที่มีการเลือกผู้แทนโดยตรง คุณเตียง ศิริขันธ์ ได้เป็นผู้แทน สำหรับคนกรุงเทพฯ ถือว่าพวกนี้มักเสียวาทังนั้นเลย เป็นคนลาว ประเด็นนี้คนไทยไม่กล้าพูดชัดเรื่องชนชาติ เราดูถูกลาว หรืออีกนัยหนึ่ง คนภาคกลางจะดูถูกคนภาคอื่น แต่อาจารย์ปริตีต้องการล้มล้างอันนี้ แต่ท่านทำไม่สำเร็จ ท่านถึงถูกอับเปหิไปในปี ๒๔๙๐

มองบทบาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องประชาธิปไตยอย่างไร

ท่านก็ฝันอยากเห็นประชาธิปไตยในอุดมคติ แต่ความฝันของท่านไม่สัมฤทธิ์ผล เพราะว่าเจ้านายพี่น้องท่านไม่ต้องการที่ปรึกษาชาวอเมริกันก็บอกว่าไม่ได้ เพราะสมมุติฐานที่ว่าเราเป็นชนชั้นปกครอง เป็นชนชั้นสูง ราษฎรส่วนล่างมันโง่ เมื่อมันโง่ก็ให้มันไม่ได้ ท่านไปเชื่อทฤษฎีนี้ แต่พอเกิดยึดอำนาจได้ ท่านก็ยอมพระราชทานอำนาจให้เขา แต่แล้วเขาก็ไม่ทำตามที่ท่านคิด เพราะท่านคิดว่า อย่างพระเจ้าแผ่นดินน่าจะมีส่วนร่วมในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน แต่เขาเห็นว่าไม่ควรให้ท่านเกี่ยวข้อง เพราะท่านอยู่เหนือกฎหมาย

ดังนั้น เมื่อพระองค์เจ้าบรมเทศกรีฑาทัพมารบกับรัฐบาล ท่านหนีจากหัวหินไปสงขลาทางเรือ พวกเจ้านายก็หนีตามไปทางรถไฟ ท่านขึ้น (ม.จ.ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์) ไปขโมยรถไฟมาจากเพชรบุรี รับสมเด็จพระยานวิเศษ สมเด็จพระยา-

ดำรงฯ และหม่อมเจ้าทั้งหลาย หนีลงใต้ไป ผู้ว่าการรถไฟสมัยนั้น
โกรธมาก สั่งให้ระเบิดรางรถไฟ แต่ว่าผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพร
ทำโทรเลขเข้ามาขอไม่ให้ระเบิด เจ้าคุณพหลฯ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี
จึงไม่อนุญาตให้ระเบิดรางรถไฟ ถ้าเผื่อมีการระเบิดราง
รถไฟในครั้งนั้น คณะราษฎรก็เป็นเหมือนคณะบอลเชวิค ฆ่าเจ้า
หมดเลย เจ้าที่รอดก็จะมีเพียงคณะพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ
ซึ่งหนีไปทางเรือ

สาเหตุหนึ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็คือบรรดาข้าราชการ
หรือขุนนางในเวลานั้นไม่พอใจเจ้านายด้วย

อันนี้เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
เจ้านั้นถูกพวกขุนนางกดมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ พอ
ถึงรัชกาลที่ ๕ ท่านยกเจ้าขึ้นมา และส่วนมากก็ยกพี่น้องท่านซึ่งมี
ความสามารถขึ้นมาพี่น้องที่ไม่มีความสามารถท่านก็ไม่ยก รัชกาล
ที่ ๗ ถือว่ารัชกาลที่ ๖ ยกขุนนาง กดขี่เจ้า รัชกาลที่ ๗ ก็กลับ
มายกเจ้า และไม่ได้ยกเฉพาะเจ้าแก่ๆ ท่านยกเจ้าหนุ่มๆ ที่เป็น
นักเรียนนอกด้วย เจ้าพวกนี้เปंगมาก บางคนมีความสามารถจริง
แต่ขุนนางมีความสามารถมากกว่า ยกตัวอย่างเช่น หม่อมเจ้า
นักขัตตมงคล เป็นนายทหารในเวลานั้น พวกเจ้าคุณพหลฯ เจ้า
คุณทรงฯ ก็ถือว่าเก่งกว่า เวลานั้นเศรษฐกิจตกต่ำ ก็ตกลงกันว่า
จะไม่มีใครได้รับเงินเดือนขึ้น ทุกคนยอมเสียสละไม่เอาเงินเดือนขึ้น
พระปกเกล้าฯ สงสารญาติท่าน ก็ขอให้หม่อมเจ้านักขัตตมงคลได้รับ
เงินเดือนขึ้น อันนี้เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนการปกครอง

อีกนัยหนึ่งคือ ทหารต้องการเอาเจ้าออก เพื่อให้ตัวเองจะได้
เป็นใหญ่ ซึ่งผิดกับอาจารย์ปรีดี เพราะท่านเห็นว่าการเปลี่ยน

แปลงการปกครองนั้น ไม่ใช่เรื่องการเอาชนะเจ้า แต่เป็นเรื่องของการยกย่องราษฎรให้เป็นใหญ่ ขัดแย้งอยู่ตรงนี้

คิดว่าอาจารย์ปรีดีไจร่อนไปหรือเปล่าที่เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ

หากไปดูเนื้อหาเค้าโครงเศรษฐกิจจะเห็นว่าไม่มีอะไรมาก เป็น Social Welfare State เหมือนอย่างพรรคเลเบอร์เอามาทำให้อังกฤษเท่านั้นเอง ไม่มีอะไรรุนแรงเลย การที่อาจารย์ปรีดีเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจในสมัยนั้น ผมไม่ถือว่าไจร่อนหรอก เพราะเมื่อคุณเปลี่ยนแปลงการเมือง คุณก็ต้องเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ที่นี้คนส่วนใหญ่ที่ร่วมกับอาจารย์ปรีดีนั้น ต้องการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง คือให้เจ้าหมดอำนาจ ให้พวกตัวมาเสวยอำนาจ แล้วก็ทำตัวเหมือนเจ้า ซึ่งอันนี้ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เพราะสมัยรัชกาลที่ ๔ ที่ ๕ พวกขุนนางก็มีอำนาจเหนือเจ้า

รัชกาลที่ ๕ ท่านสามารถสู้โดยเอาเจ้ามาใช้อำนาจเหนือขุนนางได้ เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่เจ้ามีอำนาจเหนือขุนนาง ยกตัวอย่าง เมื่อก่อนนี้ไม่มีตำแหน่งวังหน้า ถ้าวังหน้าไม่มี พระเจ้าแผ่นดินจะเสวยราชย์ด้วยการเลือกตั้ง คืออเนกนิกรสโมรสุมมุติ แต่มารัชกาลที่ ๕ ท่านเปลี่ยนมาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช หมายความว่า คุณจะเลือกเฉพาะลูกของคุณ แม้ว่าลูกของคุณจะไม่ได้เรื่องเลยก็ได้ แต่ถ้าปล่อยให้เป็นแบบอเนกนิกรสโมรสุมมุติ เขาก็จะเลือกเจ้าที่ดีที่สุด ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นลูก หรือถ้าเป็นลูก ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นลูกเมียหลวง แล้วลูกที่ฉลาดสามารถยิ่งกว่าลูกเมียหลวงก็มีเยอะเลย

พอเจ้ามาเป็นใหญ่ พวกขุนนางก็รังเกียจ พอมาถึงรัชกาลที่ ๖ คนส่วนใหญ่ไม่ชอบท่าน ท่านสุริยสุริย แต่พวกขุนนางพอใจ

ท่านมาก เพราะท่านไม่มาแก้วักาย จะเห็นได้เลยว่าเมื่อรัชกาลที่ ๗ เสด็จราชย์ ทุกคนหวังว่าท่านคงจะไปได้ไกลกว่ารัชกาลที่ ๖ คือ ปล่อยบ้านเมืองให้ขุนนางและเจ้าหัวก้าวหน้าเป็นประชาธิปไตย แต่เปล่า รัชกาลที่ ๗ ท่านบอกต้องกลับไปเป็นเหมือนรัชกาลที่ ๕ ให้เจ้าเป็นใหญ่

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ทำให้ข้าราชการ ขึ้นมาเป็นใหญ่ แต่ไม่สามารถกระจายความเป็นประชาธิปไตยไปสู่ ชาวบ้าน

อันนี้อาจารย์ปริตีก็เข้าใจ ท่านถึงตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรม- ศาสตร์และการเมือง เป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรก อยู่นอกเหนือ การกำกับของรัฐ ซึ่งเป็นเรื่องที่กำลังพูดกันในตอนนี้ คือเป็นมหา- วิทยาลัยที่ออกนอกกรอบ นี้อาจารย์ปริตีทำมาแล้ว ของประมาณ จำนวนน้อยและขอซื้อที่ดินจากกรมทหารมหาดเล็กที่ท่าพระจันทร์ แล้วก็ซื้อธนาคารเอเชียเพื่อเป็นแหล่งรายได้ นอกจากนี้ ท่านก็ยัง ยกโรงพิมพ์นิติสาส์นของท่านให้ อันนี้ผมว่าน่าจะนิยมชมชอบ แล้วก็ ฝึกคนให้เข้าใจ เมื่อเขาถึบอาจารย์ปริตีไป ก็เปลี่ยนให้เป็นมหา- วิทยาลัยปิด จอมพล ป. เปลี่ยนชื่อให้เป็น มหาวิทยาลัยธรรม- ศาสตร์ เนยๆ แล้วพยายามให้เรียนเป็นแขนงวิชา ไม่ให้เรียนเป็น องค์กรรวม เตรียมคนให้รับราชการ เลยมีสิงห์แดง สิงห์ดำอะไรเกิด ขึ้น ซึ่งแต่ก่อนไม่มี เพราะเขาต้องการให้คนเข้าใจองค์กรรวม และ เข้าใจการต่อสู้เพื่อราษฎรส่วนใหญ่ อันนี้ผมว่าเป็นงานชิ้นโบว์ แดงของอาจารย์ปริตีเลย ท่านใช้การศึกษาสร้างฐานทางการเมือง ศาสนาพุทธก็เช่นเดียวกัน ถือว่าการศึกษาคือคำตอบ

ตีพิมพ์ใน *เพื่อนไทย* เฮอร์มนี ม.ค.-มี.ค. ๔๓

๑๐๐ ปี ชาตกาล ปรีดี พนมยงค์ สังคมไทยเรียนรู้อะไร

ทำไมสังคมไทยจึงไม่อยากจะจดจำอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

เพราะอาจารย์ปรีดีทำลายความคิดกระแสหลักของสังคมไทย สังคมซึ่งต้องการเสี้ยมสอนคนให้เห็นว่า บ้านเมืองจะตั้งอยู่ได้ต้องมีชนชั้นสูงจำนวนน้อย ชนชั้นสูงเหล่านี้จะเป็นผู้พิเศษสุดในทุกๆทาง ทำให้คนเล็กคนน้อยและชนชั้นกลางจำนวนมากใฝ่ฝันต้องการที่จะเป็นคนจำนวนน้อย ทำให้อยากเป็นอภิสิทธิ์ชน แต่อาจารย์ปรีดีนั้นเห็นว่าทุกคนสำคัญเสมอกันหมด มนุษย์ทุกคนควรจะทำเทียมกัน ไม่เพียงแต่ในทางกฎหมาย แต่ต้องทำเทียมกันในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมด้วย

สังคมไทยจะเรียนรู้อะไรจากอาจารย์ปรีดี

อาจารย์ปรีดีเป็นตัวแทนของคนที่เรียกร้องให้เกิดประชาธิปไตย และควรจะแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี เพราะฉะนั้นแนวความคิดนี้แหละที่คนไทยทุกคนควรจะศึกษา ที่แล้วมาเราไม่เชื่อในวิธีการแก้ปัญหาลักษณะนี้ เราใช้ความรุนแรงแก้ปัญหามา การที่ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นมา ท่านต้องการนำเอาธรรมะมาเป็นคัมภีร์ ทำให้แหลมคม หากเราฝึกหัดให้คนมีความกล้าหาญทางจริยธรรม แล้วคนเหล่านี้ก็จะมีบทบาทสำคัญ แต่สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่สอนว่า ไม่ควรสนใจปัญหาการเมือง สนใจแต่ให้เอาตัวรอด เพื่อที่จะไปเป็นลูกจ้าง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยุคปัจจุบัน ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัย
ซึ่งก่อกำเนิดโดยอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ แต่ถึงวันนี้ต้องเปลี่ยน
แปลงไป

ผมเห็นว่า นักศึกษาธรรมศาสตร์สมัยนี้ รู้จักอาจารย์ปรีดี
พนมยงค์ เพราะมีรูปปั้นตั้งอยู่รูปหนึ่ง แต่ถึงรู้จักก็ไม่เข้าใจว่ามี
ความสำคัญอย่างไร ควรจะได้รู้ว่าการที่อาจารย์ปรีดีก่อตั้งมหา
วิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นนั้น ท่านต้องการให้

๑) มหาวิทยาลัยนี้อยู่นอกกำกับของรัฐบาล ของงบประมาณ
จำนวนน้อย ซึ่งอาจารย์ปรีดีได้ทำมาก่อนแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๗

๒) เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนมหาวิทยาลัยเปิดครั้งแรก
ในประเทศไทย ให้ทุกๆ คนได้เรียน คนยากคนจนก็เรียนได้

๓) ต้องการกระตุ้นการเรียนอย่างเป็นองค์รวม ฉะนั้นจึงมี
ปริญญาเดียว คือ ธ.บ. ธรรมศาสตร์บัณฑิต เรียนอย่างเป็นองค์รวม
เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง แสวงหาศักยภาพในตัวเอง
ให้พบ และนำมาประยุกต์ใช้ในการรับใช้บ้านเมือง แต่ตอนนี้ศึกษา
กันเพื่อรับใช้ตัวเอง นักศึกษาธรรมศาสตร์ก็ใช้กระเป๋าแพงๆ ของ
แพงๆ ซึ่งผิดเจตนารมณ์การก่อตั้ง

ตอนนี้ธรรมศาสตร์ถูกสังหารออกจากการเมืองแล้ว การ
เปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไม่ใช่เปลี่ยนเพียงชื่อ แต่
เปลี่ยนเป้าหมาย อุดมการณ์ทั้งหมด ผู้ประศาสน์การไม่มี มี
อธิการบดี อธิการบดีก็มีนายกรัฐมนตรีเข้ามาคุมมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ปี ๒๔๙๐ เรื่อยมา ก็เป็นเผด็จการ เป็นทหาร
จนสมัยถนอม กิตติขจร

แม้ว่าธรรมศาสตร์จะยังมีเชื้อสายเดิมทางการเมือง และ

นักศึกษารวมศาสตร์ก็ยังมีจิตสำนึกอยู่บ้าง แต่ยังไม่เพียงพอ เราต้องพยายามปลูกจิตสำนึกให้มีความตื่นตัวทางการเมือง ไม่ถูกมอมเมาโดยระบบที่เป็นอยู่ ที่เรียนไปเพื่อความเห็นแก่ตัว โดยเฉพาะถูกสื่อมวลชนที่ล้างสมองนักศึกษาทำให้แต่ละคนรู้สึกแยเรียนจบปริญญาตรีแล้วก็รู้สึกไม่มีคุณค่าเท่าไร ต้องเรียนปริญญาโท ต้องไปเรียนเมืองนอก

ภายใต้บริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน จะเกิดคนอย่างเช่นอาจารย์ปรีดี พนมยงค์อีกหรือไม่ แล้วจะถูกย่ำยีเหมือนอาจารย์ปรีดีหรือไม่

ทุกคนเป็นอย่างอาจารย์ปรีดีได้ ผมไม่เชื่อทฤษฎีเรื่องมหาบุรุษ ทฤษฎีนี้สะกดให้ทุกคนต้องสยบยอมกับวีรบุรุษ ผมเห็นว่าอาจารย์ปรีดีก็ทำผิดหลายอย่าง เพราะฉะนั้นควรจะปลุกคนให้ตื่นขึ้นมา คือตื่นขึ้นจากความเห็นแก่ตัว ลดความเห็นแก่ตัวลงไป แล้วแสวงหาศักยภาพของเราให้พบ และศักยภาพอันนั้นควรจะเป็นไปเพื่อมหาชน เราควรจะเป็นประชาธิปไตยที่ยกย่องคนธรรมดาสามัญในฐานะคนธรรมดา ก็จะเป็นจุดเล็กๆ ที่จะนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตัวเอง เช่นการต่อสู้ในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖ เกิดขึ้นจากการต่อสู้ของนิสิตนักศึกษา อาจารย์ ๑๑ คน ที่ออกไปเดินแจกใบปลิวเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

นักศึกษาควรเรียนรู้ศักยภาพของตนเอง จากการศึกษาบทเรียนของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เราควรที่จะศึกษาบุคคลธรรมดาสามัญในประวัติศาสตร์ และเป็นคนใกล้ตัว ซึ่งมีทั้งทำผิดทำถูก เราเรียนรู้เพื่อสร้างความมั่นใจในตนเองพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อรับใช้ส่วนรวม

ตีพิมพ์ใน มหาวิทยาลัย ๒-๔ กรกฎาคม ๒๕๔๒

แปดปี พฤษภาประชาธรรม ร้อยปี ปรีดี พนมยงค์

ร้อยปีของอาจารย์ปรีดี เราต้องแบ่งเป็นช่วง อาจารย์ปรีดีเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองตั้งแต่อายุ ๓๒ ปี ท่านทำอยู่ได้เพียง ๑๕ ปี อายุเพียง ๔๗ ท่านก็ต้องหมดบทบาทไป

ในช่วงนั้นเมืองไทยมีความหวังมาก แม้จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ แม้จะเกิดเผด็จการจอมพล ป. แต่อย่าลืมว่า จอมพล ป. หลุดจากอำนาจไปได้ก็โดยวิถีทางประชาธิปไตย แพ้คะแนนเสียงในสภาฯ เรื่องพุทธมณฑลบุรีและการย้ายราชธานีไปอยู่ที่เพชรบูรณ์

เวลานั้นแม้จะมีเผด็จการ มีต่างชาติมายึดครองเมืองไทย ก็มีขบวนการเสรีไทยเอาชนะได้ทั้งหมด สังคมไทยในช่วงนั้นจึงมีความหวังมากในปี ๒๔๗๕ - ๒๔๘๐ โดยเฉพาะเสร็จสงครามแทนที่อาจารย์ปรีดีจะเอาอาวุธมาสะสมเพื่อตัวเอง เพื่อบ้านเพื่อเมืองอาวุธที่ได้มาทั้งหมดกลับเอาไปให้ขบวนการกู้เอกราชลาว เขมร เวียดนาม อินโดนีเซีย แล้วตั้งสันนิบาตเอเชียอาคเนย์ขึ้น แล้วยังมีฟิลิปปินส์ พม่า เข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วย

ความฝันในเวลานั้น เราจะเป็นประเทศซึ่งจะเป็นกลาง เป็นประเทศที่จะหันไปทางสังคมนิยม ให้ศักดิ์ศรีกับราษฎร และเป็นครั้งแรกที่ราษฎรที่ถูกเรียกว่าบักหนาน บักเสี้ยว เข้ามาเป็นรัฐมนตรี เช่นคุณเตียง ศิริขันธ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญเพื่อบ้านเมือง

แต่แล้วในปี ๒๔๙๐ ความหวังของอาจารย์ปรีดีทั้งหมดถูกทำให้
ปลาสนาการไป

ในปีนั้น ฝ่ายตรงกันข้ามเอาเรื่องไร้สาระมาโจมตีอาจารย์
ปรีดี ในกรณีเรื่องสวรรคต คนที่นำมาโจมตีรู้ว่าอาจารย์ปรีดีไม่
เกี่ยวข้อง เรื่องอื่นไม่สามารถโจมตีท่านได้ และตั้งแต่นั้นมาเรื่องนั้น
กลายเป็นความมิดมัวแอบแฝง ไม่กล้าเผชิญความจริงกัน

พวกรัฐประหาร ๒๔๙๐ ก็สังหารบุคคลที่เป็นความหวังของ
บ้านเมืองหมดเลย คุณเตียงถูกฆ่า คุณถวิล อุดลถูกฆ่า ฯลฯ แล้ว
ทำทุกอย่างให้คนลืมบุคคลเหล่านี้ด้วย โดยเอาของปลอมมาตั้งขึ้น
แทน เช่นอนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ ซึ่งเป็นคนไม่เห็นคุณค่าประชา-
ธิปไตย แต่มหาวิทยาลัยขอนแก่นยังยกย่อง ฯลฯ

ในปี ๒๕๐๐ เป็นต้นมา จอมพลสฤษดิ์เชิดชูสถาบันอย่าง
หลับลูหลับลตา ซึ่งอันตรายมาก สถาบันจะกลายเป็นเครื่องมือของ
นักการเมือง นักทหาร นักการค้า

จากนั้นความหวังสังคมไทยมาเกิดอีกครั้งเมื่อ ๑๔ ตุลาคม
๒๕๑๖ ซึ่งเรื่องนี้เป็นผลพลอยได้มาจาก จดหมายนายเข้ม
เ็นย้ง เพราะผู้ที่สืบทอดเจตนารมณ์ที่สำคัญของอาจารย์ปรีดีคือ
นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ เพราะคนอื่นๆ ถูกฆ่าไปหมด ถึงไม่ถูกฆ่า
ก็ถูกจับไปอยู่คุกสลายยาว หรือไม่ก็หนีไปอยู่ต่างประเทศ เช่น คุณ
กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นต้น หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องรอมชอม แม้
ท่านจะยืนหยัดอยู่กับฝ่ายที่ถูกต้อง

คนที่มีความกล้าหาญคืออาจารย์ป๋วยที่ยังสืบทอดเจตนารมณ์
ได้ จดหมายนายเข้ม เ็นย้ง กลายมาเป็นเหตุให้เกิด ๑๔ ตุลา
แต่แล้ว ๖ ตุลา ๒๕๑๙ กลับไปทำลาย ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ อีก จน
กระทั่งเกิดเหตุพฤษภา ๒๕๓๕ ก็เป็นกระบวนการที่ยักยื้อยื้อยัก

ยันกันตั้งแต่ ๑๔ ตุลาเรื่อยมา

ในกรณีเหตุการณ์เดือนพฤษภา มีสิ่งที่น่าสนใจคือคนเริ่มตื่นตัวในทางประชาธิปไตยมากขึ้น ที่แรกพวกญาติวีรชนก็สนใจ แต่ญาติของตัวเองที่ตายไป แต่หลายคนสนใจมากกว่านั้น หลายคน สังคมลืมหืมเขาไปแล้ว อย่างคุณฉลาด วรจักร ที่เรียกร้องต้องการรัฐธรรมนูญเป็นเนื้อหาสาระ จนเกิด สสร. ขึ้นมา จนมีรัฐธรรมนูญใหม่ขึ้นมา ซึ่งหลายเรื่องดีขึ้นมาก

สังคมเราลืมหืมฉลาด วรจักร เหมือนเราลืมหืมปรีดี พนมยงค์ เราลืมหืมเพียง ศิริจันทร์ และท่านอื่นๆ ดังนั้น ในแง่หนึ่งของแปดปีพฤษภา ประชาธรรม ร้อยปีปรีดี พนมยงค์ ลึกๆ แล้ว เราถูกสะกดมาตั้งแต่ปี ๒๔๙๐ โดยเฉพาะในปี ๒๕๐๐ ให้เราลืมหืมคนธรรมดาสามัญ ให้ลืมหืมคนที่ต่อสู้เพื่อความดีความงาม และยังใช้วิธีบิดเบือนความจริง อย่างในกรณีสวรรคต และทุกเรื่องที่เป็นความจริง ทำให้กลายเป็นเรื่องกึ่งดีกึ่งไม่ดี กลายเป็นของเทียม

ล่าสุดเวลานี้ กรณีเขื่อนปากมูล คนจนเขาต่อสู้ด้วยสันติวิธี แต่ฝ่ายบ้านเมือง ฝ่ายที่จะสูญเสียอำนาจก็บิดเบือนเอาเงินมาทุ้ม เพราะยุคนี้ต่างจากสมัยอาจารย์ปรีดี ที่เงินมีอำนาจมากกว่าแต่ก่อนเยอะมาก

เงินมหาศาลเหล่านี้บางที่ผูกอยู่กับบรรษัทข้ามชาติ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ กิตติ ปตท.กิตติ เกี่ยวข้องกับบรรษัทข้ามชาติทั้งนั้น กรณีท่อก๊าซที่เมืองกาญจน์ก็เกี่ยวข้องกับบริษัทโททาลที่ฝรั่งเศส ซึ่งมีอำนาจเหนือประธานาธิบดีฝรั่งเศส เพราะตามกำหนดของสหภาพยุโรปนั้นต้องไม่ค้าขายในพม่า แต่ประธานาธิบดียังยืนหยัดค้าขายกันอยู่ เพราะแกได้ผลผลิตจากบริษัทนี้ รวมทั้งในเยอรมนี เวลานี้เป็นที่ยอมรับแล้วว่านายโกลด์ก็ได้รับเงินจากพ่อค้าอาวุธ

ลักษณะการฉ้อฉลอย่างนี้ในสมัยอาจารย์ปรีดียังไม่มี แต่เวลานี้ผุดขึ้นในหลายประเทศ ในประเทศเราที่แน่นอนเลยที่นักการเมืองได้รับผลประโยชน์จากพ่อค้า

แม้การเลือก ส.ว.คราวนี้คณะกรรมการมีความจริงจังมากขึ้น ดีกว่าที่แล้วมา ถ้าการเลือกตั้ง ส.ส.ครั้งใหม่ยังทำกันเช่นนี้ก็ช่วยได้ในระดับหนึ่ง

ในระยะยาวผมเห็นว่าต้องหันมาองการเมืองนอกระบบ ตามที่ท่านอาจารย์ปรีดีได้พยายามสร้างสรรค์ตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ แต่แล้วปี ๒๔๙๐ ต้องหยุด เพราะเริ่มมีการซื้อ ส.ส. แล้วมีการซื้อ กันเรื่อยมา ถ้า ส.ส.ไม่เปลี่ยน ผมว่าต้องหันมาสนใจการเมืองนอก ระบบ อย่างที่**สมัชชาคนจน**ทำอยู่ คือคนชั้นกลางเข้ามาร่วม ต่อสู้ แล้วลงไปเล่นการเมืองเบื้องล่าง ที่เห็นได้ชัดเจน ต่อไปรัฐจะมีอำนาจน้อยลงไป ผิดกับสมัยอาจารย์ปรีดีที่รัฐมีอำนาจมาก เวลา นี้รัฐมีอำนาจน้อยเพราะต้องไปสยบยอมต่อพ่อค้าอย่างบริษัทเกษตร ยักษ์ใหญ่เวลานี้มีอำนาจเหนือรัฐบาล นี่เป็นเพียงตัวอย่างเดียวที่ เขาต้องค้าขายกับบริษัทข้ามชาติ

จากวันนี้ไปเราต้องมองทะลุแต่ละรัฐบาลไป ต้องรู้เรื่อง เข้าใจธนาคารโลก เข้าใจธนาคารพัฒนาเอเชีย เข้าใจการค้าโลก เข้าใจบริษัทข้ามชาติให้ชัดเจน แต่น่าเสียดใจที่คนในกระแสหลัก ไม่ว่าจะเป็นรัฐมนตรีคลัง นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีพาณิชย์ ไม่ เข้าใจประเด็นเหล่านี้ แต่ผมเห็นว่าคนข้างล่างเข้าใจชัดเจนมากกว่า อย่างที่เห็นการต่อต้านการประชุมธนาคารพัฒนาเอเชียที่เชียงใหม่ ประเด็นเหล่านี้ นานาชาติจะมองมาที่คนข้างล่างมากขึ้น

ส่วนเรื่องที่เขาพยายามจะทำให้คนลืมคนดีผมว่ามีนิมิตหมาย ที่ดีจะกลับคืนมา เช่น พวกญาติวีรชนเดือนพฤษภาคมเขาก็เข้มแข็งขึ้น

เขาไม่ลืมลูกหลานญาติพี่น้องที่ตาย และรวมไปถึงคนอื่น ๆ ไม่ว่า
วีรชน ๑๔ ตุลา ๖ ตุลา รวมทั้งคนที่ตายไปในขบวนการเสรีไทย
ในเหตุการณ์ปี ๒๔๗๕ ใน ร.ศ. ๑๓๐ ถ้าเราคิดเป็นขบวนการ
ทั้งหมด เราจะเห็นวีรชนทั้งหมดที่สูญเสียมมา โดยที่โครงสร้าง
สังคมไม่เปลี่ยน เราต้องทำวีรชนเหล่านั้นให้เป็นที่ประจักษ์ ขนาด
ชื่อข้างสมเด็จพระนเรศวรเรายังรู้จัก แต่พลที่อารักขาเท้าข้างเรา
ไม่รู้จัก ซึ่งเป็นที่น่าเสียใจ ถ้าไม่มีคนเหล่านั้นข้างถูกตัดขาไปแล้ว

นี่ผมเห็นว่าถ้าเราเริ่มเปลี่ยน เห็นคนธรรมดาสามัญสำคัญ
จะเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ แล้วสังคมจะเห็นว่าคนธรรมดาสามัญ
เหล่านี้แหละคือวีรชนที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านเมือง

พวกเราอย่าลืมนะว่าอาจารย์ปรกติเป็นคนธรรมดาสามัญ ที่
อาจารย์ปรกติต่างจากคนอื่นคือ อุทิศตัวเพื่อคนธรรมดาสามัญ ถ้า
ไม่คิดอย่างนั้นอาจารย์ปรกติจะอยู่ในอำนาจตลอดไป

ที่น่าเสียใจ คนในรัฐบาลนี้ได้แต่ทำงานไปวันๆ ลึกๆ แล้วไม่
รู้จักประวัติศาสตร์ ลึกๆ มีความกลัว มีความเกรง ไม่เข้าใจราษฎร
แล้วยังนึกว่าตัวเอง ตัวฉลาดที่มีอำนาจไปเรื่อยๆ แต่หาว่าไม่รู้ว่าการ
มีอำนาจไปเรื่อยๆ ได้ใช้วิธีหลอกลวงโกหก อยู่ได้เพราะเงินบรรษัท
ข้ามชาติ พวกเป็นหัวคะแนนหลายคนหากินอยู่กับสินค้าที่ผิด
กฎหมายด้วยซ้ำไป

หลังจากวันนี้ไปสังคมไทยจะไปทางไหนขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย
วันนี้เราครบรอบ ๘ ปีพฤษภาประชาธรรม ถ้าเราเข้าใจความทุกข์
และสออย่างมีสติ มองไปที่ประวัติศาสตร์ของเราเอง มองไปที่เพื่อน
บ้านของเรา แล้วร่วมกันสออย่างฉลาดจะมีความหวัง

อย่างประธานาธิบดีเกาหลียังอยู่ฝ่ายประชาชนมาตลอด
การเลือกตั้งแพ้มาตั้งหลายหน แต่ในที่สุดเขาชนะ แต่การชนะไม่ใช่

ของง่าย เพราะโครงสร้างเดิมยังແ່ຍ່อยู่ หรือในอินโดนีเซียก็เช่นกัน ต่อสู้กันมาแบบไทยนี่แหละ ตอนนีเ้ามีประธานาธิบดีที่มาจากรากหญ้า ต่อไปของเราหวังว่าคนที่ขึ้นมาเป็นผู้บริหารจะเป็นผู้ที่มี ศาสนธรรมนำทาง แทนที่จะกลิ้งกล่อนไปวันๆ หลีกภัยไปวันๆ ไม่เคยเห็นปัญหาที่เป็นจริงเป็นจัง แต่ตอนนี้ยังไม่เห็นคนคนนั้นใน พรรคการเมือง ต่อไปเชื่อว่าจะต้องมี

คุณชวลิตหลายต่อหลายเรื่องเป็นคนน่ารัก เป็นคนเข้าใจ ปัญหาคนยากคนจน ปัญหาของชนชั้น แต่เป็นคนตัดสินใจปัญหาลำบาก บริษัทยบริหารส่วนหนึ่ง คนเขาไม่นับถือ

คุณทักษิณภาพออกมาว่าเป็นคนมีเงิน แล้วจะเป็นนายกรัฐมนตรี ยังไม่มีนโยบายอะไรที่ชัดเจน เพราะบ้านเมืองต่อไปนี้ ต้องมีนโยบายที่ชัดเจน ต้องยืนหยัดอยู่กับนโยบายนั้น แล้วผมยังไม่เห็นเลยว่าจะมีพรรคไหนที่มีนโยบายเพื่อคนยากคนจน พรรคไหนจะแก้ปัญหายอย่างจริงจังให้คนยากจน

อย่างปัญหาเขื่อนปากมูลครั้งนี้ไม่เห็นมีพรรคไหนออกมา ยืนเคียงข้างประชาชนเลย หรือการต่อสู้ที่เมืองกาญจน์เรื่องท่อก๊าซ ก็ไม่มีใครออกมา

ที่ไม่ออกมาเป็นเพราะแหย กลัวเสียคะแนน กลัวได้ไม่คุ้มเสีย แต่เรื่องนโยบายจะคิดอย่างนั้นไม่ได้ อะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดีงามจะต้องทำ แม้คนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยก็ต้องทำ แต่พรรคการเมือง เวลาจะทำก็ต้องเมื่อได้คะแนนเท่านั้นเอง

สิ่งที่ผมพูดนี้คงมีคนคิดบ้าง แต่คนที่ไม่ชอบมีมากกว่า เพราะคนส่วนหนึ่งไม่ชอบความคิด เฟลโตเคยพูดไว้ว่า “มนุษย์เราเมื่ออยู่ในถ้ำมานาน คู่กับความมืด พอจะเปิดถ้ำให้แสงสว่างเข้ามา คนจะกลัวตาบอด”

คนไทยเราก็เหมือนกัน เรากลัวความสว่าง ยกตัวอย่างคนที่เรานับถือกันอยู่ ท่านมีคุณูปการมากมาย แต่จุดอ่อนท่านก็มี พวกเราไม่เข้าใจ ท่านก็กลายเป็นเสด็จพ่อไป ความจริงเราต้องรู้จักแยกแยะ แม้แต่ขบวนการพฤษภาทศี ขบวนการเดือนตุลาก็ดี ที่ดีก็มีมาก แต่ก็มีความจุดอ่อนเยอะแยะ เราจะเชียร์อย่างเดียวไม่ได้ ต้องรู้จักแยกแยะ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ แต่พอเราวิจารณ์เขาหาว่าเราไม่ใช่พวกเขา เรื่องเหล่านี้ผมว่าท่านอาจารย์ปรกติท่านดีมาก ท่านฟังเพราะเหตุนี้ด้วย

ท่านเห็นว่าพวกนั้นสำคัญ แต่พวกนั้นจะสำคัญกว่าธรรมะไม่ได้ และระหว่างพวกเรากับคนยากไร้ส่วนใหญ่เราต้องเข้าข้างคนยากไร้ส่วนใหญ่ แม้คนยากไร้ส่วนใหญ่ นั้นอาจจะมီးอะไรบกพร่อง มีความผิดพลาด แต่เขาก็ถูกเอาเปรียบมานาน เราควรจะอยู่ฝ่ายเขา ให้เกียรติเขา รับฟังเขา อย่าไปทำร้ายเขา ผมเกรงว่าบทเรียนเหล่านี้ รัฐบาลปัจจุบันไม่เข้าใจ

ในส่วนที่สังคมเรายังขาดความคิด ผมว่าพวกเราทุกคนต้องช่วยกัน ยกตัวอย่างงาน ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรกติ มีการนำละครคือ **ผู้อภิวัฒน์** มาแสดง รู้สึกว่าได้ผล ไปแสดงที่ไหนๆ ทั้งในและนอกประเทศ คนเขายอมรับความจริงขึ้น ไปเล่นที่อุบลฯ ลูกสาวคุณทองอินทร์ ภูมิพัฒน์ ที่คนเขาลืมไปแล้ว แกมาดูละครแล้วร้องให้ผู้คนเลวรู้จักแก่ ที่สกลนคร คนไม่รู้จักคุณเตียง ศิริขันธ์ เลย เตี่ยคนนี้รู้จัก มีการทำวิจัยเรื่องคุณเตียงแล้ว ผมเห็นว่าเรื่องเหล่านี้สำคัญ ทุกจังหวัดภูมิไจกับคนของเขาได้ แทนที่เราจะเอาใครไปยึดเยียดให้เขา เช่น เอากรมหลวงประจักษ์ฯ ไปตั้งอนุสาวรีย์ที่อุดรธานี เพียงเพราะท่านเป็นคนที่ไปตั้งกองทัพนั่น แล้วตั้งจังหวัดขึ้น แต่ท่านไม่มีพื้นฐานที่จังหวัดอุดรธานีเลย ความคิด

เหล่านี้ผมว่าต้องมาทบทวน ประชาชนต้องมีส่วนมีเสียงในการเลือกของเขา ถ้าทำอย่างนั้นได้ทุกจังหวัด ผมจะทำให้คนตื่นตัวนั้นเป็นคนในอดีต คนในปัจจุบัน ผมก็ว่าควรทำเช่นเดียวกัน เราต้องนับถือคนในปัจจุบันด้วย พวกสมัชชาคนจนเขาต่อสู้เราก็ต้องให้เกียรติเขา ไม่ใช่ไปทำลายเขา ว่าเป็นตัวเลวร้ายต่าง ๆ

ผมเห็นว่าเมื่อไรคนส่วนใหญ่เริ่มเห็นประเด็นเหล่านี้ นั้นแหละเขาจะภาคภูมิใจ เช่น พวกชาวเขามีคนดูถูกว่าทำลายป่า ถ้าเราศึกษาข้อเท็จจริงจะพบว่า คนเหล่านี้เขาอยู่กับป่ามา ๗๐๐-๘๐๐ ปี แล้วเขาจะทำลายได้อย่างไร หรือเราไม่เข้าใจเขา เราไปดูถูกเขาว่าเขาโง่ เพราะเขาไม่รู้จักภาษาไทยภาคกลางเท่านั้นเอง ภาษาของเขาเราก็มารู้จัก เราก็มองเช่นเดียวกัน ที่เขานับญาติย้อนไปถึง ๒๒ ชั่วคนได้นั้นโง่ไหม คนไทยนับได้ ๕ ชั่วคนก็เก่งแล้ว แต่ทั่วไปนับได้ ๓ ชั่วคนเท่านั้น ถ้าเราเข้าใจสิ่งเหล่านี้ เราจะนับถือเขาว่าเขาดีกว่าเราหลายอย่าง ด้อยกว่าเราหลายอย่าง ถ้าเราเอาความดีความด้อยมาประสานกัน มาเรียนรู้กัน เราก็จะกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และผมเห็นว่าบ้านเมืองนี้ต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต้องร่วมกันเพื่อความสุจริตยุติธรรม ต่อสู้กับบรรษัทข้ามชาติ สู้กับองค์กรต่างๆ ที่มันอ้างว่าวิเศษกว่าเรา หลายอย่างพวกนี้เก่ง แต่เก่งในทางสมองเท่านั้นเอง ความจริงไม่เคยผจญกับความยากไร้ของผู้คน

ผมว่าการแก้ปัญหาทั้งหมดต้องกลับไปทอริยสัจสี่ คือเห็นความยากไร้ของคนส่วนใหญ่ เขายากไร้เพราะอะไร ไม่ใช่เพราะกรรมเก่า ไม่ใช่เพราะขี้เกียจ ที่เขาเล่นการพนัน ดิดอบายมุข นั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่ง เป็นผลพลอยได้ที่เขายังทำน่ายังหมดตัว ยังมีหนี้เพิ่มขึ้น ที่เขาติดการพนัน ก็เพราะเขาหาทางหนี ความหวัง

อย่างเดียวคือเขาจะได้จากหอยใต้ดิน ถ้าเราสามารถเข้าใจเขา ให้เขาเกิดความภาคภูมิใจ ทำงานอะไรแล้วได้ผลมากขึ้น เขาก็จะเลิกสิ่งเหล่านั้น

นิมิตดีคือว่าเวลานี้พระสงฆ์ท่านช่วยได้เยอะ อย่างหลวงพ่อนาน ที่สุรินทร์ พระครูสุภา ที่ยโสธร หลวงพ่อคำเขียน ที่ชัยภูมิ พระเหล่านี้ผิดไปจากพระอื่นที่คนไทยไม่รู้จักแยกแยะ อะะอะก็ยกย่องคนดัง พวกเราต้องหาคนดีที่ไม่จำเป็นต้องดัง ต้องแยกของแท้ออกจากของเทียมให้ได้

อย่างหนังสือ**เสียงประชาชน** นี้ ต้องให้ประชาชนได้แสดงออก ไม่จำเป็นต้องเซ็นร้ประชาชนตลอดเวลา แต่ต้องให้ประชาชนที่เขาไม่มีเสียงจะได้มีเสียง แต่เสียงของเขานั้นไม่ชอบมาพากล ต้องถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้ แต่ถ้าเสียงของประชาชนส่วนใหญ่พวกเรามากจะไม่ได้ยิน หนังสือพิมพ์เล่มนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีเสียง นี่คือประโยชน์ แม้เสียงนั้นจะไม่ถูกใจผู้มีอำนาจ ผู้มีอำนาจจะต้องฟัง อย่าไปโกรธเกลียดฟ้องร้องเขา

ตีพิมพ์ใน **เสียงประชาชน**

มิถุนายน ๒๕๔๓

อันเนื่องมาแต่จดหมาย จากชอยสันติภาพฯ

รายการเฉลิมฉลองอันได้จัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงเกียรติคุณท่าน
รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ เนื่องในวาระอายุครบ ๑๐๐ ปีนั้น
อาจต้องประสบพบความทุกข์ทรมานอยู่บ้าง หากไม่ถึงขนาดที่ว่าทำ
ไม่ได้เอาเสียเลย

ในดินแดนที่กษัตริย์มีสถานะอยู่เหนือคำวิพากษ์วิจารณ์
แม้ว่าจะเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์เพียงใด ประชากรทั่วไปมักหยุด
กึกกวดตรงที่การเลียงไม่แสดงความกระตือรือร้นกับงานรำลึกถึง
นายปรีดีจนเกินไป โดยที่บุคคลนี้เองมีส่วนอย่างสำคัญในการยุติ
บทบาทของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๕

หากใครยังเคลือบแคลงใจในเรื่องนี้อยู่ ก็ให้ไปถาม สุลักษณ์
ศิริรักษ์ นักวิจารณ์สังคม ดู เพราะเขาเป็นตัวตั้งตัวตีหลักในการ
จัดให้งานเฉลิมฉลองได้มีขึ้น

ในราวต้นปีนี้ ในฐานะประธานคณะกรรมการดำเนินงาน
ฉลอง ๑๐๐ ปีชาตกาลปรีดี พนมยงค์ ภาคเอกชน เขาเขียน
จดหมายเปิดผนึกถึงนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี จดหมาย
นั้นลงวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์* โดยชี้แนะเป็นข้อเสนอ ๙ ประการ
เพื่อภาครัฐบาลจะสามารถจัดการฉลองนี้อย่างเป็นคุณูปการแก่
อาณาประชาราษฎร์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความสำคัญของปรีดี
พนมยงค์ มิได้จำกัดอยู่ที่กระทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

* ดูเรื่อง “จดหมายจากชอยสันติภาพถึงชอยหมอเหล็ง” หน้า ๒๓๙ ประกอบ

แผ่นดินเท่านั้น หากท่านรัฐบุรุษอาวุโสยังเกี่ยวข้องกับผลงานสำคัญในเรื่องของประเทศชาติ โดยเป็นผู้นำขบวนการเสรีไทย ซึ่งดำเนินการอย่างลับเพื่อต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น ที่บุกเข้ายึดครองดินแดนไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นอกจากนั้น ยังเป็นผู้ประศาสน์การ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ที่ในปัจจุบันถูกเปลี่ยนชื่อเป็น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทั้งนี้โดยแทบไม่ต้องเอ่ยถึงผลงานอื่นๆ เลย

คำตอบต่อข้อเสนอดังกล่าวคือ ไม่ และไม่ หากว่ามีใช้ความเจียบเจียบเฉยเมย ซึ่งสุลักษณ์ได้รับหลังจากที่ได้ส่งข้อเสนอไป

“ไม่มีอะไรเลย ไม่มีอะไรทั้งสิ้น” สุลักษณ์เอ่ยเมื่อกล่าวถึงข้อเสนอทั้ง ๔ ซึ่งตนได้ยื่นต่อนายกรัฐมนตรี

ในบรรดาเรื่องราวอันถูกปิดปฏิเสชนั้น มีอาทิ การจัดให้มีสวนสาธารณะและลานประชาธิปไตยขึ้นในแต่ละจังหวัด ทั่วประเทศ เพื่อเป็นแหล่งรวมและปลูกฝังความคิดกิจกรรมทางประชาธิปไตย กับทั้งเขายังเสริมเสนอแนะไปด้วยว่า สำหรับท้องถิ่นที่มีคนสำคัญในขบวนการเช่นนี้ หากราษฎรประสงค์ ก็น่าจะมือนุสาวรีย์ เพื่อเป็นเครื่องรำลึกนึกถึงบทบาทความสำคัญของคนในท้องถิ่น ในการนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางประชาธิปไตยของท่านเหล่านั้น ซึ่งสุลักษณ์หวังว่าสวนและลานตลอดจนอนุสาวรีย์นี้ จักช่วยให้เยาวชนบังเกิดความเข้มแข็งในเรื่องประชาธิปไตยไทย เมื่อเรื่องเจียบหายไป สุลักษณ์ได้กล่าวว่า “เป็นสิ่งที่น่าอดสูใจอย่างยิ่ง ทั้งที่อาจารย์ปริตินั้น เป็นผู้วางรากฐานให้เกิดเทศบาลทั้งหมด”

“ก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้นอีกนั่นแหละ” เมื่อสุลักษณ์เอ่ยถึงผลของข้อเสนอให้ตั้งชื่อห้องสำคัญๆ ซึ่งใช้เป็นทีลงนามทำสัญญากับ

ต่างประเทศหรือรับแขกเมือง ณ กระทรวงการต่างประเทศ ว่าห้องประดิษฐานอนุสรณ์หรือห้องปรีดี เขาให้เหตุผลว่าเนื่องเพราะท่านเป็นผู้แก้ไขสนธิสัญญาไม่เป็นธรรมที่สยามได้เคยทำไว้กับต่างประเทศจนสำเร็จ

“เมื่อผมไปพูดในห้องประชุมรัฐสภานั้น ก็ได้เอ่ยถึงเรื่องนี้ซึ่งได้รับเสียงปรบมือตอบรับอย่างกึกก้อง” สุลักษณ์บอกก่อนที่จะเติมท้ายว่า แต่รัฐบาลก็ไม่แสดงความเห็นโดยประการใด

“ไม่มีคำตอบ” คือคำตอบต่ออีกหนึ่งข้อเสนอสกุลักษณ์ที่ระบุว่า เราควรมีรูปสัญลักษณ์ของประชาธิปไตย เช่น พานรัฐธรรมนูญใส่ไว้เป็นลายน้ำภายในวงกลมสีขาวของธนบัตรไทย “ก็เจียบไปอีก เขายังคงใส่พระบรมรูปลงไปในวงกลมสีขาวอยู่ตามเดิมทั้งๆ ที่มีพระบรมฉายาลักษณ์ซึ่งมีอยู่บนใบธนบัตรต่างหากไปด้วยแล้ว” เขากล่าวอย่างชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงว่า สมัยนี้องค์พระมหากษัตริย์เท่านั้น ที่ดูเหมือนจะมีคุณค่า สำหรับความเคารพบูชาสูงสุด

สุลักษณ์ถึงแก่ทำข้อเสนอว่า เราควรมีธนบัตรที่พิมพ์รูปนายปรีดี เช่นในทุกประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ก็มีรูปบุคคลสำคัญอื่นๆ อยู่บนธนบัตรด้วยกันทุกประเทศทั้งนั้น “แต่ในเรื่องนี้ยิ่งกว่าเจียบหายเสียอีก” สุลักษณ์บอก “นั่นย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ได้เอาเลย”

“ไม่มีความคืบหน้า” เมื่อสุลักษณ์สรุปเรื่องข้อเสนอให้ทำดวงตราไปรษณียากรรูปภาพนายปรีดี พนมยงค์ “พวกกระทรวงคมนาคมตอบมาว่า เป็นเรื่องที่ไม่อาจเป็นไปได้” ครั้นเมื่อถามกลับไปว่าแล้วทำไมจึงจัดทำดวงตราเป็นรูปสมาชิกในราชวงศ์ได้เล่าเมื่อมีข้อห้ามสำหรับการพิมพ์รูปบุคคลลงไป “พวกนั้นให้คำตอบว่า ‘พระราชวงศ์ได้รับการยกเว้นจากกฎอันนี้’ ผมก็เลย

ย้อนถามว่า ‘นี่เรายังอยู่ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรืออย่างไร’ ซึ่งพวกนี้ก็ไม่ยอมตอบ”

สุลักษณ์กล่าวว่าเรื่องนี้อัดตนายกรัฏมณตรี นายอานันท์ ปันยารชุน ก็ยังเห็นด้วยเลย แต่ก็ไม่มีอะไรคืบหน้า

รวมทั้งข้อเสนอให้สายการบินไทยจัดทำวารสารทำเรื่องและรูปว่าด้วยวาระชาตกาล ๑๐๐ ปีปรีดี พนมยงค์ขึ้นปกสำหรับแจกจ่ายผู้โดยสารเที่ยวบินภายในและต่างประเทศ ซึ่งก็ไม่เป็นผล “วารสารของการบินไทยลงพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระรูปสมเด็จพระราชชนนีแทบทุกฉบับลงแม้รูปลึกรูปคาง แต่ไม่มีรูปนายปรีดี ซึ่งเราส่งจดหมายไปยังการบินไทยเป็นร้อยๆ ฉบับ แต่ไม่เคยได้รับคำตอบใดๆเอาเลย แต่ถ้าเขียนเสนอไปในเรื่องอื่นๆ จะได้รับคำตอบเสมอ” สุลักษณ์กล่าวเศร้าๆ

ยกความหนวกบอดไปบรรดาผีไปเสียแล้ว สุลักษณ์ยังพอได้รับการตอบสนองอยู่บ้าง ในเรื่องของการตั้งทุนจำนวน ๑๐ ล้านบาท ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยตั้งขึ้นสำหรับให้เป็นทุน Pridi Fellowship โดยทุนนี้มีเพื่ออุดหนุนข้าราชการของหน่วยงานที่มีแว้วดี มีความประพฤติดี มีความสามารถในระหว่างอายุ ๓๕-๔๕ ปี มีโอกาสพักงานสัก ๖ เดือนหรือ ๑ ปีเพื่ออ่าน เขียน วิจัยให้เกิดความลึกซึ้ง*

อีกประการหนึ่งที่มีผลไปในคืบหน้าอยู่บ้างก็คือ กระทรวงศึกษาธิการได้ทำหนังสือส่งไปถึงสามประเทศอินโดจีน เพื่อที่จะดำเนินงานเฉลิมฉลองครบ ๑๐๐ ปีชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ร่วมกัน เพราะท่านผู้นี้ได้ให้ความช่วยเหลือประเทศทั้งสามในระหว่างที่ท่านยังบริหารบ้านเมือง ทว่า งานดังกล่าวก็ไปไม่ถึงขั้น

* ดูเรื่อง “ทุนปรีดี-ป่วย” หน้า ๓๓๓ ประกอบ

สัมฤทธิ์ผล เนื่องจาก “คณะกรรมการยูเนสโกไทยไม่เล่นด้วย”
สัญลักษณ์สรุป

แต่ก็เชื่อว่าเรื่องร้ายๆ จะไม่สิ้นสุด เพราะสัญลักษณ์ได้เสนอ
แนะด้วยว่า ควรที่สำนักงานทรัพย์สินจะคืนทำเนียบท่าช้าง ซึ่งเป็น
อาคารประวัติศาสตร์ที่พำนักของนายปรกติ เพื่อจัดทำเป็น
พิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สถานให้กับท่านอดีตรัฐมนตรีว่าการ “ซึ่งก็ไม่
สำเร็จ นั่นเป็นเรื่องสุดท้ายในโลกที่พวกเขายินดีที่จะกระทำ แค
ข้อเสนอของอาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ที่ธรรมชาติว่าให้
ทำแผ่นป้ายชื่อไปติดไว้เพียงเท่านั้น รัฐบาลก็ไม่นำพาเสียแล้ว”
สัญลักษณ์กล่าวเพิ่มเติม

เท่านั้นยังไม่พอ สัญลักษณ์ได้ขอให้รัฐบาลรับเป็นเจ้าของภาพ
จัดเลี้ยงเป็นเกียรติแก่บรรดาบุคคลซึ่งมีส่วนร่วมในขบวนการต่อสู้
เพื่อประชาธิปไตยของไทย ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ตุลาคม ๒๕๑๖
และ ๒๕๑๙ เรื่อยมาจนคราวพฤษภาคม ๒๕๓๕ ที่ราษฎรไทย
ลุกฮือขึ้นล้มล้างอำนาจ รสช.ของ สุจินดา คราประยูร

“ไม่มีทาง นายกษปฎิเสธ” สัญลักษณ์บอก มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ตกลงเป็นเจ้าของภาพจัดงานในลักษณะเดียวกันเมื่อวันที่
๑๐ พฤษภาคม รวมทั้งมีการเชิญแขกผู้มีเกียรติชาวต่างประเทศ
มาร่วมงานนี้ด้วย นายกษชวนบอกว่ารัฐบาลจัดให้ไม่ได้ เพราะเขา
ได้รับคำร้องขอจากสำนักพระราชวังให้จัดงานเช่นนี้ถวายพระ
ราชชนนี เขาจึงไม่สามารถทำซ้ำ ๒ หน ซึ่งผมไม่เข้าใจการใช้
ตรรกะของเขา” สัญลักษณ์บอกด้วยว่านายกษขอร้องมิให้นำเอาบุคคล
ทั้งสองมาเปรียบเทียบกัน แม้ว่าทั้งคู่จะมีชาติกาลครบ ๑๐๐ และ
ได้รับการประกาศเกียรติคุณจากยูเนสโกว่าเป็นบุคคลสำคัญของ
โลกเหมือนกัน

สุลักษณ์ยังได้ทำข้อเสนอให้จัดสร้างภาพยนตร์จากชีวประวัติของนายปรีดี พนมยงค์ แต่ก็ “ไม่มีคำตอบ ผมถามนายชวน ซึ่งเขาก็ได้แต่หัวเราะ ในท่าที่แบบไทยนั้นก็หมายถึง ‘ไม่ได้’ แต่ถึงอย่างไรผมได้คุยเรื่องนี้กับบิรชาร์ด เกียร์ ซึ่งเขาบอกว่าจะใช้ชื่อของเขาไหมล่ะ ได้เลยถ้าจะเป็นประโยชน์”

สุดท้ายแต่ยังไม่ท้ายที่สุดก็คือ“ผมยังบอกด้วยว่าหากนายภจะขอให้สื่อของรัฐกล่าวอะไรๆ ในเรื่องนายปรีดีเพื่อออกอากาศเผยแพร่ทางสื่อวิทยุและโทรทัศน์สักเดือนละครั้งหรือสองครั้งจะได้หรือไม่ ในขณะที่สื่อของรัฐประโคมเรื่องสมเด็จพระศรีฯ แทบทุกช่องโทรทัศน์ และทุกคืน เขาก็ยังคงบอกว่า “ขออย่าได้นำมาเปรียบเทียบกัน” คุณก็ทราบดีว่าไม่ใช่เรื่องปกติที่รัฐบาลจะให้งบประมาณ ๙ ล้านบาทเพื่อจัดงานเฉลิมฉลองชาตกาลของนายปรีดี และที่ใช้ในงานเฉลิมฉลองสมเด็จพระศรีฯ นั้น เป็นเท่าไรกัน

“ผมได้ว่าอย่างไม่ต้องคำนึงถึงเรื่องว่านายปรีดีเป็นบิดาของประชาธิปไตยไทย เป็นผู้ปลดปล่อยประเทศให้ไม่ต้องเป็นผู้แพ้สงคราม เอาแค่เรื่องเงินนี่ยังเดี๋ยวเท่านั้น” สุลักษณ์กล่าวโดยอ้างถึงเรื่องที่นายปรีดีก่อตั้งธนาคารชาติ และช่วยปกป้องไม่ให้ประเทศต้องสูญเสียเงินตราเป็นหลายต่อหลายครั้ง “ในระหว่างที่ญี่ปุ่นเข้ายึดครองประเทศไทยและต้องการยืมธนบัตรไทยมาใช้ นายปรีดีบอกว่าได้สิ แต่เขาต้องนำทองคำไปเข้าไว้ในธนาคารกลางของโตเกียวนะ แล้วทองคำจำนวนนี้ก็คืนกลับมาเมื่อสงครามยุติลง” ยังการที่นายปรีดีให้ซื้อโรงงานยาสูบจากบริษัทอังกฤษ-อเมริกันไว้ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ เล่า เราได้ทำไรกันขนาดไหน เพราะฝรั่งขาย เพราะกลัวญี่ปุ่นจะมายึด แม้ต่อมาจะโกงกินกันไปเพียงไรแล้วก็ตาม แต่ใครในวงการโรงงานยาสูบจะยินดียินนุมนัต

เงินมาช่วยงาน ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรีดีไหม

สุลักษณ์บอกว่า เท่าที่เราได้รับจากรัฐบาลชุดนี้สำหรับการจัดงานเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้มีพระคุณกับประเทศถึงเพียงนี้ก็คือเงินจำนวน ๙ ล้านบาท “ผมอยากจะหัวร่อ” สุลักษณ์กล่าว

ถึงอย่างไร ชายชราคนนี้จะไม่ยอมเลิกరా “ไม่หรวก ผมจะรอคอยจนกว่าจะมีรัฐบาลชุดใหม่ ผมจะไม่ยอมยุติ รัฐบาลจะต้องเลิกหวาดกลัวภาพของนายปรีดี แต่กลับจะต้องมีความภาคภูมิใจในตัวท่าน”

ประวิตร โรจนพฤกษ์ สัมภาษณ์

ตีพิมพ์ใน *Seeds of Peace*

Sept.-Dec. 2543

สื่อมวลชนไทย กับสถาบันพระมหากษัตริย์

คิดเห็นอย่างไรกับการนำเสนอภาพลักษณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านทางสื่อมวลชน เช่น การโฆษณา และอะไรเป็นสาเหตุสำคัญของปรากฏการณ์เช่นว่านี้

ปรากฏการณ์ในการเสนอข่าวสารต่างๆ ก็ดี กิจกรรมต่างๆ ก็ดี อันเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์นั้น มีเหตุผลต้นปลายมาจากเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองในปี พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๐๑ เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรัฐประหาร โดยอ้างว่าเป็นการปฏิวัติ เข้ายึดอำนาจการปกครองบ้านเมืองโดยปราศจากความชอบธรรมใดๆ สิ้น เพราะเมื่อคราวที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม หรือคณะรัฐประหารยึดอำนาจเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐ นั้น จอมพล ป. ยังอ้างความเป็นประชาธิปไตย และรักษารัฐธรรมนูญไว้ แม้จะเขียนรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ แต่รัฐสภายังคงสภาพอยู่ ก็พอจะถือได้ว่าเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็ยังมี ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อมาถึงยุคจอมพล ส. ธนะรัชต์ ยึดอำนาจปี ๒๕๐๑ นั้น ได้ฉีกรัฐธรรมนูญทิ้ง ปิดรัฐสภา ทั้งหมดอ้างความชอบธรรมอย่างเดียว คือเพื่อพระมหากษัตริย์ เนื่องจากคอมมิวนิสต์จะมาทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ จริงอยู่ เมื่อจอมพล ป.

พิบูลสงครามยึดอำนาจในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้อ้างว่าเพื่อที่จะปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยกล่าวหาอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ว่าวางแผนจะล้มล้างราชบัลลังก์ หว่านอาจารย์ปรีดีจะตั้งตัวเองเป็นประธานาธิบดี อันที่จริงผู้ที่เคยคิดจะตั้งตัวเองเป็นประธานาธิบดีคือจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั่นเอง เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ อุดหนุนสถาบันพระมหากษัตริย์มาตั้งแต่ต้น เพราะฉะนั้นการทำรัฐประหารเมื่อปี ๒๔๙๐ จึงได้นำเอาสถาบันพระมหากษัตริย์มาใช้เป็นเครื่องมือ แต่ว่าได้กดพระราชอำนาจไว้ให้อยู่ภายใต้นายกรัฐมนตรี พระมหากษัตริย์เสด็จไปไหนไม่ได้เลยในประเทศไทย เว้นแต่ที่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ไปได้เพียงปีละ ๓ สัปดาห์เท่านั้น และให้ทำได้แต่เฉพาะเพียงพิธีกรรม พระเจ้าอยู่หัวทรงรู้สึกอึดอัด ท่านจึงขอมีสถานีวิทยุกระจ่ายเสียงของท่านเอง วิทยู อส. (สถานีวิทยุอัมพรสถาน) จึงได้เกิดขึ้นในสมัยนั้น เป็นสถานีวิทยุแห่งเดียวที่เป็นปากเป็นเสียงให้กับพระราชวัง นอกไปจากนี้ ทั้งหมดจะออกข่าวนายกรัฐมนตรี ข่าวอื่นๆ แทบจะไม่มีข่าวในวังเลย หรือมีก็แต่เฉพาะพระราชพิธี ซึ่งนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้กำกับดูแลสำนักพระราชวังเป็นผู้กำหนด ครั้นล่วงมาถึงยุคจอมพลสฤษดิ์ จอมพลสฤษดิ์ถวายเป็นของขวัญเลย สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นของรัฐบาล ก็ถวายเป็นของขวัญไปเป็นของส่วนพระองค์

ข่าวสารทั้งหมด ไม่ใช่เฉพาะพระมหากษัตริย์ หากเน้นที่พระราชวงศ์ ซึ่งผมเรียกว่า“ขัตติยาธิปไตย”เกิดขึ้น สร้างรูปเจ้าขึ้น อนุสาวรีย์เจ้าขึ้นแท่นทุกแห่ง กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ฯลฯ เป็นการปลุกเอาขัตติยราชขึ้นมาอย่างสำคัญที่สุด สำคัญไม่น้อยไปกว่าพระพุทธเจ้า หรืออาจจะยิ่ง

กว่าด้วยซ้ำ และสื่อมวลชนทั้งหมดก็ให้การสนับสนุนในเรื่องนี้ ชาวในพระราชสำนักจึงเป็นข่าวประจำวัน กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพก็ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกในปีพ.ศ.๒๕๐๐ จับคนเข้าคุกเป็นครั้งแรกในสมัยจอมพลสฤษดิ์เป็นเผด็จการด้วย (เอกสารเกี่ยวกับเรื่องนี้ตีพิมพ์แล้ว ชื่อ **Modern Thai Monarchy and Cultural Politics** เดวิด สเตรีกฟัส บรรณาธิการ) ใครๆ ก็จะต้องไม่ได้

โดยไม่เพียงแต่สถาบันพระมหากษัตริย์เท่านั้น แม้สหรัฐอเมริกา ใครๆ ก็จะต้องไม่ได้ วิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้เช่นเดียวกัน เพราะอเมริกาเป็นสัมพันธมิตรกับไทย วิจารณ์อเมริกันก็เท่ากับทำให้สัมพันธมิตรภาพเสื่อมโทรม โดนข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์ ถูกจับหมด

เพราะฉะนั้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ คนถูกสะกดให้กลัวเจ้าเรื่อยมา เรื่องพระก็เช่นเดียวกัน ที่แรกก็จะต้องไม่ได้ แล้วค่อยๆ คลี่คลายลง ผมไม่อยากจะโอ้อวด ว่าผมเป็นคนแรกที่วิจารณ์เรื่องพระ ขณะนี้จึงมีการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องพระแพร่หลายทั่วไป และผมก็เป็นคนแรกที่วิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์

เพราะเหตุใดจึงได้เป็นเช่นนั้น

เพราะผมเห็นว่าสถาบันศาสนาก็ดี สถาบันพระมหากษัตริย์ก็ดีจะเป็นสถาบันซึ่งธำรงคงความสำคัญอยู่คู่บ้านคู่เมืองของเราได้ จำเป็นต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์ เพราะหากว่าสิ่งใดหรือสถาบันใดปราศจากการวิพากษ์วิจารณ์แล้ว ย่อมจะเต็มไปด้วยการยกย่องสรรเสริญเยินยอ ก็จะเป็นเช่นเดียวกันกับนิยายของ ฮันส์ แอนเดอร์สัน เรื่อง **The King and the new clothes** “ฉลองพระองค์ชุดใหม่ของพระราชา” ที่ในท้ายที่สุดพระเจ้าแผ่นดินออกมาเดินเปลือยกาย แล้วทุกคนพากันบอกว่าทรงฉลองพระองค์งดงามนัก เหลือ

แต่ได้คุยคนเดียวที่ร้องว่าพระเจ้าแผ่นดินแก้ผ้า ผมนี่แหละกำลัง
ร้องว่าพระเจ้าแผ่นดินแก้ผ้า แต่คนแทบทั้งหมดก็ไม่ยอมรับความ
จริงข้อนี้ โดยเฉพาะสื่อซึ่งถูกสะกด ผมพยายามพูดหลายเรื่อง แต่
สื่อไม่กล้าลงพิมพ์เลย ทั้งๆ ที่สิ่งที่ผมพูดนั้นเป็นข้อเท็จจริง และ
เป็นเรื่องที่จะเตือนพระสติพระเจ้าแผ่นดิน เตือนพระสติเจ้านาย
ยกตัวอย่างเช่น ทุกวันนี้เสด็จไปไหนมาไหน ก็นั่งรถยนต์จนเกิน
ความจำเป็น หรือสมเด็จพระเทพฯ เสด็จเมืองจีนบ่อยครั้งเกินไป
เป็นเครื่องมือให้จีนนำไปโฆษณาชวนเชื่อ ในขณะที่องค์กรนิรโทษ
กรรมสากลบอกว่าทุกชีวิตในประเทศจีนไม่มีความปลอดภัยเอาเลย
แต่สมเด็จพระเทพฯเสด็จไปแล้วทรงพระนิพนธ์ยกย่องก็เท่ากับเป็น
การโฆษณาให้เขา เมื่อหนังสือท่านออกมา สื่อน่าจะต้องวิจารณ์
ให้ถูกต้อง แต่แล้วสื่อก็ไม่กล้าทำ เจ้านายองค์อื่นๆ ก็เสด็จต่าง
ประเทศบ่อยๆ เอาเงินภาษีอากรของราษฎรไปใช้หรือไม่ ก็ไม่มี
คำชี้แจงใดๆ สั้น แถมยังมาออกอากาศเป็นข่าวอย่างน่าเบื่อก
ด้วย พระเจ้าอยู่หัวรับสั่งปีละ ๓ ชั่วโมง สื่อก็เชียร์อย่างนั้น เชียร์
อย่างนี้ **พระมหาชนก** ก็เชียร์หมด สิ่งที่ผมเอ่ยมานี้ มีอะไรดีหลาย
อย่าง บกพร่องหลายอย่าง แต่เวลานี้สื่อส่วนใหญ่กลัวความจริง
สื่อปราศจากความกล้าหาญที่จะพูด ที่จะคิดในทางความจริง โดย
เฉพาะในเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์ ส่วนสถาบันสงฆ์นั้น สื่อ
ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ ตัวอย่างเช่นเรื่องสำนักวัดพระธรรมกาย ผม
พูดเรื่องนี้มา ๑๐ ปีแล้ว ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์
ปยุตฺโต) พูดมา ๒๐ ปีแล้ว สื่อเพิ่งมาจับตอนนี้เอง ถึงเวลานี้สื่อก็
ไม่รู้เบื้องหน้าเบื้องหลังเกี่ยวกับสำนักวัดพระธรรมกาย

สาเหตุคือมาจากประเด็นเรื่องการเมือง

เราถูกสะกดมา ถูกสะกดมาจากการเมืองสมัยจอมพลสฤษดิ์
ธนารัตน์

การเมืองในสมัยปัจจุบันได้เข้ามามีอิทธิพลหรือไม่

สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ชักนำเอาสหรัฐอเมริกาเข้ามา
อเมริกามาพร้อมกับระบบทุนนิยมและบริโภคนิยม สฤษดิ์และ
สหรัฐอเมริกาในยุคนั้นเสนอว่าเงินคือคำตอบ การค้าคือคำตอบ
ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า นอกจากสื่อจะกลัวสฤษดิ์แล้ว สื่อยังเสนอ
สถาบันฯไปในทางที่ใกล้ชิดกับการค้าอีกด้วย งานฉลอง ๗๒ ปี
ในหลวงก็ดี งานฉลองเสวยราชย์ ๕๐ ปี ก็ดี วันเฉลิมต่างๆ ก็ดี
ยกย่องสรรเสริญโดยบริษัทเนสเล่ บริษัทสุรามหาราชบุรี ฯลฯ
โฆษณาค้าขาย นำเอาพระเจ้าแผ่นดินมาโฆษณาค้าขาย ซึ่งเป็น
เรื่องล่อแหลมมากพระเทพฯเองเสด็จมาทำอาหารคาวผักกันเปื้อน
ตราโคคา-โคล่า ไม่เห็นเป็นการเสียหายเลยหรือนำเอาเจ้านาย
มาโฆษณาสินค้า ไม่เคยปรากฏว่ามีสื่อที่ไหนพูดในเรื่องนี้

ที่เป็นเช่นนี้เพราะ (๑) กลัว (๒) อาจเอื้อมเอาสถาบันฯ มา
หากินโดยไม่รู้ตัว มีการนำเสนอภาพสถาบันฯ ร่วมกับวิธีการค้า
ขายในระบอบบริโภคนิยม ทุนนิยม นอกจากนี้แล้วก็สร้างความ
ศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ เรียกว่าไสยเวทวิทยา เสด็จพ่อ ร.๕ เสด็จเตี่ย
กรมหลวงชุมพร ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุให้คนกลัวความศักดิ์
สิทธิ์มหัศจรรย์ เพราะคนที่กลัวความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ เป็นผู้ที่
ไม่มีความกล้า ตกอยู่ใต้อำนาจมนต์ดำ ไสยศาสตร์ ทั้งหมดคือ
เรื่องของความหลง หลักพุทธศาสน์เป็นเรื่องของความตื่น หลวงตา
มหาบัว หลวงตาคุณ เป็นเรื่องเลอะเทอะทั้งนั้น ผมยังไม่เห็นว่าสื่อ

ที่ไหนออกมาวิจารณ์เลย เพราะหลวงตาทั้งสองนี้ใกล้ชิดกับในวัง หลวงตาคูณก็ถวายเงินในวังด้วย ยังหลวงตาจันทร์ที่เพิ่งสึกไปก็ อีกรอบนี้ ที่จริงพระไม่มีหน้าที่ในการหาเงินหาทองแต่อย่างใด

คิดว่าอะไรเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้คนไม่กล้าออกมาวิจารณ์สถาบันฯ

เพราะว่า (๑) กลัว โดยเฉพาะกฎหมาย มีการเพิ่มโทษทัณฑ์ให้รุนแรงขึ้น ยิ่งเมื่อธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี นั้น กฎหมายกำหนดโทษหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ จำคุกขั้นต่ำ ๓ ปี หมายความว่าศาลรอลงอาญาไม่ได้ หากกำหนดโทษต่ำกว่า ๓ ปี ศาลพิพากษาให้รอลงอาญาได้ แล้วเพิ่มเป็น ๗ ปี ๑๕ ปี กฎหมายรุนแรงมาก และศาลมักมีความคิดคล้อยไปในทางอนุรักษนิยม อัยการส่วนมากก็หัวโบราณ คดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพที่แล้วๆ มา ศาลและอัยการมักเห็นว่าจำเลยเป็นฝ่ายผิดแทบทั้งนั้น มีแต่กรณีที่ผมถูกฟ้องนี้แหละแทบจะเป็นคดีแรก ที่นอกจากจะพิพากษายกฟ้องแล้ว ผู้พิพากษายังยกย่องจำเลยว่าเป็นผู้ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ด้วยความกล้าหาญทางจริยธรรม

(๒) ความไม่รู้ การที่ศาลยกฟ้องคดีซึ่ง สุจินดา คราประยูร กล่าวหาผม เพราะโจทก์ไม่เคยทราบข้อเท็จจริงมาก่อน ผมนำเสนอว่า ประเพณีการหมอบกราบหมอบคลานนั้น ได้มีพระบรมราชโองการประกาศยกเลิกไปในสมัยรัชกาลที่ ๕ ปี พ.ศ. ๒๔๑๖ แล้วเมื่อคราวงานบรมราชาภิเษกครั้งที่ ๒ ตรัสว่าการหมอบคลานเป็นสัญลักษณ์ของความป่าเถื่อน ผู้ใหญ่กดขี่ผู้น้อย คนส่วนมากไม่เคยศึกษาเรื่องราวเหล่านี้ เมื่อไม่รู้จึงเกิดความกลัว คำราชาศัพท์ส่วนใหญ่ก็ใช้กันอย่างไม่ถูกต้อง แต่ก็ยังชินใช้กัน เพราะฉะนั้น

เรื่องราวเกี่ยวกับราชสำนักจึงกลายเป็นความผิดพลาดพันเผื่อ ซึ่งเป็นเรื่องน่าเสียใจ ผมเห็นว่าสถาบันพระศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันใดๆ ก็ตาม รวมทั้งสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย หากไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องเหมาะสมแล้ว ก็จะถึงซึ่งความเสื่อมโทรม

การที่เราไม่มีชนชั้นกลาง หรือปัญญาชนคนใดกล้าออกมาวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ มีความเห็นอย่างไร

ปัญญาชนส่วนใหญ่ก็หาทางเอาตัวรอดเท่านั้น สนใจแต่ในทางใต้เท้าเอาดีในทางเศรษฐกิจในทางการเมือง หากไปกระทบอะไรที่พวกเขาเห็นว่าเหลือบ่ากว่าแรง เขาก็ไม่ต้องการจะกระทบ และหลายคนก็ถูกล้างสมองมา นอกจากนี้เราถูกทำให้เชื่อว่า คำตอบของบ้านเมืองอยู่ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ อยู่ที่พระสยามเทวาธิราช ซึ่งเป็นความเชื่อที่เหลวไหลลงมลาย และสั่งสมความมมายกันเรื่อยมา การห้ามภาพยนตร์เรื่อง **Anna and The King** มาฉายในประเทศไทยนั้น ก็ยิ่งเพิ่มความมมาย ตำราเรียนต่างๆ ในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย ก็เป็นความมมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ เรื่องสมเด็จพระนเรศวรนั้น มีแต่การยกย่องกันตลอด ท้าวสุรนารีก็ยกย่องกันตลอด พวกที่เป็นใหญ่เป็นโตได้รับการยกย่องมาตลอด นอกเสียจากคนใหญ่คนโตที่ขัดแย้งกับราชวงศ์ จึงจะถูกโจมตี เช่น พระเจ้าตากสิน เป็นต้น ราชวงศ์นี้ทั้ง ๙ รัชกาลไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์เอาเลย รัชกาลที่ ๒ ท่านสังฆาน้องสาวท่านก็ยังไม่มีการพูดถึงเอาเลย ทั้งหมดนี้มีปรากฏอยู่ในเอกสาร ไม่ใช่การกล่าวอ้างลอยๆ

อะไรเป็นประเด็นหัวใจของการวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์

ประเด็นปัญหาอยู่ตรงที่ว่า เมื่อมนุษย์เราไม่กล้าเผชิญหน้ากับความจริง ก็หมดสภาพความเป็นมนุษย์ลงไปเรื่อยๆ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านเปลี่ยนสถานภาพจากสามัญมนุษย์มาเป็นมนุษย์พิเศษ เพราะท่านค้นพบความจริงอันประเสริฐ คือ อริยสัจ ๔ ประการ เพราะความจริงเป็นสิ่งประเสริฐสุด และเมื่อความจริงรวมกันเข้ากับความดีความงาม หากใครไม่รู้ความจริง แล้วทุกอย่างก็จะมีแต่ความน่าเกลียด อย่างมหาวิทยาลัยธรรม-ศาสตร์ ดึกต่างๆ น่าเกลียดหรือไม่ พอเราไม่กล้าเผชิญความจริง ก็ไม่รู้ว่าความดีคืออะไร เพราะความดีวัดกันไม่ได้ ปัจจุบันนี้เขา วัดกันว่าใครมีสตางค์มาก คนนั้นเก่ง ใครมียศมีอำนาจมากคน นั้นดี เพราะระบบการวัดความดีของเราใช้ไม่ได้ผล เขาใช้วิธีการ ประจบประแจง จะได้เป็นคุณหญิง ท่านผู้หญิง ทุกวันนี้คนไทยเรา สับสนไขว่เขวเรื่องความจริง ความดี ความงาม ประการแรก มนุษย์ จะต้องกล้าเผชิญความจริง เช่นมหาดมะคานธี ท่านสู้กับจักรวรรดินิยมอังกฤษ สมัยที่อินเดียตกเป็นอาณานิคม โดยนำเอาความจริง มาประยุกต์ใช้ ก็จะมีบังเกิดเป็นความกล้าหาญ ท่านกล้าต่อสู้ด้วยแนวทางสันติวิธี เพราะความดีไม่มีความรุนแรงเข้ามาเกี่ยวข้อง ประปน

ในฐานะที่เป็นผู้จุดประกายการวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ ขึ้นในสังคมไทย มีความต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง

สถาบันพระมหากษัตริย์ควรเปลี่ยนไปสู่ความจริง ความดี ความงาม เปลี่ยนไปสู่ความเรียบง่าย พระเจ้าแผ่นดินจะเป็นผู้ อภิวัฒน์ได้จะต้องดี คืนกลับสู่ความเรียบง่าย เช่นท่านอาจารย์

ปรีดี พนมยงค์ ปีสุดท้ายก่อนที่ท่านจะถึงแก่อสัญกรรม ท่านอยาก
จะซื้อพรมมาปูห้อง เพราะว่าอยู่ที่ปารีสท่านหนาว ท่านยังไม่มี
สตางค์จะซื้อพรมเลย พระเจ้าแผ่นดินสมัยก่อนก็เช่นเดียวกัน สมัย
จอมพล ป. พระเจ้าแผ่นดินจะซื้อรถยนต์สักคันก็ต้องขออนุญาต
จากรัฐบาล เราจึงสงสารในหลวง ตอนนี้ท่านมีมากเกินไป สำนัก
งานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของที่ดิน ๓๐ % ของกรุง
เทพฯ และท่านไม่ทรงทราบว่า สำนักงานทรัพย์สินฯ กระทำการ
เลวร้ายอย่างไร ข้อนี้ไม่ใช่ความผิดของท่าน เป็นความผิดของ
สำนักงานทรัพย์สินฯ ซึ่งไม่ขึ้นกับใคร ไม่มีใครวิพากษ์วิจารณ์ได้
คนยากคนจนถูกไล่ออกจากที่ทรัพย์สินฯ เหมือนหมูเหมือนหมา
แล้วเอาที่ดินนั้นมาสร้างตึกใหญ่ๆ ซึ่งทุกวันนี้ก็ขายไม่ออกแล้ว
ระบบความทุจริตโหมทางเศรษฐกิจของประเทศ สำนักงานทรัพย์สิน
ฯ มีส่วนอยู่ด้วย เพราะไปกู้เงินต่างประเทศมามากมาย สิ่ง
เหล่านี้พวกเราไม่เคยรับทราบอย่างเปิดเผย

ประการแรก จะต้องโปร่งใส รู้ทั่วตลอดหมด ประการที่สอง
ต้องกระจายพระราชอำนาจออกไป กระจายพระราชทรัพย์ออกไป
สู่คนธรรมดาสามัญ จริงอยู่ ในหลวงท่านไม่อยากเสด็จไปต่าง
ประเทศ แต่ต้องอื่น ๆ ไปไหนต่อไหนมากเหลือเกิน เต้นรำที่หนึ่ง
แจกเงินที่ละแสน เงินนั้นมาจากไหน เจ้านายเสด็จเมืองนอกปีละ
กี่ครั้ง เอาเงินจากใครไป หากไม่ใช้เงินแผ่นดินก็เอาเงินซีพี ซึ่ง
อันตรายยิ่งกว่าใช้เงินแผ่นดิน แล้วกลับมาเขียนสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
จะต้องมีการพูดกันให้ชัด เราต้องยึดหลัก ความดี ความงาม ความ
จริงให้เป็นที่ยอมรับแล้วใครจะวิพากษ์วิจารณ์อย่างไรก็ได้ เพราะ
ผู้บริสุทธิ์ ถึงจะวิจารณ์อย่างไรก็ได้ เราจะวิพากษ์วิจารณ์พระ
ปฏิมาก็ได้ เราจะวิพากษ์วิจารณ์พระพุทธเจ้าอย่างไรก็ได้ ซึ่งก็เช่น

เดียวกัน พระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุข ราชะ แปลว่าผู้ยังให้เกิดความ
ยินดี ต้องไม่เซลิเย่ร ต้องไม่มีการประจบสอพลอ ปีปัจจุบันเราจะมี
งานฉลองบรมราชาภิเษก ๕๐ ปี งานนี้เป็นนิมิตหมายอันดี หากจะ
นำพระปฐมวาจาภาสิต “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม” มาใช้
ก็ควรเสนอให้พระเจ้าแผ่นดินกระจ่ายทรัพย์ กระจ่ายอำนาจออกไป
นายสุเมธ ตันติเวชกุล เคยกล่าวว่า ทุกๆ ตารางกิโลเมตรของ
แผ่นดินไทย มีพระเสโทของท่าน ที่พสกราษฎรต้องการไม่ใช่
พระเสโทของท่าน ราษฎรต้องการเห็นพระราชทรัพย์ของท่าน
กลับคืนมา ต้องการให้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
กลับคืนมา และเราไม่ต้องการพระเจ้าแผ่นดินหรือพระมหากษัตริย์
ที่อยู่เหนือรัฐ สิ่งเหล่านี้จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพราะหาก
ไม่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง อย่างสำคัญและจริงจัง สถาบันนี้จะไม่
อาจดำรงคงอยู่ได้ เมื่อปี ๒๔๗๕ นั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปก
ครองเกิดขึ้น เพราะสถาบันพระมหากษัตริย์ไม่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง
ความจริง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ท่านมีพระราชประสงค์
เช่นนั้น แต่บรรดาเจ้านายผู้ใหญ่ไม่ยินยอม อาจารย์ปรีดี พนมยงค์
จึงมาเปลี่ยนแปลงให้ หากไม่มีท่านอาจารย์ปรีดี ประเทศไทยจะ
กลายเป็นมหาชนรัฐไปนานแล้ว ท่านยึดอายุต่อไปให้อีกตั้ง ๖๐ ปี
อย่างผมใช้ปาก ในขณะที่อาจารย์ปรีดีใช้สมอง ใช้ทุกๆ อย่าง สมัย
ที่ท่านมีอำนาจ ช่วยปรับปรุงสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้ หากไม่
ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจะดำรงคงอยู่ไม่ได้ และผมต้องการให้ดำรง
คงอยู่ และหากสถาบันนี้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมราชา เป็น
สมมติเทพ มีชี้เทวราช ทรงอยู่เคียงข้างประชาชน อยู่ข้างความดี
งาม จะดำรงคงอยู่ได้ (๑) จะต้อง กล้าเผชิญความจริง (๒) ความจริง
ความดี และความงาม จะต้องดำเนินไปด้วยกัน เพราะความดี

❖ กล้าๆ กลัวๆ ❖
ชนชั้นปกครองกับงานฉลอง ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์

ความงามเกิดขึ้นได้จากการวิจารณ์ตรวจสอบ

ตีพิมพ์บางตอนใน วารสารลานโพ
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ มีนาคม-มิถุนายน ๒๕๔๓
ตีพิมพ์อย่างสมบูรณ์ใน สารศยาม
ป.๑ ฉ.๕ ๑๑ เมษายน-๕ พฤษภาคม ๒๕๔๓

❖ จดหมาย ❖

The Foundation of Empire is Art and Science

William Blake

“an almost perfect correspondence between prevailing government policy and the ideology, ruling news presentation and selection (which) keeps the United States imperial perspective towards the non-western world consistent”. This reinforces American support for dictatorial regimes and for a scale of violence out of the proportion to the violence of native insurgency. It also fits exactly a contemptuous media world view that regards the history of other cultures (as) nonexistent until it erupts in confrontation with the United States and believes that most of what counts about foreign societies (can be) compressed into 30 second items,....and into the question of whether they are pro-or anti-America.

Quoted from Edward Said, *Culture and Imperialism*

นักเขียนช่อการะเกดเกียรติยศ ประจำปีของสำนักช่างวรรณกรรม

สำนักช่างวรรณกรรม

๑๐ มิถุนายน ๒๕๔๓

เรียน อาจารย์สุลักษณ์ ที่เคารพ

งานชุมนุมช่างวรรณกรรมประจำปี ๒๕๔๓ ในวาระ “๑๐๐
กวี ๑๐๐ นักเขียน เพื่อ ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์” ที่สถาบันปรีดี
พนมยงค์ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ศกนี้ ผมเตรียมงานมีกิจกรรมต่างๆ
ดังที่ได้แนบรายการมาพร้อมกัน

รายการหนึ่งที่ต้องเป็นชนบของสำนักช่างวรรณกรรมมาตั้ง
แต่ต้น คือการประกาศเกียรติ “นักเขียนช่อการะเกดเกียรติยศ”
ประจำปี ซึ่งปีนี้จะต้องเป็นคนที่ ๑๒ ครบหนึ่งรอบนักัษตรของการ
ประกาศเกียรติ

ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน นี้ ไม่ทราบอาจารย์จะขัดข้องหรือติด
ขัดประการใดหรือไม่ ที่สำนักช่างวรรณกรรม จะขอให้อาจารย์รับ
เป็น “นักเขียนช่อการะเกดเกียรติยศ ประจำปี ๒๕๔๓” ซึ่งถือ
เป็นปีครบ “๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์”

ถ้าหากอาจารย์ไม่ขัดข้อง รับเป็นนักเขียนชอการะเกด
เกียรติยศ ประจำปี ๒๕๔๓ ตามชนบทที่ผ่านมาคือ จะต้องขึ้นกล่าว
สุนทรกถา เป็นการตอบรับ สั้น-ยาว แล้วแต่ผู้กล่าว โดยปีนี้เพื่อ
ให้เข้ากับกิจกรรมของงาน ก็จะขอให้ผู้เป็นนักเขียนชอการะเกด
เกียรติยศ เป็นผู้กล่าวนำให้ที่ชุมนุมยินดีว่าอาลัยแด่นายปรีดี
พนมยงค์ เป็นการรำลึกถึงบุญคุณของท่าน ที่เป็นหนึ่งในผู้นำ
“คณะราษฎร” ในการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน
เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

ผมจะเรียนถามความชัดเจนเรื่องนี้มาอีกครั้ง หวังว่าอาจารย์
คงจะไม่ติดขัด หรือขัดข้องในวันเวลาดังกล่าวแต่ประการใด

ด้วยความเคารพรัก

สุชาติ สวัสดิ์ศรี

จดหมายเปิดผนึก สุนทรภeda นักเขียนช่อการะเกด ประจำปี ๒๕๕๓

วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๓

คุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี

ผมรู้สึกซาบซึ้งที่สำนักช่างวรรณกรรมยกย่องให้เป็นนักเขียนช่อการะเกดเกียรติยศ ประจำปี ๒๕๕๓ ซึ่งตรงกับปีที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ มีชาตกาลครบศตวรรษ เท่ากับว่ากิตติคุณดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นทวีหรือตรีคุณก็ว่าได้ เพราะในมงคลสมัยอันพิเศษเช่นนี้ ใครมีวาสนาได้รับการสดุดีจากเพื่อนนักเขียน ที่มีจุดยืนในทางความงาม ความดี และความจริง เพื่อผดุงสิ่งซึ่งประเสริฐไว้สำหรับสามัญมนุษย์ทุกรูปนามตามรอยเท้าของท่านอาจารย์ ย่อมช่วยให้เขาคนนั้นได้รับร่มเงาที่แผ่มาจากท่านอาจารย์อีกด้วย ทั้งนี้โดยเราต้องไม่ลืมนักเขียนช่อการะเกดเกียรติยศคนอื่นๆ ก่อนหน้าผม ซึ่งเป็นบุคคลที่ผมก้มหัวน้อมคารวะให้ได้ด้วยใจจริงแทบทุกคน ยิ่งคนแรกด้วยแล้ว ปีนี้มีชาตกาลครบ ๗๐ ซึ่งก็เป็นมงคลกาลอีกวาระหนึ่ง ช่วยให้ผมน้อมระลึกถึงมิตรภาพกับท่านผู้นั้นตลอดมาในระยะเวลาเรื่อยๆ ถึงชีวิตของท่าน และของผมเอาเลยทีเดียว

เมื่อกล่าวคำชื่นชมแล้ว ก็ต้องกล่าวคำวิพากษ์บ้าง ตามวิสัยอันไม่สุภาพของผม กล่าวคือนักเขียนช่อการะเกดเกียรติยศนั้น

ขาดนักเขียนสตรีไปอย่างน่าเสียดาย แต่ถ้าสำนักข่างวรรณกรรมจะเสนอรางวัลดังกล่าวแก่**ศรีดาวเรือง** คุณสุชาติก็อาจจะกระดากใจ แม้กระนั้น ผมก็เห็นว่า เธอควรได้รับเกียรตินี้ทางด้านเรื่องสั้นเชกเชน **อุชเชนี** ในทางกวีนิพนธ์

ผมเสียใจที่ไม่อาจมาร่วมงานชุมนุมประจำปี ๒๕๔๓ ได้ ยังเป็นการชุมนุม ๑๐๐ กวี ๑๐๐ นักเขียน เพื่อ ๑๐๐ ปีปรีดี พนมยงค์ด้วยแล้ว ใครที่พลาดโอกาสไป นับว่าน่าเสียดายนัก หากเผอิญผมรับปากชาวไทยที่นครซิดนีย์ไว้ก่อนแล้วว่าจะไปพูดสรรเสริญเกียรติคุณท่านอาจารย์ให้พวกเขาฟังในวันนั้น ซึ่งเป็นวันพริกแกงแผ่นดินที่สำคัญ ยิ่งจำเดิมแต่เกิดราชอาณาจักรสยามเป็นต้นมา สมดังคำของเจ้าคุณพระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) ได้เคยกล่าวไว้ ณ ตำหนักสมเด็จพระสังฆราช วัดมหาธาตุ ว่าการพริกแกงดินครานั้น ช่วยให้คนไทยได้เป็นราษฎร ได้เป็นเจ้าของประเทศ ให้ได้มีความเท่าเทียมกันทุกชนชั้นอย่างน้อยก็ในทางนิตินัย คนส่วนใหญ่ไม่ต้องเป็นไพร่ ไม่ต้องเป็นฝุ่นเมืองอีกต่อไป ดังแถลงการณ์คณะราษฎรฉบับที่ ๑ ซึ่งประกาศความเป็นไทในวันดังกล่าวเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น สำคัญยิ่งนัก ดังที่ทุกๆ คนจะต้องสำเหนียกและตราเอาไว้เป็นอย่างดี แม้คำประกาศของคณะราษฎรนี้เพียงฉบับเดียวโดยไม่ต้องเอ่ยถึงงานเขียนอื่นๆ ของอาจารย์ปรีดี ท่านก็สมควรเป็นนักเขียนชอการะเกดเกียรติยศที่ยิ่งใหญ่กว่าพวกเราทุกๆ คนที่ได้รับอุปโลกน์ให้ได้รับกิตติคุณดังกล่าว เสียหายที่นักเขียนเกียรติยศของข่างวรรณกรรมสำนักนี้ เกิดหลังจากที่ท่านจากโลกนี้ไปเสียแล้วตั้งหกปี หาไม่ ท่านควรได้รับการสดุดีก่อนคนอื่น ๆ หมด และถึงท่านจะไม่ได้รับเกียรติที่ว่านี้ในระหว่างที่ท่านมีชีวิตอยู่ ก็ขอให้ถือว่าท่านเป็นนักเขียนเกียรติยศอย่างกิตติมศักดิ์ของไทย

ร่วมสมัย ไม่แพ้ใครอื่นในบรรดา ๑๐๐ กวีและ ๑๐๐ นักเขียนนั้นๆ แม้ท่านจะเขียนบทกวีน้อยชิ้น และแม้ท่านจะไม่ได้เขียนเรื่องสั้น หรือนวนิยาย แต่งานร้อยแก้วของท่านก็กระชับและได้เนื้อหาสาระ ลึกซึ้งในทางวิชาการ ครั้นท่านหันมาแสดงโวหารในทางนฤมิตรกรรม อย่างเรื่อง **พระเจ้าช้างเผือก** ก็เห็นแนวทางด้านจินตนาการของท่าน ซึ่งหันไปในทางสันติวิธีที่มีคุณค่ายิ่ง

ถ้าท่านไม่ต้องทุ่มเวลาไปกับการศึกษากับการบ้านการเมือง เราคงมีงานวรรณศิลป์ชิ้นสำคัญจากท่านมิใช่น้อย น่าเสียดายที่อัตชีวประวัติท่านจำต้องจบลงกลางคัน หาไม่ นั่นจะเป็นวรรณกรรมการเมือง และเป็นประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมอย่างตรงไปตรงมา ต่างไปจากวรรณกรรมน้ำเน่าประเภทที่สะกดให้คนสยบยอมกับสังคมศักดินาอย่าง **สี่แผ่นดิน** หรือการปลุกความรักชาติอย่างนิยายน้ำเน่า เช่น **เลือดสุพรรณ** และละครชุดพ่อขุนต่างๆ ซึ่งกลายมา เป็นละครโทรทัศน์ที่มอมเมาผู้คนอยู่จนทุกวันนี้

ในระหว่างที่ท่านอาจารย์ปรกติมีส่วนอย่างสำคัญในการนำสยามรัฐนาวาอาณาจักร แต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ มาจนการนำสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแต่ พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งทุ่มเทความคิดและจิตใจ ตลอดจนศักยภาพอื่นๆ เพื่อความรู้ เพื่อความยุติธรรม และเพื่อผดุงไว้ซึ่งสันติประชาธรรมนั้น ท่านมีเวลาเขียนงานอื่นๆ นอกเหนือไปจากเอกสารในทางราชการ หรือในทางกฎบัตรกฎหมายได้น้อย แม้การเรียนการสอน ซึ่งท่านรักเป็นชีวิตจิตใจ ท่านก็มีเวลาให้ได้น้อยกว่าที่ท่านต้องการ

ในช่วงที่ท่านลี้ภัยไปอยู่เมืองจีนถึง ๒๑ ปีนั้นแล้ว งานสำคัญมีเพียงชิ้นเดียวที่ได้ คือ **ความเป็นอนิจจังของสังคม** ใครก็ตามที่อยู่ในบ้านเมืองที่เป็นเผด็จการย่อมต้องระวังตัวเป็นพิเศษกับการ

เขียน แม้จนการคิดที่ต่างไปจากกระแสหลักของชนชั้นปกครองในเวลานั้น ยิ่งคนที่ต้องการเป็นตัวของตัวเอง เมื่อไปอาศัยบ้านคนอื่นเขาอยู่ ก็ย่อมต้องใช้ความสุภาพ หรือความเงียบเป็นเกราะกำบังตนนั้นแลเป็นประการสำคัญ แม้นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ซึ่งมีอาชีพเป็นนักเขียนเต็มตัว ก็จำต้องอยู่ในคุณสมบัติคล้ายๆ กันตลอดเวลาที่อยู่เมืองจีน

จะเห็นได้ว่า เมื่อท่านอาจารย์ย้ายออกไปอยู่ฝรั่งเศสแล้วนั้น แหละ งานเขียน งานพูดของท่านจึงมีมาก หากยังอยู่ในแวดวงการเมืองและการปกป้องตัวท่านเอง จากมารที่ผจญกับท่านด้วยการกล่าวร้ายป้ายสีด้วยประการต่างๆ นอกเหนือไปจากการทำลายล้างบริษัทบริวารและญาติมิตรศิษย์หาของท่านอย่างเลวร้าย รวมถึงการทำลายประชาธิปไตยที่แท้ และทำลายคุณค่าที่แท้ของความเป็นมนุษย์อย่างนานัปการอีกด้วย

วรรณกรรมของท่านอาจารย์ในช่วงนี้ ถึงจะดูไม่ลึกซึ้งเท่าความสามารถอันสุขุมของท่าน ก็ให้ข้อเท็จจริงที่ต่างไปจาก ที่ผู้อ่านจะได้รับจากกระแสอื่นๆ โดยเฉพาะกัวรรณกรรมกระแสหลัก เช่น จาก คึกฤทธิ์ ปราโมช จาก รอง ศยามานนท์ จาก คง อภัยวงศ์ จาก เสนีย์ ปราโมช และจาก ประยูร ภมรมนตรี เป็นต้น

คนจำนวนน้อยที่เอ่ยนามมานี้ ใช้ความจริงปนเท็จมาเผยแพร่ด้วยกันทุกคน มากบ้างน้อยบ้างตามแต่เหตุและปัจจัย แม้ท่านจะไม่ได้ฟ้องร้องทุกราย แต่ทุกรายที่ท่านฟ้อง นอกจากได้ชัยชนะแล้ว ท่านยังได้ประกาศสัจจะออกมาให้เราทราบอย่างชัดเจนอีกด้วย ยิ่งกรณีสวรรคตที่ท่านถูกกล่าวหาอย่างฉกรรจ์ แม้จะในทางอ้อม ท่านก็ใช้ข้อเขียนและศาลสถิตยุติธรรม แสดงออกมาให้ปรากฏได้ว่า ความจริงคืออะไร กึ่งจริงกึ่งเท็จคืออะไร โดยเฉพาะก็ในเรื่อง

คำตัดสินใหม่กรณีสวรรคต ร.๘ ที่ท่านตีพิมพ์ออกมาเมื่อตอนที่ท่านอายุครบ ๘๐ ปีบริบูรณ์

แม้เราจะเสียใจที่เราไม่อาจได้อ่านอัตชีวประวัติอันวิเศษของท่านได้อย่างจุใจจนตลอด แต่ข้อเขียนทุกชิ้นของท่านในบั้นปลายของชีวิต แสดงออกซึ่งพลังของคนที่ไม่หลงไม่ลืมและแสดงออกมาซึ่งความจริง โดยโยงไปหาความงามและความดี อย่างควรที่เราทุกคนควรต้องน้อมการระลึกการท่านเป็นอย่างยิ่ง

แม้วันที่ ๒๔ มิถุนายนจะเป็นวันที่สำคัญยิ่งในทางการเมือง แต่ก็ได้มีวรรณกรรมซึ่งสำคัญควบคู่ไปกับการเมืองออกมาในเช้าตรู่ของวันนั้น เมื่อปี ๒๔๗๕ อีกด้วย ดังได้เอ่ยถึงแถลงการณ์ฉบับที่ ๑ นั้นมาแล้ว

แม้เราจะไม่พูดถึงบทบาทอื่นๆ ของท่านอาจารย์ปรีดี ที่มีเป็นอเนกปริยาย เพียงกำหนดไว้แต่ในทางวรรณกรรม ท่านก็มีความสำคัญมากหลายเกินกว่าที่เราจะรับรู้ได้อย่างทั่วถึง

ผมจึงขอร้องให้คุณสุชาติเป็นตัวแทนผม เชิญชวนทุกๆ ท่านที่มาร่วมชุมนุมกัน ณ ที่นี้ ให้ทุกท่านทุกคนยืนขึ้นแสดงความไว้อาลัย แด่บูรุษอาชาไนยที่จากเราไปแต่ในทางร่างกาย หากชื่อเสียงเกียรติคุณและคุณงามความดีของท่าน รวมถึงมรดกในทางวรรณกรรมของท่าน จะอยู่คู่กับบ้านนี้เมืองนี้และโลกพิภพแห่งนี้ต่อไปอีกนานแสนนาน

การยืนไว้อาลัยถึงท่านนั้น เท่ากับเป็นการเจริญอัปมาทธรรม และเป็นอนุสติ ให้เราทุกคนชวนไปบูชาบุคคลที่ควรบูชา ซึ่งได้รับการเนรคุณมาเป็นเวลานาน การบูชาบุคคลที่ควรบูชาอันเป็นอุดมมงคล ถ้าเราบูชาท่านด้วยปฏิบัติบูชา ยิ่งกว่าอามิสบูชา ยิ่งพวกเราที่เป็นกวีและป็นนักเขียนด้วยแล้ว ต้องเขียนเพื่อความงาม

❖ กล้าๆ กลัวๆ ❖
ชนชั้นปกครองกับงานฉลอง ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์

เพื่อความดี และเพื่อความจริง โดยที่คุณธรรมทั้งสามนี้ควรมุ่งไปที่
คนเล็กคนน้อย คนยากคนจน คนง่อยเปลี้ยเสียหูเสียตา และคนที่
ถูกเอารัดเอาเปรียบด้วยประการต่างๆ ไม่ว่าเขาจะเป็นไทยหรือไม่
ก็ตาม เพื่อให้ทุกๆ คนได้มีศักดิ์ศรีอย่างเสมอกันตามเจตนารมณ์
ของการอภิวัฒน์ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ จงทุกประการ

ด้วยไมตรีจิต

ตีพิมพ์ใน *กรุงเทพธุรกิจ จุดประกายวรรณกรรม*

๑ กรกฎาคม ๒๕๔๓

จดหมายจากชอยสันติภาพ ถึงชอยหมอเห่ลิ่ง*

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

เรื่อง ฉลอง ๑๐๐ ปี นายปรีดี พนมยงค์

เรียน ขณข นายกรัฐมนตรี

โดยที่ท่านนายกรัฐมนตรี รับเป็นประธานจัดงานฉลอง
ศตวรรษชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ เชื่อว่า ขณข คงต้องการให้
งานดังกล่าวเป็นศักดิ์ศรีแก่ประเทศชาติ ประชาชนพลเมือง และ
รัฐบาลเพื่อปลุกมโนธรรมสำนึกของทุกคนให้เห็นคุณงามความดี
ของท่านผู้ซึ่งเป็นต้นคิดในการนำประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญ
ตลอดจนรัฐสภา มาสู่สยามประเทศแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ นอกเหนือไป
จากสถานะในการเป็นผู้นำขบวนการเสรีไทย ซึ่งช่วยปลดปล่อย
การประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรให้เป็นโมฆะ จนสันติภาพและ
เอกราชกลับคืนสู่ราชอาณาจักรได้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ และแล้วแต่
ปลาย พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา ทุกรัฐบาลได้เนรคุณท่าน จนมีการ
บิดเบือนประวัติศาสตร์ด้วยประการต่างๆ แม้จนบุคคลที่ร่วมขบวน
การประชาธิปไตยและเสรีไทยมากับท่าน ก็ถูกสังหารผลาญชีวิต
หรือถูกจองจำและถูกทรมานด้วยประการต่างๆ อย่างเหลือคณานับ
ยังชื่อเสียงเกียรติคุณของผู้ซึ่งได้รับใช้บ้านเมืองมาอย่างเสียสละ
นั้นๆ ก็ถูกทำให้ลบเลือนไปโดยขบวนการของทรราชย์ ตั้งแต่ผิน
เผ่า แปลก และสฤษดิ์ เรื่อยมา

* ดูเรื่อง “อันเนื่องมาแต่จดหมายจากชอยสันติภาพฯ” หน้า ๒๑๒ ประกอบ

นับเป็นนิมิตหมายดีที่ท่านนายกรัฐมนตรีคนก่อนนี้ ทั้งๆ ที่เป็นนายทหาร ก็ยังยินดีเสนอชื่อนายปรีดี พนมยงค์ให้องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) รับรองท่านผู้นั้น เป็นปูชนียบุคคลของไทยที่นานาชาติควรรับรู้ในโอกาสชาตกาลครบร้อยของท่านในปีนี้ และท่านนายกรัฐมนตรีเองก็ยืนยันความข้อนี้ไปยังผู้อำนวยการใหญ่ของยูเนสโก แม้จะมีกลไลบายจากบางแหล่ง ที่จะทำให้ชื่อของท่านหายไปจากหน่วยงานของสหประชาชาติแห่งนั้นก็ตาม

มาตรการของท่านนายกรัฐมนตรีในประเด็นนี้ ควรแก่การสรรเสริญ นอกเหนือไปจากการที่ ฯพณฯ ได้อุดหนุนคณะกรรมการจัดงาน ๑๐๐ ปีให้ท่านอย่างจริงจัง จึงหวังได้ว่างานฉลองคราวนี้จักมีผลจริงจังยิ่งในด้านการปลูกฝังคุณธรรมและความกล้าหาญทางจริยธรรม ให้บังเกิดขึ้นในหมู่พหุชนชาวไทยอย่างยืนนานสืบไป เพื่อลบรอยด่างของรัฐบาลเผด็จการที่แล้วๆ มาแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ ที่นอกจากจะได้ทำลายเกียรติคุณของนายปรีดีและบริษัทบิรารของท่าน ตลอดจนญาติมิตรของท่านแล้ว ยังได้นำรัฐนาว่าไทยให้เดินไปสู่แอ่งของสหรัฐฯ จนเกือบจะตัดขาดออกจากพื้นภูมิธรรมเดิมของเราเอาเลยทีเดียว

ความข้อนี้มีประจักษ์อยู่ในเรื่อง *A Special Relationship* by Daniel Fineman และเรื่อง *The Revolutionary King* by William Stevenson แม้เรื่องหลังนี้จะมีข้อความซึ่งเลอะเลือนหลายตอน แต่ก็อ้างพระราชดำรัสอย่างชัดเจน ในเรื่องที่รัฐบาลอเมริกันได้บุญี่ปุ่ยามบ้านเมืองของเรามาเป็นเวลามิใช่น้อยซึ่งต้องตามเอกสารหลักฐานชั้นต้น ที่ปรากฏในหนังสือเล่มแรกที่เอ่ยถึงมาแล้ว นอกไปจากนี้แล้ว หนังสือเล่มหลังนี้ยังตีพิมพ์พระราชดำรัสอย่างชัดเจนว่า

นายปรีดีเป็นผู้บริสุทธิ์ในกรณีสวรรคต ทั้งนี้ นอกเหนือไปจากคำตัดสินของศาลในทุกคดีที่ยืนยันในความบริสุทธิ์ของท่าน จากคำกล่าวหาว่าท่านผู้นั้นเกี่ยวข้องกับการลอบปลงพระชนม์พระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ

เราต้องไม่ลืมว่า เมื่อท่านผู้นั้นถึงแก่กรรม ณ ประเทศฝรั่งเศส ในปีพ.ศ. ๒๕๒๖ นั้น ประธานรัฐสภา ไม่ได้เชิญชวนให้มวลชนมาชกยืนไว้อาลัยให้ท่านแม้เพียงหนึ่งนาที ทั้งๆ ที่อาจกล่าวได้ว่าท่านเป็นผู้ให้กำเนิดรัฐสภาของไทยก็ว่าได้ นอกเหนือไปจากการที่ท่านเป็นเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรคนแรก และนายกรัฐมนตรีในเวลานั้นก็พูดแต่เพียงว่าเสียใจ โดยไม่ได้ส่งดอกไม้ไปเคารพศพหรือมีสาส์นไปถึงภรรยาท่านแต่ประการใด ทั้งนี้ นอกจากจะแสดงถึงความไร้น้ำใจแล้ว ยังแสดงถึงความอกตัญญูอย่างเห็นได้ชัดอีกด้วย ฉะนั้น การที่ประธานรัฐสภารับจัดงาน ๑๐๐ ปีท่านที่รัฐสภา ณ วันที่ ๑๑ พฤษภาคมนี้ จึงนับว่าเป็นความเหมาะสม เชื่อว่าท่านนายกรัฐมนตรีคงจะให้ความร่วมมือกับท่านประธานสภาอย่างเต็มที่

ข้าพเจ้าเองมีความยินดีทำงานในฐานะประธานดำเนินงานภาคเอกชน เพื่อสนองงานท่านนายกรัฐมนตรีในฐานะประธานอำนวยการจัดงานฉลองคราวนี้ หากเป็นที่น่าเสียใจที่ประธานดำเนินงานภาครัฐนั้น ผูกติดอยู่กับตำแหน่งนายกสมาคมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งหมดวาระลงแล้ว และคนใหม่ที่จะมารับหน้าที่แทน คงยังไม่อาจจัดงานภาครัฐได้ทันกาล ข้าพเจ้าจึงใคร่เสนอท่านนายกรัฐมนตรีว่า ภาครัฐบาลนั้นน่าจะจัดงานต่างๆ ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ในฐานะที่นายปรีดีเคยเป็น ๑) ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ๒) รัฐบุรุษอาวุโส ๓) นายกรัฐมนตรี และ ๔) รัฐมนตรี

ว่าการกระทรวงมหาดไทย ๕) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ๖) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นอกเหนือจากการเป็น ๗) ผู้ประสานงานการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ฯลฯ

ในตำแหน่งเจ้ากระทรวงต่างๆ แม้ท่านจะดำรงตำแหน่งในระยะเวลาอันสั้น ก็ได้มีผลงานซึ่งจริงยั่งยืนมาจนทุกวันนี้ และได้บุกเบิกให้เกิดมีหน่วยงานใหม่ๆ ขึ้นด้วย เช่น เมื่อท่านว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้วางแผนในเรื่องการกระจายอำนาจ ให้เกิดการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น จนเกิดเทศบาลต่างๆ ขึ้นทั่วราชอาณาจักร เริ่มแต่เทศบาลนครกรุงเทพฯ เป็นประเดิม และเมื่อท่านว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็ได้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตได้สำเร็จเป็นขั้นสุดท้าย ให้ไทยเราเท่าเทียมกับมหาอำนาจต่างๆ ทั่วโลก แม้งานนี้จะเริ่มมาแต่สมัยสมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการและกรมหมื่นเทววงศ์วโรปทยแล้วก็ตาม ยังเมื่อท่านว่าการกระทรวงการคลัง ก็ได้เริ่มจัดการเก็บภาษีอย่างยุติธรรมเป็นครั้งแรก ไม่ใช่ว่าทุกๆ คนเสียภาษีเท่ากันหมด ไม่ว่าจะเป็นคนรวยหรือคนจนก็ตาม นอกเหนือไปจากการเก็บภาษีทางอ้อมและลดภาษีช่วยคนยากคนจนทั่วประเทศ รวมทั้งแผนการของท่าน ที่ก่อให้เกิดธนาคารแห่งประเทศไทยและสภาพัฒนาเศรษฐกิจ

เชื่อว่าเจ้ากระทรวงต่างๆ ในบัดนี้และหน่วยงานอื่นๆ ที่เอ่ยนามมาแล้วนั้น คงยินดีร่วมฉลอง ๑๐๐ ปี นายปรีดีคราวนี้อย่างเต็มใจ หากขาดประธานคณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐไปกระตุ้นเตือนและเชิญประชุม หรือไปหารือกับท่านนั้นๆ ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอबारมีท่านนายกรัฐมนตรี ได้โปรดหารือกับหน่วยงานนั้นๆ ในภาครัฐ

เพื่อจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปีคราวนี้เป็นมรดกเป็นผล ที่ได้เนื้อหาสาระ อย่างเป็นคุณูปการแก่บ้านเมืองและราษฎรอย่างแท้จริง แทนกิจการงานอันพึงเพื่อพุ่มเพื่อยต่างๆ

ในฐานะประธานจัดงานฉลองภาคเอกชน ข้าพเจ้าได้หารือบรรดากรรมการทั้งหมด ซึ่งประชุมกันแทบทุกเดือน มาเป็นเวลากว่าสองปีแล้ว ดั่งมีบทสรุปเพื่อเสนอท่านนายกรัฐมนตรี ดังต่อไปนี้ คือ

๑) สำหรับกระทรวงมหาดไทยนั้น ถ้าท่านรัฐมนตรีจะสร้างสวนอนุสรณ์คนดีกรุงศรีอยุธยาขึ้น ณ จังหวัดนั้น อันเป็นชาตสถานของท่านก็จะเหมาะ เพราะทางมูลนิธิที่ตั้งตามนามท่านได้สร้างอนุสรณ์สถานขึ้นไว้แล้ว แต่เมื่อตอนท่านถึงแก่กรรมในปี ๒๕๒๖ ณ ที่ที่ท่านอุปถัมภ์ขึ้นทางฝั่งตรงข้ามแม่น้ำกับวัดพนมยงค์ และที่รอบๆ วัดพนมยงค์นั้นเป็นของมูลนิธิลูกจันทน์ พนมยงค์ (มารดาท่าน) ถ้ารัฐบาลจะร่วมกับมูลนิธินั้น สร้างสวนอนุสรณ์ขึ้นบนที่ของมูลนิธิลูกจันทน์ฯ ฝั่งตรงข้าม โดยไม่ต้องลงทุนมาก หากให้สมเด็จพระรัตนวชิรมุนีแห่งวัดพนมยงค์ เป็นผู้ดำเนินการสวดมนต์และพิธีกรรมในระหว่างวันขึ้นปีใหม่ ก็จะเหมาะสม โดยที่สวนแห่งนี้ ย่อมเป็นที่ที่ประชาชนใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจในทางการเมืองด้วยก็ได้ อย่าง Hyde Park ที่ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นต้นเหตุให้นายกรัฐมนตรีพิบูลสงครามเอาอย่างมาใช้ที่ทุ่งพระเมรุ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการเริ่มในทางประชาธิปไตยโดยขึ้นใหม่ในปี ๒๕๐๐ หลังจากที่คุณคณบดีผู้ใช้นั้นใช้วิธีในทางเผด็จการมาแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ นอกไปจากนี้แล้ว นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศยังได้ประโยชน์จากสวนแห่งนี้ด้วยโดยอาจทำเป็นสวนประวัติศาสตร์ เล่าถึงกิจกรรมของขบวนการประชาธิปไตยและขบวนการเสรีไทยไว้ให้ปรากฏอีกด้วย ซึ่งจักเป็นการช่วยทางด้าน

ทัศนศึกษาของเยาวชนคนไทยและคนต่างประเทศกว้างขวางออกไป
นอกจากกระทรวงมหาดไทยแล้ว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ไทย อาจารย์สมทบทุนด้วยก็ยังมีได้ หากการวางแผนในด้านนี้ ขอ
ให้ภาคเอกชนและผู้แทนมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ มีส่วนร่วมด้วย นอก
เหนือไปจากความร่วมมือของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสมาคม
ศิษย์เก่าธรรมศาสตร์ในทุกๆ แห่ง ทั้งในและนอกประเทศ

ยิ่งถ้าท่านนายกฯ และท่านรองนายกฯ ซึ่งว่าการด้าน
มหาดไทย จะช่วยร่วมบูรณะปฏิสังขรณ์อนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์
ด้วย ก็จะเป็นการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลและเอกชน อย่างควร
แก่การสรรเสริญยิ่ง

๒) ในฐานะที่นายปรีดีเป็นผู้นำทางด้านประชาธิปไตยของ
ไทย และเป็นผู้นำในการกู้อิสรภาพให้ไทยในสงครามโลกครั้งที่ ๒
ถ้ากระทรวงมหาดไทยจะขอให้ทุกจังหวัดมีสวนอนุสรณ์ถึงท่าน
ด้วยความร่วมมือกับสมาคมธรรมศาสตร์ ในจังหวัดนั้นๆ ซึ่งใน
หลายจังหวัดยังมีลูกหลานว่านเครือของคนที่ร่วมในขบวนการเสรี
ไทย และคนที่ร่วมในขบวนการประชาธิปไตย โดยให้เขาเหล่านั้น
มีส่วนร่วมให้เกิดลานประชาธิปไตย พร้อมทั้งสวนสาธารณะขึ้น
ในทุกๆ จังหวัด จักเป็นการปลูกฝังประชาธิปไตย โดยใช้เป็นการ
ศึกษานอกโรงเรียนได้เป็นอย่างดี นอกเหนือจากการช่วยให้ระบบ
นิเวศวิทยาในจังหวัดนั้นๆ ดีขึ้นอีกด้วย โดยขอให้จารึกหลักหก
ประการของคณะราษฎรไว้ คล้ายๆ อนุสาวรีย์ในทุกๆ จังหวัด
และถ้าจังหวัดใดมีคนสำคัญในขบวนการประชาธิปไตย หรือขบวนการ
เสรีไทย ควรมีอนุสาวรีย์ของบุคคลนั้นๆ ด้วย เช่น อนุสาวรีย์
นายเตียง ศิริขันธ์ ที่จังหวัดสกลนคร นายถวิล อุดล ที่ร้อยเอ็ด
นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ที่อุบลราชธานี และนายจำลอง ดาวเรือง

ที่มหาสารคาม เป็นต้น โดยเราต้องไม่ลืมว่าบุคคลที่กล่าวนามมานี้ ถูกสังหารอย่างป่าเถื่อน โดยเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งมีอนุสาวรีย์อยู่ที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจ สามพราน หาไม่ นักการเมืองชั้นดีก็ถูกทำลายโดยเหตุการณ์ตุลาคม ๒๕๑๙ อย่างนายสุรินทร์ มาศดิตถ์ ที่นครศรีธรรมราช โดยที่บุคคลเหล่านี้แม้ชื่อเสียงก็ถูกลบให้จางหายไปเอาเลย หากหาทางให้นักประชาธิปไตยในท้องถิ่นต่างๆ และเสรีไทยในจังหวัดต่างๆ ได้ปรากฏนามและประวัติให้อนุชนรู้จักจักเป็นคุณูปการอันสำคัญที่รัฐบาลนี้ฝากไว้ให้แผ่นดิน

๓) สำหรับกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเพิ่งสร้างตึกใหม่ น่าจะขอให้เจ้ากระทรวงตั้งชื่อห้องที่สำคัญว่าห้องประดิษฐ์มนูธรรม หรือ ห้องปรีดี พนมยงค์ โดยเฉพาะก็ห้องที่ใช้เซ็นสัญญา กับนานาประเทศ หรือห้องรับแขกเมือง ยิ่งถ้าได้อีกห้องหนึ่งมีชื่อว่าห้องดิเรก ชัยนาม จะสมควรนัก เพราะบุคคลผู้นี้เป็นมือขวาของนายปรีดีทางด้านการต่างประเทศ และเมื่อไปเป็นเอกอัครราชทูตที่ญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่แล้วนั้น นายกรัฐมนตรีพิบูลสงคราม ถึงกับกล่าวว่า ถ้านายดิเรกไม่ยอมไป เขาจะไปเอง แม้จะไปเสี่ยงตายที่ญี่ปุ่น เพื่อดำเนินงานด้านเสรีไทย นายดิเรกก็ยังไปซื้อสถานเอกอัครราชทูตไว้ให้รัฐบาลไทย อย่างเป็นอนุสาวรีย์ที่เชิดชูเกียรติขึ้นสำคัญ เจ้าของที่ขายคฤหาสน์หลังนั้นมอบภาพเขียนทั้งหมดให้นายดิเรก แต่เขายกให้รัฐบาลหมด คุณูปการนอกจากนี้ยังมีที่จะกล่าวขานได้ถึงอีกมาก ยากที่รัฐมนตรีคนอื่นๆ จะทำได้ นอกเหนือไปจากการที่นายดิเรกได้เป็นคนบดเคี้ยวคนแรกของคุณะรัฐศาสตร์ที่ธรรมศาสตร์อีกด้วย

อนึ่ง นางผาสุก พงษ์ไพจิตร และนาย Chris Baker ได้เลือกสรรและแปลข้อเขียนของนายปรีดีเป็นภาษาอังกฤษขึ้นแล้ว ให้ชื่อ

ว่า **Pridi by Pridi** ถ้ากระทรวงจะหาทางให้หนังสือนี้หรือหนังสือในทำนองนี้ ได้แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน ปอตูกีส จีน เวียดนาม กัมพูชา ญี่ปุ่น ฮินดี ฯลฯ ก็จะเป็นการเชิดชูเกียรติท่านผู้นี้ ให้ความคิดความอ่านอันน่าสม্মัยของท่านได้แพร่หลายไปทั่วโลก ทั้งนี้กระทรวงอาจไม่ต้องลงทุนเองทั้งหมด หากขอให้ทูตในประเทศนั้นๆ ร่วมมือ หรือมูลนิธิในบางประเทศร่วมมือ ก็น่าจะได้ ทั้งนี้ทางภาคเอกชนยินดีร่วมสนองงานด้วย ถ้าต้องการ

๔) สำหรับกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทย นั้น น่าจะ

ก) ช่วยให้นำพานรัฐธรรมนูญกลับมาใส่ไว้ ณ ใจกลางธนบัตรที่เป็นรูปวงกลมขาว ซึ่งเคยมีมาแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐ สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาประชาธิปไตย โดยการนำเอาพระบรมฉายาลักษณ์มาใส่แทนพานรัฐธรรมนูญ ในเมื่อพระบรมฉายาลักษณ์มีปรากฏอยู่แล้วในธนบัตร ในวงกลมนั้นน่าจะมีรูปพานรัฐธรรมนูญ เพื่อนำเอาสัญลักษณ์ของประชาธิปไตยคืนมา

ข) ถ้าเป็นโอกาสอันควร ควรมีรูปนายปรีดีในธนบัตรด้วย เช่นในทุกประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ก็มีรูปบุคคลสำคัญอื่นๆ อยู่บนธนบัตรด้วยกันทุกประเทศแล้ว นอกเหนือไปจากพระบรมฉายาลักษณ์

ค) น่าเสียดายที่จักไม่มีดวงตราไปรษณีย์ที่ปรากฏรูปนายปรีดี แม้จะมีพระรูปสมเด็จพระศรีฯ ได้ ทั้งๆ ที่พระราชปฐติกาลปีเดียวกับนายปรีดี และโดยที่ประเทศเราก็เป็นประชาธิปไตยแล้ว การเหลื่อมล้ำดังกล่าวนี้นี้ มีแต่ก่อให้เกิดการแตกแยก ทางที่ดีท่านนายฯ น่าจะกราบบังคมทูลขอพระราชดำริ ดังการเสนอชื่อนายปรีดีสู่ยูเนสโกควบคู่กับสมเด็จพระศรีฯ นั้น ก็ได้ทราบว่าเป็น

ที่พอพระราชหฤทัย

ง) ถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมไม่กล้าส่งคณะกรรมการที่คุมด้านการทำดวงตราไปรษณียากร ท่านจะสั่งให้บริษัทการบินไทย ทำวารสาร *กินรี* และ *สวัสดี* เป็นฉบับพิเศษให้มีรูปนายปรีดีขึ้นปก และลงบทความที่เอ่ยถึงคุณูปการของท่านจะได้ไหม แม้องค์การโทรศัพท์ก็น่าจะทำบัตรโทรศัพท์เป็นรูปท่านได้ในหลายต่อหลายอิริยาบถ

๕) อนึ่ง ถ้ากระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยจะตั้งทุนขึ้น เพื่อให้ข้าราชการในหน่วยงานที่มีแววดี ที่มีความประพฤติดี และมีความสามารถในระหว่างอายุ ๓๕-๔๕ ให้มีโอกาสได้พักงานสักปีหรือครึ่งปี เพื่อที่เขาจะได้มีเวลาว่างสำหรับสำนึกตรึกตรอง หรืออ่าน เขียน วิจัย ฯลฯ ให้ได้เข้าถึงความดี ความงาม และความจริง นอกเหนืองานที่ทำมาอย่างที่เคยๆ ก็จะทำให้เห็นว่าหน่วยงานที่คุมการเงินของรัฐ ใช้เงินในการสร้างบุคลากรที่สามารถอาจหาญ ให้ไม่กลัว ให้ได้พลังในทางสร้างสรรค์ยิ่งขึ้น โดยตั้งทุนดังกล่าวอย่างที่เราเรียกในภาษาอังกฤษว่า Pridi Fellowship ก็ได้ และเผอิญนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งเป็นบุพชนียบุคคลในสองหน่วยงานนี้ ก็เพิ่งตายจากไป ถ้าจะตั้ง Puey Fellowship ขึ้นอีกทุนก็ได้ ยิ่งพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ก็ทรงเป็นบุคคลสำคัญ ณ ทั้งสองหน่วยงานนี้ ถ้ามี Prince Vivat Fellowship อีกทุนก็จะงาม หมายความว่า ๓ ทุนในสองหน่วยงาน เท่ากับ ๖ ทุน ซึ่งควรกระจายให้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หรืออื่นๆ ได้มีส่วนได้รับอานิสงส์เช่นนี้ด้วย ก็เท่ากับเป็นการปลูกฝังบุคลากรในทางราชการและในสถาบันการศึกษาอย่างสำคัญ นอกเหนือจากการให้ทุนไปเรียนต่างประเทศ

ถ้าจะให้กว้างขวางออกไป ขยายทุนทำนองนี้ออกไปให้ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว เขมร เวียดนาม และอินโดนีเซีย (สี่ประเทศนี้นายปรีดีอุทิศทุนในขบวนการกู้ชาติมาแล้ว และรวมอยู่ในสันนิบาตชาติเอเชียอาคเนย์มาด้วยแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ หากถูกรัฐประหาร ๒๔๙๐ ทำลายไป) ได้รับทุนทำนองนี้ ก็จะช่วยให้เยาวชนในประเทศนั้นๆ ได้มาพำนักในเมืองไทย ได้รู้จักเราเป็นอย่างดี ซึ่งจะมีคุณในระยะยาวอีกด้วย*

๖) ในฐานะที่นายปรีดีเริ่มเทศบาลนครกรุงเทพฯ ขึ้น ถ้าท่านนายกฯ จะหารือกับผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ให้เปลี่ยนชื่อถนนอัษฎา (ซึ่งเป็นอัปมงคลนาม ดังท่านผู้หญิงพูนศุขได้ตัดค่านไปแล้ว) ให้เป็นถนนสัมพันธมิตร หรือถนนเสรีไทย แม้জনถนนประชาธิปไตย (ซึ่งเคยมีชื่อถนนนี้ จอมพล ป. ให้เปลี่ยนเป็นชื่อถนนพหลโยธิน เมื่อเกิดพรรคประชาธิปไตยขึ้น) ก็จะสมควร โดยขอให้ทำลานประชาธิปไตยขึ้น ให้เป็นที่ชุมนุมกันของประชาชน ก็จะเหมาะสม

ที่เรียนเสนอมานี้ ประมวลจากความคิดเห็นของคณะกรรมการภาคเอกชน เพื่อท่านนายกฯ จะได้ดำริ และ/หรือ หารือกับเจ้ากระทรวง หรือเจ้าหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

สำหรับสภาพพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งท่านนายกฯ เป็นประธานนั้น ถ้าจะหาทางให้เอกชนเข้าร่วมเป็นกรรมการด้วยอย่างเท่าเทียมกับข้าราชการ ก็จะเป็นนิมิตหมายที่สำคัญ

ยังสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งแม้จะเกิดขึ้นหลังสมัยนายปรีดี ถ้าจะมีการสังคายนาให้หน่วยงานนั้นโปร่งใสขึ้น ให้ทุนการวิจัยอย่างแหวกแนวไปจากวิธีการเดิมๆ มา แม้จนให้แปล

* ดูเรื่อง “ทุนปรีดี-ป่วย” หน้า ๓๓๓ ประกอบ

หนังสือในทางวิชาการนอกกระแสหลักออกไปได้ จักสมควรยิ่ง

แม้หน่วยงานที่นายปรีดีไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรง อย่างกระทรวงศึกษาธิการนั้น เป็นหัวใจหลักในการช่วยผลักดันเยาวชนให้หันมาเข้าใจประเทศไทยอย่างถึงแก่น ให้เยาวชนเป็นคนมีคุณธรรม น่าชมที่กระทรวงนี้ได้ให้ความร่วมมือกับภาคเอกชนมาโดยตลอด ในหลายต่อหลายระดับ ดังบางกระทรวงก็ร่วมมือกับภาคเอกชนด้วยดีเช่นกัน ยิ่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วยแล้ว ร่วมมือกับภาคเอกชนในหลายระดับเลยทีเดียว

ที่สำคัญสำหรับสถาบันการศึกษาแห่งนี้นั้น ควรมีสำนึกวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ที่เนื่องในการศึกษาที่เป็นองค์รวมอย่าง ไม่แตกแยกวิชาออกเป็นเสี่ยงๆ ให้เยาวชนเป็นคนดี พร้อมๆ กับเป็นคนมีความรู้ และเข้าถึงความงามได้ นอกไปจากนี้แล้วควรร่วมมือกับรัฐสภาและรัฐบาล จัดตั้งสถาบันประดิษฐ์มนุษยธรรมขึ้น เพื่อให้เป็นหน่วยงานอิสระที่ช่วยร่างกฎหมายให้ราษฎรและ ส.ส. ซึ่งต้องการเสนอกฎหมายนอกไปจากที่รัฐบาลเสนอ แม้จนเป็นที่รวมสรรพตำราและนักวิชาการชั้นเลิศในทางนิติศาสตร์ ซึ่งมุ่งที่ความยุติธรรม ยิ่งกว่าตัวบทกฎหมายอันล้าสมัยต่างๆ เพื่อปรับปรุงโครงสร้างทางสังคมและการเมืองให้ยุติธรรมยิ่งขึ้น โดยอาจช่วยให้ นักการเมืองรู้เท่าทันระบบโลกาภิวัตน์ ซึ่งอภิมหาอำนาจและบรรษัทข้ามชาติคุมอยู่ด้วย หากท่านนายกฯ จะปรึกษากับท่านประธานรัฐสภา และนักวิชาการคณะนิติศาสตร์คนสำคัญๆ ช่วยกันผลักดันให้เกิดสถาบันดังกล่าวได้ จะเป็นการบูชาคุณหลวงประดิษฐ์มนูธรรมอย่างสำคัญยิ่ง และจะเท่ากับนำเอาหัวใจของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง กลับมาเลยทีเดียว

๗) ทางด้านยูเนสโก กระทรวงศึกษาธิการได้บอกไปยัง

ยูเนสโกของประเทศเพื่อนบ้าน ๓ ประเทศแล้ว คือ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ให้ร่วมจัดงานฉลองนายปรีดีในประเทศนั้นๆ ดังที่ประเทศทั้งสามนี้ได้ทำมาแล้ว ในงานร้อยปีพระยาอนุমানราชชน ถ้ากระทรวงการต่างประเทศจะขอให้ทูตของเราในประเทศนั้นๆ เดินเรื่องต่อไป ก็จะได้รับผลสำเร็จ

นอกจากนี้แล้ว กระทรวงการต่างประเทศ ควรขอให้ ยูเนสโกที่กรุงปารีส จัดงานสัมมนา ณ กรุงปารีสขึ้นวันหนึ่ง พร้อมทั้งแสดงนิทรรศการชีวิตและผลงานของนายปรีดี ก็จะเหมาะสม นัก เพราะนายปรีดีได้รับการศึกษาที่ประเทศนั้น วางแผนอภิวัฒน์ ที่นั่น และเสียชีวิตไปในประเทศนั้น โดยนายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสได้ ส่งพวงมาลามาวางที่หน้าศพอีกด้วย โดยที่กระทรวงฯ ควรจะขอให้ทูตและสมาคมคนไทยที่นั่นร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในประเทศนั้น ขอให้ติดป้ายชื่อไว้ ณ บ้านที่นายปรีดีถึงแก่กรรม เพื่อเป็นอนุสรณ์ ดังที่กระทำกันอยู่อย่างเป็นประเพณีที่ยุโรป

อหนึ่ง ปีนี้ก็เป็นปีที่ไทยเจริญทางพระราชไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีนครบ ๒๕ ปี และนายปรีดีเคยลี้ภัยไปประเทศจีน ทั้งยังชอบพอกับบุคคลสำคัญในประเทศนั้น เช่น เมาเซตง จูเอินไหล และเต็งเสี่ยวผิง ถ้าจะขอให้จีนจัดสัมมนาว่าด้วยสัมพันธภาพไทยจีน เพื่อเป็นเกียรติแก่นายปรีดีที่ปักกิ่ง และกวางโจว ก็น่าจะเหมาะสม โดยที่รัฐบาลจีนอาจติดป้ายให้ ณ อาคารที่นายปรีดีเคยไปพำนัก ก็จักเป็นคุณ คล้ายที่ฝรั่งเศส เช่นกัน

๘) ในฐานะที่นายปรีดีเคยเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และนายกรัฐมนตรี ย่อมกำกับสำนักพระราชวังและสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์รวมอยู่ด้วย ไม่ทราบจะเป็นการสมควรหรือไม่ ถ้าท่านนายกฯ จะขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการ

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ให้จัดทำทำเนียบทำข้างขึ้นเป็นอนุสรณ์สถานสำหรับท่านอดีตรัฐบุรุษอาวุโส ผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ หรือท่านนายภย จะทำหนังสือกราบบังคมทูลพระกรุณาโดยตรง ก็น่าจะสมควร

๔) สำหรับหน่วยงานนอกจากนี้ เช่นทางภาคเอกชน ขอให้ท่านเปิดทำเนียบเลี้ยงแขกเมือง และบุคคลในขบวนการเสรีไทย และในขบวนการประชาธิปไตยที่สืบมาแต่คณะราษฎร ๒๔๗๕ ณ คีนวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ส่วนรายละเอียดอื่นๆ คงจะได้หารือและรับบัญชาจากท่านนายภย ในการประชุมภายใต้การนำของท่าน ณ วันที่ ๘ มีนาคม โดยภาคเอกชนจะรายงานกิจการที่ได้ทำมาแล้ว และจะดำเนินการต่อไปให้ ๗ ๗ ๗ ได้ทราบเป็นต่างหากออกไปอีกด้วย หากขอเรียนมาล่วงหน้าว่า ได้พูดคุยกับกระทรวงการต่างประเทศ และได้รับความเห็นชอบแล้ว ให้เชิญประธานาธิบดีวาทิตแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย มาแสดงปาฐกถาสรรเสริญนายปรีดี ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม เพื่อบรรยายขยายความถึงสาระแห่งการต่อสู้อย่างสันติวิธี ภายใต้การกดดันของทรราชย์และรัฐบาลทหาร เพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตย เชื่อว่าท่านนายกรัฐมนตรีคงเห็นดีด้วย ถ้าเช่นนั้นก็ใคร่ขอความกรุณาท่านนายภย ได้โปรดบอกไปยังมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อประสานปรีญญาตษปฏิบัติกิตติมศักดิ์ แต่ท่านผู้นี้ด้วย

ทั้งหมดที่เรียนมานี้ ข้าพเจ้าหวังว่างานฉลอง ๑๐๐ ปี นายปรีดีคราวนี้ จะเป็นหนทางที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีของราษฎร และมติอื่นๆ รวมตลอดตามหลักหกประการของท่าน เพื่อลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ให้ได้มีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เหมาะสม

สมในทางนิเวศวิทยา ให้ลดการเชื่อถือนักวิชาการที่รู้เพียงการแก้
ปัญหาในทางวิศวกรรมศาสตร์สังคมเท่านั้น หากให้หันมาหาการ
แก้ไขปัญหาดังๆ ตามแนวทางของพระอริยมรรค ซึ่งดีไปที่ตัวทุก
ขสัจจทางสังคม แล้วหาเหตุที่ก่อให้เกิดทุกข์นั้นๆ ให้ได้โดย
จิตศึกษา ซึ่งพร้อมไปกับศีลศึกษา ให้เกิดภูมิปัญญาอย่างที่เป็น
สากล หากมีรากเหง้าอยู่ที่วัฒนธรรมดั้งเดิมของเราเอง

ขอแสดงความนับถือ

ประธานคณะกรรมการดำเนินงานฉลอง
๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ ภาคเอกชน

ตีพิมพ์ใน *ปารายสาร*

มีนาคม-มิถุนายน ๒๕๔๓

และ *ศิลปวัฒนธรรม* พฤษภาคม ๒๕๔๓

ป.ล.

ขณะที่นายปรีดีเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอยู่นั้น
ท่านได้สร้างภาพยนตร์เรื่อง **พระเจ้าช้างเผือก** ขึ้นเป็นภาษา
อังกฤษ เพื่อเตือนเพื่อนร่วมโลกให้เห็นโทษของสงคราม และเพื่อ
ห้ามสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่ไม่ได้ผล แม้กระนั้นภาพยนตร์ดัง
กล่าวก็เป็นผลงานทางด้านศิลปวรรณกรรมชิ้นสำคัญ ที่ท่านฝาก
ไว้ให้อนุชนเห็นคุณค่าของอหิงสธรรมและสันติวิธี ถ้าท่านนายกรัฐมนตรี
จะขอให้กระทรวงการคลังอนุมัติงบประมาณเพื่อสร้าง
ภาพยนตร์แสดงชีวประวัติและผลงานของท่านอดีตรัฐบุรุษอาวุโส
ฝากไว้ในโลก จะเป็นคุณูปการอันสำคัญยิ่ง โดยที่เราไม่ให้ฝรั่งมา
ถ่ายทำเรื่อง **Anna and the King** เพราะถือนั่นย่ำยีเกียรติไทย

ในอดีต หากเราหาทางให้สร้างภาพยนตร์เกี่ยวกับนายปรีดีขึ้น นั่นจะเป็นนฤมิตกรรมในทางสร้างสรรค์ โดยที่จะให้คนไทยทำได้ แม้จนให้ชาวต่างประเทศทำได้ หากยอมอนุมัติเงินก้อนใหญ่สักหน่อย ก็เชื่อว่าจะได้ผลในทางที่เป็นทั้งความงาม ความจริง และความดีประกอบไปด้วย นับเป็นอนุสาวรีย์ที่สำคัญอันท่านนายกรัฐมนตรีจะสร้างให้ท่านผู้นี้ เพื่อชื่อเสียงเกียรติคุณของท่านและของสยามประเทศ จักได้แพร่หลายในระดับโลก ทั้งนี้สุดแท้แต่ท่านจะพิจารณา

รัฐบาลทศมาเนียร ซึ่งเป็นรัฐที่จนสุดของออสเตรเลีย ยังคงล่าลงทุนอย่างมหาศาลเพื่อจัดประชุมในปีหน้า ว่าด้วยวิถีทางแห่งสันติภาพ โดยเชิญผู้ที่เคยได้รับรางวัลโนเบลทางด้านนี้มาจากทั่วโลก และเตรียมการประชุมนี้อย่างละเมียด ใช้เวลาแต่ปีกลายเรื่อยมา ดังเขาขอให้ข้าพเจ้าเป็นกรรมการร่วมอยู่ด้วย จึงอยากเรียนย้ำว่ารัฐเล็กๆ ที่ยากจนอย่างนั้นยังกล้าลงทุนเพื่อสันติภาพได้ถึงเพียงนี้ แม้รัฐอินเดียแต่ละรัฐก็มักให้รางวัลสันติภาพแก่คนของเขาและคนจากนอกประเทศเขา คล้ายๆ Pridi Fellowship* ที่เสนอมาก่อนแล้ว โดยที่ท่านนายเกษเองก็เป็นศิลปิน แม้จะคนละแขนงกับนายปรีดี ก็เชื่อว่าจะเข้าใจในเรื่องการใช้ศิลปะเป็นสื่อในทางนฤมิตกรรมเพื่อจริยธรรม จึงหวังว่ารัฐบาลไทยภายใต้การนำของท่านนายเกษผู้มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล จะบูชาคุณนายปรีดีด้วยการอนุมัติให้สร้างภาพยนตร์อันยิ่งใหญ่ ให้เหมาะสมกับยุคสมัยของเทคโนโลยีทางด้านการสื่อสาร หากให้เทคโนโลยีด้านนี้มารับใช้สันติภาพ ไม่ใช่ว่าในทางที่กระพือโลภโกลาหล ดังที่มักเป็นอยู่โดยทั่วไป

* ดูเรื่อง “ทุนปรีดี-ป่วย” หน้า ๓๓๓ ประกอบ

สะพาน ปรีดี พนมยงค์

วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๔๓

เรื่อง สะพานปรีดี พนมยงค์

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

โดยที่กรมโยธาธิการได้สร้างสะพานขนานกับสะพานกรุงเทพ
ที่เชื่อมฝั่งพระนครกับธนบุรีไว้ หากยังไม่มีชื่อ จึงใคร่เสนอให้ใช้ชื่อ
ว่า สะพานปรีดี พนมยงค์ เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงท่านรัฐบุรุษอาวุโส
ซึ่งเป็นผู้ศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองทั้งยัง
เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพียงผู้เดียวในปลายรัชกาลที่ ๘
นับได้ว่าไม่เคยมีสามัญชนคนใดได้เคยทำคุณงามความดีในการรับ
ใช้ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ มาได้เช่นท่านผู้
นี้ และในวันที่ ๑๑ พฤษภาคมนี้ ท่านจะมีชาตกาลครบ ๑๐๐ หาก
ท่านรัฐมนตรีจะเชิญท่านนายกรัฐมนตรีและแขกผู้มีเกียรติจาก
นานาชาติไปเปิดสะพานนี้ในโอกาสดังกล่าว จักเป็นมงคลยิ่ง

เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ รัฐบาล ป. พิบูลสงครามได้ให้สร้าง
สะพานขึ้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วตั้งชื่อว่าสะพานปรีดี-
ธำรงเพื่อเป็นเกียรติแก่ท่านและหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ซึ่งมีชาติภูมิ

ที่จังหวัดนั้นเช่นกัน แต่แล้วในสมัยที่ชาวอยุธยาคนหนึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ได้สั่งให้ทำสะพานคู่ขึ้นเคียงข้างสะพานนั้น เพื่อรื้อสะพานเดิมลง โดยจักใช้ชื่อตนกับภรรยา เป็นชื่อของสะพานใหม่ หากชาวจังหวัดอยุธยาคัดค้าน จึงรักษาสะพานเดิมไว้ได้ แล้วต่อมาได้ขอใช้ชื่อสะพานคู่ที่สร้างขึ้นขนานสะพานเก่าว่าสะพานนเรศวรและสะพานเอกาทศรถ เพื่อบดบังสะพานปรีดี-ธำรง ให้หมดสง่าราศี แม้ชื่อก็ถอดออกจนต้องทำมาติดกันใหม่

บัดนี้ชื่อเสียงเกียรติคุณของนายปรีดีได้คืนมาสู่สยามแล้ว โดยท่านนายกฯ เป็นคนสำคัญคนหนึ่งซึ่งอุดหนุนให้ยูเนสโกได้รับรองชื่อท่านไปทั่วโลก แม้ทมิฬก็ตั้งชื่อถนนประดิษฐานอนุสรณ์ตามบรรดาศักดิ์เดิมของท่าน และถนนเสรีไทย ซึ่งท่านเป็นผู้นำขบวนการกู้ชาติ ทั้งนี้เพื่อเป็นเกียรติแก่ท่าน แต่ยังไม่มีการตั้งชื่อถนนหรือสะพานปรีดี พนมยงค์ โดยตรงเลย หากจะตั้งชื่อสะพานแห่งใหม่นี้ว่า สะพานปรีดี-พูนสุข ก็เกรงว่าท่านผู้หญิงจะไม่ยอมรับ เพราะท่านยังมีชีวิตอยู่ และท่านเป็นผู้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนยิ่งนัก แต่เชื่อว่าถ้าท่านรัฐมนตรีนำเรื่องเข้า ครม. ให้ทันวันอังคารหน้า หรือจะหาหรือท่านนายกฯ ก่อนนั้น ก็จะเป็นมาตรการอันงดงาม เพราะท่านนายกฯ เรียกประชุมกรรมการ ๑๐๐ ปี นายปรีดีฯ วันที่ ๘ นี้ ถ้าท่านประกาศความขื่อนี้ออกมาในที่ประชุม จักเป็นที่สรรเสริญจากสาธุชนถ้วนหน้า

หวังว่าที่เรียนเสนอมานี้ ท่านรัฐมนตรีคงรับฟังด้วยমনสิการ

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์)

ประธานคณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี
นายปรีดี พนมยงค์ (ภาคเอกชน)

ป.ล. ได้เคยมีผู้เสนอให้ตั้งชื่อสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาจากจังหวัดนครสวรรค์สู่จังหวัดอุทัยธานีว่า สะพานสมเด็จพระวันรัต (เขมจารี) ซึ่งมีชาติภูมิ ณ จังหวัดอุทัยธานี และท่านเคยเป็นเจ้าของคณะมนทลนครสวรรค์ โดยที่ท่านมีเกียรติคุณสูงส่งในวงการคณะสงฆ์ เรื่องเรือมาแต่รัฐบาลชาติชาย จนรัฐบาลอานันท์ก็ไม่สำเร็จ มาสำเร็จได้ในสมัยรัฐบาลชวน ๑ โดยรองนายกฯ จำลอง ศรีเมือง นำเรื่องเสนอ หากคราวนี้ท่าน ม.ท.๑ ในฐานะรองนายกฯ ทำเรื่องเสนอท่านนายกฯ เชื่อว่าจักสำเร็จเป็นแน่แท้

ตีพิมพ์ใน *เสขิยธรรม*
เมษายน-มิถุนายน ๒๕๔๓

การจัดสร้าง ตราไปรษณียากรที่ระลึก

วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๔๒

เรื่อง การจัดสร้างตราไปรษณียากรที่ระลึก

เรียน นายกรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือกระทรวงคมนาคม ที่ คค ๐๑๐๐/๒๑๓ ลงวันที่ ๒๙
มกราคม ๒๕๔๒

ตามหนังสือที่อ้างถึงกระทรวงคมนาคมแจ้งมาว่า ไม่อาจ
จัดสร้างตราไปรษณียากรที่ระลึก ๑๐๐ ปีชาตกาลนายปรีดี พนม-
ยงค์ โดยให้เหตุผลว่า “การสื่อสารฯ ไม่อาจสนองความประสงค์ที่
จะจัดสร้างตราไปรษณียากรสำหรับทุกรายที่ขอมาได้ หลักเกณฑ์
ที่ได้กำหนดขึ้นดังกล่าว เป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปสำหรับบุคคล
ธรรมดา มิได้เกี่ยวข้อไปถึงตราไปรษณียากรที่เกี่ยวกับสถาบัน
พระมหากษัตริย์ และพระบรมราชวงศ์”

ข้าพเจ้าใคร่ขอร้องเรียนมายัง ฯพณฯ ในฐานะประธานคณะ
กรรมการจัดงานฉลองร้อยปีนายปรีดี พนมยงค์ ว่า นายปรีดีเป็น
บุคคลพิเศษในระดับชาติ ถึงขนาดที่นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน
จัดงานฉลอง นอกเหนือจากสถานะที่ท่านเป็นรัฐบุรุษอาวุโส ผู้มี

พระคุณในการนำประชาธิปไตยมาสู่ประเทศไทยแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ และเป็นผู้นำขบวนการเสรีไทย ในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาลที่ ๘ จนประเทศไทยสามารถดำรงรักษาอิสระอธิปไตยไว้ได้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ แม้รัฐบาลเผด็จการทหารก่อนหน้านั้นจะได้ประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรก็ตามที

คุณูปการเพียงเท่านี้ก็นับได้ว่ายิ่งใหญ่เกินกว่าบุคคลใดๆ ได้บำเพ็ญมาในรอบศตวรรษนี้ ไม่สมควรดอกหรือที่รัฐบาลจะสั่งการให้การสื่อสารแห่งประเทศไทย เลิกกฎระเบียบต่างๆ ที่ใช้กับบุคคลทั่วไป หากควรใช้นโยบายหลักในการบูชาบุคคลที่ควรบูชา ดังกรณีของอภิบุชนียบุคคลเช่นนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีคุณความดียิ่งกว่าที่กล่าวมาแล้วทั้งสองประการนั้น รวมถึงการที่ท่านได้สามารถแก้ไขสัญญาอันไม่เท่าเทียมกันกับมหาอำนาจต่างๆ ได้ทั้งหมด จนไทยเราหมดสิทธิสภาพนอกอาณาเขต นับว่าเราเป็นเอกราชอย่างแท้จริง ยิ่งทางด้านภาษีอากร ท่านก็นำระบบที่ยุติธรรมมาใช้ยิ่งกว่าที่แล้วๆ มา รวมถึงการวางแผนทางด้านสภาพพัฒนาเศรษฐกิจ และการตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้น และการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลต่างๆ อีกด้วย นอกเหนือไปจากการตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

เหตุเพียงเพราะท่านเป็นสามัญชน จึงสร้างตราไปรษณียากรเพื่อเป็นเกียรติแก่ท่านไม่ได้ ด้วยขัดกับกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่พวกข้าราชการตั้งขึ้น จนกฎเกณฑ์เป็นข้อกีดขวางในด้านการยกย่องบุคคลที่ควรบูชา ก็เลยยกย่องได้แต่อภิชนผู้มีชาติสกุลสูงเท่านั้น ทั้งนี้ นับว่าผิดไปจากพระบรมพุทโธวาทด้วยประการทั้งปวง

อนึ่ง ขอเรียนให้ตราไว้ด้วยว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบ-

บรมราชชนนี ผู้ซึ่งจะมีพระราชปฐิตีกาลครบศตวรรษในปีเดียวกับนายปรีดี พนมยงค์นั้น เดิมทีเดิวก็น่าจะเป็นสามัญชนเช่นผู้คนที่ทั้งหลายในประเทศนี้ การยกย่องเชิดชูพระองค์ท่านนั้นว่าสมควร ทั้งนี้เพราะพระคุณูปการซึ่งทรงบำเพ็ญมาตลอดพระชนม์ชีพ หากจะยกย่องพระองค์ท่านเพียงเพราะพระชาติวุฒิแล้วไซ้ร้ นับว่าผิดทั้งข้อเท็จจริง และผิดทั้งทางพระธรรมวินัยอีกด้วย โดยที่ประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สมาชิกในราชวงศ์อื่นๆ หาได้รับอภิสิทธิ์ดังองค์พระประมุขไม่ อย่างน้อยไม่ปรากฏในด้นบทกฎหมายใดๆ การสื่อสารฯ ควรถือตามด้นบทกฎหมายและตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่มีข้อยกเว้นสำหรับบุคคลซึ่งไม่ใช่บุคคลธรรมดาสามัญ ทั้งการยกย่องสมเด็จพระศรีนครินทร์ฯ ก็ควรถือพระกิตติคุณที่ได้ทรงบำเพ็ญมาจึงจะสมควร การยกย่องเพียงเพราะพระชาติวุฒิไม่นับว่าเป็นการเชิดชูพระองค์ท่านอย่างแท้จริง

จึงเรียนมาเพื่อ ขพณฯ ได้โปรดใช้วิจารณ์ญาณและความกล้าหาญทางจริยธรรม สั่งการไปตามทำนองคลองธรรม

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์)

ประธานคณะกรรมการดำเนินงาน

ฉลอง ๑๐๐ ปีชาตีกาล นายปรีดี พนมยงค์

สำเนาส่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

จดหมาย ถึงนายบุญญ์ติ บรรทัดฐาน

วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

เรียน คุณบุญญ์ติ ที่นับถือ

ผมดีใจที่ท่าน มท. ๑ คนใหม่ ให้ความสำคัญกับข้อเสนอที่ผมทำถึงคุณสนั่นในเรื่อง ๑๐๐ ปี ชาตกาลอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ถึงกับรับจะเลี้ยงให้ผู้ที่มาร่วมสัมมนา ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในคืนวันที่ ๘ พฤษภาคม ผมรู้สึกประทับใจมาก หากเวลากะชั้นหนึ่ง และคุณต้องไปเฝ้าสมเด็จพระบรมฯ ตอนเย็นวันนั้นอีกหนึ่ง ทั้งรายการที่วานนั้นก็ป็นวันสุดท้ายแล้ว คนคงกลับไปกันหลายคน ถ้าคุณจะงดเลี้ยง ก็คงไม่เสียหายอะไร หากเพียงได้กรุณาแจ้งให้ผมทราบเท่านั้นก็พอ ถึงกระนั้นก็เชื่อว่าที่ประชุมคงเข้าใจในความเอื้ออารีของคุณอย่างแท้จริง

สำหรับเรื่องอื่นๆ ที่ผมเสนอคุณสนั่นไปนั้น บางอย่างเธอรับปากแล้วด้วยวาจาบางอย่างเธอส่งหนังสือต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งขนานกับสะพานกรุงเทพนั้น กรมทางหลวงตอบมาแล้วว่าได้รับพระราชทานนามว่า สะพานพระราม ๓ เป็นอันพับไป

ส่วนเรื่องสร้างสวนอนุสรณ์ขึ้นบนที่ของมูลนิธิลูกจันทน์ พนมยงค์ รอบๆ วัดชื่อนั้น ซึ่งโยงไปถึงอนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์ อันเป็นที่เกิดของท่าน ถ้าคุณรับดำเนินการ ให้เป็นนโยบายของ กระทรวงมหาดไทย ในฐานะที่อาจารย์ปรีดีเป็นบุรุษอาชาไนยของ กรุงศรีอยุธยา และเป็น รมต. มหาดไทยคนสำคัญที่ก่อให้เกิดการกระจายอำนาจ โดยให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลต่างๆ ทั่วประเทศด้วยนั้น เชื่อว่านี่จะเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญทางการเมืองทั้งระยะสั้นและระยะยาว ยิ่งถ้าทางกระทรวงขอร้องไปยังผู้ว่าราชการทุกจังหวัด ให้หาหรือนายกสมาคมธรรมศาสตร์ในจังหวัดนั้นๆ ให้เกิดสวนอนุสรณ์หรือลานประชาธิปไตยขึ้นได้ในจังหวัดต่างๆ จักเป็นคุณทั้งในทางนิเวศวิทยาและในทางประชาธิปไตย ยิ่งจังหวัดใดมีบุคคลสำคัญในขบวนการคณะราษฎรหรือขบวนการเสรีไทยให้มีรูปบุคคลเช่นนั้นขึ้น แทนที่จะมีรูปอาจารย์ปรีดี ก็จะทำกับยกย่องคนพื้นเมืองไปทุกหนแห่ง เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ ที่จังหวัดสกลนคร นายถวิล อุดล ที่จังหวัดร้อยเอ็ด นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ที่จังหวัดอุบลราชธานี และนายสุรินทร์ มาศดิตถ์ ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น ทั้งหมดนี้คงสิ้นเปลืองงบประมาณในส่วนกลางน้อย หากเปิดโอกาสให้ชุมชนในจังหวัดนั้นๆ มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ เท่ากับเป็นการกระจายอำนาจในทางประชาธิปไตย อย่างควรแก่การสรรเสริญ

ทั้งนี้ เชื่อว่าคุณบัญญัติคงหาทางไตร่ตรองทำอะไรๆ ให้เป็นรูปธรรมออกมา น่าจะประกาศเจตนารมณ์เช่นนี้ได้ทันวันเกิดอาจารย์ปรีดี มีอายุครบ ๑๐๐ ปี ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม เชื่อว่าจะมีมติมหาชนสนับสนุนมิใช่น้อย คงเป็นคุณกับการเลือกตั้งคราวหน้าอีกด้วย

หนึ่ง ในฐานะที่คุณบัญญัติเป็นรองนายกรัฐมนตรี และเคยเป็นประธานที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ผมอยากเสนอให้คุณบัญญัติหารือคุณชวนว่า

วันที่ ๑๑ พฤษภาคมนี้ รัฐบาลประกาศเป็นวันสำคัญของชาติได้ไหม โดยไม่จำเป็นต้องให้หยุดราชการก็ได้ ทั้งๆ ที่ในประเทศสหรัฐ วันเกิดนายมาร์ติน ลูเธอร์ คิง ชาวผิวดำที่ต่อสู้อย่างสันติวิธี แล้วถูกฆ่าตาย ก็มีวันหยุดราชการให้เขาทั้งหลายต่อหลายรัฐแล้วยังทางอินเดีย วันเกิดของนายแอมเบดก้า ซึ่งเป็นजनता ผู้ร่างรัฐธรรมนูญ แล้วหันมาถือพุทธ ก็ถือว่าเป็นวันหยุดราชการเช่นกัน เปรียบเทียบกับอาจารย์ปรีดี บุคคลเช่นนี้อยู่ในระดับรองลงมาจากท่าน โดยคงต้องเปรียบท่านกับมหาตมาคานธี แห่งอินเดีย หรือ ยอชวอชิงตัน แห่งสหรัฐ ซึ่งก็มีวันหยุดราชการให้ทั้ง ๒ วัน แต่ถ้ายังเกรงพวกคักดินาฝ่ายปฏิกริยาอยู่ จะเจียบไว้ก่อนก็ไม่เป็นไร หากอย่างน้อยนายกรัฐมนตรีควรพูดออกอากาศทางโทรทัศน์ทุกช่อง และวิทยุทุกสถานี (ของรัฐ) เวลาหลังข่าว ณ วันดังกล่าว แสดงถึงคุณูปการของบิดาแห่งประชาธิปไตย ผู้นำขบวนการเสรีไทย ที่ช่วยนำความเป็นไทมาให้ประเทศสยามภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นอกเหนือจากจะเป็นผู้ประกาศนการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ทั้งนี้โดยไม่ต้องกล่าวถึงการกระจายอำนาจของท่านที่กระทรวงมหาดไทยการเก็บภาษีอากรอย่างยุติธรรมเป็นครั้งแรก เมื่อท่านว่าการกระทรวงการคลัง ทั้งยังวางแผนตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยและสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยิ่งเมื่อท่านว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ท่านก็สามารถยกเลิกสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตได้เด็ดขาดกับมหาอำนาจต่างๆ ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๖ เชื่อว่าความจริงเช่นนี้ น่าที่นายก

รัฐมนตรีจะประกาศออกมาให้มหาชนรับทราบ เพราะมีการบิดเบือนประวัติศาสตร์มานาน

นอกจากนี้แล้ว ผมได้ขอไปทางกระทรวงคมนาคมให้สั่งคณะกรรมการจัดพิมพ์ตราไปรษณียากร ให้ทำรูปอาจารย์ปรีดีออกมา ในโอกาสชาตกาลครบ ๑๐๐ ทางนั้นบิดพลิ้ว อ้างว่าผิดกฎ เพราะอาจารย์ปรีดียังตายจากไปไม่ครบ ๒๐ ปี พอผมถามว่า ก็สมเด็จพระศรีฯ สวรรคตหลังอาจารย์ปรีดีเสียช้า ทำไมจึงทำแสดมปีถวายได้ เขาตอบว่าเจ้านายเป็นข้อยกเว้น ผมเห็นว่าข้ออ้างเช่นนี้เป็นผลร้ายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ผมเรียนความข้อนี้ให้นายอานันท์ ปันยารชุนทราบ เธอก็เห็นด้วย ผมเห็นว่าถ้าคุณบัญญัติเข้าใจประเด็นนี้ น่าที่จะต้องพูดกับ รมต. คมนาคม ให้เชิญกรรมการพวกนั้นมา หาทางทำแสดมปีให้อาจารย์ปรีดี ซึ่งแม้จะออกมาหลังวันพระราชสมภพครบ ๑๐๐ ของสมเด็จพระศรีฯ ก็ยังดีกว่าไม่มีเลย หาไม่ รัฐบาลจะถูกครหาได้นานาประการ ว่ากลัวเจ้า และไม่เห็นความสำคัญของสามัญชน ซึ่งมีคุณูปการอันยิ่งใหญ่ที่รูปสัตว์ รูปดอกไม้ เรายังทำแสดมปีออกมาได้ ความข้อนี้เชื่อว่าถ้าคุณบัญญัติเข้าใจ คงใช้กุศโลบายช่วยให้สัมฤทธิ์ผล

ผมเคยเสนอให้ใส่รูปอาจารย์ปรีดีลงในธนบัตร ซึ่งอารยประเทศทุกแห่งที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เช่น อังกฤษ ญี่ปุ่น เบลเยียม วิลันดา และสแกนดิเนเวีย ทั้งหมด เขามีรูปคนอื่น ๆ ในธนบัตรแล้วทั้งนั้น ดังไปรษณียากรของเราก็เช่นกัน แต่คนกลัวกันมาก ถ้าเช่นนั้น ก็ขอให้ใส่รูปพานรัฐธรรมนูญไว้ในวงกลมของธนบัตรได้ไหม โดยที่แต่ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐ เรามีรูปพานรัฐธรรมนูญในธนบัตรตลอดมา หากมาเลิกไปเพราะเผด็จการสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นี่เอง ไหนๆ บัดนี้เราก็คือประชาธิปไตยกัน

ยิ่งๆ ขึ้นทุกทีแล้ว น่าจะมีพานรัฐธรรมนูญเป็นสัญลักษณ์ได้แล้ว

สำหรับกระทรวงการต่างประเทศนั้น บัดนี้เพิ่งมีอาคารใหม่
ผมเสนอให้มีห้องประดิษฐานรัฐธรรมนูญ และห้องติเรก ชัยนาม หากไม่
ได้รับคำตอบ ในฐานะรองนายกฯ คุณบัญญัติจะถามความคืบหน้า
ในเรื่องนี้ได้หรือไม่

ในส่วนของการธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น ผมเสนอให้เจียด
เงินก้อนหนึ่งไว้ให้ข้าราชการและอาจารย์มหาวิทยาลัย ในช่วงอายุ
๓๕-๔๕ ได้มีเวลาพักผ่อน เพื่อเติมพลังทางสติปัญญา โดยขอใช้
ภาษาอังกฤษว่า Pridi Fellowship,* Puey Fellowship, Prince
Fellowship นำยินดีที่ท่านผู้ว่าการรับข้อเสนอดังกล่าวด้วยดี และ
ทำออกมาเป็นรูปธรรมแล้ว

ผมหวังว่า ที่ผมเขียนมาถึงคุณบัญญัติเช่นนี้ คงมีเวลาอ่าน
และถ้าจะบันดาลให้อะไรๆ เกิดขึ้นได้ในทางสร้างสรรค์ เพื่อสันติ
ประชาธรรม จะน่านุโมทนากัน

ด้วยไมตรีจิต

(นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์)

ประธานกรรมการดำเนินงาน

โครงการฉลอง ๑๐๐ ปีชาตกาล

รัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ (ภาคเอกชน)

* ดูเรื่อง “ทุนปรีดี-ป่วย” หน้า ๓๓๓ ประกอบ

❖ หนังสือ ❖

“You find people to create an ideological climate which becomes the life-support system for the doctrine. It becomes the water for the fish—the fish doesn’t even know it is swimming. You put enough people with the ‘correct’ ideas in universities. You create the institutes and the foundations. All these people come together in the colloquia and symposium open to the press, that you sponsor. And they all write in the journal that you also fund, and from these they get on the editorial pages and on the air. Pretty soon you have these three men (they almost always are men) have pseudo debates on television between the raving radical right, the extreme right and the right of center. Anyone who thinks differently soon begins to seem a pariah, or someone who at the very least must make apologies for his or her beliefs.”

Much of this pseudo debate, which equates imposed aims with democracy and the ‘free market’ with freedom is to stifle dissent. This is true of the current ‘debate’ about ‘free trade’, following President Clinton’s announcement that US trade and foreign policies are to be linked. They always were of course. To the great powers, especially the US, ‘free trade’ is the freedom to control commodities that are the staples of services, tourism, finance and intellectual property rights. This is, and always has been, the essence of imperialism. And like debt, ‘free trade’ is much more effective than a gun boat or a Rocky cluster bomb.

Simply being aware of this can be almost as effective as opposing it. For once awareness spread, it becomes an antidote to propaganda that seeks to make invisible the lives and cultures, and fate, of millions. Without awareness, there can be no understanding and no resistance. Some things never change.

(Quoted from Susan George, *The Debt Boomerang*)

เกลียด “รัฐบาลชวน”

ส.ศิวัรักษ์ บอกไว้ในหนังสือ **พลิกแผ่นดิน** จากประติษฐ์มนูธรรม
สู่สันติประชาธรรม แล้วเดินหน้าต่อไปยัง พ.ศ.๒๕๔๓ ว่า

(เมืองไทย) ถ้ามองในแง่มหัพภาค ดูอะไรๆ จะมีดมน แต่ถ้ามองในแง่ของจุลภาค จากข้างล่างขึ้นไปข้างบน ก็จะได้เริ่มเห็นความหวัง

ความหวังกับการรวมตัวของคนในระดับรากหญ้า ตัวอย่างเช่น“สมัชชาคนจน” อันเป็นกลุ่มคนจน ที่ได้รวมตัวกันต่อสู้มานานผ่านการเหยียดหยามและเอาเปรียบมาไม่รู้กี่ครั้ง แต่พวกเขาก็ต่อสู้มาอย่างสันติ

ขณะเดียวกันก็เรียนรู้ในเรื่องเศรษฐกิจการเมืองมากขึ้น เรียนรู้ที่จะภาวนา ไม่ให้เกลียดผู้ที่กดขี่ เอาความรัก ความดี ความจริง และความซื่อ ต่อสู้กับอำนาจอันฉ้อฉลและอธรรม ต่อสู้กับโครงสร้างอันอยุติธรรมและรุนแรง นี่จึงเป็นความหวัง

ส.ศิวัรักษ์ ยืนยันว่า หากเราช่วยกันประคับประคองไม่ให้สมัชชาคนจนกลายเป็นพรรคการเมือง ประคับประคองไม่ให้ บำรุง คะโยธยา หรือ วนิดา ดันติวิทยพิทักษ์ กลายเป็น คานธี หรือ เนห์รู

เรียนรู้และศึกษาร่วมกันเพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นกลุ่มที่มีไตรสิกขาเป็นแกน (อันน่าจะหมายถึงการเติบโตไปบนเส้นทาง

ของภูมิปัญญาตะวันออกและพุทธศาสนา) ยิ่งกว่าการต้องการ
วีรบุรุษหรือวีรสตรี

จุลภาคจากข้างล่าง นี้แหละ คือ“ความหวัง” เป็นความหวัง
ที่จะเห็นคนข้างล่างพึ่งตนเองมากขึ้น มีพลังทางจิตวิญญาณมาก
ขึ้น พึ่งตัวเองและพึ่งกันและกันมากขึ้น โดยมีรากเหง้าดั้งเดิมทาง
คุณธรรมเป็นกระแส

“ถ้ารวมตัวกันอย่างใช้วิชาชีพธรรมเป็นแกนอย่างอ่อนนุ่ม
ถ่อมตน อย่างไม่ถูกวัตรสการพราหมณ์แยกให้แตกกัน ให้ฟังเพื่อ
ฟังเพื่อยุติไปกับเงินและอำนาจ โดยไม่สยบยอมกับอำนาจการ
โฆษณาชวนเชื่อจากสื่อมวลชน คนพวกนี้จะได้ชัยชนะ” นี่คือนำ
ยืนยันจาก ส.ศิวัรักษ์

ซึ่งยืนยันว่าสมัชชาคนจนจะเป็นต้นแบบของกลุ่มคนรากหญ้า
ในสังคมไทย ที่มีพลังต่อสู้เพื่อคนด้อยโอกาสอย่างมีประสิทธิภาพ
อันไม่ใช่เรื่องที่ไกลเกินฝันนัก

และ ส.ศิวัรักษ์ บอกว่าจะวิเศษยิ่งขึ้นไปอีก หากกลุ่มคนเหล่านี้
นั้นอ่อนน้อมที่จะกลับไปหาสันติภาวะภายในตน มาจับจิตสิกขา และ
นำศีลสิกขา (ซึ่งยังเป็นต้นแบบแห่งการดำรงชีวิตของคนในชนบท
ที่เข้มแข็งอยู่) มาประยุกต์ให้สมสมัย เช่น ไม่แต่เราไม่ฆ่า หากเรา
ต้องอย่าปล่อยให้ผู้อื่นฆ่า หากทางทุกวิธีที่จะเป็นไปได้เพื่อปกป้อง
ชีวิต อย่าดำรงชีวิตด้วยการมีอาชีพที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และ
สัตว์อื่น ตลอดจนธรรมชาติ

เช่น อย่าลักขโมย อย่าเป็นเจ้าของที่ควรเป็นของผู้อื่น
เคารพทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น และป้องกันไม่ให้ผู้อื่นหาทางเอา
เปรียบเพื่อนมนุษย์ที่ทนทุกข์ทรมาน โดยบางคนร่ำรวยจากความ
ยากจนของคนอื่นๆ แม้การรวยด้วยการเอาเปรียบสัตว์อื่นและ

ธรรมชาติ ก็เท่ากับเป็นการลวงสีกขาบทนี้ด้วย

เช่น การแสดงออกทางเพศ ไม่ควรเกิดขึ้นโดยปราศจากความรักและความสัมพันธ์กันอย่างเคารพกันและกัน อย่างไม่เอาเปรียบกัน

ให้คำนึงไว้เสมอว่า ถ้าทำผิดต่อกันในด้านการลวงประเพณี จะมีผลให้อีกฝ่ายได้รับความทุกข์ ควรที่จะรักษาความสุขของตนเองและผู้อื่น ด้วยการเคารพสิทธิและจริงใจต่อกันและกัน

เช่น อย่างกล่าวคำเท็จ อย่างขายชาวสี่อ ซึ่งไม่แน่ใจว่าเป็นความจริง อย่างตีหรือกล่าวโทษในสิ่งที่ไม่เชื่อมั่นว่าผิด อย่างเอ่ยคำอันจะก่อให้เกิดความแตกร้างและโกรธเคือง จนชีวิตครอบครัวและชุมชนต้องร้างฉานหรือถูกทำลายลง ควรใช้วาจาเพื่อประสานประโยชน์ให้ทุกๆ ฝ่ายได้หันหน้าเข้าสมานไมตรีต่อกัน

เช่น อย่าใช้เครื่องทองของเมาและยาเสพติดให้โทษ ฟังตราไว้ว่า ร่างกายของเรานั้นได้รับเป็นมรดกตกทอดมาจากบิดามารดา และบรรพชนหลายชั่วคน การเสพของมีเมาและสิ่งเสพติดเท่ากับทำลายตัวเอง และเป็นการเนรคุณต่อบรรพชน ทั้งยังเป็นการทำลายอนุชนที่จะสืบทอดสายโลหิตต่อจากตัวเราไปอีกด้วย

ส.ศิวัรักษ์ ยืนยันว่า ถ้าเราเข้าใจในการประยุกต์ศีลและสมาธิอย่างถูกต้องนี้แล้วเราก็จะเข้าถึงปัญญา คือการรู้จักศักยภาพที่แท้ของแต่ละคนเพื่อลดความเห็นแก่ตัวลง หากเพื่อเกื้อกูลผู้อื่นสัตว์อื่น ตลอดจนชนวนการทางธรรมชาติทั้งหมด ให้หลุดพ้นจากการครอบงำโดยโครงสร้างอันอยุติธรรมและรุนแรง อันจะนำไปสู่การพลิกแผ่นดิน ที่ถือว่าเป็นนิเวศน์ซึ่งเริ่มจากล่างไปบนอย่างยิ่งใหญ่

แต่เป็นที่น่าเสียใจและเสียดายอย่างยิ่ง ที่กลุ่มชาวบ้านอย่าง

“สมัชชาคนจน” ที่ส.ศิวรักษ์ (ซึ่งคงรวมถึงคนอื่นอีกจำนวนมากมาย) เห็นว่านี่แหละ คือหน่วย คือหน่อเชื้อแห่งความหวังจะ “พลิกแผ่นดิน” เพื่อไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ได้ถูกรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ที่อ้างตนว่าเป็นรัฐบาลประชาธิปไตย และมาจากประชาชน ทำลายย่อยยับไป เพราะหน้ามืดตามัว มองว่าชาวบ้านคือ “ศัตรู” ที่เป็นอันตรายต่อความอยู่รอดของรัฐบาล

ทันทีที่เลือดของชาวบ้านในกลุ่มสมัชชาคนจนสาดแดง เพราะกระบอง “แห่งกฎหมาย” ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ที่มีนายกรัฐมนตรี “ลูกชาวบ้าน” เป็นผู้บังคับบัญชา ประเคนใส่ที่ทำเนียบรัฐบาล ทุกอย่างก็ดูมืดมนด้วยบรรยากาศดำของยุคทรวราชย์ ที่เกิดขึ้นด้วยฝีมือของรัฐบาลที่อ้างตัวว่าเป็นประชาธิปไตย

แต่เป็นประชาธิปไตย “ข้างบน” ที่ไม่เพียงแต่ไม่เห็นหัวคนข้างล่าง ยังยื่นมือยื่นเท้ามาขยี้ให้ย่อยยับลงอีกด้วย

น่าเกลียดซังจริง ๆ รัฐบาลนายชวน หลีกภัย

สุวพงศ์ จันฝังเพชร

คอลัมน์ “รุ่มร้อนในความคิด”

ตีพิมพ์ใน *มติชนสุดสัปดาห์* ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๓

POWERS THAT BE

Powers That Be : Pridi Banomyong through The Rise and Fall of Thai Democracy, Sulak Sivaraksa, Translated with introduction by S.J., Committee on the Project for the National Celebration on the Occasion of the Centennial Anniversary of Pridi Banomyong, Senior Statesman(private sector), 81 pages, US\$ 10

คนที่ติดตามผลงานการคิดเขียนของสุลักษณ์ศิวัตรักษ์เรื่อยมา คงไม่แปลกใจอะไรนักหากข้าพเจ้าจะตั้งข้อสังเกตว่า ถอยหลังไปราว ๓๐ ปีมานี้ ได้มีสุลักษณ์ ศิวรักษ์อยู่ ๒ คน ซึ่งกำลังทุ่มทะเลาะกับสังคมสยามและถกเถียงระหว่างกันเอง ทั้งสองสุลักษณ์สามารถสื่อสารกับสังคมด้วยเสียงดังฟังชัด และอาศัยใช้ศัพท์แสงสามัญ (อาทิ สยาม ราชาธิปไตย เผด็จการ) แต่ทว่าถ้อยคำเหล่านี้ถูกเปล่งออกมาจากมุมมองที่ต่างกันอย่างคนละชั่ว ชนิดที่แทบไม่น่าเชื่อว่าทัศนะนั้นๆ จักอาจยืนยงคงอยู่เป็นเอกเทศมาเนิ่นนานถึงเพียงนี้

ความมีอยู่จริงของสองสุลักษณ์นี้ได้ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด ก่อนที่จะมลายหายไป ในหนังสือเล่มล่าสุด เรื่อง ***Powers That Be*** เมื่อสุลักษณ์คนใหม่ ซึ่งสังกัดอยู่ในฝ่ายราษฎรส่วนใหญ่ ชื่นमारुกลีได้ช่วยชนะเหนือสุลักษณ์คนเก่า ที่ถือสังกัดฝ่ายเจ้าผู้

ปกครองจำนวนน้อย โดยการที่ฝ่ายแรกตีต่อนฝ่ายหลังให้ตกไปอยู่ในตำแหน่งที่ไม่อาจสื่อสารกับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป

ก่อนจะดำเนินความต่อไป ข้าพเจ้าพึงกล่าวถึงนัยเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้สักเล็กน้อย นั่นคือเรื่องราวว่าด้วยนายปรีดี พนมยงค์ หนังสือเล่มเล็กๆ ในพากษ์ภาษาอังกฤษ หนาไม่ถึงร้อยหน้าเล่มนี้ มีความสำคัญก็เพราะงานเขียนเกี่ยวกับนายปรีดี ที่ตีพิมพ์ในภาษานี้ยังมีอยู่น้อยนัก ทั้งยังถือเป็นงานชิ้นปฐมภูมิ กล่าวคือเป็นบันทึกความทรงจำอันว่าด้วยความรับรู้เรื่องนายปรีดีของผู้เขียน โดยเราอาจหวังต่อไปได้ว่า ผลกระทบของ *Powers That Be* เล่มนี้จะก่อให้เกิดขึ้นซึ่งงานเขียนว่าด้วยนายปรีดี กับคุณูปการของเขาที่มีต่อประวัติศาสตร์ชาติไทย ดิดตามมา

แต่ทว่าหนังสือของสุลักษณ์เล่มนี้ เอยถึงปรีดี พนมยงค์ ไม่มากเท่ากับที่บรรยายถึงทัศนะต่อบุคคลดังกล่าวและโลกรอบๆ ตัว อันแปรเปลี่ยนไปของตัวผู้เขียน ซึ่งได้ประกาศความข้อนี้ไว้อย่างเปิดเผย บนเส้นทางที่นำมาสู่ประเด็นของนายปรีดี ในฐานะตัวบุคคลและสัญลักษณ์กลางของความเป็นไทย สุลักษณ์ได้เขียนถึงประสบการณ์ครานั้นว่า “เกือบจะเรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนทัศนคติจากหน้ามือเป็นหลังมือ หรือจากคว่ำเป็นหงาย ฉะนั้น” (หน้า ๒๑)

Powers That Be เป็นหนังสือซึ่งควรแก่การจับตามองเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้ามิได้หมายความว่าผู้อ่านจะได้ค้นพบข้อมูลเกี่ยวกับนายปรีดี แม้ว่าจะมีเรื่องน่าสนใจอันมักไม่เป็นที่รับรู้กันในวงกว้างอยู่เป็นอันมากก็ตาม

กล่าวอย่างจำเพาะเจาะจงลงไปก็คือ ความสำคัญของหนังสือเล่มนี้อยู่ตรงที่การสำแดงออกอย่างตรงไปตรงมา ด้วย

ความสัตย์ซื่อถึงที่สุด จนอาจบางทีถึงกับทำให้ผู้อ่านตื่นตกใจกับการเปลี่ยนแปลงตัวตนสิ้นเชิงครั้งสำคัญสุดในประวัติศาสตร์สยาม สุลักษณ์ในวันนี้ยอมรับอย่างน่าชื่นต่อคำวิพากษ์ของนายปรกติที่มีมาถึงตัวเขาเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๕ ว่าเป็น“ซากเดนศักดิ์นา สวะสังคม หรือเศษโสมมซึ่งอวดดีและเห็นแก่ตัว” ซึ่งคำกล่าวเหล่านี้ “เห็นที่ข้าพเจ้าจะปฏิเสธได้ยาก” (หน้า ๕๗) น่าชื่นชมความจริงใจในทางสติปัญญาของสุลักษณ์ที่กล้าสารภาพว่า ครึ่งชีวิตแรกของเขาดำเนินไปบนความเห็นผิดอย่างร้ายแรง

ยังมีกรณีใดอีกบ้างที่เราพอจะนำมาเทียบเคียงได้ในเรื่องนี้ อาจเป็นคุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ ที่ข้อเขียนของเขาพลิกผันอย่างถึงรากถึงโคนเป็นเวลากว่า ๒๐ ปี หรือบางทีอาจได้แก่ จำลอง ศรีเมือง ซึ่งเคยมีบทบาทอยู่ในขบวนการสังหารหมู่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ แต่แล้วก็กลายมาเป็นผู้นำคนหนึ่งในการต่อต้านเผด็จการ รสช. เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ทว่าตัวอย่างที่ใกล้เคียงกว่านั้น น่าจะเป็นเช่นกับมหาตมะ คานธีที่ถอนตัวออกจากพันธกิจทั้งปวงที่มีต่อจักรวรรดินิยม หรือกระทั่งเลิฟ ดอลสตอย ที่ต่อสู้เพื่อเลิกสถานะในทางอภิสิทธิ์และการเอารัดเอาเปรียบเพื่อลงไปเป็นชาวไร่ชาวนา

ถึงแม้ว่าสุลักษณ์จะมีวาจาในทางวิพากษ์วิจารณ์ที่แหลมคม แต่เขาตั้งต้นด้วยการเป็นพวกนิยมกษัตริย์หัวอนุรักษ์ เขากล่าวเอาไว้ในหนังสือเล่มนี้ว่า เขา “ชื่นชมในพระบารมีที่พาดพิงมาถึงเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ ที่พวกเราได้รับ โดยลึกๆ ลงไปแล้วพวกเราเห็นว่า ราษฎรโดยทั่วไปนั้นโง่เขลาเบาปัญญา ที่เขาจนเพราะเขาขี้เกียจ และไม่รู้จักใช้เงิน ทั้งยังชอบบอขายมุขกันอีกด้วย” สุลักษณ์แลเห็นในเวลานั้นว่า ความยากจนเป็นผลเนื่องมาแต่

“ความอับโชคความสวาทและความฉ้อฉล โดยที่เราก็ไม่เคยโทษระบบเศรษฐกิจและการเมืองเอาเลย” (หน้า ๒๓) เมื่อยังจำเรียนหนังสืออยู่ที่ประเทศอังกฤษ เขาเห็นพ้องกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันว่า“พวกอภิชนหรือชนชั้นสูงเท่านั้นที่รู้จักให้ความชอบธรรมอย่างไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ของชนชั้นตน โดยมองไปที่ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นประการสำคัญ” (หน้า ๓๖)

คำประกาศเหล่านี้โดยตัวเองเป็นเรื่องธรรมดาสามัญและแสดงถึงความเป็นอนุรักษนิยมอย่างหมดเปลือก สิ่งซึ่งทำให้มุมมองในทางอนุรักษเช่นนี้เป็นที่น่าสนใจก็คือ มีสองทัศนะที่แผดกันอยู่อย่างขัดแย้งตลอดมาในช่วงระยะเวลา ๒๕ ปีหรือกว่านั้น เราอาจดูตัวอย่างได้จากบางประโยคในหนังสือเล่มนี้

“ด้วยการแอบอ้างทำตัวเป็นดั่งแขนและขาของสถาบันพระมหากษัตริย์...(พวกอนุรักษนิยม) มักพูดจาอวดโก้ และพากันดื่มกินน้ำอมฤตเมรัยกันอย่างชื่นมื่นจากหัวกระโหลกของผู้ถูกกดขี่”(หน้า ๔๖) นับเป็นถ้อยแถลงรุนแรง อย่างปิดหนทางการคิดดีกันในอนาคตเลยทีเดียว สุลักษณ์ได้ก้าวมาถึงจุดที่ไม่อาจถอยกลับไปได้อีกแล้ว

ในเรื่องเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ สุลักษณ์ต้องขบเคี้ยวกับตัวเอง สำหรับเขา ปรีดี พนมยงค์ คือบุรุษอาชาไนยของราษฎรผู้ทุ้มเทสติปัญญาทั้งหมดในการต่อสู้เพื่อไพร่บ้านพลเมือง ปัญหาก็คือสุลักษณ์สามารถผสมผสานทัศนะที่ต่างขั้วกันนี้ได้ได้อย่างไร บางทีเขาอาจไม่ได้ทำอะไรเลย บางทีอาจเป็นเพราะการที่หนังสือในร้านของเขาถูกบรรทุกเอาไปเผาเมื่อ ๖ ตุลาคม ๑๙ เขาจึงได้เปลี่ยนข้างอย่างสิ้นเชิง โดยที่ความคิดแต่ละขั้วนั้นนำเสนอภาพของสยามไปเป็นคนละทางเลยทีเดียว

สุลักษณ์คนหนึ่งมีความเชื่อว่าสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นเป็นระบอบซึ่งประเสริฐสุดเราไม่ควรปล่อยให้ราษฎรขึ้นมาใช้อำนาจอภิชนที่ได้รับการฝึกปรือขึ้นมาโดยเฉพาะเท่านั้นคือผู้มีปัญญาและความประพฤติเหมาะแก่การเป็นผู้ปกครอง นี่ก็คือสุลักษณ์ซึ่งนิยมชมชื่นในสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ในฐานะที่เป็น “นักประวัติศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่” (หน้า ๕๔) เป็นสุลักษณ์ซึ่งแลเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯคือนักปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินที่ยิ่งใหญ่ และเป็นสุลักษณ์ที่ต่อต้านทหาร ไม่ใช่เพราะทหารเป็นตัวกีดขวางประชาธิปไตย หากเพราะทหารมิใช่นักพัฒนาประเทศที่ชาญฉลาด สำหรับสุลักษณ์ผู้นี้ ทหารคือตัวปัญหาที่ชักนำความเสื่อมสลายมาสู่ยุคทองของประชาธิปไตย

ส่วนอีกสุลักษณ์นั้นรู้สึกคลางแคลงใจในการปรับปรุงการบริหารงานแผ่นดินของพระมหากษัตริย์ กับทั้งแนวโน้มในทางประชาธิปไตยที่ฝ่ายเจ้าได้เคยให้สัญญาสัญญาไว้ (หน้า ๒๗) สุลักษณ์คนนี้ต่อต้านทหารโดยเนื้อหาสาระที่ไม่เป็นประชาธิปไตย เป็นสุลักษณ์ที่ก้าวออกไปพูดจากับประชาชนในชนบท แต่มิใช่เพื่อบอกกับเหล่าชาวบ้านว่าจะต้องทำอะไร แต่เพื่อเป็นเพื่อนผู้พร้อมที่จะเรียน แบ่งปัน และร่วมไม้ร่วมมือกันเป็นหนึ่งเดียว สุลักษณ์คนนี้ตกลงมาจากท้องฟ้าและงอกเงยเป็นหน่อเนื้อใหม่ในท่ามกลางเหล่ารากหญ้า นอกเหนือไปจากที่หนังสือได้บรรยายถึงกระบวนการเดินทางอย่างระหกระเหินของเขาแล้ว ผู้อ่านอาจที่จะหยั่งลงไปถึงความเปลี่ยนแปลงอันถกเถียงในความคิดของสุลักษณ์ที่อาจเข้าใจได้ไม่ถนัดนัก สุลักษณ์มีคุณสมบัติอย่างยิ่งยวดในการให้เหตุผลสนับสนุนทัศนะนั้นๆ ของตนเอง มีตัวอย่างชัดเจนอยู่ ๒ กรณีที่จะช่วยให้เกิดความกระจ่างในแนวความคิดของสุลักษณ์เรื่อง “สยาม”

และทัศนะที่มีต่อระบอบราชาธิปไตย

สุลักษณ์มักจะยืนยันเสมอมาที่จะใช้คำว่า “สยาม” แทนที่จะใช้ศัพท์พันธุ์ทางอย่าง “ไทยแลนด์” ในแง่นี้ ดูเหมือนเขาจะลงเนื้อเห็นด้วยกับนายปรีดีในความเพียรพยายามรักษานามนี้ไว้เป็นชื่อของประเทศ แต่กระนั้น “สยาม” ของสุลักษณ์เป็นเครื่องเชื่อมโยงไปสู่วันคืนของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยเขาไม่ลำบากใจที่จะใช้คำว่า “วัฒนธรรมไทย” หรือ “คนไทย” เพื่อบอกว่าคนหรือสิ่งใดที่มีอยู่ในสยาม การยืนอยู่ปากตรงกันข้ามกับทหารนั้นถูกสำแดงออกโดยการยืนยันที่จะใช้คำว่าสยามนี้เอง อย่างไรก็ตาม ในความเห็นของปรีดีมีอะไรที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง ที่เขาเลือกใช้คำ “สยาม” นั้น เนื่องจากตระหนักว่า ชนส่วนใหญ่ที่มีถิ่นอาศัยในสยามนั้น มิใช่แต่เพียงจำเพาะชนเผ่าไทย การคงชื่อ “สยาม” จึงเป็นวิธีการอันชาญฉลาดในอันจะควบคุมมิให้ลัทธิคลั่งชาติบังเกิดขึ้น เพิ่งจะในระยะหลังมานี้เองที่สุลักษณ์เริ่มยอมรับความหลากหลายในทางประวัติศาสตร์ของประเทศนี้ นับเป็นการเสริมเติมมิติใหม่ลงไปในแนวคิดเรื่องราชาธิปไตยของเขา

ในทำนองเดียวกัน สุลักษณ์ตระหนักดีว่าเขาเป็นกษัตริย์นิยมอย่างสุดจิตสุดใจ (หน้า ๔๕) สุลักษณ์แต่ก่อนให้การเกื้อหนุนสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยเหตุผลที่ว่า “สมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นเป็นทางออกของบ้านเมือง” (หน้า ๓๕) ครั้นล่วงมา ณ วันนี้ เหตุและผลนั้นแตกต่างไปอย่างสิ้นเชิง ความภักดีต่อสถาบันของสุลักษณ์ในวันนี้ไม่ได้ผูกพันกับระบอบระบอบประชาธิปไตยอีกต่อไป แท้ที่จริงเขาจะถวิลหาความหวังทั้งปวงไปไว้กับราษฎรและคนทำงานรากหญ้าจนสิ้น สุลักษณ์เขียนเอาไว้ในหนังสือว่า เขาเชื่อว่า “ประชาธิปไตยนั้นไม่อาจจะถูกสั่งสอนหรือ

หยิบยื่นให้จากเบื้องบน” (หน้า ๓๗) โดยนัยะแล้วก็คือ “มีแต่การต่อสู้เรียกร้องจากเบื้องล่างเท่านั้นที่ประชาธิปไตยแท้จริงจะพึงบังเกิดขึ้น” ด้วยเหตุนี้ สุลักษณ์จึงเปลี่ยนจากนักต่อต้านประชาธิปไตย ไปเป็นผู้เคลื่อนไหวประท้วงในหลายๆ ปัญหาของประเทศ ให้การสนับสนุนขบวนการรื้อถอนศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวซึ่งมุ่งทำงานเพื่อสรรค์สร้างความเป็นธรรมให้สยาม

ตรงนี้เป็นปानประหนึ่งว่า สุลักษณ์กำลังมองหาหนทางปกป้องรักษาเค้าโครงคิดดั้งเดิมของเขาในเรื่อง ราชาธิปไตย สยามโลกทัศน์ไทยเอาไว้ โดยที่ได้มีการขัดเกลาและแต่งเติมในทางเนื้อหาสาระอยู่บ้างไม่มากนักน้อย สุลักษณ์ที่อยู่ในฝ่ายชนชั้นน่านนั้นจะดำรงอยู่ในโลกใบเดียวกับสุลักษณ์ที่อยู่ข้างราษฎรได้หรือไม่ แล้วราชาธิปไตยที่สุลักษณ์แลเห็นนั้น มาบัดนี้ได้กลายเป็นสิ่งลวงพินยัคสมัย เป็นซากแห่งอดีตภายใต้สังคมใหม่ไปแล้วหรือไม่ใช่

หนังสือเล่มบางๆ ว่าด้วยเรื่องของนายปรีดีนี้ คงพอที่จะไขปริศนาข้างต้นไปได้บ้าง การต่อสู้เพื่อชื่อเสียงเกียรติคุณของนายปรีดี พนมยงค์ที่เขากำลังระดมแรงฮึดสุดท้ายเพื่อเติมพັນในมวลหมู่ประชาชน เกษียร เตชะพีระ อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เคยเขียนเกี่ยวกับสุลักษณ์เอาไว้เมื่อหลายปีก่อนว่า สุลักษณ์นั้น “ถูกปฏิเสธจากทุกๆ ระบบ ดังนั้นเขาจึงอยู่นอกระบบทุกระบบ ไม่ได้รับการยอมรับให้เข้าสู่ระบบใดเลย” ระหว่างระยะเวลาของ ๒ สุลักษณ์ คำกล่าวนี้นับว่าถูกต้องทีเดียว แต่เมื่อล่วงมาถึงขณะนี้ ยังคงคงใช้ได้อยู่อีกหรือ และบางทีสุลักษณ์อาจได้ค้นพบหนทางกลับคืนสู่สังกัดของเขาเรียบร้อยแล้วก็เป็นได้ นั่นคือการปักหลักอยู่ข้างฝ่ายของราษฎร

ข้อสังเกตมีอยู่ว่า อาจเพราะต้องหลบหลีกหนีภัยไปต่างประเทศ

ชั่วระยะเวลาหนึ่งโดนคดีฟ้องร้องในข้อกล่าวหาที่เป็นอาญาแผ่นดิน และการถูกจับกุมคุมขังถึง ๒ ครั้ง ๒ คราว ด้วยจิตใจตรงแน่ว และความกล้าตั้งคำถามอย่างไม่เกรงหน้าอินทร์หน้าพรหมคือคำอธิบายความเปลี่ยนแปลงของสุลักษณ์ ในทศวรรษหลังๆ ๒ สุลักษณ์ลงมือโรมรันพันตูต่อสู้กัน อย่างน้อยก็เท่าๆ กับที่เขาทั้งคู่ขับเคลื่อนด้วยความไม่เป็นธรรม บางทีผลของอาการอันไม่ลงตัวเช่นนี้เองที่ทำให้พลังคำพูดและข้อเขียนของสุลักษณ์ ไม่เคยลู่ถึงเป้าหมายอย่างแท้จริง โดยกลายเป็นช่องโหว่ให้ฝ่ายมีอำนาจลดทอนน้ำหนักคำวิพากษ์วิจารณ์ของเขาไปหลายส่วน หนังสือเล่มนี้จึงคล้ายตั้งวัตถุพยานที่จะชี้ให้เห็นว่า สุลักษณ์ได้แก้ปัญหาคความขัดแย้งภายในไปได้เป็นส่วนใหญ่แล้ว มีการกล่อมเกลามาเข้าที่เข้าทาง ซึ่งหากเป็นจริงเช่นนี้แล้วละก็ เราจึงพึงคาดหวังได้ว่าต่อไป สุลักษณ์จะกลายเป็นศัตรูที่น่ากลัว และเป็นตัวอันตรายสำหรับบุคคลผู้ซึ่งถูกเรียกขานว่าผู้กดขี่

เดวิด สเตอร์กัฟส์

จาก **Seeds of Peace**

Vol.16 No.2 May-August 2000

THE REVOLUTIONARY KING

The Revolutionary King: The True Life Sequel of the King and I
by William Stevenson (Constable, London) 1999

ราคา ๒๐ ปอนด์

ภาพยนตร์เรื่อง **The King and I** สร้างขึ้นจากบทประพันธ์เรื่อง ***Anna and the King of Siam*** ของมาร์กาเรต แลนด์อน ซึ่งเขียนขึ้นโดยอิงกับหนังสือเรื่อง ***Siam and the Siamese : Six Years' Recollections of an English Governess at the Siamese Court*** โดยนางแอนนา ลีโอโนเวนส์ ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๐

เป็นที่ทราบกันว่าหนังสือของนางแอนนา ลีโอโนเวนส์เป็นการเอาข้อเท็จจริงมาบิดเบือนผสมกับจินตนาการบางส่วนที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในราชสำนักสยาม ในช่วงหกปีที่เธอได้รับจ้างให้เป็นครู (ไม่ใช่พระพี่เลี้ยง) สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการเคยตรัสถามนางลีโอโนเวนส์ว่า เหตุใดครูจึงแต่งเรื่องเช่นนั้นขึ้นมา เธอสารภาพว่าเหตุที่ทำให้เช่นนั้น เป็นเพราะหากเธอเรียบเรียงเรื่องตามความเป็นจริงอย่างธรรมดาๆ ย่อมไม่มีสำนักพิมพ์ใดในตะวันตกสนใจจะตีพิมพ์เรื่องของเธอ เธอจึงจำต้องบิดเบือนข้อเท็จจริง

ความข้อนี้ก็จริงอยู่ดังนาย W. A.R. Wood ได้เคยปรารภเช่นกันเมื่อประมาณ ๗๐ ปีที่แล้วนี้ว่า ไม่มีสำนักพิมพ์ใดในลอนดอนสนใจตีพิมพ์อนุทินชีวิตของเขา เพราะเขาเรียบเรียงตามข้อเท็จจริงแบบธรรมดา เขาจึงต้องพิมพ์งานของเขาเองในกรุงสยาม แม้จนเรื่อง *History of Siam* ของเขาก็ได้รับการตีพิมพ์ที่กรุงเทพฯ จนเมื่อ ๓๐ ปีเศษนี้เอง ที่สำนักพิมพ์แห่งหนึ่งในลอนดอน จึงสนใจหยิบงานอนุทินชีวิตของเขามาตีพิมพ์ซ้ำ โดยตั้งชื่ออย่างหวือหวาว่า *Consul in Paradise* (กงสุลในสวรรค์)

แม้ว่า *The Revolutionary King* จะเขียนขึ้นหลังจากงานชิ้นแรกเกี่ยวกับสยามของนางลีโอโนเวนส์ถึงกว่าหนึ่งศตวรรษก็ตาม แต่ก็ยวนเวียนเป็นหนังสือประเภทเดียวกัน ทั้งๆ ที่ผู้เขียนหนังสือเล่มดังกล่าวได้รับการเชื้อเชิญให้เขียนพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่หนังสือเล่มนี้ถูกปรุ้งแต่งอย่างเหลวแหลก แล้วที่ปรากฏทั้งบนปกหน้าและหลังของหนังสือคือพระบรมสาทิสลักษณ์ที่ใหญ่ส่งค่าอยู่เหนือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ชาวไทยรู้จักผู้เขียนเรื่องดังกล่าวจากงานพระราชนิพนธ์ **นายอิน ผู้ปีดทองหลังพระ** ซึ่งทรงแปลมาจากหนังสือของเขาเรื่อง *A Man Called Interpid: The Secret War* และ นายสตีเวนสันก็ยังนำลักษณะการเขียนเรื่องแบบจารกรรมสงครามมาใช้กับหนังสือที่กำลังวิจารณ์อยู่นี้ สารที่ปรากฏใน *The Revolutionary King* ส่วนมากเป็นเรื่องเท็จ ทั้งนี้ยังไม่รวมในส่วนที่เขาตั้งใจบิดเบือนโดยตรง แม้ว่าข้อเท็จจริงหลายอย่างที่ปรากฏจะไม่ใช่ที่รับทราบกันมาก่อนในหมู่ปวงชนชาวไทยก็ตาม แต่เราก็ไม่อาจตัดสินได้ว่าข้อมูลเหล่านั้นน่าเชื่อถือได้มากเพียงไร และเมื่ออ่านข้อมูลบางอย่างในเล่ม ก็อาจทำให้เราอดประหลาดใจไม่ได้ว่า หากนักเขียนมี

จริยธรรมและจรรยาบรรณแล้ว เขาจะสามารถเขียนเรื่องเหล่านี้ขึ้นมาได้อย่างไร ทั้งที่ยังไม่ได้รับพระบรมราชานุญาต โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็เรื่องราว ที่เกี่ยวข้องกับการชิงดีชิงเด่นของสมาชิกในพระราชวงศ์ คำสรรเสริญเยินยอของเขาต่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ นั้น อาจเป็นอันตรายต่อพระองค์ก็ได้ ในขณะที่คำยกย่องพระกิตติคุณของสมเด็จพระบรมราชชนนีก็ฟังดูเลิศเลอ จนดูเหมือนพระองค์มิได้เป็นปฤชชนคนธรรมดา พระองค์ไม่ทรงเคยประพาสสิ่งใดในทางที่เสื่อมเสียเลยหรือ และพระองค์มีบิดาเป็นชาวจีนอย่างที่เขาเขียนจริงหรือ ที่แย่กว่านี้ก็ตรงที่เขายังไม่สามารถสะกดพระนามพระองค์ท่านได้ถูกต้องเอาเลยด้วยซ้ำ

นายสตีเวนสันอ้างว่าตนเองเข้าใจวัฒนธรรมไทย แต่เห็นได้ชัดเจนว่าไม่เข้าใจราชประเพณีแบบไทยเอาเลย เขาสนิทสนมกับราชสำนักมากจนเลอะเทอะไป เรียกขานองค์พระมหากษัตริย์ว่า “เล็ก” ถึงขนาดเรียกพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลก่อนว่า “นั้น” และเรียกสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าว่า “ย่า” กระนั้นหรือ

นายสตีเวนสันพยายามเข้าใจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และนำเสนอพระอัจฉริยภาพในทางบวกสู่โลกภายนอก แต่ความรู้สึกแบบนักเขียนเรื่องจารกรรมและลี้ลับที่แฝงฝังในระดับจิตใต้สำนึกของเขาได้ทำลายความปรารถนาดีนี้ไปเสียสิ้น

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้พยายามพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับคดีสวรรคตของพระเชษฐาธิราชของพระองค์เอง แต่เห็นได้ชัดว่าสมมติฐานของเขาปราศจากหลักฐานรองรับ การประณามพระเจ้าอยู่หัวที่ทกและลากเอาพระเจ้าลีโอโปลด์แห่งเบลเยียมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น และช่างไร้รสนิยมสิ้นดี ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวของเราไม่เคยทรงตั้งข้อรังเกียจต่อพระราชวงศ์
อังกฤษพระองค์ใดเลย เว้นแต่ลอร์ดหลุย เม้าท์แบตแต่น

หากคำสนทนากับพระเจ้าอยู่หัวที่นายสตีเวนสันอ้างถึงเป็น
ที่น่าเชื่อถือได้ ก็เป็นอันชัดเจนว่าพระองค์ไม่เคยทรงคลางแคลง
พระทัยเลยว่านายปรีดีพนมยงค์เกี่ยวข้องกับการลอบปลงพระชนม์
อันที่จริงพระองค์ยังทรงมีพระกังวลอย่างยิ่งต่อคำสั่งประหารจำเลย
สามนายในคดีที่เกิดจากการจงใจสร้างหลักฐานเท็จขึ้นมา ในขณะที่
ที่ชีวประวัติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งลูกชายของเขาเป็น
ผู้เขียน กลับให้หลักฐานในทางตรงกันข้าม

ในหนังสือของนายสตีเวนสัน จอมพล ป. กลายเป็นผู้รัย
รวมทั้งพลตำรวจเอกเผ่าด้วย ทั้งเขายังได้เขียนถึงการลอบปลง
พระชนม์ของกรมขุนชัยนาทฯ ซึ่งห่างไกลความจริงอย่างมาก แม้
นายสตีเวนสันจะวิจารณ์จอมพลสฤษดิ์อย่างมาก แต่สำหรับเขา
จอมพลสฤษดิ์ก็ยังเป็นพระเอกอยู่ดี ซึ่งข้อมูลในแง่นี้ช่วยสะท้อน
ให้เราเห็นพระทัศนะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต่อเผด็จการ
ผู้นี้ด้วย

การพรรณนาถึงการเมืองไทยคู่ไปกับสถานภาพของพระ
มหากษัตริย์ในหนังสือของนายสตีเวนสัน ไม่เพียงยากจะเชื่อถือได้
และเสริมข้อบิดเบือนเท่านั้น หากยังเต็มไปด้วยคำโกหกมากมาย
การโยงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อประณามอิทธิพลของ
รัฐบาลอเมริกันต่อรัฐบาลไทยเป็นเรื่องไม่สมควรอย่างยิ่ง แม้ข้อมูล
นี้จะจริงก็ตาม นายสตีเวนสันมีเจตนาตีในการอ้างถึงคำสนทนา
ระหว่างประธานาธิบดีจอห์นสัน แห่งสหรัฐอเมริกา กับพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ข้อมูลที่ว่าพระองค์ได้ทรงขอให้รัฐบาล
อเมริกันส่งเฮลิคอปเตอร์สามลำมา เพื่อทำการปฏิบัติอย่างไม่

นองเลือดในเมืองไทยนั้นจริงละหรือ และน่าเกลียดไหมแม้ว่าท่านประธานาธิบดีจะได้โทรศัพท์ไปยังนายแม็คนามาราเพื่อตอบสนองพระราชประสงค์ก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงก็คือเฮลิคอปเตอร์ทั้งสามลำไม่เคยมาถึงที่นี่เลย

ความข้อนี้นำให้ข้าพเจ้าระลึกถึงเรื่องที่นายประวิตร โรจนพฤกษ์เล่าไว้ใน *Wishes and Lies* (หน้า ๑๓๑-๑๓๗) เกี่ยวกับชาวไทยผู้หนึ่งซึ่งได้ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถึง ๑๐ ครั้งด้วยกัน ในเรื่องที่เขาถูกกลั่นแกล้งโดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระองค์ และขอให้มีการตอบแทนต่อการเวนคืนทรัพย์สินของเขาอย่างเป็นธรรม ทุกครั้งพระองค์ตรัสรับจะประทานความยุติธรรมแก่เขา แต่ก็ปราศจากผล ตลอดเวลากว่า ๒๕ ปี ทั้งนายสตีเวนสันพืงตราไว้ด้วยว่าการเข้าถวายฎีกาต่อพระองค์ท่านไม่ใช่เรื่องง่ายเอาเลย ชายผู้นี้ต้องเพียรพยายามหาอุบายทุกทางเพื่อที่จะเข้าเฝ้าพระองค์ได้อย่างใกล้ชิด ทั้งเขายังได้เข้าถวายฎีกาต่อพระบรมราชชนนีผู้ที่นายสตีเวนสันเรียกว่า “แม่” อีกด้วย แม้จนตลอดช่วงชีวิตที่พระองค์เติบโตขึ้นมาในย่านสลัม จนถึงการได้รับสถานะเป็นพระราชวงศ์พระองค์ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจมากมายเพื่อสังคม แต่เช่นเดียวกับพระราชโอรสของพระองค์ กล่าวคือพระองค์ทรงไม่เคยเข้าพระทัยในความทุกข์ยากของประชาชนอันเนื่องมาจากความอยุติธรรมทางสังคม โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเองก็ทรงเป็นส่วนยอดของโครงสร้างอันอยุติธรรมนี้ ในฐานะที่ทรงควบคุมพระราชทรัพย์ในสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งจอมพลสฤษดิ์เป็นผู้ถวายให้พระองค์มีพระราชอำนาจเหนือหน่วยงานแห่งนี้อย่างขัดต่อเจตนารมณ์ของประชาธิปไตย ทั้งๆ ที่สำนักงาน

ทรัพย์สินขควรจะขึ้นอยู่กับรัฐบาลหรือประชาชนต่างหาก

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ มีการตีพิมพ์เรื่อง *The Devil's Discus: An enquiry into the death of Ananda, King of Siam* เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของนายปรีดี พนมยงค์ในคดีลอบปลงพระชนม์ ในหนังสือเล่มดังกล่าว ผู้เขียนคือนายครูกเกอร์ พยายามพิสูจน์ด้วยหลักฐานที่ไม่น่าเชื่อถือเอาเลย่ว่าพระองค์ได้ทรงกระทำพระอัตวินิบาตกรรม แต่การอ่านระหว่างบรรทัดจะทำให้เราทราบได้ว่าพระองค์สวรรคตด้วยเหตุอื่น แต่ในปี ๒๕๔๒ นายสตีเวนสันไปไกลจนถึงขนาดอ้างว่ารู้ชื่อผู้ที่เป็นผู้วางแผนลอบปลงพระชนม์ คือนายชูจิ มาซาโนบะ ซึ่งเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความเลวร้ายทั้งปวงในสยามและเอเชีย ตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองจนปัจจุบัน

ข้าพเจ้าเชื่อว่าการสั่งให้นำหนังสือของนายครูกเกอร์เข้าเมืองไทย กระนั้นก็ได้มีการลักลอบวางจำหน่ายฉบับแปลของหนังสือเล่มนี้อย่างลับๆ ข้าพเจ้าเองทราบมาเช่นกันว่ามีการสั่งห้ามนำเข้าหนังสือที่กำลังวิจารณ์อยู่นี้เช่นกัน ด้วยเหตุผลที่ต่างออกไป

เทียบกันระหว่างหนังสือทั้งสองเล่ม ข้าพเจ้าเห็นว่าหนังสือของนายครูกเกอร์น่าเชื่อถือกว่า โดยมีการวิจัยค้นคว้าและมีการเรียบเรียงอย่างดี โดยที่ *The Revolutionary King* เลวร้ายกว่าหนังสือของนางลีโอโนเวนส์เสียอีก แม้แต่ชื่อเรื่องก็ปรากฏความผิดพลาดเสียแล้ว เพราะไม่มีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดที่จะเป็นนักปฏิวัติได้ (revolutionary) พระมหากษัตริย์อาจทรงประพฤติพระองค์ได้ถูกต้อง หรืออาจถือได้ว่าทรงประพฤติตนตามเยี่ยงที่เรียกกันว่าดีได้ โดยการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญของประเทศอย่างเคร่งครัดเช่นเดียวกับพระเจ้าแผ่นดินในประเทศญี่ปุ่นและประเทศ

ทางแถบสแกนดิเนเวีย พระมหากษัตริย์บางพระองค์ยังอาจทรงประกอบพระราชกรณียกิจโดยผ่านโครงการในพระราชดำริเพื่อประโยชน์ของพสกนิกรก็ได้ หากมีการตรวจสอบประเมินผลโครงการเหล่านั้นอย่างเหมาะสม พระมหากษัตริย์บางพระองค์อาจทรงอ้างว่าได้ประกอบพระราชกรณียกิจต่อพสกนิกรมากมาย และได้ทรงช่วยเหลือผู้ยากจนในด้านต่างๆ ก็ตาม แต่ถึงกระนั้นไพร่ฟ้าของพระองค์ก็ยังคงยากจนอยู่และมีแต่จะจนลงไปเรื่อยๆ ยิ่งไปกว่านั้น พระมหากษัตริย์เช่นนี้ยังทรงมักเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง อย่างไม่เปิดเผย และโดยมากมักมีจุดยืนอยู่ข้างนักการเมืองที่ชนะคู่ต่อสู้ด้วยความปลิ้นปล้อนและฉ้อฉล เช่นนั้นแล้วไพร่ฟ้าทั้งปวงจึงต้องมีท่าทีอย่างระมัดระวังต่อพระมหากษัตริย์เช่นนั้น พระมหากษัตริย์อาจทรงประกอบพระราชกรณียกิจโดยอาศัยสถานภาพที่ทรงมี แต่ก็ไม่ได้เป็นนักอภิวัฒน์ได้ เพราะไม่ได้เป็นผู้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากถึงโคน ทั้งยังไม่อาจทำลายต่อโครงสร้างทางสังคมที่ก่อปรด้วยทั้งความรุนแรงและความอยุติธรรม โดยที่พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ตรงส่วนสุดยอดของโครงสร้างอันอยุติธรรมนั้นเองด้วย หากไม่ใช้ในทางการเมือง ก็ในทางเศรษฐกิจและในทางวัฒนธรรม

ถึงกระนั้นข้าพเจ้าก็เป็นผู้สนับสนุนการดำรงอยู่ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่เกิดขึ้นมาและมีรากเหง้าสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับวัฒนธรรมประเพณีของเรา ข้าพเจ้าถือเสมอว่าประเทศที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์ย่อมดีกว่าประเทศสาธารณรัฐใหม่ทั้งปวง ไม่ว่าในกรณีใดๆ และแม้ว่าบัดนี้เพื่อนที่ดีของข้าพเจ้าคนหนึ่งได้เป็นประธานาธิบดีของประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซียแล้วก็ตาม ความเลวร้ายที่เกิดขึ้นกับประเทศนี้ สืบเนื่องมาจากว่าสถานภาพของ

ประธานาธิบดีไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับรากเหง้าของประเทศ
นี้เอาเลย ประธานาธิบดีก่อนหน้านี้ทั้งสองคนล้วนเลวร้ายเช่นเดียวกับ
กับประธานาธิบดีคนอื่นๆ ในเอเชียอาคเนย์ ไม่ว่าท่านประธานาธิบดี
จะพยายามเพียงไรเพื่อทำประโยชน์แก่ประเทศของตนเองก็ตาม เขา
ไม่มีบารมีมากเพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมได้อย่างมี
เนื้อหาสาระ แน่หนอนว่าไม่มีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดที่ทรงทำเช่น
นั้นได้เช่นกัน หากพระองค์มีแต่สนพระทัยในความมั่นคงปลอดภัย
ของพระองค์เอง และจะยิ่งเลวร้ายลงไปอีก หากพระองค์ไม่มีกัลยาณมิตร
ที่ไว้วางใจได้มากพอ จนกล้าจะทูลความจริงบางอย่างที่อาจจะระคาย
พระเนตรพระกรรณให้กับพระองค์ได้ทราบ การเอาแต่รับฟังจาก
ขุนนางผู้ใกล้ชิดอาจเป็นอันตรายต่อพระองค์เอง หากพระองค์
เชื่อมั่นในพสกนิกรของพระองค์ และทรงเปิดพระทัยและทรงเรียนรู้
ที่จะอยู่เคียงข้างกับประชาชน แม้พระองค์จะไม่อาจเป็นกษัตริย์นัก
อภิวัฒน์ได้ แต่อย่างน้อยพระองค์ก็จะทรงได้แนวทางให้กับการปฏิวัติ
อย่างสันติให้ได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักรของพระองค์

ตีพิมพ์ใน *ปวารณาสาร*

พฤศจิกายน ๒๕๔๒ - กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

และพิมพ์รวมเล่มใน *ข้อคิดสำหรับ ค.ศ. ๒๐๐๐* ของ ส.ศิวรักษ์

เสมสิกขาลัย พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน ๒๕๔๒

❖ ภาพผนวก ❖

“What ultimately gives one the power of leadership is a capacity to embody visionary ideas, to be unafraid of ideals. Strong personality traits are given to many, but the representation and expression of ideals is given to few. It is precisely here that the ideal leadership transcends its animal base in the psychic’s need to idealize, to imagine the far-off and the wonderful and let itself be captivated by vision. Idealism is itself an immense power mobilizing whole peoples, whole continents, and when present in a living figure like Simon Bolivar, like Lenin, leadership becomes the instrument of history.”

“If leadership arises from an instinctual base and authority from character, charisma partly depends on situation. A situation requires someone to symbolize and articulate its dynamics... there are at least three varieties of indiscision that may look much alike: first, timidity, being reluctant to slice through with the sword because one fears the exposure and the risks consequent upon cutting; second, prudent wisdom that foreseeing the aftermath of a decision; third, neurotic wavering in order to keep one’s prestige and to stay in office. When hesitating about a decision, it can be useful to examine ruthlessly the intermixing of these three motives. But even self-examination calls for a decision.”

Otto Fredrich

มหาวิทยาลัย ในความคิดของปรีดี พนมยงค์ และ ป๋วย อึ๊งภากรณ์

ผมเห็นว่าสถาบันราชภัฏออกนอกระบบได้ อย่างเช่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ก็ออกนอกระบบได้ แต่การออกนอกระบบนั้น หนึ่ง ตอนนีระบบขุนนางคุมเราอยู่ พวกราชภัฏเป็นลูกเมียน้อยอยู่แล้ว ชื่อก็บอกชัดอยู่แล้วว่า “ราชภัฏ” เป็นข้าพระเจ้าแผ่นดิน ชัดเลยครับ พระราชภัฏเป็นพวกพระขุนนางที่ลาราชการมาบวช ขอให้เราดูถ้อยคำ ถ้าหากว่าเป็นวิทยาลัยครู หรือสถาบันราชภัฏ เราต้องหาจุดเด่นจุดด้อยของเราให้ได้ จุดเด่นเราอยู่ตรงไหน คือเด็กที่มาเรียนกับเราเป็นลูกชาวบ้านมากกว่าเด็กในมหาวิทยาลัย แต่เราไปสร้างจุดด้อยให้รู้สึกที่เราไม่ใช่มหาวิทยาลัย พวกอาจารย์ก็ไม่แน่ใจว่าอยู่ตรงไหน พอออกนอกระบบมา เราหนีจากนายที่เป็นศักดินาเป็นข้าราชการ ถ้าไปเจอนายทุน ฟังทันที่เลย นายใหม่ของเราควรจะเป็นราษฎรครับ ยกตัวอย่างนะครับ พระสุบิน ปณีโต ที่ตราด สามารถทำให้คนตราดหลายแสนคนรวมตัวกันได้ ตั้งกองทุนที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ เวลานี้ธนาคารออมสินอยากจะไปขอดูงาน เรียนบทเรียนจากชาวบ้าน พระที่ผมเอ่ยชื่อนี้ สามารถเอาท่านมาได้ไหม ชาวบ้านมาถือหุ่นเลย พวกปากมูลนั้นแหละ เป็นเจ้าของ ๑๐ บาท ๑๐๐ บาท

อะไรต่างๆ ชาวบ้านมาเป็นเจ้าของราชภัฏโดยตรงเลยครับ และการเรียนการสอนเพื่อลูกชาวบ้านโดยตรง จะเป็นเรื่องของการพลิกผันอย่างที่สุดเลย แต่ถ้าคิดแล้วว่า เมื่อออกจากระบบราชการ ก็มาเป็นระบบทุนนิยม พังเลยครับ ระบบทุนนิยมเป็นระบบที่ไม่ปราณีใครเลย แม้มหิดล จุฬาฯ ธรรมศาสตร์ ผมเตือนไว้เลยว่า ความหายนะเกิดขึ้นแน่ๆ อาจารย์บางคนจะร่ำรวยขึ้นอย่างแน่นอน แต่คนที่ไปเรียนนั้นจะเป็นคนที่มีสตางค์มากขึ้น เป็นอย่างนั้นตั้งแต่ยังไม่ออกนอกระบบเลย ไปขอยืมใช้ห้องประชุมของจุฬาฯ จุฬาฯ ก็จะไม่เอาสตางค์ไม่รู้ก็หมีน ใช้เพื่อวิชาการนะครับ ไม่สนใจอย่างอื่นสนใจแต่เงิน ธรรมศาสตร์ก็เริ่มเป็นอย่างนี้แล้ว เมื่อเงินเป็นสรณะ มหาวิทยาลัยก็เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยปโตยหรือมหาวิทยาลัย

ถ้าเผื่อลงมาหาประชาชนจริงๆ จะต้องคิดอย่างละเอียด เคารพประชาชนอย่างจริงจัง อันนี้จึงจะเปลี่ยนได้ แต่ผมเกรงว่าพวกข้าราชการในราชภัฏจะไม่กล้าคิดถึงเพียงนี้ คือยังไม่มีกั้นพออย่าลืมนะครับ บังคลาเทศเป็นประเทศที่จนที่สุด แต่ธนาคารที่ใหญ่ที่สุดเป็นของประชาชน ประชาชนสามารถทำธนาคารได้เอง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ของเรา อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ คิดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของชาวไร่ชาวนา แต่ ธกส. ตอนนั้นรับใช้คนข้างบน เบี้ยวราษฎร เราต้องดูจากบทเรียนอันนี้ ความสำเร็จและความล้มเหลวของป๋วย อึ๊งภากรณ์ ปรีดี พนมยงค์

หากเราสามารถมีธนาคารคนจนได้ มีมหาวิทยาลัยคนจนได้ ผมว่าจะเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด และเราจะให้การศึกษาซึ่งสัมพันธ์กับชีวิตจริงของเขา การศึกษาเหล่านี้จะเป็นคำตอบ ไม่ใช่คำตอบที่ฝรั่งจูงมูกเรา เวลานี้มหาวิทยาลัยคิดอย่างเดียว จะเดินตามฝรั่งเท่านั้นเอง ทำอย่างไรจึงจะให้ฝรั่งเดินตามเราครับ เรามี

คุณธรรมมากมาย มีภูมิปัญญามากมาย ที่สามารถจะสอนฝรั่งได้
ถ้าคิดในแง่นี้ ผมเห็นว่าราชภัฏใกล้เคียงที่สุด แต่จะต้องคิดให้
รอบคอบ และจะทำได้เมื่อเราเข้าหาชาวบ้าน สร้างความเข้าใจกัน
และกัน จนชาวบ้านมาเป็นพวกเราได้

ผมบอกว่าการธนาคารที่บังคลาเทศ ประชาชนถือหุ้น
ธนาคารกลางพิมพ์ธนบัตร การพิมพ์ธนบัตร การคุมโทรศัพท์มือ
ถือ คนจนถือหุ้น ๓๐ เปอร์เซ็นต์ นี่ถ้าคุณทักษิณมีมิติทางสังคม
จริง พรรคไทยรักไทยจะเดินมาในทางนี้ แต่เพราะพวกนี้ไม่เข้าใจ
ปัญหาคนยากคนจน และคนยากคนจนนี้เป็นพลังสำคัญที่สุด ถ้า
เฟื่องมหาวิทยาลัยเข้าใจเรื่องเหล่านี้ จะมีพลังมหาศาล ที่สำคัญ
เวลานี้มีเพียงองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งสามารถเข้ามาช่วยได้ทั้งหมด
เราลืมไปครับ และคิดอยู่อย่างเดียวว่า ทรัพยากรกับอำนาจอยู่ข้างบน
ทรัพยากรกับอำนาจอยู่ข้างล่างครับ แล้วคนข้างล่างจนขนาดไหน
แต่น้ำใจมหาศาล ที่สำคัญคือที่อุบลฯ นี่เอง ผมอยากจะฝากไว้ว่า
ถ้าคิดให้แหวกแนวไปมากเท่าไร ก็จะพ้นน้ำนิ่งน้ำเน่าไปพบกับน้ำ
ที่ใสสะอาด สิ่งที่มาวิทยาลัยต้องการ นักศึกษาต้องการคือ น้ำใส
สะอาด คือหัวใจคนยากคนจน

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์นั้นจบดอกเตอร์อังดรัวร์เป็นคน
แรก ในสมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่ ไม่มีใครเรียกท่านดอกเตอร์เลย เพราะ
ที่อังกฤษก็ดี ฝรั่งเศสก็ดี เขาจึงเกิดการใช้คำว่าดอกเตอร์นำหน้า
การใช้คำว่าดอกเตอร์นำหน้านั้น มาสมัยอเมริกัน ตอนหลังนี้เอง
และในอเมริกาเอง โดยเฉพาะ ๓ มหาวิทยาลัยหลัก เช่น ฮาร์วาร์ด
เยล 프린ซ์ตัน เขาจะไม่เรียกอาจารย์ว่าดอกเตอร์เป็นอันขาด พวก
ดอกเตอร์นั้นจะเป็นพวกที่จบเพียงพีเอชดี อยู่นอกมหาวิทยาลัย ใน
มหาวิทยาลัยเขาเรียกอาจารย์ว่ามิสเตอร์กันทั้งนั้น หรือในอังกฤษ

คุณธรรมมากมาย มีภูมิปัญญามากมาย ที่สามารถจะสอนฝรั่งได้ ถ้าคิดในแง่นี้ ผมเห็นว่ารากฏทั่วโลกเคียดที่สุด แต่จะต้องคิดให้รอบคอบ และจะทำได้เมื่อเราเข้าหาชาวบ้าน สร้างความเข้าใจกัน และกัน จนชาวบ้านมาเป็นพวกเราได้

ผมบอกว่าการธนาคารที่บังคลาเทศ ประชาชนถือหุ้น ธนาคารกลางพิมพ์ธนบัตร การพิมพ์ธนบัตร การคุมโทรศัพท์มือถือ คนจนถือหุ้น ๓๐ เปอร์เซนต์ นี่ถ้าคุณทักษิณมีมิติทางสังคมจริง พรรคไทยรักไทยจะเดินมาในทางนี้ แต่เพราะพวกนี้ไม่เข้าใจปัญหาคนยากคนจน และคนยากคนจนนี้เป็นพลังสำคัญที่สุด ถ้าเผื่อมหาวิทยาลัยเข้าใจเรื่องเหล่านี้ จะมีพลังมหาศาล ที่สำคัญเวลานี้มีเพียงองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งสามารถเข้ามาช่วยได้ทั้งหมด เราลืมไปครับ และคิดอยู่อย่างเดียวว่า ทรัพยากรกับอำนาจอยู่ข้างบน ทรัพยากรกับอำนาจอยู่ข้างล่างครับ แล้วคนข้างล่างจนขนาดไหน แด่น้ำใจมหาศาล ที่สำคัญคือที่อุปถัมภ์ นี่เอง ผมอยากจะฝากไว้ว่า ถ้าคิดให้แหวกแนวไปมากเท่าไร ก็จะพ้นน้ำนิ่งน้ำเน่าไปพบกับน้ำที่ใสสะอาด สิ่งที่มาวิทยาลัยต้องการ นักศึกษาต้องการคือ น้ำใสสะอาด คือหัวใจคนยากคนจน

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์นั้นจบดอกเตอร์อังตวัร์เป็นคนแรก ในสมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่ ไม่มีใครเรียกท่านดอกเตอร์เลย เพราะที่อังกฤษก็ดี ฝรั่งเศสก็ดี เขารังเกียจการใช้คำว่าดอกเตอร์นำหน้า การใช้คำว่าดอกเตอร์นำหน้านั้น มาสมัยอเมริกัน ตอนหลังนี่เอง และในอเมริกาเอง โดยเฉพาะ ๓ มหาวิทยาลัยหลัก เช่น ฮาร์วาร์ด เยล พรินซ์ตัน เขาจะไม่เรียกอาจารย์ว่าดอกเตอร์เป็นอันขาด พวกดอกเตอร์นั้นจะเป็นพวกที่จบเพียงพีเอชดี อยู่นอกมหาวิทยาลัย ในมหาวิทยาลัยเขาเรียกอาจารย์ว่ามิสเตอร์กันทั้งนั้น หรือในอังกฤษ

ดอกเตอร์หมายถึงนายแพทย์ธรรมดาสಾಮัญ ถ้าเป็นศัลยแพทย์ เขาจะเรียกมิสเตอร์ทั้งนั้น อันนี้พูดให้ฟังว่า ถ้าเราจะเอาอย่างฝรั่ง ต้องเข้าใจระบบศักดินาฝรั่ง ว่าเขาเรียกชื่อคนอื่นอย่างไร ตอนหลังนี้เราไขว่ไขว่กันมากในเรื่องเรียกชื่อคน โดยเฉพาะตอนหลังเราเอาระบบของอเมริกันมาใช้ อาจารย์ก็ต้องเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์ อันนี้เป็นวิธีที่ลอกเลียนฝรั่งมาทั้งสิ้น โดยเฉพาะการลอกเลียนจากอเมริกันนั้น เป็นการลอกเลียนที่เลวร้ายมาก เพราะอเมริกันเป็นต้นแบบแห่งความเลวร้าย โดยเฉพาะการศึกษาในมหาวิทยาลัย

ที่พูดนี้เป็นเพียงอารมณ์บทนะครับ ส่วนเนื้อหาสาระนั้น ผมจะว่าด้วยมหาวิทยาลัยในความคิดของอาจารย์ปรีดีก่อน เพราะอาจารย์ป่วยไม่ได้เป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัย อาจารย์ป่วยเป็นผู้ที่คิดจะมาเป็นอธิการบดี แต่พอท่านได้เป็นแล้ว ที่มรสุมต่างๆ ในทางการเมืองก็รุมล้อมจนท่านตั้งตัวไม่ติด จึงไม่อาจสานการก่อตั้งมหาวิทยาลัยในอุดมคติอย่างที่คุณคิดเอาไว้ได้

เพราะฉะนั้นผมจะเน้นในเรื่องความคิดของอาจารย์ปรีดีเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ถ้าเรามองกันเพียงผิวเผิน มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ที่อาจารย์ปรีดีตั้งขึ้นมานั้น ความคิดของท่าน คือเอาแบบอย่างสถาบันจากฝรั่งเศสที่ท่านไปเรียนมานั่นเอง ที่เรียกว่า Ecole des sciences economique et politique ซึ่งอังกฤษเอาอย่างมาตั้งเป็น London School of Economic and Political Science (LSE) ซึ่งอาจารย์ป่วยไปเรียน การที่ LSE เอาอย่างฝรั่งเศสมา เพราะเห็นว่าการศึกษาในประเทศอังกฤษทั้งหมดทรานจบจนศตวรรษที่แล้ว โดยเฉพาะออกซฟอร์ดและเคมบริดจ์นั้นเป็นที่ผลิตคนเพื่อเป็นชนชั้นปกครอง หรือในสมัยหนึ่ง คนที่เรียน

ออกซฟอร์ดและเคมบริดจ์ได้ จะต้องเป็นคนในระดับชนชั้นปกครอง หรือพูดให้ใกล้เข้ามา จะต้องเป็นสมาชิกของคนทีถือนิกายภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นศาสนาของชนชั้นปกครองโดยตรง คนทีถือนิกายคริสต์โรมันคาทอลิก เข้ามหาวิทยาลัยทั้ง ๒ แห่งนี้ไม่ได้ จนเมื่อปลายศตวรรษทีแล้วจึงเข้าเรียนได้ แต่ก็รับปริญญาไม่ได้ และคนที่นับถือนิกายคริสต์นิกายอื่นๆ ทีไม่ใช่ในภาษาอังกฤษ เช่น พวกโปรเตสแตนต์ นิกายเมธอดิส เพรสไบทีเรียน แบปติสต์ ฯลฯ เหล่านี้เข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้เลย เพราะไม่ได้อยู่ในนิกายอังกฤษ ส่วนใหญ่เป็นคนเล็กคนน้อย แม้คนสังกัดนิกายอังกฤษทียากจน ก็ไปเรียนออกซฟอร์ด เคมบริดจ์ ไม่ได้ จึงได้ไปตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นทีเวลส์ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของเวลส์ ทีผมไปเรียน ชื่อ แลมปีเตอร์ เพื่อให้คนยากคนจนในเวลส์ได้เรียนไม่ต่ำกว่าความรู้จากออกซฟอร์ด เคมบริดจ์ เพื่อเตรียมตัวเป็นนักบวชในนิกายอังกฤษ

เมื่ออังกฤษเริ่มตั้งมหาวิทยาลัยลอนดอนขึ้นนั้น พวกซึ่งมีความคิดหัวก้าวหน้าคิดกัน อันนี้อาจจะสัมพันธ์กับทีอาจารย์ใจ อึ้งภากรณ์ พูดไว้เมื่อสักครู่นี้ พวกทีต้องการรัฐสวัสดิการ พวกทีต้องการสังคมนิยม โดยเฉพาะ เว็บป์ สองผัวเมีย และเบอร์นาร์ด ชอว์ นักคิดทีปฏิเสธความคิดของชนชั้นปกครองในอังกฤษ โดยเริ่มจากตั้งโรงเรียนกลางคืนขึ้น อย่างที อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ เอาคำมาใช้ว่า มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ทำนองนี้

มหาวิทยาลัยลอนดอนนั้น เปิดให้คนที่นับถือหรือไม่นับถือนิกายใดๆ ก็เรียนได้ ดังพระองค์เจ้าปฤษฎางค์เป็นคนไทยคนแรกทีเรียนไปจนจบจากลอนดอน หลังจากตั้งเป็นมหาวิทยาลัยลอนดอนแล้ว พวกผู้ก่อตั้งเห็นด้วยว่าอังกฤษนั้น ยังล้าสมัยมาก

ทางความคิดเกี่ยวกับรัฐ เกี่ยวกับการปกครอง ก็มองไปที่ประเทศฝรั่งเศส เพราะที่ฝรั่งเศสเมื่อปฏิวัติใหญ่สำเร็จแล้ว เห็นว่าประเทศจะต้องเดินไปได้ โดยหลีกเลี่ยงชนชั้นปกครองเดิม หลีกเลี่ยงพวกศักดินาเดิม ก็ต้องปลุกมโนธรรมสำนึกให้คนเล็กคนน้อย รู้สึกว่าตัวมีการศึกษา เพราะฉะนั้นประเทศฝรั่งเศสจึงได้ตั้ง Ecole des Sciences Economique et Politique หรือแปลเป็นไทยว่า โรงเรียนหรือวิทยาลัย ที่ฝึกให้คนเข้าใจเรื่องศาสตร์แห่งการปกครอง ซึ่งที่หลังเรามาแปลว่า รัฐศาสตร์ และศาสตร์แห่งการปกครองนั้น จะต้องฟังเงินฟังทอง ดังนั้น เศรษฐศาสตร์กับรัฐศาสตร์จึงไปด้วยกัน ฝรั่งเศสเป็นเจ้าความคิดในเรื่องนี้ และอังกฤษก็เอาแบบอย่างมา

แรกที่เดิยวันนั้นถือกันว่า ใครเรียนที่ London School of Economic and Political Science แล้ว จะปฏิเสธความคิดของชนชั้นปกครอง อันนี้อันตรายนะครับ และอาจารย์ป่วยเอง พวกชนชั้นปกครองเดิมก็รังเกียจ เพราะหาว่าไปเรียนที่ LSE มา ยกตัวอย่างพระองค์เจ้าวิวัฒนชัย ซึ่งเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยคนแรก ท่านเป็นคนที่ไม่มีความรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์นะครับ ท่านจบมาจากออกซฟอร์ด มีความรู้เฉพาะในทางประวัติศาสตร์ แต่อาศัยความรู้ความสามารถของท่าน ท่านเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยคนแรกที่มีความสามารถมาก ครั้งเมื่ออาจารย์ป่วยมาเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย แทนที่ท่านจะดีพระทัย กลับรังเกียจว่าคนที่จบจาก LSE นั้น จะมาทำลายระบบเดิมของท่าน ความข้อนี้นั่นส่วนใหญ่ไม่ทราบ เพราะเมื่อพระองค์เจ้าวิวัฒนชัย สิ้นพระชนม์ อาจารย์ป่วยซึ่งเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้พิมพ์หนังสืออย่างดีถวายพระเกียรติ ทั้งๆ ที่อาจารย์ป่วยรู้ว่าพระองค์เจ้าวิวัฒนชัย นั้นเกลียดท่าน และก็ดูถูกท่าน แต่ท่านแสดง

ความสามารถยิ่งกว่าพระองค์เจ้าวิวัฒนฯ มากเลยทีเดียว และก็ยกย่องพระองค์เจ้าวิวัฒนฯ เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์

มีฝรั่งคนหนึ่ง ยกย่องอาจารย์ป่วยว่ามีความสามารถมาก อาจารย์ป่วยก็บอกว่าไม่จริงหรอก ควรจะยกย่องพระองค์เจ้าวิวัฒนฯ มากกว่า นักเขียนคนนี้ชื่อ ทอม ซิลคอกซ์ ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ เรียนจบจากออกซฟอร์ด รุ่นเดียวกับนายวิลสัน ซึ่งภายหลังเป็นนายกรัฐมนตรีอังกฤษ นายซิลคอกซ์คนนี้ได้สอนที่มหาวิทยาลัยมลายู ซึ่งเวลานั้นอยู่ที่สิงคโปร์ และลูกศิษย์รุ่นแรกของเขา คือนายสีกวนยู นายซิลคอกซ์ได้ย้ายจากอังกฤษไปอยู่ออสเตรเลีย ถือสัญชาติออสเตรเลีย นี่ผมเล่านอกประเด็นนะครับ เพื่อจะเล่าเรื่องต่างๆ เหล่านี้ ผมเชื่อว่าคนส่วนใหญ่ไม่รู้ก็เลยเล่า และเชื่อว่าอาจารย์ใจก็ไม่รู้ ก็เลยเล่าให้ฟัง อาจารย์ป่วยบอกว่าต้องยกย่องพระองค์เจ้าวิวัฒนฯ เพราะท่านเองเป็นคนเล็กคนน้อย ซิลคอกซ์บอกว่าถ้าเปรียบพระองค์เจ้าวิวัฒนฯ กับอาจารย์ป่วยนั้น พระองค์เจ้าวิวัฒนฯ เปรียบได้กับแม็คแคนธี ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย อาจารย์ป่วยนั้น เปรียบได้กับเชอร์чил ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนสำคัญของอังกฤษ และผมเอาความที่ซิลคอกซ์เขียนมาตีพิมพ์ เป็นเหตุให้คุณชายพัฒนาไชย ไชยันต์โกรธมากเลย เพราะคุณชายพัฒนาไชยนั้น เป็นลูกพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย แต่ผมบอกว่า คุณชาย เรื่องนี้ผมช่วยไม่ได้ละ ผมไม่ได้พูด ฝรั่งพูดและไม่จำเป็นต้องเชื่อฝรั่ง ฝรั่งอาจจะผิดก็ได้ และอาจารย์ป่วยก็คงไม่ยินดีที่เอาท่านไปเปรียบกับเชอร์чил เพราะเชอร์чилในสายตาของอาจารย์ป่วยก็ไม่ใช่นักดีวิเศษนัก แต่ว่าในฐานะในทางการเมืองนั้น เชอร์чилนั้นถือกันว่านำในระดับโลก แม็คแคนธีเป็นเพียงระดับประเทศเล็กๆ

ที่ผมพูดมานี้ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นนะครับว่า การเรียนที่ LSE นั้นนะ คนชั้นปกครองรังเกียจ และคนไทยคนแรกที่เรียน LSE คือ พระยาสุรียานุวัตร (เกิด บุนนาค) ท่านได้เป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลังในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้เป็นราชทูตฝรั่งเศสในสมัยรัชกาลที่ ๕ และเป็นคนแรกที่ขัดกับที่ปรึกษากระทรวงพระคลัง ซึ่งเป็นคนอังกฤษ เพราะท่านถือว่าท่านมีความรู้ดีกว่าที่ปรึกษา ไม่น้อยกว่าที่ปรึกษา ที่ปรึกษาก็ไปกราบบังคมทูลฟ้อง ต้องถูกให้ออกนะครับ นี่สำคัญมาก ท่านเขียนหนังสือชื่อ **ทฤษฎีศาสตร์** หรือตำราเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของไทย ซึ่งในหลวงรัชกาลที่ ๖ กริ้วมาก และในสมัยราชาธิปไตยห้ามคนไทยเรียนวิชานี้กันเอาเลยทีเดียว และคนสุดท้ายที่เรียนจบ LSE มาในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์คือพระยาโกมารกุลมนตรี ก็เช่นเดียวกันครับ ทะเลาะกับที่ปรึกษา ก็ต้องลาออกในรัชกาลที่ ๗ อันนี้ยืนยันสิ่งที่ผมพูดเมื่อตอนเช้าว่า บ้านเมืองของเรานั้น อังกฤษเข้ามากุมบังเหียนอยู่ในทางเศรษฐกิจ การเมือง ตลอดสมัยราชาธิปไตย และคนสำคัญที่ต่อสู้กับวิธีอาณานิคมของอังกฤษ ก็คือคนที่จบ LSE มาทั้งสิ้น ตั้งแต่พระยาสุรียานุวัตร พระยาโกมารกุลมนตรี จนมาถึง “พระยา” ป่วย อึ้งภากรณ์ คนสุดท้าย

อันนี้เป็นอารัมภบทที่ ๒ นะครับ เพื่อจะชี้แจงให้เห็นว่า ถ้าเรามองจากเอกสารหลักฐาน โดยไม่พิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว จะเห็นว่า อาจารย์ปรีดี พนมยงค์เอาความคิดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง มาจากแนวคิดที่ท่านได้จากฝรั่งเศส ซึ่งแนวคิดนี้ก็ได้ผลมากในประเทศฝรั่งเศสเอง และประเทศอังกฤษ ซึ่งเอาอย่างฝรั่งเศสมาจำเพาะในเรื่องนี้ แต่ถ้าเรามองลึกลงไปจะเห็นได้ว่า อาจารย์ปรีดีมีความคิดกว้างไกลและลึกซึ้งไปกว่านั้น

อันนี้สำคัญมากนะ เช่นเดียวกันครับ คนที่มองเผินๆ อาจจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง ๒๔๗๕ นั้น อาจารย์ปรีดีก็เอาความคิดฝรั่งมาทำเพื่อให้เมืองไทยเป็นประชาธิปไตย แต่ถ้าเรามองให้ลึกลงไปกว่านั้น จะเห็นได้ว่า อาจารย์ปรีดีเป็นคนเดียวในเวลานั้น และยังเป็นคนจำนวนน้อย หรือเกือบจะเป็นคนเดียวก็ได้ ตั้งแต่เวลานั้นจนถึงเวลานี้ ซึ่งมองเห็นระบบของตะวันตกชัดเจนมากกว่าคนอื่นเป็นอันมาก และเป็นคนที่มองเห็นระบบของตะวันตก แล้วโยงมาเห็นระบบของเรา และระบบของเรานั้น อาจารย์ปรีดีเข้าใจลึกซึ้งยิ่งกว่านักเรียนนอกทั้งหมดทุกคนที่ผมรู้จักมา เพราะฉะนั้น เรื่องประชาธิปไตยของไทย อาจารย์ปรีดีเอาอย่างฝรั่งมาก็จริง แต่อาจารย์ปรีดีต้องการจะหยั่งรากลึกไปถึงความเป็นประชาธิปไตยของไทยเราเอง เรื่องนี้ผมเขียนไว้แล้วในเรื่อง **พลิกแผ่นดิน จากประดิษฐ์มโนธรรม** ซึ่งพลิกแผ่นดินของอาจารย์ปรีดีขัดกับการพลิกแผ่นดินของรัชกาลที่ ๕ ทุกประการ แต่ว่าประเด็นนี้ไม่ใช่ประเด็นที่ผมจะพูดในวันนี้

ผมต้องการจะพูดว่า มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เกิดขึ้นหลังจากการพลิกแผ่นดินใน พ.ศ. ๒๔๗๕ และสิ่งที่เกิดขึ้นใน ๒๔๗๕ สำคัญที่สุดไม่ใช่วันที่ ๒๔ มิถุนายน วันที่ ๒๔ มิถุนายนนั้น เป็นการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินได้จากพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ยึดเอามาได้เฉยๆ ต่อถึงวันที่ ๒๖ มิถุนายน แล้ว จึงได้มีการออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ยกโทษให้พวกก่อการฯ ทั้งหมด คณะราษฎรทั้งหมดในหลวงไม่เอาโทษ ยอมให้มีการเปลี่ยนมือการปกครองแผ่นดินจากเบื้องบนมาสู่เบื้องล่าง และวันที่ ๒๖ นั้น อาจารย์ปรีดีได้ขอให้ในหลวงลงพระปรมาภิไธย พระราชบัญญัตินิรโทษกรรม พร้อมๆ

กับถวาย ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน แต่ในหลวงยังไม่ยอมลงพระนาม ขอไว้ตัววันหนึ่ง รุ่งขึ้นวันที่ ๒๗ มิถุนายน จึงได้ลงพระปรมาภิไธย แล้วเติมไปในวงเล็บข้างท้ายว่า “ฉบับชั่วคราว” นี่สำคัญนะครับ คำว่า ฉบับชั่วคราว ในหลวงรัชกาลที่ ๗ เติมเข้าไป แต่สิ่งที่ร่างขึ้นไปถวายนั้น เป็นธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ธรรมนูญการปกครองสยาม นะครับ คำว่า รัฐธรรมนูญ ยังไม่มีใช้ คำว่า รัฐธรรมนูญ นั้น เป็นคำซึ่งพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรบัญญัติขึ้น และเอามาใช้ในฉบับที่เรียกว่า ฉบับถาวร วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ เพราะฉะนั้น ธรรมนูญฉบับแรกเป็นธรรมนูญที่ประเสริฐสุด ๑) เป็นธรรมนูญที่ให้อำนาจประชาชนมากที่สุด ประเทศสยามนั้นเป็นอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นของปวงชนชาวไทย เป็นเจ้าของประเทศ อันนี้สำคัญมากเลยครับ ๒) คนไทยทุกคนอยู่ใต้อำนาจธรรมนูญการปกครอง อย่าลืมนะครับ ก่อนหน้านั้น พระเจ้าอยู่หัวอยู่เหนือการปกครอง อยู่เหนือนิติธรรม อยู่เหนือกฎหมายทุกฉบับ ใช่แต่เท่านั้นครับ เจ้านายเองก็มีอภิสิทธิ์พิเศษ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมาย เจ้านายไม่ต้องขึ้นศาลธรรมดา แต่ขึ้นศาลรับสั่ง เป็นศาลพิเศษ ซึ่งเจ้านายด้วยกันเอง ตัดสินกันเอง และถ้าเมื่อจะต้องจำคุก ก็ตัดสินไม่ต้องเข้าคุก ตัดสนมหมายความว่าไปถูกกักอยู่ในวังหลวง หรือถ้าเป็นโทษที่ร้ายแรงมากกว่านั้นจะต้องใส่ตรวน ก็จะเอาตรวนปิดทองใส่พานมาตั้งไว้ ถ้าจะต้องโทษโบย ถ้าเป็นเจ้านายที่ทรงกรม ก็โบยเจ้ากรมแทน หรือถ้าเป็นเจ้านายที่ไม่ทรงกรม ก็โบยจางวางแทน นี่สำคัญมากเลยนะครับ หมายความว่าเจ้านายอยู่เหนือราษฎรด้วยประการทั้งปวง ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ประกาศให้ทุกคนเท่าเทียมกันหมด และวันนี้

แหละครับ ๒๔๗๕ เป็นการเปลี่ยนการปกครองให้ทุกคนเท่าเทียมกันหมด แต่เท่าเทียมกันเฉพาะในทางกฎหมาย เพราะฉะนั้นอาจารย์ปรีดีจึงเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ เพื่อให้มีการเท่าเทียมกันทั้งหมด ในทางเศรษฐกิจด้วย แม้จะไม่เท่ากันทีเดียว ก็ให้ลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน และให้ทุกคนมีสวัสดิการ

อันนี้ผมไม่ทราบ เมื่อครูอาจารย์ใจพูดไปหรือเปล่า รัฐสวัสดิการของอังกฤษที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ความคิดนี้อาจารย์ปรีดีเสนอมาตั้งแต่ ๒๔๗๕ ก่อนสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประมาณ ๑๐ ปี หรือก่อนที่อังกฤษเอามาประยุกต์ใช้ กว่า ๑๐ ปี แต่ต้องเข้าใจนะครับ ความคิดเรื่องสวัสดิการเหล่านี้ก็ออกมาจาก LSE ออกมาจากระบบความคิดนักการศึกษาที่อังกฤษ ดังที่อาจารย์ปรีดีก็ได้รับการศึกษามาจากประเทศฝรั่งเศส ซึ่งต้องการให้มีรัฐสวัสดิการ เมื่ออาจารย์ปรีดีเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจในปี ๒๔๗๕ เพื่อให้ประชาชน ไม่ใช่เท่าเทียมกันในทางกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องการให้เท่าเทียมกันในทางวัฒนธรรม และพุงทางเศรษฐกิจ ให้ทุกคนได้รับสวัสดิการจากรัฐ ก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ อาจารย์ปรีดีจึงต้องออกจากประเทศไปเป็นเวลานาน และเมื่อกลับเข้ามานั้น อาจารย์ปรีดีเห็นแล้วว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ จะปรับปรุงให้เกิดความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจคงยาก แม้ทางการเมืองก็ยาก เว้นเสียแต่จะให้การศึกษากับประชาชน อันนี้แหละครับ ความคิดอ่านดั้งเดิมแท้จริงเกี่ยวกับการตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ต้องการให้ประชาชนทั้งหมดมีส่วนมีเสียงในการปกครองบ้านเมือง ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จึงตั้งสถาบันการศึกษาขึ้นมา ที่เรียกว่า มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และถ้าเผื่อว่า

มองเผินๆ จะเห็นว่า ท่านเอาความคิดจากฝรั่งเศสที่ท่านไปเรียน
มา มาใช้ แต่ถ้ามองลึกลงไปจะเห็นได้ว่าท่านเปลี่ยนคำจาก
วิทยาศาสตร์การเมือง มาเป็น ธรรมศาสตร์ สำคัญมากนะครับ
คำว่า ธรรมศาสตร์ นั้น มีนัยะ ๒ นัย นัยะหนึ่ง ธรรมศาสตร์ หมายถึง
ถึง กฎหมายที่ให้ความชอบธรรม ตามพระมนูสาราจารย์ ซึ่งถือว่าเป็น
มนุषย์คนแรก ตามคัมภีร์ของพราหมณ์นั้น พระมนูสาราจารย์
เห็นพระผู้เป็นเจ้า หรือพระพรหม เขียนตำรากฎหมายไว้เพื่อให้
เกิดความยุติธรรม อันนี้แหละครับที่เราเรียกพระธรรมศาสตร์
ของคนทั้งหมดในเอเชียอาคเนย์นี้ เพราะในแง่หนึ่ง ธรรมศาสตร์
นี้ก็คือกฎหมายที่ให้ความยุติธรรมเป็นหลัก จะมองเห็นเลยว่า
คำว่า เชียง ไผ่สีดก คือวิทยาศาสตร์การเมือง มาเป็น ธรรมศาสตร์
เพื่อเน้นที่นิติनัย แต่นิตินัยในกรณีนี้จะต้องมุ่งที่ความยุติธรรมใน
สังคม ไม่ใช่ถือกฎหมายเป็นใหญ่ มองให้ลึกลงไป คำว่า ธรรม-
ศาสตร์ อันนี้หมายความว่า ต้องการให้การศึกษา ให้คนที่มา
รับการศึกษาเข้าถึงตัวธรรมะ ธรรมะในศาสนาพุทธนั้น ต่างจาก
ธรรมะในศาสนาฮินดูครับ ธรรมะในศาสนาฮินดูถือว่า แต่ละคนมี
หน้าที่ตามที่พระผู้เป็นเจ้ากำหนดมา กษัตริย์มีหน้าที่ในการปกครอง
พราหมณ์มีหน้าที่ในการให้ความรู้ เวศย์มีหน้าที่ในการค้า ศูทรมี
หน้าที่เป็นกรรมกร แต่ศาสนาพุทธปฏิเสธการแบ่งชนชั้นอันนี้ ถือ
ว่าธรรมะนั้นคือต้นตอที่มาหรือระบบของสิ่งที่เกิดขึ้นในสกลจักรวาล
ที่เราเรียกว่า ธรรมชาติ ที่เราแปลเป็นภาษาฝรั่งเวลานี้ว่า Nature
หรือ Natural ธรรมชาติคือสิ่งที่เกิดขึ้นจากตัวธรรมะ เพราะฉะนั้น
ถ้าเมื่อเราเข้าใจธรรมะแล้ว เราจะเข้าใจธรรมชาติ เมื่อเข้าใจธรรม-
ชาติแล้ว เราจะเข้าใจว่ามนุษย์ต้องสัมพันธ์กับธรรมชาติ และมนุษย์
กับมนุษย์เองก็ต้องสัมพันธ์กัน โดยไม่เอาเปรียบกัน มนุษย์

กับธรรมชาติก็ต้องอยู่ด้วยกันอย่างไม่เอาเปรียบกัน ทุกอย่าง
บรรสานสอดคล้องกัน เพราะฉะนั้นในแง่นี้ มหาวิทยาลัยวิชา
ธรรมศาสตร์และการเมือง จึงมุ่งให้เรียนวิชาซึ่งไม่แต่เป็นเรื่อง
กฎหมาย ไม่ใช่เน้นเฉพาะเรื่องความยุติธรรม หากเน้นถึงตัว
ธรรมะทั้งหมด ให้นักศึกษามีคุณค่าในทางคุณธรรม ในทางจริยธรรม
ในทางศีลธรรม ให้นักศึกษาไม่ใช่เป็นสัตว์เศรษฐกิจ ไม่ใช่เป็นสัตว์
การเมือง แต่ให้นักศึกษาเปลี่ยนสภาพจากความเป็นสัตว์ เพื่อเข้าถึง
ความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ ผู้มีใจสูง ผู้ที่พร้อมจะรับใช้ผู้อื่น ผู้ที่
พร้อมที่จะอยู่ข้างความยุติธรรม ผู้ที่พร้อมที่จะเสียสละเพื่อคนยาก
ไร้ คนเล็กคนน้อย อันนี้สำคัญมาก

ฉะนั้น มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองที่
อาจารย์ปรีดีคิดตั้งขึ้นมา ตามนัยะที่ผมเข้าใจมี ๓ ระดับ หนึ่ง มอง
อย่างเผินๆ เอาอย่างฝรั่งเศสมา สอง เมื่อมองต่อไป เป็นการคิดใน
ทางกฎบัตรกฎหมาย ซึ่งมุ่งความยุติธรรม ดังบรรดาศักดิ์ของท่าน
เอง ก่อนที่จะเลิกบรรดาศักดิ์ ท่านเป็น“หลวงประดิษฐมนูธรรม”
ท่านเป็นผู้สร้างธรรมะ ในทางกฎหมาย มนุธรรม ในที่นี้หมายถึง
ความว่า ธรรมะของพระมนู พระมนูถือว่าเป็นมนุษย์คนแรก
แต่เผอิญคำว่า ธรรมมนู ก็เป็นคำซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุด
ธรรมมนูการปกครอง ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุด เพราะฉะนั้น ขั้นที่
สอง มุ่งมาในตัวกฎบัตรกฎหมาย เพื่อความยุติธรรม แต่ว่ามองใน
ขั้นที่สาม ถือว่าเป็นการศึกษาเพื่อให้คนเข้าถึงธรรมะ ให้คนทุก
คนมีความเสมอกัน มีศักดิ์ศรี มีเกียรติ อันนี้ผมเองเข้าใจจากที่
ผมอ่านความคิดของอาจารย์ปรีดี อาจจะไม่มีหลักฐานปรากฏไว้
ที่ไหน แต่อันนี้เป็นความเข้าใจของผม นี่อันที่หนึ่ง

อันที่สอง มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนั้น

เป็นมหาวิทยาลัยเปิด เป็นแห่งแรกนะครับ Open University ของอังกฤษนี่เพิ่งเปิดเมื่อเร็วๆ นี้เอง แต่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรก และเปิดเพื่อให้คนเข้าถึงธรรมะ และเอาธรรมะนี้มาเป็นศีลตราที่แหลมคม ศีลตราที่แหลมคมต้องไม่ใช่อาวุธ ไม่ใช่ปืนผาหน้าไม้ แต่เป็นธรรมะ ความถูกต้องดีงาม อีกนัยหนึ่งอาจารย์ปรีดีต้องการให้คนเข้าใจถึงความถูกต้องดีงาม และเกิดความกล้าหาญ ไม่แพ้ศัสตรา นี่ก็คือคำว่า วิชาธรรมศาสตร์ และที่ผมพูดมานี้ไม่มีเอกสารอื่นยืนยันในทางตรง แต่มีเอกสารประกอบ ดังจะเห็นได้ว่า เมื่ออาจารย์ปรีดีทำภาพยนตร์เรื่อง พระเจ้าช้างเผือก เมื่อครั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง หลังจากตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองไม่นาน เรื่อง พระเจ้าช้างเผือก ชัดเจนครับ ท่านชี้ให้เห็นว่า การสงครามที่เอาอาวุธมาฆ่าฟันกันนั้น ผิด ถ้าชนชั้นปกครองทำสงครามโดยอ้างว่าเพื่อความชอบธรรม อ้างว่าเพื่อศาสนา เพื่อชาติ การสงครามทั้งหมดที่ทำไปก็เพราะความโลภ ความโกรธ ความหลง ราษฎรต้องไปตายโดยเปล่าประโยชน์ เพราะฉะนั้น เรื่อง พระเจ้าช้างเผือก ชัดเลยครับ การสงครามนั้นจะต้องเอาธรรมะมาใช้เป็นหลัก และการรบกันนี้ ต้องรบด้วยธรรมะ กล่าวคือรบอย่างสันติวิธีอย่างอหิงสกรรมจะเห็นได้ชัดว่า พระเจ้าช้างเผือกนี้ยืนยันเลย มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองต้องการให้คนเข้าถึงธรรมะเอาธรรมะมาใช้อย่างแหลมคม และการใช้อย่างแหลมคมนั้นก็คือ พร้อมทั้งจะเสียสละชีวิตเพื่อส่วนรวม และเปิดโอกาสให้คนมามีส่วนร่วมในการปกครองบ้านปกครองเมือง อันนี้เป็นแห่งแรกในเมืองไทยเลยนะครับ มหาวิทยาลัยลอนดอนเป็นแห่งแรกในอังกฤษที่เปิดโอกาสให้คนธรรมดาสามัญเข้ามาเรียนได้

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นแห่งแรกของเมืองไทย เพราะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น เกิดขึ้นจากโรงเรียนข้าราชการพลเรือน คนที่มาเรียนนั้น เพื่อจะรับราชการ และก่อนหน้านั้น โรงเรียนข้าราชการพลเรือนเป็นโรงเรียนมหาดเล็กหลวง กล่าวคือคนที่มาเรียนได้ต้องเป็นมหาดเล็ก และคนที่จะเป็นมหาดเล็กได้นั้น ต้องเป็นลูกผู้ลากมาดี ลูกคนธรรมดาสามัญเป็นมหาดเล็กไม่ได้ครับ เพราะมหาดเล็กนั้น ล้วนเป็นลูกผู้ที่มีตระกูลทั้งนั้น แม้โรงเรียนข้าราชการพลเรือนก็เช่นเดียวกันครับ จะเห็นได้เลยว่าคนที่เรียน ๑๓ คนแรก จบออกมาเป็นพระยาทั้งนั้นเลย รวมทั้งพระยาพายัพ ซึ่งเป็นพ่อนายประภาส จารุเสถียร ซึ่งเป็นบุคคลที่เลวร้ายที่สุดคนหนึ่งในบ้านเมืองของเรา นี่เป็นผลผลิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกนัยหนึ่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต้องการผลิตคนให้เป็นผู้ตาม ไม่ให้เป็นผู้นำ ผลิตคนขึ้นมาเพื่อรับราชการ ให้เชื่อนาย ให้ทำตามโอวาทของผู้หลักผู้ใหญ่ ให้เป็นผู้น้อยคอยก้มประนมกร เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด อันนี้เป็นลักษณะซึ่งเวลานี้ยังใช้อยู่ครับ คติพจน์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังใช้คำว่า SOTUS อยู่ ให้ถือ Seniority คือผู้ใหญ่สำคัญกว่าผู้น้อย ผู้ใหญ่ผิดอย่างไรก็ได้ Order หมายความว่าระเบียบวินัยสำคัญที่สุด รุ่งพีบังคับให้รูน้องไปร้องเพลงเชียร์วัดักตะบวยอย่างไร ก็ต้องร้อง Tradition อะไรที่เคยทำมาแล้ว เลวร้ายอย่างไรก็ต้องทำต่อไป วิธีรับน้องใหม่ที่เลวร้ายอย่างไรก็ทำต่อไป เคยลอกข้อสอบกันมาอย่างไร ก็ทำต่อไป เคยไหว้บูชาพระจุลจอมเกล้าฯ เพื่อจะสอบได้ เองช่วยอย่างไรก็ทำต่อไป นี่เป็น Tradition ส่วน Unity หมายความว่า ต้องรวมกันทั้งหมด แตกกันไม่ได้ แต่งตัวก็ต้องแต่งตัวเหมือนกัน ร้องเพลงเชียร์ก็ต้องร้องเหมือนกัน เราเกลียด

ใครก็ต้องไปรุ่มรอมม่น อ้ายจิตร ภูมิศักดิ์ คิดแหกคอกออกไป
เอามันจับโยนบกเลย Unity หมายความว่า ให้ใครคิดต่างจากเรา
ไม่ได้ สุดท้ายคือ Spirit Spirit นี้ ภาษาไทยแปลว่า สุรา นะครับ
Spirit คือมอมเมา เพื่อให้เกิดความกล้าอย่างไรงี้ได้ เวลาเราไปรับ
ราชการ พวกเราสิงห์ดำ พวกมันสิงห์แดง นี่แหละครับความคิด
แบบจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขยายทั่วไปหมด หวังว่าคงมาไม่ถึง
มหาวิทยาลัยอุบลฯ นะ เพราะเพิ่งตั้งมา ๑๐ ปี แต่ไม่แน่ว โรคภัยนี้
มันเข้ามาง่ายเหมือนโรคเอดส์ ถ้ามาแล้วภูมิต้านทานเดิมมันจะหมด
ไป ในขณะที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองต้องการ
ให้คนเป็นตัวของตัวเอง ต้องการให้คนไปรับใช้การเมือง และเปิด
โอกาสให้ทุกคนเข้าเรียนได้หมดนะครับ เป็นแห่งแรกที่คนอีสาน
เป็นจำนวนมากเรียนได้โดยไม่ต้องไปกรุงเทพฯ สามารถซื้อคำ
สอนที่พิมพ์ออกมา พิมพ์อัดโรเนียวครับ ซื้อหาได้ในราคาถูก และ
ไม่จำเป็นต้องไปเข้าชั้นเรียน แต่เมื่อสอบได้แล้ว นี่สำคัญนะ เมื่อ
สอบได้แล้วจะต้องมีปัจจัยนิเทศ กล่าวคือ คนที่ก่อนจะได้ปริญญา
จะต้องไปเผชิญกับความทุกข์ยากในสังคม ตอนนั้นยังไม่มีสลับ
นักศึกษาระบบธรรมศาสตร์จะต้องไปดูในคุกว่าคนต้องโทษทัศนียภาพ
อย่างไร ให้เห็นว่าความทุกข์ยากของคนในเวลานั้นเป็นอย่างไรบ้าง
เพื่อให้เกิดมโนธรรมสำนึกในการที่จะรับใช้คนยากไร้ อันนี้สำคัญ
มาก และที่ธรรมศาสตร์นั้นใช้คำว่า “นักศึกษา” นะครับ สำคัญนะ
ที่จุฬายใช้คำว่า “นิสิต” คนสมัยนี้จะมองไม่เห็นข้อแตกต่างแล้วนะ
ครับ นักศึกษา คือผู้ที่ต้องการแสวงหาความรู้ ความดี ความงาม
ด้วยตนเอง เป็นนักศึกษา ส่วนนิสิต หมายความว่าผู้ที่อยู่ในอาณัติ
ของครูบาอาจารย์ พระที่มาบวชนั้น เป็นนิสิต จนกว่าจะพ้น ๕
พรรษา ถึงจะเป็นนักศึกษาได้ ที่จุฬาย เรียนกัน ๔ ปี ยังไม่จบ

หรือกลัว เพราะทางพุทธศาสนาต้อง ๕ ปี เพราะฉะนั้น เด็กที่จบจากจุฬาฯ นับเป็นนิสิตตลอดชีวิต จึงยังอยู่ในอาณัติ อยู่จุฬาก็อยู่ในอาณัติของอาจารย์ พอรับราชการก็อยู่ในอาณัตินายณะครับ พอเป็นรองอธิบดีก็อยู่ในอาณัติอธิบดี พอเป็นปลัดกระทรวงอยู่ในอาณัติรัฐมนตรี พอเป็นนายกรัฐมนตรีแล้วอยู่ในอาณัติเมีย แต่คนที่ไม่เมียอยู่ในอาณัติอะไรก็ไม่รู้ อยู่ในอาณัติกระเทย อะไรทำนองนั้น

มหาวิทยาลัยอุบลฯ นี่รู้สึกจะแล้งน้ำ แต่คงไม่แล้งน้ำใจ นี่สำคัญนะครับ ขอให้สังเกต และมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ แต่ไม่ใช่มหาวิทยาลัยของรัฐ เป็นแห่งแรกเลยนะ อันนี้คนก็ลืมไปแล้ว ธรรมศาสตร์เมื่อก่อตั้ง ของงบประมาณจากรัฐจำนวนน้อยมาก แต่การบริหารงานทั้งหมดใช้เงินของตัวเอง อันนี้สำคัญนะครับ ของงบประมาณมาเพียงชื่อที่จากกรมทหารรักษาพระองค์ ที่วังหน้า ดิดทำพระจันทร์ขอเงินรัฐเพียงเท่านั้น และแต่ละปีงบประมาณจากรัฐจำนวนน้อยแล้วอาจารย์ปรีดีทำได้อย่างไรครับ เพราะหนึ่ง ท่านเป็นดอกเตอร์ ไม่ใช่เพียงในทางกฎหมาย แต่เป็นทางเศรษฐศาสตร์ด้วย ท่านเอาความคิดในทางเศรษฐศาสตร์การเมืองมารับใช้รัฐ ทั้งหมดไม่ใช่เพื่อประโยชน์ตัวเองเลย เมื่อก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ท่านเป็นอาจารย์กฎหมายที่มีชื่อ ท่านตั้งโรงพิมพ์ ท่านพิมพ์หนังสือพิมพ์ชื่อ **นิติศาสตร์** พิมพ์เรื่องกฎหมาย คำตัดสินต่างๆ ขาดตีบขาดดีมาก ท่านมีสตางค์มิใช่น้อย เมื่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ท่านโอนโรงพิมพ์ทั้งหมด ให้เป็นโรงพิมพ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เวลานี้ **นิติศาสตร์** นั้น ท่านยกให้ธรรมศาสตร์เลย พร้อมกับเงินทุนและเงินกำไร นี่เป็นเพียงส่วน

เดียนะครับ ส่วนเดียว เป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยในการเผยแพร่วิชาความรู้ ที่สามารถพิมพ์อะไรต่างๆ ออกมาจำหน่ายในราคาถูกได้ ให้ทั่วประเทศเรียนได้ และที่สำคัญคือท่านซื้อธนาคารธนาคารเอเชีย ท่านซื้อ และธรรมศาสตร์ถือหุ้นใหญ่ สำคัญมากเลยนะครับ ธนาคารเอเชียเป็นหน่วยงานที่อุดหนุนธรรมศาสตร์ และเมื่อเขาผลักใส่อจารย์ปรีดีออกไปนั้น ธนาคารเอเชียถูกแย่งเอาไปโดย เผ่า ศรียานนท์ โดย สฤษดิ์ ธนะรัชต์ แย่งไปเป็นของส่วนตัวกันครับ แต่เมื่อสมัยอาจารย์ปรีดีอยู่นั้น ธนาคารเอเชียเป็นของธรรมศาสตร์ หาเงินส่วนใหญ่ให้ธรรมศาสตร์ เพื่อธรรมศาสตร์อยู่ได้

ขอให้จับประเด็นดีๆ นะครับ เป้าหมายที่หนึ่ง ต้องการมุ่งที่ตัวธรรมะ มุ่งที่ความถูกต้องดีงาม พร้อมๆ กับมุ่งวิชา และปริญญา นั้น มีปริญญาเดียนะ ธรรมศาสตร์บัณฑิต บัณฑิตจะต้องรู้เรื่องธรรมะและวิชาอื่นๆ ประกอบกัน ความรู้ควบคู่ไปกับความดีงาม ดังจะเห็นได้เลยว่าอาจารย์ปรีดีตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง เดิมทีเดียวอยู่ที่ผ่านฟ้า นะครับ ตึกโรงเรียนกฎหมายเก่า ซึ่งต่อมาเป็นกรมประชาสัมพันธ์ ที่พวกนักศึกษาเผาไปเมื่อ ๑๔ ตุลาคม เพราะเป็นสัญลักษณ์ของความโกหกต่อแหล

ปัจจุบันนี้พวกธรรมศาสตร์ไม่รู้จักรั้วตมมหาธาตุเลย อธิการบดีเวลานี้ก็ไม่เคยไปเยี่ยมวัดมหาธาตุ ไม่เคยนิมนต์พระวัดมหาธาตุมาในทางวิชาการ เพราะมันแยกเป็นเสี่ยงๆ ไม่เกี่ยวข้องกันเลย แต่อาจารย์ปรีดีนั้น ถือว่าการให้ความรู้ นั้นจะต้องพึ่งคุณธรรมดั้งเดิม และคุณธรรมดั้งเดิมของเรานั้น พระเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการรักษาคุณธรรมดั้งเดิม ให้ทั้งความรู้ ความคิด ความดี ความงาม จะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการ

เมืองนั้น เรียนในเรื่องวรรณคดี เรียนในเรื่องภูมิปัญญาดั้งเดิม
พร้อมๆ ไปด้วยเรียนเรื่องกฎหมาย พร้อมๆ กับเรียนเรื่องเศรษฐ-
ศาสตร์ มีทั้งดอกเตอร์จากฝรั่งเศส มีทั้งนักเรียนจากเยอรมัน มี
พระ มีอดีตพระมาสอนทั้งหมด และที่สำคัญคือว่า เปิดโอกาสให้
คนยากไร้จากทั่วประเทศได้มาเรียน และโดยเฉพาะจังหวัดอุบล
ราชธานี หรือภาคอีสาน คงจะดีใจเป็นพิเศษ คนจากอุบลฯ คุณ
ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นั้น ชาวอุบลฯ ยกย่องคุณทองอินทร์ เหมือน
คนภาคกลางยกย่องอาจารย์ปริติ อาจารย์ปริตีสมักรเป็นผู้แทน
ราษฎรที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่มีใครแข่งครับ เพราะเขายก
ให้ท่านเป็นเหมือนบิดาของประชาธิปไตย เช่นเดียวกันครับ ที่
ประเทศอังกฤษสมัยก่อนนี้ ถ้าใครได้เป็นประธานรัฐสภาหรือ
ประธานสภาผู้แทนราษฎร และลงสมัครเลือกตั้ง จะไม่มีใครไปลง
แข่ง เพราะเขาถือว่าประธานสภาผู้แทนราษฎรคงไว้ซึ่งความยุติ
ธรรม ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายทุกพรรค ถึงแม้จะมีข้อห้อย
พรรคไหนก็ไม่มีใครไปลงแข่งด้วย ประเพณีนี้ก็มาเข้ากับอาจารย์
ปริติ ลงสมัครผู้แทนที่อยุธยา และนอกจากที่อยุธยาแล้ว มีอุบล
ราชธานีแห่งเดียวครับ ที่คุณทองอินทร์ลงสมัครแล้วไม่มีใครแข่ง
เพราะเขาถือว่าเป็นพ่อของขบวนการประชาธิปไตยในภาคอีสาน
ทั้งหมด มีคนเดียวชนะครับ และผมเข้าใจว่าคนอุบลฯ ในขณะนี้
ส่วนใหญ่ไม่รู้จักคุณทองอินทร์แล้ว

ที่เป็นเช่นนี้เพราะเราถูกถอนรากถอนโคนไม่ให้เคารพคน
ธรรมดาสามัญอีกต่อไป แม้คนธรรมดาสามัญเหล่านั้น จะมีคุณ
ความดีที่สำคัญเพียงใดก็ตาม อีกนัยหนึ่งก็คือ อาจารย์ปริตีสว่าง
สรรค์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้คนมีความรู้ มีความคิด มีความ
กล้าหาญในการรับใช้บ้านเมือง หรือเข้ามามีบทบาททางการเมือง

ทุกภาค แต่ภาคอีสานนั้นโดดเด่นที่สุด นอกจากคุณทองอินทร์แล้ว มีคุณเตียง ศิริขันธ์ สกลนคร คุณจำลอง ดาวเรือง มหาสารคาม หลายต่อหลายคนและคนเหล่านี้สามารถรวมตัวกันครับ เรียกว่า คณะพรรคสหชีพ เป็นผู้ที่ใช้ชีวิตร่วมกันที่จะต่อสู้เพื่อความยุติธรรม ในทางสังคม และพรรคนี้มีเจตจำนงแน่อน ที่จะเป็นสังคมนิยม และเพื่อให้ชาวอีสานไม่น้อยหน้าไปกว่าคนภาคกลาง อันนี้แหละครับ เมื่ออาจารย์ปรีดีปลาสนาการไปจากอำนาจ คนพวกนี้ถูกฆ่าตายทั้งหมด และพยายามให้คนรุ่นใหม่ลืมคนพวกนี้ ผมไปพูดที่สถาบันราชภัฏสกลนคร เมื่อ ๒ ปีก่อน กับผู้ที่ต้องการแสวงหา ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผมถามเขาว่ามีใครรู้จักคุณเตียง ศิริขันธ์ บ้าง ไม่มีใครในราชภัฏที่รู้จักเลย นิมิตหมายที่ดีคือว่า ปีนี้เราฉลอง ๑๐๐ ปีอาจารย์ปรีดี และเราต้องการฉลองโดยการยกย่องคนพื้นเมืองทั้งหมด ที่เขามีจิตสำนึกทางประชาธิปไตย ที่เขาต่อสู้เพื่ออธิปไตยของประเทศไทย ในกรณีนี้ คุณเตียง ศิริขันธ์ เขาเป็นผู้นำเลยครับ เป็นเจ้าพ่อภูพาน และเมื่อสงครามโลกยุติแล้ว ตั้งสันนิบาตเอเชียอาคเนย์ขึ้นคุณเตียงได้รับเลือกเป็นประธานสันนิบาตเอเชียอาคเนย์รวมประเทศทุกประเทศที่กำลังจะได้รับเอกราช ญวน ลาว เขมร พม่า อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ทั้งหมด ความคิดเกิดก่อนอาเซียนประมาณ ๓๐ ปี อาเซียนเกิดขึ้นโดยกำกับของอเมริกัน เพื่อให้เป็นทุนนิยมเดินตามอเมริกัน แต่สมัชชาเอเชียอาคเนย์นั้น เกิดเพื่อความเป็นกลาง เกิดขึ้นก่อน บันดุง คอนเฟอร์เรนซ์ ของสุรกาโนต์ เกือบ ๒๐ ปี และผมเข้าใจว่า สุรกาโนต์อาจได้ความคิดอันนี้ไปก็ได้ เพราะฉะนั้นความคิดจากธรรมศาสตร์ กล้าๆ โดยไม่เย็นเยือกก็คือ เพื่อสร้างมนุษย์ให้มีความกล้าหาญทางจริยธรรม ให้ทุกคนรู้สึกเท่าเทียมกัน ไม่น้อยหน้ากัน และมีบทบาทในการการเมือง และ

เมื่อถึงคราวจำเป็นก็พร้อมที่จะสละชีวิตเพื่อบ้านเพื่อเมือง ดังจะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนั้น เป็นศูนย์บัญชาการของขบวนการเสรีไทย ท่านผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่ท่านใช้ธรรมศาสตร์เป็นศูนย์บัญชาการ และนักเรียน นักศึกษา หรือที่จบจากธรรมศาสตร์ ส่วนใหญ่ครับ มาเป็นผู้ซึ่งอยู่ในขบวนการเสรีไทย

ดังที่กล่าวมาแล้ว คุณเตียง ศิริขันธ์ เป็นบุคคลสำคัญในขบวนการทางภาคอีสาน และคนที่ไม่จบจากธรรมศาสตร์ก็มา มีบทบาทร่วมด้วย ไม่มีการแบ่งแยกธรรมศาสตร์กับที่อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเลขาธิการของขบวนการเสรีไทยนั้น คือคุณจำกัด พลางกูร ซึ่งเป็นนักเรียนออกซฟอร์ด แม้ไม่ใช่เรียนธรรมศาสตร์ แต่คุณจำกัดก็ไปเสียชีวิตที่จุงกิงครับ ผมอยากจะชี้ให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนั้น เป้าหมายของอาจารย์ปริติ คือเพื่อให้ความรู้ควบคู่ไปกับการรัก ความเสียสละ ความเมตตากรุณา และเป็นเอกเทศออกจากอำนาจรัฐ ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐ ทั้งที่ท่านเป็นรัฐมนตรี ทั้งที่ท่านเป็นอะไรต่างๆ แต่ท่านบอกจะต้องแยกออกจากอำนาจรัฐ และจุดใหญ่ใจความก็คือให้เกิดความรู้แหวกแนวไปจากระบบเดิม มุ่งไปทางความยุติธรรมในสังคม แต่ว่าใช้วิธีการแบบสันติวิธี และผมเชื่อเลยว่า ถ้าเผื่อท่านอยู่ต่อไป มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองจะเจาะลึกลงไปทางความเป็นไทยมากขึ้น เช่นเดียวกับประชาธิปไตยที่ท่านนำมาก็จะเจาะลึกลงไปทางความเป็นไทยมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า ๒๔๗๕ ที่ผมกล่าวแล้วว่า วันที่ ๒๗ มิถุนายน เกิดธรรมเนียมการปกครองแผ่นดินครั้งแรก แต่ธรรมเนียมนั้นยังกุมอำนาจไว้ให้พวกคณะราษฎรอยู่ พอมาถึง ๒๔๘๙ หลังสงครามแล้ว ท่านเปิด

โอกาสทั้งหมดเลยครับ ไม่ใช่คณะราษฎรกลุ่มอย่างเดียว ให้ทุกคนเข้ามามีส่วน และที่เคยรังเกียจเจ้า ไม่ให้เจ้ามีส่วน เจ้านายก็มามีส่วนร่วมใน ๒๔๘๔ เป็นที่น่าเสียใจว่า ๒๔๙๐ ท่านก็ปลาสนาการไปจากอำนาจ โดยข้อหาเรื่องลอบปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ ซึ่งท่านไม่มีมลทินแม้แต่หน่อย แต่สามารถสร้างเรื่องนี้มาให้องคนในวินนี้ก็ยังไม่ว่าใครมาในหลวงรัชกาลที่ ๘ ทั้งนี้เพราะกลไกของรัฐบาลต้องการปิดเบื้อนข้อเท็จจริง และเป็นมาตลอดนะครับ ตั้งแต่อาจารย์ปรีดีปลาสนาการไปจากอำนาจแล้ว

อีกนัยหนึ่งคือ เมื่อท่านปลาสนาการไปจากอำนาจนั้น มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองถูกปิด ไม่ให้เปิดอีกเลย นักศึกษาเก่า นักศึกษารุ่นปัจจุบันในสมัยนั้น ถึงกับกรีดเลือดขอให้เปิด พวกทหารเข้าไปยึดที่ตรงนั้นครับ และท้ายที่สุดต้องเปิดออกมา ออกพระราชบัญญัติมาเลยว่า ให้โอนธนาคารเอเซียออกไปให้คนอื่นถือหุ้น อย่างที่ผมบอกแล้วอย่างไรครับ เผ่า ศรียานนท์ สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาแย่งกัน มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเปิดใหม่ โดยพระราชบัญญัติให้เป็นเพียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นักศึกษาต้องไม่สนใจทางการเมือง ธรรมศาสตร์จะต้องเหมือนกับจุฬา เหมือนกับที่อื่นทั้งหมด ฝึกให้คนคิดเป็นผู้นตาม ไม่คิดเป็นผู้นำ ฝึกให้เป็นข้าราชการ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ที่อาจารย์ปรีดีตั้งมาทั้งหมดแค่ ๒๔๙๐ ที่ต่อมาเวลานี้จึงได้เลือดต่อมาอยู่บ้าง นักศึกษา อาจารย์ ถึงประท้วงอยู่บ้าง ต่อสู้อยู่บ้าง แต่เนื้อหาสาระมันหมดไปแล้ว

จนกระทั่ง อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มาเป็นคณบดี คณะเศรษฐศาสตร์ อาจารย์ป๋วยพยายามจะฟื้นความคิดของอาจารย์ปรีดีบางประการขึ้นที่คณะเศรษฐศาสตร์ และท่านก็วางแผนที่จะ

เป็นอธิการบดีของธรรมศาสตร์ ท่านเคยพูดกับผมเลย ว่าคุณ
สุลักษณ์ คนเขาหาว่าผมเป็นคนไม่มักใหญ่ใฝ่สูง ที่จริงผมมักใหญ่
ใฝ่สูงนะ ๒ อย่างเท่านั้นในชีวิต ๑. อยากเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพ
มหานคร แต่ท่านบอกจะต้องเลือกตั้ง แต่งตั้งท่านไม่เอา เพราะ
ท่านบอกว่ามันเล็กพอสมควร หรือใหญ่พอสมควรที่ท่านจะทำ
ได้ ๒. อยากเป็นอธิการบดีธรรมศาสตร์ และเมื่อท่านลาออกจาก
ตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย จอมพลถนอม กิตติขจร
ได้พูดกับท่านเลย บอกว่าท่านอยากจะอุทิศตนเพื่อการศึกษา
จอมพลถนอมจึงอนุญาตให้ไปอยู่ที่เคมบริดจ์ชั่วคราว ไปดูว่าการ
ศึกษาศึกษาสมัยใหม่เป็นอย่างไร เพื่อจะเอาความคิดใหม่ๆ มาใช้ เพราะ
ตอนนั้น เด็กเริ่มเดินขบวน เริ่มทำหาย ทั้งที่ปารีส ทั้งที่สหรัฐ แม้
กระทั่งที่อังกฤษ ท่านอยากไปดู ท่านไปที่ปรีนซ์ตันก่อนนะครับ
ไปเห็นสภาพของนักศึกษาในเวลานั้น จอมพลถนอมก็บอกว่า ไป
ได้ที่เคมบริดจ์ กลับมาจะให้เป็นอธิการบดีธรรมศาสตร์ ที่จอมพล
ถนอมเป็นอยู่ก่อน และที่หลังก็ให้พระองค์วรณฯ เป็นต่อ และก็
ให้อาจารย์ป๋วยเป็นต่อ พร้อมกันนั้นก็สัญญาครับ จะให้เป็น
ประธานสภาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งคุณป๋วยสนใจ ๒ กรณีนี้เป็น
พิเศษนะครับ เรื่องการศึกษา ถ้าท่านได้คุมสภาการศึกษาแห่งชาติ
ท่านจะจัดระบบตั้งแต่ประถม มัธยม อุดม ให้สัมพันธ์กัน และถ้า
ท่านมาคุมธรรมศาสตร์ ท่านก็จะจัดธรรมศาสตร์ให้เป็นตัวอย่างใน
การศึกษาในชั้นอุดม และโยงไปถึงมัธยม และประถม

ม.ล.เดช สนิทวงศ์ ซึ่งเป็นนายเก่าของท่าน เวลานั้นเป็น
ประธานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก็บอกว่า
อยากให้อาจารย์ป๋วยมาเป็นประธานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ประธานไม่ใช่ผู้บริหารนะครับ ก็จะสามารถโยงไป

ความคิดความอ่านในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษามาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นความฝันของท่านเลยครับ แต่เมื่อจอมพลถนอมยืดอกอำนาจตัวเอง วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ คุณป่วยเห็นว่าความฝันของท่านเป็นไปได้เสียแล้ว ถ้าเผื่อบ้านเมืองเป็นเผด็จการ ท่านไม่สามารถรับใช้เผด็จการได้ ท่านจึงเขียนจดหมายนายเข้ม เย็นยิ่ง จดหมายฉบับนี้ พูดอย่างเราๆ นี่ เบาที่สุด แต่แสดงจุดยืนของคนที่มีความเห็น แสดงจุดยืนของคนที่กำลังท้าทายอำนาจเผด็จการ อย่างไพเราะ อย่างเรียบร้อย อย่างงดงาม แต่จอมพลถนอมโกรธมาก เป็นเหตุที่ความหวังจะเป็นอธิการบดีหมดไป ความหวังที่จะเป็นประธานสภาการศึกษา ประธานสภာพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหมดไป อาจารย์ป่วยก็บอกกับผมเลยครับว่า จอมพลถนอมจะหยุดประชาธิปไตยไว้ไม่ได้ ถ้าใช้วิธีการปฏิบัติตัวเองชนิดนี้ จะทำลายตัวเอง และจดหมายนายเข้ม เย็นยิ่ง เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิด ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

และแม้อาจารย์ป่วยจะไม่มีโอกาสได้เป็นอธิการบดีธรรมศาสตร์ ท่านก็เห็นว่าธรรมศาสตร์ควรจะร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล ควรจะร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สามมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ เพื่อนำความคิดของมหาวิทยาลัยว่า มหาวิทยาลัยจะต้องไม่ใช่หอคอยางช้าง มหาวิทยาลัยจะต้องออกไปรับใช้ราษฎรเพื่อปรับปรุงบ้านเมือง ให้ประชาชนมีศักดิ์ศรี เพราะท่านเห็นเป็นเรื่องผิด ที่คนทุกจังหวัดต้องเข้าไปอยู่ในกรุงเทพฯ หมด ทำให้กรุงเทพฯ แออัด ทำให้ไม่เกิดความสมดุลในประเทศชาติ และท่านมองไปที่ลุ่มน้ำแม่กลองนะครับ ลุ่มน้ำแม่กลองเป็นแม่น้ำที่มีทรัพยากรดีที่สุด คนในจังหวัดสมุทรสงคราม มีรายได้ประชาชาติเฉลี่ยสูงที่สุด แม้กระนั้นคนก็ยังหนีเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ท่านเห็น

ว่าถ้าสามมหาวิทยาลัยร่วมกัน เริ่มที่ลุ่มน้ำแม่กลอง จัดการศึกษา
นอกระบบ โดยสามมหาวิทยาลัยเข้าไปมีส่วนร่วมสร้างให้ประชาชน
มีความภูมิใจในตนเอง โดยมหาดิลจะช่วยในด้านสาธารณสุข
เกษตรศาสตร์ช่วยในเรื่องการเกษตร ธรรมศาสตร์จะช่วยใน
เรื่องธรรมศาสตร์และการเมือง หากทำที่ลุ่มน้ำแม่กลองสำเร็จ
ก็จะทำต่อไปที่แม่น้ำมูล แม่น้ำอื่นๆ เพื่อให้คนจนแต่ละคนอยู่ใน
ท้องถิ่นนั้น มีความภูมิใจในความเป็นตัวของเขาเอง มีความ
ภูมิใจวัฒนธรรมของเขา อันนี้สำคัญมากเลยนะครับ เป็นหน้าที่
หลักของมหาวิทยาลัย

แต่แล้ว อาจารย์ป่วยถูกกล่าวหา ดังที่อาจารย์ปริติถูก
กล่าวหา แต่อาจารย์ป่วยไม่ได้ถูกกล่าวหาว่าลอบปลงพระชนม์
ในหลวงนะครับ เพราะในหลวงองค์นี้ยังไม่มีใครลอบปลงพระชนม์
และยังอยู่กับเรา แต่อาจารย์ป่วยก็ถูกกล่าวหาดังที่อาจารย์ปริติ
ถูกกล่าวหาว่าต้องการจะตั้งตัวเป็นประธานาธิบดีเพราะการที่สาม
มหาวิทยาลัยไปช่วยให้การศึกษาต่อประชาชนในลุ่มน้ำแม่กลอง
ประชาชนเริ่มเป็นตัวของตัวเอง เมื่อเป็นตัวของตัวเอง ก็เริ่ม
ท้าทายอำนาจของนายอำเภอที่ฉ้อฉล เริ่มท้าทายอำนาจของ
สาธารณสุขจังหวัดที่ฉ้อฉล เริ่มท้าทายอำนาจของเกษตรจังหวัดที่
ฉ้อฉล พวกนี้มันรวมหัวกันครับ มาเพ็ดทูลคนชั้นสูง โครงการนี้ก็
ต้องล้มไป

ต่อมาอาจารย์ป่วยก็ได้รับเชิญในที่สุด ไม่มีทางเลือกแล้ว
ให้เป็นอธิการบดีธรรมศาสตร์ เป็นที่น่าเสียใจนะครับ เมื่อท่านเป็น
อธิการบดีธรรมศาสตร์นั้น เหตุการณ์ทางการเมืองรุนแรงเต็มที่
จนท่านตั้งตัวไม่ติด ความคิดที่ท่านจะวางแผนเฟื่องมหาวิทยาลัยที่
แสดงออกมาบ้างแล้ว ในกรณีโครงการลุ่มน้ำแม่กลอง คือท่านทำ

มาก่อนแล้ว ตั้งแต่ท่านเป็นคนบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ในการตั้ง
บัณฑิตอาสา บัณฑิตอาสาคือเพื่อให้คนที่เรียนจบแล้ว ก่อนจะไป
ทำงาน ความคิดคล้ายๆ กับอาจารย์ปรีดี ที่ทำปัจฉิมนิเทศ แต่
ให้บัณฑิตเหล่านี้ไปอยู่ในชนบท อย่างน้อยหนึ่งปี ครึ่งปี ให้ไป
สัมผัสกับคนชนบท ไปได้รับความรู้จากชนบท ดังที่ก่อนหน้านี้
ที่ท่านตั้งมูลนิธิบูรณะชนบท ก็เพื่อให้คนไปอยู่ในชนบท ท่านเห็น
ว่านี่สำคัญมากเลยครับ ให้คนกรุงไปอยู่ในชนบท และเรียนรู้จาก
ชนบท ซึ่งได้ผลมาก แต่เป็นที่น่าเสียใจครับ อาจารย์ป่วยเป็น
อริการบดอยู่ไม่ทันไร ความคิดความอ่านยังไม่ทันเดินไปถึงไหน
ก็เกิดกรณี ๖ ตุลาฯ โดยที่มีนายสมักร สุนทรเวช เป็นคนหนึ่งที่
ปลุกระดมคนให้เกลียดอาจารย์ป่วย ให้เห็นว่าในธรรมศาสตร์นั้น
เต็มไปด้วยญวน และมีอุโมงค์ ความเท็จทุกอย่างทุกประการที่
สร้างขึ้นก่อน ๖ ตุลาฯ และสิ่งที่เป็เท็จปนจริง สร้างมาโจมตีตั้ง
แต่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จนถึงเวลานี้ก็ยังไม่ได้หายไป ถ้าความ
เท็จปนจริงหายไป คนอย่าง นายสมักร สุนทรเวช จะไม่มีทางได้
รับเลือกให้เป็นผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร นี่แสดงว่าคนยังติด
กับความเท็จปนจริงอยู่ และด้วยความเคารพนะครับ มหาวิทยาลัย
ทุกแห่งก็เกือบไม่ได้สอนในเรื่องแยกข้อเท็จออกจากข้อจริง มหา
วิทยาลัยต่างๆ ก็ยังสอนในเรื่องที่จะให้คนจบได้ปริญญาออกไปเพียง
เพื่อไปทำมาหากิน ไม่ได้สอนเพื่อเผชิญสัจจะ ไม่ได้สอนให้เข้าหา
ตัวธรรมะ เอาธรรมะเป็นคัสตราที่แหลมคมเพื่อรับใช้บ้านเมือง

เวลานี้ ที่มีความคิดใหม่เกิดขึ้น มีมหาวิทยาลัยเอกชนเกิด
มากขึ้น ด้วยความเคารพนะครับ มหาวิทยาลัยเอกชน ก็คือเป็น
แหล่งที่จะหลอกลวงคนไปเรียนหนังสือ และคนที่เรียนมหาวิทยาลัย
เอกชนส่วนใหญ่ เข้ามหาวิทยาลัยของรัฐไม่ได้ ก็ยอมเสียเงินแพง

ดีกว่าไปเรียนเมืองนอก และยิ่งกว่านั้นแล้ว เมื่อสมัยอานันท์ บันยารชุน นั้น ถึงกับเอามหาวิทยาลัยจากเมืองนอกเข้ามาสอนในเมืองไทยเลยครับ เดิวนั้นมี อิมพีเรียล คอลเลจ ในเมืองไทยมี พับลิค สกูลในเมืองไทย ทั้งนี้ทำเพื่อประโยชน์ของลูกคนรวย จะได้เรียนในนี้ ยังไม่มีใครเลยครับ ตั้งแต่ อาจารย์ปริติ อาจารย์บ่วย มา เรา ยังไม่มีใครเลยที่คิดจะทำมหาวิทยาลัยเพื่อคนจน ไม่มีเลยครับ

นิมิตหมายที่ดีก็คือว่า เมื่อปีเร็วๆ นี้ คณะอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำนวนหนึ่ง เริ่มตั้งมหาวิทยาลัยเที่ยงคืนขึ้น มหาวิทยาลัยเที่ยงคืนนี้ เป็นการท้าทายผู้บริหารมหาวิทยาลัยครับ ซึ่งเดินตามคนรวยตลอดเวลา และสอนหนังสือเช้า หกเวลา ราชการก็เลิก พวกอาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวนน้อยมาตั้งมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน คือสอนนอกเวลา และสอนใครก็ได้ ใครอยากเรียน ก็มาเรียนได้ และนิมิตหมายที่ดีของมหาวิทยาลัยเที่ยงคืนนั้น เมื่อไม่กี่เดือนมานี้ นำขบวนทั้งหมดมาเยี่ยมคนที่ปากมูล มหาวิทยาลัยเที่ยงคืนเริ่มมีก๊วนะครับ เมื่อสัมผัสสภาพความจน สภาพความจริง แม้เมื่อผมไปต่อต้านท่อภาษีที่เมืองกาญจนบุรี ราวๆ ๒ ปีที่แล้ว นักศึกษา ม.ช. จากมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ๑๕ คน ครับ โบกรถมาปกป้องชีวิตผมที่เมืองกาญจนบุรี ปดท.เอารถบูโดเชอบุกเข้ามาชนะครับ จะทำทางเพื่อวางท่อภาษี รถคันบ่อเริ่ม ๔-๕ คัน ผมก็เป็นคนเก่ง มีไม้ตะพด ยันกับมัน แต่นักศึกษากลัวผมตาย ก็พากันมาป้องกันผม เขาไม่รู้จักผมมาก่อน แต่เพราะครูบาอาจารย์สอนว่า คนที่ไปต่อสู้เพื่อความยุติธรรมนั้น เราต้องไปช่วยเขา เช่นเดียวกัน เมื่อพวกมหาวิทยาลัยเที่ยงคืนมาที่อุบลฯ อันนี้เป็นนิมิตหมายที่ดี

และที่สำคัญก็คือว่า คนเล็กคนน้อย คนยากคนจนเอง เมื่อ

ปีกลายนี้ ตั้งมหาวิทยาลัยคนจนขึ้น อธิการบดีคือ ชาวปากกัญญอ พ่อหลวงจอนิ โอโดเชา เขาเชิญผมไปเปิดมหาวิทยาลัยคนจน ซึ่งมาชุมนุมประท้วงอยู่หน้าจวนผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ประท้วงอยู่นาน ก็เลยถือโอกาสเรียนหนังสือกันเลย เรียกว่า มหาวิทยาลัยคนจน แต่เรียนหนังสือเป็นเรื่องรองนะครับ ท่าน อธิการบดีกล่าวคำปราศรัย ซึ่งผมไม่เคยได้ยินอธิการบดีมหาวิทยาลัยไหนกล่าวคำปราศรัยได้ขนาดนั้น เพราะคำปราศรัยของ อธิการบดีส่วนใหญ่เชยครับ พูดส่วนมากอ้างลોકดําราลัทธิมา ผิดๆ ถูกๆ ที่ผิदनอยก็มี ถูกมากก็มี แต่ส่วนมากผิดๆ ถูกๆ อธิการบดีมหาวิทยาลัยคนจนบอกว่า การเรียนนั้นที่สำคัญคือ เรียนกับน้ำ เรียนกับปลา เรียนจากธรรมชาติ ครูก็เรียนจากนักศึกษา นักศึกษาก็เรียนจากครู เรียนเพื่อเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกัน และกัน เรียนเพื่อปลดปล่อยจากการครอบงำในทางผิดๆ และถ้า หนังสือหรือตำรามีประโยชน์ ก็เรียนได้บ้าง แต่อย่าไปเชื่อหนังสือ หรือตำราที่เดียว นี่ปากกัญญอนะ อธิการบดีมหาวิทยาลัยคนจน เพราะฉะนั้น สิ่งที่อาจารย์ป่วย อาจารย์ปรีดี ทำไว้ในรูปแบบของ มหาวิทยาลัย ไม่ได้ประสบความสำเร็จที่ตัวสถาบัน แต่กระจายออกไป ได้รับความสำเร็จนอกสถาบัน

ผมก็หวังว่า เวลานี้ มหาวิทยาลัยอุบลฯ ตั้งมาครบ ๑๐ ปี ได้เรียนรู้แล้ว ว่ารูปแบบของมหาวิทยาลัยนอกกำกับของรัฐ เช่น มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน มหาวิทยาลัยคนจน มหาวิทยาลัยอุบลฯ คงจะแหวกแนวออกไป ได้ คงจะไม่ใช้ทั้งหมด ถึงแม้มีจำนวนน้อย แล้วจะแหวกออกได้ อย่างไรครับ เช่น เอาอย่างอาจารย์ปรีดี ในเรื่องปัจเจกนิเทศ ก่อนจะจบจะต้องไปสัมภาษณ์คนจน และคนจนที่ปากมูลนี้ เป็นคนที่

สำคัญที่สุดในทัศนะของผม เพราะที่ปากมูลเป็นการต่อสู้กับรัฐ ด้วยวิธีการสันติ วิธีการอหิงสา และสู้โดยหาทางออกของเขาเอง เช่น เขาไปแสวงหาสมุนไพรรักษาโรค เขาไปแสวงหาการกลีกรรรม ตามแบบดั้งเดิม ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี ไม่ใช่การมอมเมาจากที่อื่นดังที่ผมกล่าว เมื่อเข้า กุดชุมเขาทำเปียของเขาขึ้นมา ที่สุรินทร์เขาสามารถสร้างคลังข้าว คลังควาย อีกนัยหนึ่ง ภาคอีสานอุดมไปด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน เมื่อมหาวิทยาลัยเริ่มเรียนจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ก็จะมีจิตสำนึกเปลี่ยนไปจากการถูกตำราจากภาคกลาง ตำราจากฝรั่งเศสรอบ ภาคกลางก็มีประโยชน์ครับ แต่มีโทษมากกว่า ฝรั่งเศสก็มีประโยชน์ครับ แต่มีโทษมากกว่า และถ้าพร้อมยิ่งกว่านั้น อุบลฯ ติดกับลาว ถ้าข้ามไปเรียนจากลาว หรือชวนคนลาวมาช่วยสอนเรา อย่างนี้กว่าเราเป็นพี่เขา เราควรจะเป็นน้องเขา เรียนจากเขา เช่น เดียวกับควรไปเรียนจากเขมร เรียนจากญวน เรียนจากพม่า ถ้าเราเริ่มอย่างนี้ โดยเฉพาะทำอย่างคนในพม่า ซึ่งถูกกดขี่มากกว่าเรา เราเรียนจากเขาเพื่อปลดปล่อยซึ่งกันและกัน เรียนจากลาว ซึ่งเวลานี้เราไปอยู่ป่าลาวมากเหลือเกิน ทั้งโทรทัศน์ ทั้งสื่อมวลชนต่างๆ มหาวิทยาลัยอาจจะต้องทำสื่อนะครับ ทำสื่อ ทำโทรทัศน์ของเราเอง ที่ใช้ภาษาลาว แล้วต่อต้านการครอบงำจากข้างนอก อันนี้เป็นเพียงตัวอย่าง ซึ่งผมเชื่อว่าทั้งหมดนี้ เป็นความคิดซึ่งอาจารย์ป่วย อาจารย์ปรีดี คงจะเห็นพ้องต้องด้วย

และถ้าท่านทำอย่างนี้ได้ เชื่อว่าการฉลอง ๑๐ ปีของท่านครั้งนี้ แม้จะอายุไม่มากนัก พุดในทางคนก็เพิ่งจะเปลี่ยนสภาพจากทารกเป็นเริ่มแตกเนื้อหนุ่มเนื้อสาว เพราะสมัยโบราณเด็กผู้หญิงอายุ ๑๑ ปี เขาตัดจุกแล้ว แสดงว่าเด็กผู้หญิงสมัยโบราณ ๑๑ ปีเริ่มมีระดูแล้ว ตัดจุก เป็นการเปลี่ยนสภาพจากทารกเป็น

วัยรุ่น แต่เรื่องนี้ เขาจะใช้คำว่า กำจัด เด็กผู้ชายแต่ก่อนนี้ อายุ ๑๓ ปี ตัดจุก หมายความว่าเริ่มเปลี่ยน เริ่มมีน้ำอสุจิ เริ่มที่จะสามารถมีครอบครัวได้ แต่ผมเข้าใจว่าสมัยนี้ กินอาหารแตกต่วนอะไรกัน คงจะโตเร็วกว่านั้น ๑๐ ขวบ ถ้าเป็นผู้หญิงก็มีผัวได้แล้ว ผู้ชายก็มีเมียได้แล้ว แต่ในแง่นี้ ผมถือว่าเป็นของดีนะครับ ถ้าเราไม่ถือว่า คนอายุ ๑๐ ขวบเป็นเด็ก ดังที่เราไม่ถือว่านักศึกษาเป็นเด็ก ให้เกียรติเขา จะเกิดการเปลี่ยนได้มาก ดังที่เมื่อเช้านี้มีนักศึกษามาชุมนุมกันที่นี่ เมื่อวาน วานชีนั้น ผมเห็นเป็นนิมิตหมายที่ดี เพราะคนที่มีจิตอันบริสุทธิ์จะยกย่องนักศึกษาเหล่านี้ ถ้ามีจิตไม่บริสุทธิ์จะคิดว่า นักศึกษาเหล่านี้รับเงินใครมา ใครจ้างมา คนที่คิดอย่างนี้ แสดงว่าถูกจ้างมาตลอดเวลา เป็นสุนัขรับใช้คนอื่นเขา เพราะฉะนั้น ผมเห็นว่า มหาวิทยาลัย ครูบาอาจารย์ จะต้องออกนอกหอคอยงาช้าง จะต้องให้เกียรตินักศึกษา ต้องเรียนจากนักศึกษา เท่าที่นักศึกษาเรียนจากเรา และการเรียนจากกันและกันนั้น ไม่ใช่เรียนจากตำรา เรียนจากชีวิตจริง คนที่มีความจริงใจมากขนาดไหน มีความหน้าไหว้หลังหลอกน้อยขนาดไหน จะเรียนจากกันและกันได้มาก และผมเห็นว่าถ้าเราทำเช่นนี้ เราจะสามารถเอาเจตนารมณ์ของ อาจารย์ปรีดี และ อาจารย์ป๋วย กลับมาใช้ให้เป็นจริงได้ในที่สุด

แสดงในการเสวนา ตามคำเชิญของสภาอาจารย์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ณ ห้องประชุมคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๓

ธนบัตรรูปรัฐบุรุษอาวุโส

เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๑ นายกรัฐมนตรีได้เป็นประธาน เชิญกรรมการจัดงาน ๑๐๐ ปี นายปรีดี พนมยงค์ ไปประชุมกัน ณ ทำเนียบรัฐบาล โดยได้เสนอชื่อท่านผู้นี้ไปยูเนสโกด้วยแล้ว ในฐานะบุคคลสำคัญของโลก เพื่อเฉลิมฉลองกันในระดับชาติและนานาชาติในช่วงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๔

ณ การประชุมคราวนี้ ได้มีผู้เสนอให้ทำตราไปรษณียากรรูปท่านผู้นี้ในโอกาสดังกล่าว และทำเหรียญที่ระลึกด้วย ดังงานฉลองบุคคลของชาติที่แล้วๆ มา ก็ได้กระทำกิจการทำนองนี้มาก่อนแล้ว เช่น คราวงาน ๑๐๐ ปีเกิด พระยาอนุমানราชชน และ ๑๐๐ ปี ประสูติ ม.จ.สิทธิพร กฤดากร เป็นต้น หากคราวนี้มีผู้เสนอให้ทำธนบัตรรูป นายปรีดี พนมยงค์ ด้วย เพราะเมื่อท่านผู้นี้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เสนอการเก็บภาษีที่มีความยุติธรรมขึ้นเป็นครั้งแรก แทนส่วยสาอากร และเงินรัชชูปการ ซึ่งคนจนคนรวยเสียเท่ากันหมด นอกจากนั้นเมื่อท่านว่าการกระทรวงต่างประเทศก็ได้แก้ไขสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ที่เริ่มมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๖ ให้สำเร็จลุล่วง จนประเทศสยามมีความเท่าเทียมกับอารยประเทศต่างๆ ไป อย่างที่เรียกว่า มีเอกราชสมบูรณ์โดยแท้ ทั้งนี้โดยไม่ต้องกล่าวถึงสถานะทางฝ่าย

คณะราษฎร ที่นำประชาธิปไตยมาสู่สยามและการนำขบวนการเสรีไทยให้เรา รักษาอิสรภาพไว้ได้อย่างสมภาคภูมิ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แม้รัฐบาลเผด็จการทหารจะไปประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรอังกฤษก็ตามที ทั้งนี้โดยไม่ต้องกล่าวถึงการที่ท่านเสนอแนะให้ตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้น รวมถึงคุณูปการอื่นๆ อีก เป็นอนเณกปริยาย

บางคนในที่ประชุมคัดค้านว่า การตีพิมพ์รูปบุคคลธรรมดาสามัญในธนบัตรไม่เป็นการเหมาะสม ข้าพเจ้าเห็นว่า ความคิดเช่นนี้ขาดมิติทางประวัติศาสตร์ จึงใคร่ขอชี้แจงว่า เมื่อตั้งโรงกษาปณ์ขึ้น เพื่อหลอมเงินตราใช้อย่างฝรั่งในรัชกาลที่ ๕ นั้น ผู้หลักผู้ใหญ่ทางราชการก็ไม่เห็นเป็นการเหมาะสมที่จะนำพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์มาเข้าโรงหล่อซึ่งทำให้เกิดความร่อนอย่างรุนแรง อันอาจจะกระทบถึงพระวรกายขององค์พระประมุข พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ จึงทรงผ่อนผันให้หล่อเงินพดด้วงขึ้นใช้ โดยตีพระมหามงกุฎลงบนเงินตราแทน แม้พระบรมรูปที่โปรดให้ฝรั่งเศสปั้นขึ้นเป็นปูนปลาสเตอร์แล้วส่งเข้ามาถวายให้ทอดพระเนตร ก็หาได้โปรดให้หล่อขึ้นด้วยทองสัมฤทธิ์ไม่ ต่อถึงรัชกาลที่ ๕ แล้ว จึงโปรดให้ใช้พระบรมรูปทำเหรียญกษาปณ์ได้ และโปรดให้สร้างพระบรมรูปของพระองค์เองและของพระบูรพมหากษัตริย์ทุกๆ พระองค์ในราชวงศ์จักรี แสดงว่า เรารวยแหวกออกจากครรลองประเพณีเดิม เพื่อเดินตามตะวันตกซึ่งเราถือว่าเป็นอารยประเทศ

ดวงตราไปรษณียที่เกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๕ ก็โปรดให้ใช้พระบรมฉายาสาทิสลักษณ์ แม้จะต้องถูกพนักงานประทับตราลงบนพระบรมรูปก็ตามที นี่เราก็แหวกว่ายออกจากความเชื่อเดิมเช่นกัน เพราะเวลานั้นแทบทั่วโลกใช้รูปประมุขบนไปรษณียากร และบน

ธนบัตรซึ่งก็ได้โปรดอนุมัติให้รัฐบาลสยามทำเช่นนั้นกับการตีพิมพ์ธนบัตรขึ้นเป็นครั้งแรกในรัชกาลนั้น

ครั้นต่อมานานาประเทศ มีอังกฤษเป็นต้น เห็นควรมีรูปบุคคลอื่นๆ นอกจากประมุขรัฐ บนดวงตราไปรษณียได้ แม้จันรูปดอกไม้ ไม้ รูปสัตว์ เราก็นุวัตรตาม

โดยที่บัดนี้ ประเทศอังกฤษและประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นราชาธิปไตยทั้งคู่ได้มีรูปบุคคลธรรมดาสามัญที่มีคุณูปการทางด้านต่างๆ ลงพิมพ์ในธนบัตรหลายปีแล้ว มิใช่ต้องเอ่ยถึงประเทศสาธารณรัฐอย่างสวิส เยอรมันและฝรั่งเศส

ฉะนั้น การที่รัฐบาลจะอนุวัตรตามอารยประเทศ เพื่อให้มีรูปนายปรีดี พนมยงค์ บนธนบัตร อย่างรองรับพระบรมสาทิสลักษณ์อยู่เบื้องบน จะมีเป็นการสมควรดอกหรือ เพราะท่านผู้นี้เป็นผู้ที่ชีวิตเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญมาโดยตลอด หากถูกพวกนักการเมืองอันฉ้อฉลทุจริตใส่ไคล้ท่านด้วยประการต่างๆ อย่างหาข้อเท็จจริงไม่ได้เอาเลย โดยที่ท่านเป็นบุคคลสำคัญที่เสนอให้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในรัชกาลปัจจุบันและพระบรมเชษฐาธิราชได้เสวยราชสมบัติอีกด้วย การนำรูปท่านมาตีพิมพ์ล่างลงมา โดยมีพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์อยู่เบื้องบน จะมีเป็นการสมควรดอกหรือ อย่างน้อยก็เป็นการล้างมลทินให้รัฐบาลต่างๆ แต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา ซึ่งมักเป็นรัฐบาลทหารที่แย่ง อำนาจจากขบวนการประชาธิปไตย และได้เบียดเบียนบีทาราชฎ มาทุกยุคทุกสมัย จนนายปรีดีต้องลี้ภัยไปตาย ณ ต่างแดน และแม้เมื่อนายปรีดีถึงแก่กรรมลง ณ ประเทศฝรั่งเศส นายกรัฐมนตรีของประเทศนั้นก็ได้ส่งพวงมาลาไปเคารพศพ ในขณะที่นายกรัฐมนตรีไทยในเวลานั้นได้แต่เพียงพูดว่าเสียใจ ยิ่งประธานรัฐสภาด้วยแล้ว

ไม่ได้ขอให้สมาชิกวุฒิสภายินไว้อาลัยให้แก่ท่านเอาเลย ทั้งๆ ที่ถ้าไม่มีท่าน จะมีรัฐสภาสืบต่อมาจนทุกวันนี้แหละหรือ และเมื่อท่านเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น การสมัครรับเลือกตั้งแต่ละครั้ง ไม่มีใครสมัครแข่งขันกับท่านเลย เพราะเป็นการให้เกียรติท่าน ดังประธานรัฐสภาอังกฤษ ที่ไม่มีใครสมัครแข่งขันเพื่อเป็นการให้เกียรติคล้ายๆ กัน

ในเมื่อเราได้เปลี่ยนแปลงความเชื่อถือเดิมตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ เรื่อยมาจนบัดนี้แล้ว ยังมีพวกเต่าล้านปี กลัวการเปลี่ยนแปลงให้ธนบัตรเป็นรูปคนธรรมดาสามัญ อีกหรือ โดยที่ประเทศชาติบ้านเมือง ดำรงคงอยู่มาได้ทุกวันนี้ คนธรรมดาสามัญในระดับชั้น ได้มีส่วนประกอบคุณงามความดีให้บ้านเมืองมาทุกยุคทุกสมัย ข้อสำคัญคือบุคคลที่เลือกให้ลงรูปได้ในธนบัตรน่าจะต้องมีคุณูปการแก่บ้านเมืองมาไม่แพ้ นายปรีดี พนมยงค์ และใคร่อยากถามว่า

ในรอบร้อยปีมานี้ มีใครได้ทำบุญคุณให้บ้านนี้เมืองนี้ยิ่งกว่านายปรีดี และมีใครได้รับการเคารพคุณยิ่งกว่าท่านผู้นี้

ถ้ารัฐบาลนี้ มีความเป็นผู้นำ มีความเป็นประชาธิปไตย และมีความกล้าหาญทางจริยธรรม คงร่วมหารือกับสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดทางด้านการบริหารและนิติบัญญัติ โดยจะร่วมหารือกับประธานศาลฎีกาด้วยก็ได้ เพื่อลงมติให้พิมพ์ธนบัตรชนิดที่มีรูปนายปรีดี พนมยงค์ รวมอยู่ด้วยเช่นประเทศทั้งหลาย ทั้งนี้จักเป็นการล้างมลทินให้อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการซึ่งมีความต่างพร้อยมาแล้วทั้งสามสถาบัน

ถ้าชนชั้นปกครองของเราในเวลานี้ ปราศจากอคติ กล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม จักเท่ากับว่า เราล้างบาปให้อดีต

หรือขอปลงอาบัติเสียตามพระวินัย ให้เราได้เริ่มต้นทางด้านคุณงามความดีอย่างอาจหาญ เพื่อนำเยาวชนให้เดินไปข้างหน้าอย่างมีศักดิ์ศรี แม้สภาพอันเลวร้ายทางเศรษฐกิจ ก็น่าจะแก้ไขได้ด้วยธรรม ซึ่งคุ้มครองรักษาผู้ประพฤติธรรม แต่ถ้าไม่ยอมรับในอนันตริยกรรม แล้วพยายามมองข้ามไปอย่างทองไม่รู้ร้อน การฉลอง ๑๐๐ ปี นายปริติ พนมยงค์ ณ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ก็จะเป็นงานทางพิธีกรรมที่สิ้นเปลือง และปราศจากเนื้อหาสาระอย่างแท้จริง แล้วเราก็ยังคงเล่นละครกันอย่างหน้าไหว้หลังหลอกกันต่อๆ ไปอย่างไม่รู้จักจบสิ้น ในขณะที่สยามรัฐนาวากำลังจะจมลงไปทุกที โดยที่กองทัพเรือก็พร้อมจะฉลองวันเกิดหำรอบนักษัตรให้นายกรัฐมนตรี กับการแสดงแสนยานุภาพอย่างไร้น้ำยาด้วยการเสียเงินภาษีอากรราษฎรไป ๓ ล้านบาท อย่างหาสาระอะไรไม่ได้เอาเลย นั้นแล

จึงหวังว่า เราจะก้าวไปข้างหน้าได้อย่างสง่า เพื่อบูชาบุคคลที่ควรบูชา อย่างสมภาคภูมิของความเป็นไทยที่เป็นไทอย่างแท้จริง

ตีพิมพ์ใน มติเสรี (สหรัฐ)

๑๘ กันยายน ๒๕๔๑

นายปรีดี พนมยงค์ ลอบปลงพระชนม์รัชกาลที่ ๘ จริงหรือ

วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๑

เรียน บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ **มติเสรี**

อนุสนธิจากการได้อ่านบทความในหนังสือพิมพ์ของท่าน
ประจำวันศุกร์ที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๔๑ หน้า ๕ บทความเรื่อง
“ธนบัตรรัฐบาลอาวุโส” เขียนโดย ส.ศิวรักษ์*

บทความต่างๆ ของผู้เขียนคนนี้ ได้เคยอ่านหลายครั้งใน
ประเทศไทย มักจะเขียนในลักษณะยกย่องตนเองและพรรคพวก
แล้วใส่ความเท็จแก่ผู้อื่น ชอบเหินบแนมสถาบันกษัตริย์และสถาบัน
ทหารอยู่เนืองๆ คราวนี้ได้พบการกล่าวเท็จของบุคคลผู้นี้อีก จึงขอ
เรียนชี้แจงเป็นข้อๆ ดังนี้

๑. ข้อความที่ว่า “ท่านผู้นี้ (คือนายปรีดี) เป็นผู้อุทิศชีวิต
เพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญมาโดย
ตลอด...” ความจริงก็คือ

นายปรีดีและพรรคพวกเป็นนักปฏิวัติ (คงติดเชื่อมาจาก
ฝรั่งเศส) มิใช่นักประชาธิปไตย มีพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลง

* ดูเรื่อง “ธนบัตรรัฐบาลอาวุโส” หน้า ๓๑๗ ประกอบ

ของจีน มีคดีอยู่ในเมืองไทย สมคบกับพรรคพวกกลอบปลงพระชนม์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ร.๘ แห่งราชวงศ์จักรี แล้วหนีไปอยู่ต่างประเทศ ต่อมาได้ลักลอบกลับเข้ามาประเทศไทย รวบรวมพรรคพวกทำการปฏิวัติเข้ายึดพระบรมมหาราชวังเรียกว่า “กบฏวังหลวง” ต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาล แต่สู้ไม่ได้ ลี้ภัยไปอยู่เมืองจีน และย้ายไปถึงแก่กรรมที่ฝรั่งเศส ความมักใหญ่ใฝ่สูงของนายปรีดี คนไทยต้องสูญเสียพระมหากษัตริย์ไปพระองค์หนึ่ง มิได้อุทิศชีวิตเพื่อ ๓ สถาบัน ดังกล่าว แท้จริงต้องการอำนาจรัฐ เพื่อกฤษฎาธิปไตย

๒. ข้อความที่ว่า “โดยที่ท่านเป็นบุคคลสำคัญที่เสนอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในรัชกาลปัจจุบันและพระบรมเชษฐาธิราชได้เสวยราชสมบัติอีกด้วย...” ข้อความที่ทวงบุญคุณกันเช่นนี้เป็นความเท็จทั้งสิ้น ขอเล่าให้ฟังว่า

เมื่อ ร.๗ สวรรคตแล้ว ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในสมัยนั้นได้ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อสืบหาองค์รัชทายาท มีการเสนอชื่อกันมาหลายพระองค์ พระองค์ที่สืบสายโลหิตที่ใกล้ชิด ร.๗ มากที่สุดคือ “สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์” พระราชบิดาของพระเจ้าอยู่หัว ร.๘ และ ร.๙ และสมเด็จพระราชบิดาท่านสวรรคตไปแล้ว จึงอัญเชิญราชบุตรองค์โตขึ้นครองราชย์ ทรงพระนามว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล” สืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

แม้เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.๘ ถูกกลอบปลงพระชนม์ สวรรคตไปแล้ว ก็ยังมีขบวนการปล่อยข่าวใส่ร้าย ร.๙ อยู่เนืองๆ ผู้เขียนได้ผ่านเหตุการณ์ต่างๆ มาจนทุกวันนี้ ได้เคยเห็นคนไทยทั้งประเทศหลั่งน้ำตาอาลัยพระเจ้าอยู่หัว ร.๘ อันเป็นที่รักยิ่งของพวกเขา

เขา จึงได้ส่งเอกสารมาให้คณะกองบรรณาธิการและคนไทยในสหรัฐ ได้อ่านดูบ้าง โดยถ่ายสำเนาคำพิพากษากรณีสวรรคตบางส่วนมาให้

๓. “แต่ พ.ศ.๒๔๙๐ เป็นต้นมา ซึ่งมักเป็นรัฐบาลทหาร ที่แย่งอำนาจจากขบวนการประชาธิปไตยและได้เบียดเบียน บิหาราษฎรมาทุกยุคทุกสมัย จนนายปริติต้องลี้ภัยไปตาย ณ ต่างแดน” ขอเรียนว่า

พวกที่อ้างตัวเป็นขบวนการประชาธิปไตยทั้งหลายในประเทศ ไทยนั้น แท้จริงแล้วเป็นพวก “เผด็จการเบ็ดเสร็จ” อ้างแต่ประชาธิปไตยบังหน้า ใครที่โผล่หน้าออกมาคัดค้านหรือไม่เห็นด้วยก็จะ ถูกโจมตีว่าเป็นพวก “ไดโนเสาร์เต่าล้านปี” ผู้เขียนคนหนึ่งละที่ ยอมเป็นเพราะยังดีกว่า “พวก ห.ห.ด.” ที่ไม่มีประโยชน์เท่าไร ขึ้นบ้านใคร เขาก็ว่าช่วยบ้านนั้น อยู่ในประเทศใดก็เป็นตัวอุปมงคล แก่ประเทศนั้นๆ เพราะก่อแต่ความวุ่นวาย ทำลายความสงบสุข ของประชาชน อ้างแต่สิทธิ แต่ไม่รู้จักหน้าที่ของตน

คนไทยจริงๆ แล้ว ไม่เดือดร้อนอะไรเลยกับสถาบันทหาร เพราะทหารไม่เคยมาเผด็จการหรือรังแกประชาชนธรรมดาคนยาก คนจนเลย ยกเว้นแต่พวกที่เสียผลประโยชน์ และอำนาจรัฐ อำนาจ การเมืองเท่านั้น

ยุคปัจจุบันที่ว่า “ประชาธิปไตยครองเมือง” นั้น ช่างมี ขบวนการโกงกิน รีดไถ คอรัปชั่น อาชญากรรมและยาเสพติด มากมายเสียยิ่งกว่าในยุคที่โจมตีว่า “เผด็จการครองเมือง” เสียอีก

๔. ข้อความว่า “ทั้ง ๆ ที่ไม่มีท่าน จะมีรัฐบาลสืบต่อมา จนทุกวันนี้หรือ” และ “ในร้อยปีมานี้ มีใครได้ทำบุญคุณให้ บ้านนี้เมืองนี้ยิ่งกว่านายปริติ และมีใครได้รับการเคารพคุณยิ่ง

กว่าท่านผู้นี้”

นาย ส.ศิวัรักษ์ ดูถูกคนไทยทั้งประเทศ คนเก่งมีอยู่คนเดียว
คือนายปริติ ซึ่งมีชื่อเสียงในทางลบ สำหรับคนไทยแล้ว ตอบแทน
ให้เลยก็ได้ จะจระไนให้พังพอนเป็นตัวอย่าง อาทิ

สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล มหาราช

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี (ได้รับ
รางวัลแมกไซไซด้วย)

สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ฯ (คนทั่วโลกรู้จัก)

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ฯลฯ

มีทุกสาขาอาชีพที่ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ

๕. “ในขณะที่สยามรัฐนาวากำลังจะจมลงไปทุกที โดย
กองทัพเรือก็พร้อมจะฉลองวันเกิดहारอบนักษัตริ์ให้นายก
รัฐมนตรีกับการแสดงแสนยานุภาพอย่างไร่น้ำยา”

ในความคิดของ ส.ศิวัรักษ์ กองทัพเรือคงจะมีน้ำยา เฉพาะ
เมื่อนายปริติเป็นนายกรัฐมนตรี และมี ทส.คู่ใจที่ชื่อ ร.อ.วัชรชัย
ชัยสิทธิเวช ร.น. เท่านั้น

ในวงการศึกษารองของไทยรังเกียจ ส.ศิวัรักษ์ มาก ไม่มีใครเชิญ
ไปบรรยายนอกจากพวกเดียวกัน เพราะตั้งหัวข้อไว้อย่างหนึ่ง แต่
ไปพูดอีกอย่างหนึ่ง เหน็บแนมโจมตีรัฐบาล และบุคคลที่ตนไม่ชอบ
หมิ่นพระบรมเดชานุภาพบ่อยๆ ทำให้ผู้จัดดำเนินการเดือดร้อน
เสมอๆ เพราะความทรงจำและกำเริบเสิบสานของบุคคลผู้นี้ มีหน้า
ซ้ำ วันดีคืนดียังต้องทำเรื่องขอเสนอรางวัลโนเบลให้กับตนเองเสีย
อีก ซึ่งคนไทยเขาไม่ทำกันเขามีความละอายใจ ส่วนเรื่องการเสนอ
ให้พิมพ์ธนบัตรนั้น เป็นสิทธิของนายสุลักษณ์จะคิดจะเขียนได้ แต่

ว่านรกกะกินกบาลหรือเปล่ามิทราบ

ขอแสดงความนับถือ

นางไกรนุช ศิริพูล

ท่านผู้อ่านหนังสือพิมพ์ *มติเสรี* (สหรัฐอเมริกา) ที่ได้อ่านพบข้อเขียนของ ส.ศิริรักษ์ เรื่อง “ธนบัตรรัฐบุรุษอาวุโส” แล้วจึงมีจดหมายไปยังบรรณาธิการ *มติเสรี* แสดงความคิดเห็นเชิงปฏิบัติกริยาตอบทบาทของนายปรีดี พนมยงค์ ปะปนไปกับวิพากษ์วิจารณ์ผู้เขียนบทความอย่างค่อนข้างรุนแรง นับเป็นการแสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจ ช่วยสะท้อนถึงทัศนคติและท่าทีต่อประวัติศาสตร์ของคนไทยจำนวนมิใช่น้อยที่มีต่อเรื่องราวดังกล่าว *เสขิยธรรม* พิจารณาแล้วเห็นว่า หากได้นำเอาจดหมายฉบับนี้มาลงพิมพ์ประกอบคำไขข้อข้องใจของท่านผู้เป็นเจ้าของจดหมายบางประการ ก็คงจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่าน *เสขิยธรรม* อีกโสดหนึ่งบ้างตามสมควร

ท่านเจ้าของจดหมายเริ่มต้นตั้งกระทู้ว่า นายปรีดี พนมยงค์ กับคนอื่น ๆ อันน่าจะหมายถึงบุคคลในคณะราษฎรนั้น หาใช่ผู้นิยมในระบอบประชาธิปไตยไม่ โดยท่านใช้คำเรียกว่าเป็นพวกนักปฏิวัติ ซึ่งโยงไปถึงแนวความคิดสังคมนิยมแล้วยังนำเอาไปเทียบเคียงกับกรณีของ ดร.ซุนยัตเซ็น ผู้เป็นเจ้าของหลักคิดเรื่องไตรราษฎร์แห่งจีนคณะชาติอีกด้วย หากแต่หัวใจของกระทู้แรกนี้ ท่านเจ้าของจดหมายน่าจะมุ่งตรงลงที่นายปรีดีสมคบกับพรรคพวกกระทำการลอบปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเป็นหลัก ที่พรรณนามาก่อนหน้านั้นย่อมถือเป็นการนำเสนอให้เห็นเหตุจูงใจอันนายปรีดีจะได้ลงมือกระทำตาม

ถ้อยคำกล่าวหาที่ยกมา และในท่อนท้ายแห่งกระทู้ที่ว่าเมื่อได้ปลงพระชนม์แล้ว นายปรดิได้หนีไปอยู่ต่างประเทศ แม้จะได้ลักลอบกลับเข้ามายังประเทศไทยอีกครั้งก็เพื่อก่อ “กบฏวังหลวง” ซึ่งก็กระทำไม่สำเร็จ จนเป็นเหตุให้ต้องลี้ภัยไปจนกระทั่งถึงแก่กรรม นี่ก็เพื่อเป็นเหตุผลรองรับสนับสนุนว่านายปรดิกระทำการปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ จริง อันเป็นประเด็นหัวใจของจดหมายฉบับนี้

ในกระทู้ถดถลงมา ท่านเจ้าของจดหมายอ้างส่งสำเนาคำพิพากษากรณีสวรรคตบางส่วนมายังนสพ. **มติเสรี** (สหรัฐอเมริกา) ด้วย โดย (สำเนา) คำพิพากษาดังอ้างนั้น น่าจะหมายถึงคำพิพากษาศาลฎีกาคดีสวรรคตที่ ๑๕๔๔/๒๔๙๗ เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๙๗ ซึ่งหนังสือพิมพ์ **สยามรัฐ** เคยนำมาตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อราวๆ พ.ศ. นั้น แล้วพิมพ์ซ้ำเป็นครั้งถัดมาเพื่อแจกในงานอายุครบ ๕ รอบ ม.ร.ว.บุญริบ พินิจชนคดี ผู้พี่สาวแห่งเจ้าของหนังสือพิมพ์ **สยามรัฐ** แม้ล่าสุดก็มีผู้คัดมาพิมพ์รวมไว้ในหนังสือ **อาณันทมหิตล: พระผู้จากไปท่ามกลางความอาลัยของชนชาติไทย** ซึ่งมีผู้ใช้นามแฝงว่า ราชทิพย์ ภพสยบ เป็นบรรณาธิการ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) โดยทั้งหมดก็เพื่อยืนยันในข้อกล่าวหาหลักที่ตั้งไว้แต่ต้นที่ว่า “นายปรดิและพรรคพวกสมคบกับพรรคพวกกลอบปลงพระชนม์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาณันทมหิตล ร.๘ แห่งราชวงศ์จักรี...” และ “เพื่อกฤษฎาทางไปสู่ประธานาธิบดี” โดยที่ท่านเจ้าของจดหมายหรือบรรณาธิการหนังสือเล่มนั้นๆ อาจไม่ทราบมาก่อนหน้านี้ ศาลได้มีคำตัดสินใหม่เกี่ยวกับกรณีสวรรคต ซึ่งได้มีการรวบรวมตีพิมพ์ออกมาเป็นเล่มแล้วเช่นกันตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ และยังมีหลักฐานชิ้นสำคัญเป็นจดหมาย

สารภาพเขียนตามคำบอกของนายตี ศรีสุวรรณ พยานโจทก์ในคดีสวรรคตตามคำตัดสินเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ ว่าได้รับจ้างเป็นพยานเท็จกล่าวหานายปรีดีวางแผนลอบปลงพระชนม์ จดหมายนั้นบอกด้วยว่า นายตี "...รู้สึกเสียใจมากที่ทำให้ ๓ คนตาย และนายปรีดีกับนายวัชรชัยที่บริสุทธิ์ต้องถูกกล่าวหาด้วย นายตีได้ทำบุญกรวดน้ำให้กับผู้ตายเสมอมา แต่ยังไม่เสียใจไม่หาย" กับทั้งยังมีหนังสือเล่มล่าสุดนั้นก็มียี่สิบ ๕๐ ปี พระพุทธกระหม่อมแก้วจากพสกนิกรไปแล้ว ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ ของ นายสุพจน์ ด่านตระกูล ซึ่งนอกจากจะพิสูจน์ให้เห็นว่า นายปรีดีเป็นผู้ปราศโดยสิ้นเชิงซึ่งมลทินมัวหมอง อันมักมีผู้ป้ายร้ายอยู่เสมอมา กระทั่งถึงในเวลานี้ แล้วยังได้เปิดเผยในแง่มุมการสืบสาวเจื่อนำแห่งคดีนี้อย่างทะลุปรุโปร่ง จนยากที่จะลงเนื้อเห็นเป็นอย่างอื่น ดังผู้ที่คอยใส่ไคล้ให้นายปรีดีจะโดยเล้าลือตามกันมาหรือจงใจบิดเบือนข้อเท็จจริงนั้น ก็มิอันต้องคำตัดสินศาลให้เป็นผู้ผิด แพ้คดีที่นายปรีดีเป็นโจทก์ฟ้องมาตั้งมากมายแล้ว ดังตัวอย่างคดีหมายเลขดำที่ ๗/๒๓๖/๒๕๓๑ ทำให้จำเลยผู้กระทำการดังกล่าวนั้น ยอมประกาศยอมรับความผิดตามคำพิพากษาว่า

“จำเลยขอแถลงความจริงว่า โจทก์ไม่เคยเป็นจำเลยในคดีสวรรคตเลย และไม่เคยถูกศาลพิพากษาว่ากระทำผิด เมื่อโจทก์ไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษ จึงถือว่าโจทก์ยังบริสุทธิ์”

“ส่วนการที่โจทก์หลบหนีออกจากประเทศไทยนั้น เป็นเพราะหลบหนีการรัฐประหาร จึงขอให้ผู้อ่านทราบความจริง และขออภัยในความคลาดเคลื่อนนี้ด้วย” จำเลยในคดีนี้คนหนึ่งก็คือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งก็คือบุคคลเดียวกันกับที่ท่านเจ้าของจดหมายระบุว่าเป็นผู้มีบุญคุณทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ แม้

จะเป็นลำดับท้ายๆ ของตัวอย่างอันได้ “จระไน” มากก็ตามที

ความคลาดเคลื่อนแห่งข้อเท็จจริงตามอ้างในกระทู้อื่นๆ ของท่านเจ้าของจดหมายนั้น ยังมีปรากฏอยู่อีกเป็นอันมาก จนเห็นว่าอาจเป็นการเกินจำเป็นที่จะไขปัญหาข้อขัดแย้งๆ ไปเสียทุกๆ ข้อ แต่จะขอเลือกบางประเด็นเพื่อป้องกันมิให้ผู้อ่านจดหมายทั้งจาก **มติเสรี** (สหรัฐอเมริกา) และ **เสขิยธรรม** เข้าใจผิด อันเป็นการแก้ไขมิให้บาปกรรมตกแก่คนชั้นหลังโดยไม่รู้ตัว

กระทู้หนึ่งบอกว่า “เมื่อรัชกาลที่ ๗ สวรรคตแล้ว ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในสมัยนั้น ได้ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อสืบหาองค์รัชทายาท มีการเสนอชื่อกันมาหลายพระองค์...” นั้น แท้ที่จริงเมื่อมีการอัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ และหม่อมสรวงสวาลย์ มหิดล ณ อยุธยา (พระยศในขณะนั้น) พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวยังหาได้เสด็จสวรรคตไม่ หากทรงประกาศสละราชสมบัติและมิได้ทรงระบุให้เจ้านายพระองค์ใดขึ้นครองราชย์สมบัติสืบต่อมา เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ ด้วยสาเหตุดังกล่าวนี้เอง ทำให้รัฐบาลมีคำประกาศดังความตอนหนึ่งว่า

“...โดยที่ตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม (๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ มาตรา ๙) การสืบราชสมบัติท่านว่าให้เป็นไปโดยนัยแห่งกฎหมายที่รัฐบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ และประกอบด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร”...

“...โดยที่สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ แสดงความเห็นชอบในการที่จะอัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลขึ้นทรงราชย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อไปตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม มาตรา ๘...”

ประกาศมา ณ วันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

นาย พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

ฉะนั้น ข้อความในกระทู้ที่ว่า รัชกาลที่ ๗ สวรรคตก็ดี
ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในสมัยนั้นก็ดี สืบหาองค์รัชทายาทก็ดี จึงมีนา
จะตั้งอยู่บนข้อเท็จจริง โดยที่ท่านเจ้าของจดหมายอาจจะเคลิ้ม
คิดคำนึงไปเอง

โดยแทบไม่ต้องเอ่ยถึงว่า เมื่อเกิดกรณีสวรรคตของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ในตอนสายของวันที่ ๙ มิถุนายน
๒๔๘๘ รัฐบาลเวลานั้นมีนายปรกติ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็
ได้อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงขึ้นครอง
ราชย์ ทั้งนี้ประกอบด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร
โดยนัยเดียวกัน ณ วันเดียวกันนั่นเอง

กรณีดังกล่าว ขอให้เปรียบเทียบกับเมื่อรัฐบาลหลวงธำรง
นาวาสวัสดิ์ถูกทำรัฐประหารเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐
โดย พล.อ.ผิน ชุณหะวัณ อันหมายถึงการฉีกรัฐธรรมนูญแห่งราช
อาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งเพิ่งประกาศใช้ทั้ง จนเมื่อมีการ
ร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๒ รัฐบาลโดยมีจอมพล ป. พิบูล-
สงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ประกาศรัฐประหารตัวเองทางวิทยุ
เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวกำลังเสด็จนิวัติกรุงเทพฯ โดยทางเรือขณะเข้าสู่
เขตพระราชอาณาจักร ซึ่งความรู้สึกของ “ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ใน
สมัยนั้น” เป็นอย่างไรบ้าง ขอให้พิจารณาจากข้อความเอกสาร
หลักฐานดังต่อไปนี้

“หลวงศรีสารสมบัติ กงสุลใหญ่ไทยประจำสิงคโปร์ เมื่อได้ทราบข่าวการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลไทย จากผู้สื่อข่าวสำนักยูไนเต็ดเพรส ตอนเย็นวันพฤหัสบดี ได้อุทานออกมาว่า ‘คุณพระช่วย ในหลวงของเราจะเป็นอย่างไรบ้าง พระองค์กำลังเสด็จไปสู่กรุงเทพฯ เสียด้วย’ ”

สยามนิกร

วันเสาร์ที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๙๔

และ

“...ถึงอย่างไร ก็ขอให้ระลึกว่า อีก ๓ วันเท่านั้น พระเจ้าอยู่หัวก็จะเสด็จกลับถึงพระนคร ไม่ควรด่วนทำลงไป ไว้ถวายให้ท่านทรงพระราชวิจารณ์จะดีกว่า ทางรัฐบาลไม่ยอม แม้นอนดึก นายกรัฐมนตรีจะได้มาเอง ก็ไม่ยอมรออยู่ดี พอก็ไม่ยอมลงชื่อ ครั้นวันรุ่งขึ้นมีประกาศทางราชการว่า คณะรัฐมนตรีชั่วคราวถืออำนาจแทนพระเจ้าแผ่นดิน โดยยกเลิกรัฐธรรมนูญแล้ว ก็สิ้นพูดกัน”

เจ็ดรอบอายุ

กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร

เราแทบไม่จำเป็นต้องเอ่ยว่า ช่วงระยะเวลาของการ “ถืออำนาจแทนพระเจ้าแผ่นดิน” โดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกำลังอยู่ในระหว่างเส้นทางเสด็จนิวัติพระราชอาณาจักรนั้น ภายในเวลาต่อมาอีกเพียงไม่กี่วัน ก็จะเป็นวันพระราชสมภพของพระองค์ท่านด้วยแล้ว โดยปริยายข้อความอันได้ยกมาชี้ให้เห็นในข้างต้นนี้ พอเพียงที่จะไขกระจ่างของท่านเจ้าของจดหมาย ซึ่งเน้นย้ำหนักแน่นว่า “ทหารไม่เคยมาเผด็จการหรือรังแกประชาชนธรรมดาคนยากคนจนเลย ยกเว้น

❖ กล้าๆ กลัวๆ ❖
ชนชั้นปกครองกับงานฉลอง ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์

แต่พวกที่เสียผลประโยชน์และอำนาจรัฐ อำนาจการเมืองเท่านั้น”
หรือไม่ ท่านผู้มีใจเป็นธรรมคงบอกได้เอง

กองสารนิเทศ
ตีพิมพ์ใน *เสวียธรรม*
มกราคม-เมษายน ๒๕๔๒

ทุนปรีดี-ป๋วย

๒๘ กันยายน ๒๕๕๓

ที่ ๔๙/๒๕๕๓

เรื่อง ทุนสนับสนุนการศึกษา คำนว้า วิจัย

เรียน อาจารย์ สลักษณ์ ศิวรักษ์

มูลนิธิ ๕๐ ปี ธปท.ได้จัดให้มีโครงการสนับสนุนการศึกษา คำนว้า วิจัยแบบ Sabbatical leave ขึ้น เพื่อเชิดชูเกียรติของ ศาสตราจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย) ศาสตราจารย์ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีต รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลัง ผู้วางแผนให้มีการจัดตั้งธนาคารชาติไทย และพระองค์เจ้า วิวัฒนไชย อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยพระองค์แรก ผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ และธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นอเนกประการ

มูลนิธิ ๕๐ ปี ธปท. มีความยินดีที่จะแจ้งให้ท่านทราบว่า มูลนิธิได้จัดให้มีโครงการดังกล่าวขึ้น เพื่อสนับสนุนความมั่งคั่งทางสติปัญญาแก่บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์

มีความตั้งใจที่จะทำคุณประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม แต่ไม่มีโอกาสเนื่องจากต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับงานประจำวัน ไม่มีเวลาแสวงหาความรู้ใหม่ ให้มีโอกาสดูไปศึกษา ค้นคว้า ได้อย่างอิสระทั้งในและต่างประเทศตามที่เห็นเหมาะสม ในหัวข้อที่ผู้ขอรับทุนต้องการจะศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อเป็นการช่วยขยายโลกทัศน์ แล่นำองค์ความรู้ใหม่หรือประสบการณ์นั้น กลับมาเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวมต่อไป

ทุนที่จะให้เพื่อสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย มีอยู่ ๓ ด้าน ดังนี้

ทุนปวย อิงภากรณ์ (Puey Fellowship) ด้านเศรษฐกิจ

ทุนปรีดี พนมยงค์ (Pridi Fellowship) ด้านสังคมและการเมือง

ทุนพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย (Prince Viwatanajai Fellowship) ด้านการเงิน

เพื่อการสรรหาตัวบุคคลที่สมควรได้รับทุนดังกล่าว มูลนิธิ ๕๐ ปี ธปท. จึงขอส่งระเบียบว่าด้วยโครงการสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย มาพร้อมนี้ (เอกสารแนบ) เพื่อขอความร่วมมือจากท่านในการเผยแพร่โครงการดังกล่าวให้แก่บุคลากรในองค์กรได้ทราบ หากบุคลากรท่านใดมีคุณสมบัติและสนใจที่จะขอรับทุนดังกล่าว ขอให้จัดทำรายละเอียดของโครงการ (Proposal) เสนอมายังมูลนิธิ ๕๐ ปี ธปท. ตามที่อยู่ข้างท้ายนี้ โดยจะมีคณะกรรมการคัดเลือก ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มูลนิธิตั้งขึ้น จำนวน ๕ ท่าน เป็นผู้พิจารณาคัดเลือก

ผู้ที่ได้รับทุนจะได้รับเงินทุนตามนัยแห่งระเบียบว่าด้วยโครง

การฯ ของกองทุนป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พักอาหารและค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาและสถานที่ที่จะไปทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ตามที่ผู้ขอรับทุนเสนอไว้ และคณะกรรมการคัดเลือกเห็นว่ามีเหมาะสม

สามารถส่งรายละเอียดโครงการตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในระเบียบว่าด้วยโครงการฯ ไปยังกองทุนป๋วย อึ๊งภากรณ์ มูลนิธิ ๕๐ ปี ธปท. ก่อนวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓

ที่อยู่ กองทุนป๋วย อึ๊งภากรณ์ มูลนิธิ ๕๐ ปี ธปท. ๒๗/๓ ถนนสามเสน แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่าน จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ
ม.ร.ว.จตุมงคล โสณกุล
ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
ประธานมูลนิธิ ๕๐ ปี ธปท.

รายการเฉลิมฉลองโดยสังเขป

หนึ่งศตวรรษชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ พ.ศ.๒๕๔๒-๒๕๕๓

พ.ศ.๒๕๔๒

- ๒๔-๒๗ มิถุนายน “อภิวินน์ ๒๔๗๕...สู่ศตวรรษปรีดี พนมยงค์”
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ
- ๓๐ มิถุนายน ละคร“คือผู้อภิวินน์ ๒๔๗๕” โดยคณะพระจันทร์เสี้ยว
และปาฐกถาประกอบ หอประชุมเทศบาล กรุงปารีส ฝรั่งเศส
- ๔ กรกฎาคม ละคร“คือผู้อภิวินน์ ๒๔๗๕” และปาฐกถาประกอบ
โรงละคร De Rode Hoed กรุงแอมสเตอร์ดัม วิลันดา
- ๗-๙ กรกฎาคม ละคร“คือผู้อภิวินน์ ๒๔๗๕” และปาฐกถาประกอบ
โรงละคร Boulevard Teatern สต็อกโฮล์ม สวีเดน
- ๒๘ ตุลาคม ปาฐกถา และฉายภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าช้างเผือก ภูเก็ต
- ๒๐-๒๗ พฤศจิกายน แจกแผ่นพับภาษาอังกฤษ และพูดถึงประวัติ ผลงาน
ในการประชุม World Conference on Religion & Peace
ณ กรุงอัมมาร์ ประเทศจอร์แดน
- ๕-๑๐ ธันวาคม แจกแผ่นพับงาน ณ ศาสนสภาโลก
และ ธรรมเนียม คาเปทาวนี อัฟริกาใต้

พ.ศ.๒๕๔๓

- ๑๔-๒๘ มกราคม นิทรรศการ “ศิลปกรรม ครบรอบ ๑๐๐ ปีชาตกาล รัฐบาลรัฐบุรุษอาวุโส
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์” หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพฯ
- ๑๘ มกราคม นิทรรศการและการเสวนาในโครงการ ๑๐๐ ปีชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์
สัญจรสู่ภูมิภาค ปี ๒๕๔๓
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี นครราชสีมา
- ๑๙-๒๐ มกราคม นิทรรศการ ละคร ฯลฯ
ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมกาญจนาภิเษก และ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ๒๑-๒๒ มกราคม นิทรรศการ ฯลฯ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี
- ๒๒-๒๗ มกราคม นิทรรศการ ฯลฯ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- ๓๑ มกราคม-๓ กุมภาพันธ์ นิทรรศการ ฯลฯ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
- ๑๑-๑๒ กุมภาพันธ์ นิทรรศการ ฯลฯ อนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์ พระนครศรีอยุธยา
- ๑๕ กุมภาพันธ์ นิทรรศการ ฯลฯ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
- ๑๖ กุมภาพันธ์ ปาฐกถา อภิปราย ละคร และนิทรรศการ ฯลฯ
มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี
- ๑๘ กุมภาพันธ์ ปาฐกถา และการอภิปรายออกอากาศทางโทรทัศน์
วัดทองนพคุณ ธนบุรี

❖ กล้าๆ กลัวๆ ❖
 ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์

- ๑๘-๑๙ กุมภาพันธ์ นิทรรศการ ฯลฯ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
- ๑๙-๒๐ กุมภาพันธ์ นิทรรศการ ณ Habitat Centre กรุงเตลี อินเดีย
- ๑๘ มีนาคม นิทรรศการและปาฐกถา Hindu College
มหาวิทยาลัยเตลี กรุงเตลี อินเดีย
- ๑๙ มีนาคม นิทรรศการ, ละคร“คือผู้วิวัฒน์ ๒๔๗๕” โดย คณะพระจันทร์เสี้ยว และ
ศิลปินเทพศิริ-ประทีป สุขโสภา
หอประชุม แอลเอ แวลเลย์ คอลเลจ ลอสแอนเจลิส สหรัฐฯ
- ๒๓ มีนาคม นิทรรศการ, ละคร ฯลฯ ชานฟรานซิสโก สหรัฐฯ
- ๒๕ มีนาคม นิทรรศการ, ละคร ฯลฯ วัดธัมมมาราม ชิคาโก สหรัฐฯ
- ๑ เมษายน นิทรรศการ ฯลฯ สถาบันราชภัฏจอมบึง ราชบุรี
- ๒ เมษายน นิทรรศการ, ละคร ฯลฯ
วัดวิชิตธรรมปฏิบัติ ลองไอแลนด์ นิวยอร์ก สหรัฐฯ
- ๗-๘ เมษายน นิทรรศการ ฯลฯ สถาบันราชภัฏภูเก็ต
- ๙-๑๕ เมษายน นิทรรศการ เนื่องในงานธรรมคิตาสาภล เมืองบังกะลอร์ อินเดีย
- ๑๒-๑๓ เมษายน นิทรรศการ ฯลฯ สถาบันราชภัฏสงขลา
- ๑๗-๑๘ เมษายน นิทรรศการ ฯลฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช
- ๒๑-๒๒ เมษายน นิทรรศการ ฯลฯ สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- ๒ พฤษภาคม ทักซิณานุพาน ณ วัดพนมยงค์ พระนครศรีอยุธยา
- ๕-๘ พฤษภาคม ประชุมสัมมนา Social Justice, Democracy & Altanative Politics: An
Asian-European Dialogue
โรงแรมกรุงศรีวีเอร์ พระนครศรีอยุธยา
- ๙ พฤษภาคม ปรีดีศึกษานุสรณ์ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ
- ๑๐-๑๔ พฤษภาคม งานมหกรรมคนตรีอยุธยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ
- ๑๐ พฤษภาคม ปาฐกถา นำ โดย ฯพณฯ อับดุล ราห์มานห์ วาหิด ประธานาธิบดี ของ
อินโดนีเซีย หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ๑๑ พฤษภาคม รัฐสภา กรุงเทพฯ
- ๑๓ พฤษภาคม ปาฐกถา และนิทรรศการ มหาวิทยาลัยฮัมโบลต์ กรุงเบอร์ลิน เยอรมนี
- ๑๕ พฤษภาคม ปาฐกถา และนิทรรศการ มหาวิทยาลัยดอฟิน ปารีส ฝรั่งเศส
- ๒๑-๒๒ พฤษภาคม แจกแผ่นพับประวัติและเอ่ยถึงชีวิตและงาน
กรุงยาการ์ต้า ประเทศอินโดนีเซีย
- ๑-๑๑ มิถุนายน ปาฐกถาและแจกแผ่นพับประเทศโครเอเชีย; ปาฐกถา ภาพยนตร์
นิทรรศการ กรุงบอนน์ เยอรมนี
- ๑๙ มิถุนายน ปาฐกถา ละคร โรงเรียนประจำจังหวัดเชียงราย
- ๒๔ มิถุนายน งานชุมนุมนักเรียน “๑๐๐ กวี ๑๐๐ นักเขียน เพื่อ ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์”
หอประชุมเล็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ
- ๒๔ มิถุนายน ละคร “คือผู้วิวัฒน์ ๒๔๗๕”

❖ กล้าๆ กลัวๆ ❖
ชนชั้นปกครองกับงานฉลอง ๑๐๐ ปี ปรกติ พนมยงค์

๒๔ มิถุนายน	หอประชุมเล็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ สมาคมธรรมศาสตร์ ลอสแอนเจลิส สหรัฐ เชิญคุณดุจฎิ บุญทัศน์กุล ไป พูดและร้องเพลง
๒๗-๒๙ มิถุนายน	นิทรรศการ ฯลฯ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี
๔-๑๐ สิงหาคม	แจกเอกสารและแสดงความสำคัญของท่านอาจารย์ ณ การประชุมพุทธ-คริสต์ ณ เมืองตากโมา รัฐออซิงตัน สหรัฐ ปาฐกถา โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย เชียงใหม่
๑๗ สิงหาคม	เสวนาพิเศษ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๑ สิงหาคม	นิทรรศการ เมืองบอมเบย์ อินเดีย
๒๔-๓๐ สิงหาคม	แจกเอกสาร ฯลฯ รายการประชุมสุดยอดของผู้นำศาสนาต่าง ๆ ณ สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติ นครนิวยอร์ก สหรัฐ
๑ กันยายน	แจกเอกสาร ณ สำนักงานกเทศมนตรี เมืองไอกลแลนด์ รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐ
๒ กันยายน	แจกเอกสาร ฯลฯ ณ ชุมชนชาวพุทธ ในวนาของเมืองไอกลแลนด์ รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐ
๑๕ กันยายน-๕ ตุลาคม	แจกแผ่นพับ เยอรมนี และวิลันดา
๑๔ ตุลาคม	ศิลปินจากสมาชิชาคนจนขับหมอลำว่าด้วยประวัติและผลงานของปรีดี พนมยงค์ ณ หน้าที่บรรจ้อัฐิของนายปวย อึ้งภากรณ์ วัดปทุมคงคา กรุงเทพฯ
๑๖ ตุลาคม	แจกแผ่นพับ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย
๑๗-๑๘ ตุลาคม	แจกแผ่นพับ กรุงโซล ประเทศเกาหลี ใน People's Forum เนื่องใน ASEM III
๓ พฤศจิกายน	ศิลปินจากสมาชิชาคนจนขับหมอลำว่าด้วยประวัติและผลงานของปรีดี พนมยงค์ ในงานสวดอภิธรรมศพ นายไขแสง สุกใส วัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน
๔-๕ พฤศจิกายน	แจกแผ่นพับ กรุงแมดริด ประเทศสเปน
๑๖-๒๐ พฤศจิกายน	อภิปรายและนิทรรศการ UNESCO ปารีส ฝรั่งเศส
๒๓ พฤศจิกายน	บรรยาย “การอภิวัฒน์ ๒๔๗๕ สู่การปฏิรูปการเมือง” มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช
๘-๑๐ ธันวาคม	ร่วมกับธรรมกิจนานาชาติ เชียงใหม่
๒๑ ธันวาคม	สถาบันราชภัฏสกลนคร
๒๕ ธันวาคม	บริษัทเคล็ดไทย (ซึ่งให้ทุนอุดหนุนงาน ๑๐๐ ปีปรีดี พนมยงค์ เป็นราย แรก ร่วมกับมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป และ มูลนิธิเด็ก) นครปฐม (จัดงานสำหรับคนวงใน)

หอสมุดพุทธทาส-ป่วย เสวนาการ

สวนเงินมีมา

๖๖๖ ถ.เจริญนคร กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐

โทรสาร ๘๖๐๑๒๗๘

เรียน ท่านที่เคารพ

๑) โดยที่ท่านอาจารย์พุทธทาส เคยมาศึกษาพระปริยัติธรรม ที่วัดปทุมคงคาซึ่งยังรักษาภูมิที่ท่านเคยมาพักเอาไว้ และอีก ๖ ปีต่อต่อไปนี้ ท่านจะมีอายุครบ ๑๐๐ พวกเราจึงหารือร่วมกับเจ้าอาวาส ใครขอบูรณะปฏิสังขรณ์หอสมุดเดิมของวัด ซึ่งทรุดโทรมมาก ให้อยู่ในสภาพดี ต้องการเงินถึงสามล้านบาท เพื่อดั้งชื่อว่า หอสมุดพุทธทาส ถ้ามีผู้ช่วยเหลือบริจาคเงินสมทบได้ทันกาล ก็น่าจะเปิดหอสมุดพุทธทาสได้ทันวันล้ออายุของท่านปีหน้า ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๔๔ โดยจะมีหนังสือและเทปบันทึกเสียงของท่าน รวมทั้งที่ผู้อื่นเอยถึงท่านให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ถ้าท่านศรัทธาที่จะบริจาคเงินเพื่อการนี้ โปรดส่งเช็คหรือโอนเงินเข้าบัญชี โครงการอริยวินัย ธนาการไทยพาณิชย์ ออมทรัพย์ สาขาเจริญนคร เลขที่ ๐๒๔-๒-๔๖๑๙๑-๕ โดยกรุณาบอกชื่อ ที่อยู่ มาด้วย สำหรับที่เราจะออกใบอนุโมทนาเพื่อส่งให้ทราบต่อไป

๒) อนึ่ง อาจารย์ป่วย อังภากรณ์ ก็เคยวิ่งเล่นที่บริเวณวัดนี้ และเคยบวชเณรที่นี่ด้วย ทั้งเมื่อท่านตายไปแล้ว อัฐิท่านก็บรรจุอยู่ใต้ฐานพระปฏิมาในวิหารคด แห่งวัดปทุมคงคานี้ ร่วมกับอัฐิยายท่าน และแม่ท่าน พวกเราที่เคารพนับถือท่าน จึงร่วมกันจัดตั้งเป็นคณะกรรมการขึ้น ด้วยความเห็นชอบของท่านเจ้าอาวาส เพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์อาคาร ๒ ชั้น ให้เป็น ป่วย เสวนาการ จะได้เปิดโอกาสให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ มาได้ใช้เป็นที่พักแรมหาภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม โดยหวังว่าพวก

เขาจะได้ใช้เป็นทั้งที่รับความรู้และความดีงามของกระบวนการศึกษา
นอกกระแสหลัก และเพื่อให้วัดได้เป็นสถานที่ที่เปิดกว้างสำหรับคนรุ่นใหม่
ยิ่งกว่าที่แล้วๆ มา

ถ้าท่านศรัทธาจะบริจาคเงินเพื่อการนี้ (ซึ่งจำเป็นต้องใช้เงินไม่
ต่ำกว่า ๕ ล้านบาท เพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์อาคารเดิม และต้องมีเงิน
รองรับไว้สำหรับจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่างๆ ต่อไปด้วย) ขอได้โปรด
ส่งเช็คหรือโอนเงินเข้าบัญชี สถาบันสันติประชาธรรม ธนาคารไทย
พาณิชย์ ออมทรัพย์ สาขาบางคอแหลม เลขที่บัญชี ๐๑๙-๒-๗๓๓๘๐-
๒ โดยบอกชื่อและที่อยู่มาให้ทราบตามจั่วจดหมายนี้ เราจะได้ส่งใบ
อนุโมทนาบัตรให้อย่างเรียบร้อย หากท่านบริจาคเป็นจำนวนมาก
โดยต้องการใบเสร็จเพื่อนำไปใช้ในการลดหย่อนการเสียภาษี ขอได้
โปรดแจ้งเพิ่มเติมมาให้เราทราบ

หากประสงค์เพื่อความโดยละเอียดกว่านี้อาจติดต่อได้ทางโทรสาร
หรือจดหมาย มาตามที่อยู่ข้างต้น

ด้วยไมตรีจิต
สุลักษณ์ ศิวรักษ์

ก้าวล้ำนำสมัยในการประยุกต์หลักธรรม มาพัฒนาตนเองและสังคม กับ

เสถียรธรรม

วารสารพุทธศาสนาภาษาไทยที่ดีที่สุดในปัจจุบัน
พบกับ บทสนทนาระหว่างพระธรรมปิฎกกับคณะของ ส.ศิวัรักษ์ เรื่อง อริยวินัย

พุทธศาสนากับบริโภคนิยม

โดยพระศรีปริยัติโมลี พระไพศาล วิสาโล และอื่นๆ

ได้พระมโน เมตตานันโท เรื่องพระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร

โดย พระศรีปริยัติโมลี

สมัครวันนี้รับสิทธิพิเศษส่งให้ฟรีอีก ๑ ท่าน เพียง ๒๐๐ บาท ต่อปี (๔ ฉบับ)

สนใจติดต่อหมายเลข ๔๓๗-๙๔๔๕ และ ๔๓๖-๙๔๕๐

ปาจารย์สาร

นิตยสารทางเลือก ทำทนายบริโศคนิยม

ฉบับที่ ๑ ปีที่ ๒๗

เดือน กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๔๓

พบกับ

ชัยชนะของการศึกษาทางเลือก เมื่อซัมเมอร์ฮิลล์นำรัฐบาลขึ้นศาล

เบี่ยงกุดชุม : เงินตราชุมชนสู่การพึ่งตนเอง

และข้อเขียนของ ส.ศิวรักษ์ ประวิตร โรจนพฤกษ์ เป็นประจำ ได้ที่นี้
สมัครสมาชิกปีละ ๓๐๐ บาท (๓ ฉบับ)

สนใจติดต่อหมายเลข ๔๓๘-๐๓๕๓, ๔๓๘๙๓๓๑ ต่อ ๒

สารสยาม

“แปรความคิด สู่ความอ่าน ผ่านการกระทำ”

หนังสือพิมพ์ใต้ดินรายเดือนเพื่อสื่อข่าวส่งความคิด เรื่องราวในทาง

หนังสือ วรณศิลป์ ข้อเท็จจริงแห่งบุญนิมิตใหม่ อันน่าสนใจ

หยั่งลึกลงในความเคลื่อนไหวล่าสุดทางศาสนธรรม

นิเวศวิทยา และทางเลือกออกจากบริโศคนิยม

สารสยาม มุ่งหมายเผยแผ่ความคิด ทศนะ ข้อเขียน

และคำพูด ที่ไม่มีใครหาญกล้าตีพิมพ์มาก่อน

พบกับความคิดอ่านชนิดหักด่านจารีตของสังคมเดิมๆ

โดย ส.ศิวรักษ์ ได้ใน **สารสยาม**

สมัครสมาชิก **สารสยาม** ๑ ปี (๑๒ ฉบับ) ๑๐๐ บาท

วรพงษ์ เวชมาสินนท์ บรรณากร

สำนักงาน ๑๑๓-๑๑๕ ถนนเฟื่องนคร (ตรงข้ามวัดราชพิธ) เขตพระนคร

กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทรศัพท์ ๒๒๕-๙๕๓๓-๕

รายชื่อหนังสือเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์
และ นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ของ ส.ศิวรักษ์

เรื่องนายปรีดี พนมยงค์ ตามทัศนะ ส.ศิวรักษ์

โกมลคีมทอง จัดพิมพ์ ๑๕๔ หน้า ๘๕ บาท

พลิกแผ่นดิน จากประดิษฐ์มุนรธรรม สู่สันติประชาธรรม

แล้วเดินหน้าต่อไปยัง พ.ศ. ๒๕๔๓

คณะกรรมการ ๑๐๐ ปีปรีดี พนมยงค์ (ภาคเอกชน) จัดพิมพ์

๘๐ หน้า ๗๐ บาท

คิดถึงคุณป๋วย

สันติประชาธรรม จัดพิมพ์ ๑๙๒ หน้า ๑๑๐ บาท

อาจารย์ป๋วยกับสังคมไทย

ส.ศิวรักษ์ และคนอื่นๆ, โกมลคีมทอง จัดพิมพ์ ๗๐ หน้า ๖๕ บาท

นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน

โกมลคีมทอง จัดพิมพ์ ๒๐๘ หน้า ๑๓๐ บาท

คนดีที่น่ารู้จัก

โกมลคีมทอง จัดพิมพ์ ๑๕๓ หน้า ๗๕ บาท

Powers That Be : Pridi Banomyong through the Rise and Fall of Thai Democracy ๘๑ หน้า ๑๖๐ บาท

สั่งซื้อได้ที่ บริษัท เคล็ดไทย จำกัด เลขที่ ๑๑๓-๑๑๕ ถ.เฟื่องนคร
เขตพระนครกรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ หรือส่งทางไปรษณีย์ส่งรษณาดิส่งจ่ายบริษัท
เคล็ดไทย ปณณ. มหาดไทย โทรศัพท์ ๒๒๕-๙๕๓๖-๓๙ โทรสาร ๒๒๒-
๕๑๘๘ email: suksit@loxinfo.co.th, website : <http://www.SIAM21.Com>

เคล็ดไทยเป็นตัวแทนจำหน่ายหนังสือทุกเล่มที่คณะกรรมการจัดงานฉลอง
๑๐๐ ปี อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ (ภาคเอกชน) จัดพิมพ์ ถ้าต้องการรายชื่อ
หนังสืออื่นๆ ติดต่อได้ที่เคล็ดไทย และถ้าต้องการรายชื่อหนังสือทั้งหมดของ
ส.ศิวรักษ์ ก็ติดต่อเคล็ดไทยได้เช่นกัน

1000

...ระยะยาวเราต้องหันมามอง
ที่การเมืองนอกระบบตามที่
ท่านอาจารย์ปรีดีได้พยายาม
สร้างสรรค์มาตั้งแต่ปี ๒๔๗๕
แต่แล้วปี ๒๔๙๐ ต้องหยุด
การเมืองนอกระบบอย่างที่
สมัชชาคนจนทำอยู่คือคนชั้น
กลางเข้ามาร่วมต่อสู้ แล้วลง
ไปเล่นการเมืองเบื้องล่าง ที่
เห็นได้ชัดเจน ต่อไปรัฐจะมี
อำนาจน้อยลงไป ผิดกับสมัย
ของอาจารย์ปรีดีที่รัฐมีอำนาจ
มาก เวลานี้รัฐมีอำนาจลดลง
เรื่อยๆ

มาถึงวันนี้ เราต้องมอง
ทะลุแต่ละรัฐบาลออกไป
ต้องรู้เรื่องธนาคารโลก เข้าใจ
ธนาคารพัฒนาเอเชีย เข้าใจ
องค์การการค้าโลก เข้าใจบรรษัท

ข้ามชาติให้ชัดเจน ซึ่งคนในกระแสหลักไม่มีทางเข้าใจประเด็นเหล่านี้ คน
ข้างล่างเข้าใจชัดเจนมากกว่า และในระดับนานาชาติก็จะมองมาที่คนข้างล่าง
มากขึ้น

ส.ศิวัรักษ์

จากเรื่อง “แปดปี พฤษภาประชาธรรม ร้อยปี ปรีดี พนมยงค์”

หน้า ๒๐๖

กล้วยๆ กลัวๆ
ชนชนปกครองกับงานฉลอง
๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์
ISBN 974 - 260 - 170 - 4

9 789742 601706